अक्षरम् स्मरत

श्री

प्रकरण माला.

(भाषान्तर)

आ पुस्तक

श्री चतुर्विध संघने भणवा तथा वांचवा

योग्य जाणी

तेनुं

शास्त्री हरिशंकर कालीदास वढवाणवाळा

पासे गुजरातीमां भाषान्तर करावी

छपावी प्रसिद्ध कर्त्ता

शा. भोगीलाल ताराचंद

तथा

भाषान्तर कर्त्ता.

आवृति २ जी.

अमदावाद

श्री लक्ष्मि प्रिन्टिंग प्रेसमां छापी.

संवत् १९६९ सन १९०९.

किंमत रु. १–८–०.

आ पुस्तकने छापवा छपावववा संबंधी सर्व हक
प्रसिद्ध कर्त्ताए स्वाधिन राख्या छे.

प्रस्तावना.

आ प्रकरणमालानुं पुस्तक स्वधर्माभिलाषी जैन श्रावकोना हाथमां अर्पण करवानी साथे अमो तेमनी विनंती करीए छीए के, आजसुधीमां जैनधर्मनां बहु पुस्तको छपाइ बहार पड्यां छे. पण फक्त एक पुस्तकथी तेवां अनेक पुस्तको नो लाभ मली शके तेवां पुस्तको तो घणां थोमां बहार पमेलां दीठामां आवे छे. जीवाजीवादि पदार्थोने जाणवाना हेतुथी जीवविचार नवतत्व विगरे बहु पुस्तकोनो संग्रह करवो पमे अने तेमां द्रव्यनो बहु खर्च थाय ते करतां थोमा खर्चथी तेवां बहु पुस्तकोनो लाभ मली शके तेवुं एकज पुस्तक होय तो तेथी गरीब अने तवंगर एम सहुने सरखो लाभ थइ पमे. अने तेवा कारणथीज अमे आ प्रकरणमाला नामनुं पुस्तक छपाव्युं छे. आ पुस्तकनी प्रथमावृति खपी जवाथी तथा केटलाक ग्रहस्थोनी बीजी आवृति छपाववानी जलामण थवाथी आ बीजी आवृत्ति सुधारावधारा साथे छपावी छे. आ पुस्तकमां जीवविचार वि गरे अठावीश प्रकरणोनो समावेश थयो छे. तेमां उत्तरोत्तर वधारे रसीक अने बोधकारक प्रकरणोनो समावेश करवामां आव्यो छे. प्रथम जीवविचार, नवतत्व, दंडक अने संग्रहणीनुं ज्ञान थया पछी इंद्रियोने नियममां राखवाना हेतु थी इंद्रियपराजयशतक अने पछी वैराग्यदर्शक वैराग्यदशक दाखल करयुं छे. तेना पछी गौतमकुलक विगेरे कुलकोनो समावेश कर्या पछी शाश्वता जीननी स्तुति अने शत्रुंजयकल्प विगेरे महात्म्यदर्शक प्रकरणनो समावेस कर्यो छे. छेवटे आत्मज्ञाननुं जाणपणुं थवाना कारणरूप समाधिशतक अने सज्जनचित्त वज्ञन दाखल करयुं छे. छेवट त्रण प्रकरणो मूलपाठे दाखल करी आ पुस्तकने पूर्ण करवामां आव्युं छे.

अमो आशा राखीए छीए के, जैनी जाइओ जूदा जूदा आचार्योंए उपका रना हेतुथी बनावेला आ प्रकरणने वांचवानो तथा अभ्यास करवानो लाभ लइ ते आचार्योंनो उपकार भूलो जशे नही.

आ पुस्तक छपावती वखते जे कांइ दृष्टिदोषथी अथवा जातिदोषथी भूल थइ होय ते सज्जन पुरूषोए सुधारी लेवुं.

ली. प्रसिद्धकर्ता.

अनुक्रमणिका.

विषय.	पृष्ठ.	विषय.	पृष्ठ.
१ जीवविचार.	१	१६ तपकुलक.	१५८
२ नवतत्त्व.	१३	१७ ज्ञानकुलक.	१६२
३ दंडक.	३३	१८ उपदेशरत्नकोश.	१६६
४ संग्रहणी.	४५	१९ शाश्वताजिन नामादि संख्या स्तवन.	१७१
५ चैत्यवंदन भाष्य.	५२	२० त्रणलोकना चैत्यबिंब संख्या यंत्र.	१७४
६ गुरुवंदन भाष्य.	६९	२१ शत्रुंजय लघुकल्प.	१८०
७ पच्चक्खाण भाष्य.	८०	२२ रत्नाकरपचीशी.	१८६
८ इंद्रियपराजयशतक.	९३	२३ समाधिशतक.	१९२
९ वैराग्यशतक.	११६	२४ सज्जनचित्तवज्र.	२१७
१० अजव्यकुलक.	१३८	२५ श्रीवीरजीन स्तवन.	२२८
११ पुण्यकुलक.	१४०	२६ श्रीमंधरस्वामीनुंस्तवन	२३०
१२ पुण्यपापकुलक.	९२	२७ गुरुप्रदक्षिणा.	२३२
१३ गौतमकुलक.	१४६	२८ जीवानुंशास्त्रीकुलक.	२३३
१४ दानकुलक.	१५०		
१५ शीलकुलक.	१५४		

કોટિશઃ વંદના પૂજ્ય ગુરુદેવોને !!!

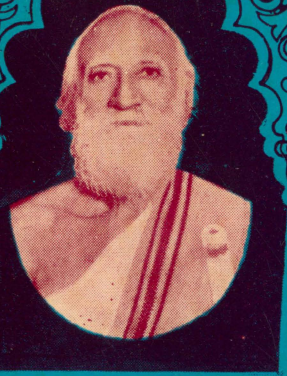
॥ वन्दनीया गुरुदेवाः ॥

પ્રશાન્ત મૂર્તિ
પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવેશ
શ્રી વિજયોદયસૂરીશ્વરજી
મહારાજ સાહેબ

શાસનસમ્રાટ્
પૂજ્ય પાદ આચાર્યમહારાજાધિરાજ
શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી
મહારાજ સાહેબ

શાસનપ્રભાવક
પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવેશ
શ્રી વિજયમેરુપ્રભસૂરીશ્વરજી
મહારાજ સાહેબ

શાહ વિનયચંદ ખીમચંદ કોળીયાકવાળા
સપરિવાર તરફથી ગુરુભક્તિ નિમિત્તે દર્શનાર્થે....

॥ श्री महावीरस्वामीने नमः ॥

॥ प्रकरणमाला ॥

॥ जीवविचार प्रकरण पहेलुं. ॥

ग्रंथकर्त्ता मंगळाचरणपूर्वक प्रयोजन सूचवे छे.

भुवणपईवं वीरं, नमिऊण भणामि अबुहबोहत्थं ॥
जीवसरूवं किंचिवि, जह भणियं पुव्वसूरीहिं ॥ १ ॥

शब्दार्थः--त्रणजुवनमां दीवा समान श्री वीरप्रभुने नमस्कार करीने जेम पूर्वना आचार्योए कर्युं छे तेम अज्ञानी जीवोने बोध थवाने अर्थे कांइक पण जीवनुं स्वरूप हुं कहुं छुं. ॥ १ ॥

हवे जीवना भेदो कहे छे.

जीवा मुत्ता संसा-रिणो य तस थावरा य संसारी ॥
पुढवि जल जलण वाऊ, वणस्सई थावरा नेया ॥ २ ॥

शब्दार्थः—जीवो बे प्रकारना छे. एक मुक्तिना अने बीजा संसारी, संसारी जीवो बे प्रकारना. एक त्रस अने बीजा स्थावर. पृथ्वीकाय, अप्पकाय, तेउकाय, वाउकाय अने वनस्पतिकाय ए पांच स्थावर जाणवा. ॥ २ ॥

हवे पृथ्वीकायना भेदो कहे छे.

फलिहमणिरयणविद्दुम॥हिंगुलहरियालमणसिलरसिंदा
कणगाइधाउ सेढी, वन्निअ अरणेट्टय पलेवा ॥ ३ ॥

अभ्भय तूरी ऊसं, मट्टी पाहाणजाइउ णेगा ॥
सोवीरंजण लूणाइ, पुढविभेआइ इच्चाई ॥ ४ ॥

शब्दार्थः—स्फटिक, मणि, रत्न, प्रवालां, हिंगलोक, हरताल, मणसिल, पारो, सोनादि सात धातुउं; खरी, रमजी, पाषाणनी साथे मलेली धोली माटी, पारेवो पाषाण, पांच वर्णनो अबरख, तेजंतुरी खारीमाटी, माटी, अनेक पाषाणनी जातियो, सुरमो अने सिंधव आदि, इत्यादि पृथ्वीकायना भेदो जाणवा. ॥ ४ ॥

हवे अप्कायना भेदो कहे छे.

ओमंतरिक्कमुदगं, उसा हिम करग हरितणू महिआ॥
हुंति घणोदहिमाई, भेया णेगा य आउस्स ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—पृथ्वीनुं पाणी, आकाशनुं पाणी, उसनुं पाणी, हिमनुं पाणी, करानुं पाणी, लीला घास उपरनुं पाणी, धुवरनुंपाणी अने घनोदधिनुं पाणी, इत्यादि अप्कायना अनेक भेदो होय छे. ५

हवे अग्निकाय जीवोना भेदो कहे छे.

इंगालजालमुम्मुर, उक्कासणिकणगविज्जुमाईआ ॥
अगणिजिआणं भेआ, नायव्वा निउणबुद्धीए ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—अंगारानो अग्नि, जालनो अग्नि, भरसाडनो अग्नि, उल्कापातनो अग्नि, वज्रनो अग्नि, कणियानो अग्नि अने विजलीनो अग्नि, इत्यादि अग्निकाय (तेउकाय) जीवोना भेदो सूक्ष्म बुद्धिथी जाणवा. ॥ ६ ॥

हवे वायुकायना भेदो कहे छे.

उब्भामगउक्कलिया, मंडलिमहसुद्धगुंजवाया य ॥
घणतणुवायाईया, भेया खलु वाउकायस्स ॥ ७ ॥

शब्दार्थः—उद्भामकवायु, उत्कलितवायु, मंडलिवायु, महावायु, शुद्धवायु, गुंजारव करतो वायु अने घनवायु तथा

तनवायु विगेरे वायुकायना नेदो निश्चे जाणवा. ॥ ७ ॥

हवे वनस्पति कायनां नाम कहे बे.

साहारणपत्तेया, वणसइजीवा दुहा सुए नणिआ ॥
जेसिमणंताणं तणु, एगा साहारणा तेऊ ॥ ८ ॥

शब्दार्थः—साधारण अने प्रत्येक एवा वनस्पतिकाय जीवोना बे नेदो सूत्रमां कह्या बे. तेमां जे अनंत जीवोनुं एक शरीर होय ते साधारण जाणवा. ॥ ८ ॥

हवे साधारण वनस्पतिकायनां नाम कहे बे.

कंदा अंकुरकिसलय, पणगा सेवाल नूमिफोमा य ॥
अल्लतियगजारमो-ह वत्नुला थेग पल्लंका ॥ ए ॥

शब्दार्थः—सूरण विगेरे सर्व जातिनां कंद, अंकुरा, कुंपलो, पांचवर्णनी लीलफुल, सेवाल, बीलाडीना टोप अने त्रण जातनुं आदु, गाजर, मोथ, वत्नुलो, थेक, पल्लंकानी नाजी. ॥ ए ॥

कोमलफलं च सव्वं, गूढसिराइ सिणाइपत्ताइं ॥
थोहरिकुंआरिगुग्गुलि--गलोयपमुहा य बिन्नरुहा १०

शब्दार्थः—वली सर्व जातिनां कोमल फल, जेनो कणसलो, नसो, सांधो प्रगट न देखातो होय ते, शण विगेरेनां पांदमां, सर्व जातनो थोर, गुगल, गलो ए विगेरे जे बेद्यां बतां फरी नगे ते. १०

इच्चाइणो अणेगे, हवंति नेया अणंतकायाणं
तेसिं परिजाणणहं, लक्खणमेयं सुए नणियं ॥११॥

शब्दार्थः—इत्यादि अनंतकाय जीवोनां अनेक नेदो होय बे. तेमने जाणवा माटे आ नीचे लखेलुं लक्षण सूत्रमां कह्युं बे. ११

हवे अनंतकाय वनस्पति जीवोनुं लक्षण कहे बे.

गूढसिरसंधिपव्वं, समनंगमहीरुगं च बिन्नरुहं ॥
साहारणं सरीरं, तव्विवरीयं च पत्तेयं ॥ १२ ॥

शब्दार्थः—जेनां कणसलां, सांधा के गांठ्यो न देखाती होय, नागी नाखवाथी जेना सरखा बे नाग थता होय, जे रेसा विनाना होय, तथा जे छेदीने वावीए तो पण फरीने उगे ते साधारण वनस्पतिकायनां शरीर कहेवाय अने तेनाथी विपरीत लक्षणवाली वनस्पति होय ते प्रत्येक जाणवी. ॥ १२ ॥

हवे प्रत्येक वनस्पतिकायनुं लक्षण कहे छे.

एगशरीरे एगो, जीवो जेसिं तु ते य पत्तेया ॥
फलफूलछल्लिकठा, मूलगपत्ताणि बीयाणि ॥ १३ ॥

शब्दार्थः—वली जेमनां एक शरीरने विषे एक जीव होय ते प्रत्येक जाणवा. ते प्रत्येक वनस्पतिकायना सात भेद छे. सर्व जातिनां फल, फुल, छाल, लाकमां, मूल, पांदमां अने बीज ए सर्व प्रत्येक वनस्पतिकाय जाणवां. ॥ १३ ॥

हवे पांच स्थावर सूक्ष्मनुं वर्णन करे छे.

पत्तेयतरु मुत्तं, पंचवि पुढवाइणो सयललोए ॥
सुहुमा हवंति नियमा, अंतमुहुत्ताउ अदिस्सा ॥१४॥

शब्दार्थः—प्रत्येक वनस्पतिकायने मूकीने चौद राजलोकने विषे सूक्ष्म एवा पांचे पृथ्वीकायादि निश्चे अंतर्मुहूर्त्तनां आयुष्यवाला अने अदृश्य (चर्मचक्षुथी न देखी शकाय तेवा) होय छे.

हवे बे इंद्रिय जीवोना भेद कहे छे.

संखकवड्डय गंडुल--जलोयचंदणगअलसलहगाई ॥
मेहरिकिमिपूअरगा, बेइंदिय माइवाहाई ॥ १५ ॥

शब्दार्थः—शंख, कोडा, गंडोला, जलो, चंदनक (अरिया) अलसिया, लालीया, मेर, (लाकडाना कीडा) करमीया, पोरा अने चूनेल विगेरे बेंद्रिय जीवो जाणवा. ॥ १५ ॥

हवे तेंइंद्रिय जीवोना नेद कहे डे.

गोमीमंकणजूआ, पिपलि उद्देहिया य मक्कोमा ॥
इल्लियघयमिल्लीउ, सावय गोगीमजाईउ ॥ १६ ॥
गद्दहय चोरकीमा, गोमयकीडा य धन्नकीमा य,
कुंथुगुवालियइल्लिया, तेइंदिय इंदगोवाई ॥ १७ ॥

शब्दार्थ—कानखजूरा, मांकम, जू, कीमीयो, उधइ, वली मंकोमा, एलो, घोमेलो, सवा, गीगोमानो जातियो, गधैया, चोरकीमा, नाणनाकीमा, धान्यनाकीमा, कुंथुआ, गोपालिका, एलो अने इंद्रगोप ए सर्वे तेरिंद्रिय जीवो जाणवा. ॥ १६--१७ ॥

हवे चउरिंद्रिय जीवोना नेद कहे डे.

चउरिंदिया य विहू, ढिंकुणनमरा य नमरिया तिमा
मच्छियमंसा मसगा, कंसारी कविलमोलाई ॥ १८ ॥

शब्दार्थः—वली विंछी, बगाई, नमरा तेमज नमरी, तीम, मांखो, मांस, मछर, कंसारी, कपिल अने खमाकमी ए चउरिंद्रिय जीवो जाणवा. ॥ १८ ॥

हवे पंचेंद्रिय जीवोना नेद कहे डे.

पंचिंदिया य चउहा, नारय तिरिया मनुस्स देवा य ॥
नेरइया सत्तविहा, नायव्वा पुढविनेएणं ॥ १९ ॥

शब्दार्थ—वली पंचेंद्रिय जीवो चार प्रकारना डे. तेमां १ नारकी, २ तिर्यंच, ३ मनुष्य अने ४ देवता. तेमां नारको जीवो रत्नप्रनादि पृथ्वीना नेदथी सात प्रकारना जाणवा. ॥ १९ ॥

हवे पंचेंद्रिय तिर्यंचना नेद कहे डे.

जलयरथलयरखयरा, तिविहा पंचेंदिया तिरिक्खा य ॥
सुसुमारमछकछव--गाहा मगराइ जलचारी ॥ २० ॥

शब्दार्थ—वली तिर्यंच पंचेंद्रिय जीवो त्रण प्रकारना डे. ते

जलचर, थलचर अने खेचर तेमां सुसुमार, मांडला, काचबा, कुरु अने मगर ए विगेरे जलचर जीवो जाणवा. ॥ २० ॥

हवे थलचर जीवोना भेदो कहे छे.

चउपयउरपरिसप्पा, भुयपरिसप्पाय थलयरा तिविहा॥
गोसप्पनउलपमुहा, बोधव्वा ते समासेणं ॥ २१ ॥

शब्दार्थ—थलचर जीवो त्रण प्रकारना छे. ते चतुष्पद, उरपरिसर्प अने भुजपरिसर्प. ते अनुक्रमे गाय, सर्प अने नोलीया विगेरे संक्षेपथी जाणी लेवा. ॥ २१ ॥

हवे खेचर जीवोना भेदो कहे छे.

खयरा रोमयपक्खी, चम्मयपक्खी य पायमा चेव ॥
नरलोगाउ बाहिं, समुग्गपक्खी वियपक्खी ॥ २२ ॥

शब्दार्थ—खेचर जीवो बे प्रकारना छे. १ रोमजपक्षी, २ चर्मजपक्षी. ते प्रसिद्ध छे. वली मनुष्यलोकनो बहार संकोचेली पांखोवाला अने विस्तारेली पांखोवाला एम बे जातना पक्षीयो छे.

हवे जलचर थलचर अने खेचरना बबे भेदो कहे छे.

सव्वे जलथलखयरा, संमुच्छिमा गब्भया उहा हुंति ॥
कम्माकम्मगभूमि--अंतरदीवा मणुस्सा य ॥ २३ ॥

शब्दार्थ—सर्वे जलचर, थलचर अने खेचरजीवो सम्मूर्छिम तथा गर्भज एवा बे प्रकारना छे. वली मनुष्यो (१५)कर्मभूमिना, (३०)अकर्मभूमिना अने (५६)अंतर्द्वीपना एम त्रण प्रकारना छे.२३

हवे चार निकायना देवोना भेदो कहे छे.

दसहा भवणाहिवई, अठविहा वाणमंतरा हुंति ॥
जोइसिया पंचविहा, दुविहा वेमाणिया देवा ॥ २४ ॥

---

१ आ जीवो पामाना आकारे थाय छे. २ चार पगवाला. ३ पेटवती चालनारा. ४ हाथवती चालनारा. ५ रुंवाटानी पांखोवाला. ६ चांमडानी पांखोवाला.

शब्दार्थ–भवनपति देवता दश प्रकारना, वाणव्यंतर देवता आठ प्रकारना, ज्योतिषी देवता पांच प्रकारना अने वैमानिक देवता बे प्रकारना होय छे. ॥ २४ ॥

हवे सिद्धना भेद कहे छे.

सिद्धा पनरसभेया, तित्थातित्थाइसिद्धभेएणं ॥
एए संखेवेणं, जीवविगप्पा समक्काया ॥ २५ ॥

शब्दार्थ–तीर्थंकर अने अतीर्थंकरादि सिद्धना भेदे करीने सिद्धो पंदर प्रकारना छे. आ संक्षेपे करीने जीवना भेदो कह्या छे.

हवे जीव विचारनां पांच द्वार कहे छे.

एएसिं जीवाणं, सरीरमाऊ ठिइ सकायंमि ॥
पाणा जोणिपमाणं, जेसिं जं अत्थि तं भणिमो ॥२६॥

शब्दार्थ–ए जीवोनुं १शरीर, २आयुष्य, ३पोतानी कायामां स्थिति, ४प्राण, ५योनिनुं प्रमाण ए जेने जेटलुं छे ते कहीये छीये.

हवे सात गाथाथी सर्वे जीवोनां शरीरनुं प्रमाण कहे छे.

अंगुलअसंखभागो, सरीरमेगिंदियाण सव्वेसिं ॥
जोयणसहस्समहियं, नवरं पत्तेयरुक्काणं ॥ २७ ॥

शब्दार्थ–सर्व एकेंद्रिय जीवोनुं शरीर अंगुलना असंख्यातमा भाग जेटलुं छे. तेमां एटलुं विशेष जाणवानुं छे के, प्रत्येक वनस्पतिकायनुं शरीर एक हजार योजनथी कांइक अधिक होयछे

बारसजोयणतिन्ने--व गाउआ जोयणं च अणुकमसो॥
बेइंदियतेइंदिय--चउरिंदिय देहमुच्चत्तं ॥ २८ ॥

शब्दार्थ–बार जोजन, त्रण गाउ अने एक जोजन एम अनुक्रमे बेंद्रिय तेंद्रिय अने चउरिंद्रियनां शरीरनुं उंचपणुं जाणवुं.

धणुसयपंचपमाणा, नेरइया सत्तमाइपुढवीए ॥
तत्तो अद्धद्धुणा, नेया रयणप्पहाजाव ॥ २९ ॥

शब्दार्थ–सातमी तमस्तमःप्रजा पृथ्वी आदिकमां रहे-नारा नारकी जीवोनां शरीर पांचसो धनुष्यनां प्रमाणवाला छे. त्यार पछी अर्द्धा अर्द्धा उंचा शरीर प्रमाणवाला जीवो रत्नप्रजा नामनी पहेली नरक सुधी जाणवा. ॥ २९ ॥

जोयणसहस्समाणा, मच्छा उरगा य गब्भया हुंति ॥
धणुअपुहुत्तं पक्खिसु, भुयचारी गाउअपुहुत्तं ॥३०॥

शब्दार्थ--गर्भज मत्स्य अने सर्पादि उरपरि सर्प एक हजार जोजन शरीर प्रमाणवाला होय छे. पक्षीयोनां शरीरनुं प्रमाण बे धनुष्यथी मांडीने नव धनुष्य सुधीनुं होय छे अने नोलीया विगेरे भुजपरि सर्पनुं शरीर प्रमाण बे गाउथी नव गाउ सुधीनुं होय छे. ॥३०॥

खयरा धणुअपुहुत्तं, भुयगा उरगा य जोयणपुहुत्तं ॥
गाउयपुहुत्तमिता, समुच्छिमा चउपया भणिया ॥३१॥

शब्दार्थ--समूर्छिम एवा खेचर (पक्षीयो) नां शरीरनुं प्रमाण बे धनुष्यथी मांडीने नव धनुष्य सुधीनुं होय छे अने सर्पादि उरपरि सर्पनां शरीरनुं प्रमाण बे जोजनथी मांडीने नव जोजन सुधीनुं होय छे. समुर्छिम हाथी विगेरे चार पगवाला जीवोनां शरीरनुं प्रमाण बे गाउथी नवगाउ सुधीनुं कह्युं छे.३१

चउचेव गाउआइं, चउप्पया गब्भया मुणेयव्वा ॥
कोसतिगं च मणुस्सा, उक्कोससरीरमाणेणं ॥ ३२ ॥

शब्दार्थ--गर्भज चार पगवाला हाथी विगेरे जीवो च गाउनां शरीर प्रमाणवाला मनाय छे अने मनुष्यो उत्कृष्ट शरीरना प्रमाणे करीने त्रण गाउ होय छे. ॥ ३२ ॥

ईसाणंतसुराणं, रयणीउ सत्त हुंति उच्चत्तं ॥

---

१ चार हाथनुं एक धनुष्य जाणवुं.

इग इग इग चउगेवि--जाणुत्तरे इक्किक्कपरिहाणी॥ ३३॥

शब्दार्थः--भवनपति,व्यंतर,ज्योतिषी अने बीजा ईशान देवलोकनां अंत सुधीना देवोनां शरीरनी उंचाइ सात हाथनी छे. त्यार पछी बे, बे, बे, चार, नव ग्रैवेयक अने पांच अनुत्तर ए देवलोकोमां अनुक्रमे एक एक हाथ शरीर प्रमाण उंचुं जाणवुं. ॥३३॥

हवे ७ गाथावमे सर्वे जीवोनुं आयुष्य कहे छे.

बावीसा पुढवीए, सत्तय आउस्स तिन्नि वाउस्स ॥
वाससहसा दस तरु--गणाण तेउ त्तिरित्ताउ ॥३४॥

शब्दार्थः--पृथ्वीकायनुं बावीस हजार वर्षनुं, अप्कायनुं सात हजार वर्षनुं, वायुकायनुं त्रण हजार वर्षनुं, प्रत्येक वनस्पतिकायनुं दश हजार वर्षनुं अने तेउकायनुं त्रण अहोरात्रनुं उत्कृष्ट आयुष्य होय छे. ए सर्वे जीवोनुं जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्तनुं आयुष्य होय छे.३४

वासाणि बारसाऊ, बेइंदियाणं तेइंदियाणं तु ॥
अउणापन्नदिणाइं, चउरिंदीणं तु छम्मासं ॥ ३५ ॥

शब्दार्थः—बेंद्रिय जीवोनुं आयुष्य बार वर्षनुं, तेरिंद्रिय जीवोनुं उगणपचास दिवसनुं अने चतुरिंद्रिय जीवोनुं ७ मासनुं होय छे. आ सर्व उत्कृष्ट आयुष्य जाणवुं अने ए सर्वे जीवोनुं जघन्यथी अंतर्मुहूर्त्तनुं आयुष्य जाणवुं. ॥ ३५ ॥

सुरनेरइयाण ठिई, उक्कोसा सागराणि तित्तीसं ॥
चउपयतिरियमणुस्सा, तिन्नियपलियोवमा हुंति॥३६॥

शब्दार्थः--देवता अने नारकीयोनी उत्कृष्ट आयुष्यस्थिति तेत्रीस सागरोपमनी होय छे अने चार पगवाला तिर्यंच तथा मनुष्योनी उत्कृष्ट आयुष्यस्थिति त्रण पल्योपमनी होय छे. ॥ ३६ ॥

जलयरउरभुयगाणं, परमाऊ होइ पुवकोमीउ ॥
परकीणं पुण भणिउ, असंखभागो अ पलियस्स॥३७॥

शब्दार्थः—सुसुमार विगेरे जलचर, सर्प विगेरे उरपरिसर्प अने नोलीया विगेरे भुजपरिसर्प ए सर्वेनुं उत्कृष्ट आयुष्य एक पूर्वकोरीनुं होयछे. तेमज पक्षीयोनुं उत्कृष्ट आयुष्य पल्योपमना असंख्यातमा भाग जेटलुं कह्युं छे. ॥ ३७ ॥

सव्वे सुहुमा साहा--रणा य संमुच्छिमा मणुस्सा य ॥
उक्कोसजहन्नेणं, अंतमुहुत्तं चिय जियंति ॥३८॥

शब्दार्थः—पृथ्वीकायादि पांचे सूक्ष्म तथा साधारण जीवो तेमज समूर्छिम मनुष्यो उत्कृष्ट अने जघन्यथी एक अंतर्मुहूर्त्त निश्चे जीवे छे. ॥ ३८ ॥

ओगाहणाउ माणं, एवं संखेवउ समक्कायं ॥
जे पुण इह विसेसा, विसेससुत्ताउ ते नेया ॥ ३९ ॥

शब्दार्थः—एवी रीते अवगाहना अने आयुष्यनुं मान संक्षेपथी कह्युं. वली एमां जे कांइ विशेष जाणवानुं होय ते बीजां सूत्रथी जाणी लेवुं. ॥ ३९ ॥

हवे बे गाथाथी त्रीजुं स्वकायस्थितिद्वार कहे छे.

एगिंदिया य सव्वे, असंखउस्सप्पिणी सकायंमि ॥
उववज्जंति चयंति अ. अणंतकाया अणंताउ ॥४०॥

शब्दार्थः—वली सर्वे एकेंद्रिय जीवो पोतानी कायामां असंख्य उत्सर्पिणी अवसर्पिणी काल सुधी उत्पन्न थाय छे अने चवे छे तेमज अनंतकाय जीवो पण अनंती उत्सर्पिणी अवसर्पिणी सुधी पोतानी कायामां उत्पन्न थाय छे अने चवे छे. ॥४०॥

संखिज्जसमा विगला, सत्तट्ठभवा पणिंदितिरिमणुया ॥
उववज्जंति सकाये, नारयदेवा अ नो चेव ॥४१॥

शब्दार्थः--विगलेंद्रिय जीवो संख्याता वर्ष सुधी पो-

---

१ बेइंद्रिय, तेरिंद्रिय, चउरिंद्रिय.

तानी कायामां उत्पन्न थाय. पंचेंद्रिय, तिर्यंच अने मनुष्योसात आठ नव तेज गतिमां लागट उत्पन्न थाय अने नारकी तथा देवता तेज गतिमां लागट बे वखत पण उत्पन्न थता नथी. ॥ ४१ ॥

दशहा जियाण पाणा, इंदि उसासाउ जोग बलरूवा ॥
एगिंदिएसु चउरो, विगलेसु छ सत्त अठेव ॥ ४२ ॥

शब्दार्थः—जीवोनेपांच इंद्रिय, श्वासोश्वास, आयुष्य, मन, वचन अने काया ए त्रण जोग मली दश प्राणो होय छे. तेमां एकेंद्रियने चार, तथा विगलेंद्रियने छ, सात अने आठ प्राण अनुक्रमे होय छे. ॥ ४२ ॥

असन्निसन्निपंचिं--दिएसु नवदश कमेण बोधव्वा ॥
तेहिं सह विप्पउगो, जीवाणं भन्नए मरणं ॥४३॥

शब्दार्थः—असंज्ञी पंचेंद्रिय अने संज्ञी पंचेंद्रिय जीवोने विषे अनुक्रमे नव अने दश प्राणो होय छे. ते प्राणोनी साथे जे वियोग थवो ते जीवोनुं मरण कहेवाय छे. ॥ ४३ ॥

एवं अणोरपारे, संसारे सायरंमि भीमंमि ॥
पत्तो अणंतखुत्तो, जीवेहिं अपत्तधम्मेहिं ॥४४॥

शब्दार्थः--धर्मने नहि पामेला जीवोए ए प्रमाणे अपार अने भयंकर एवा संसार समुद्रमां अनंतीवार जन्ममरण प्राप्त कर्युं छे.

तह चउरासी लक्खा, संखा जोणीण होइ जीवाणं ॥
पुढवाईण चउण्हं, पत्तेयं सत्तसत्तेव ॥४५॥

शब्दार्थः—तेवीज रीते जीवोनी योनीनी संख्या चोरासी लाख छे. तेमां पृथ्वी आदि चार निकायना दरेक जीवोनी योनीनी संख्या सात सात लाखनी छे. ॥ ४५ ॥

दस पत्तेयतरूणं, चउदसलक्खा हवंति इयरेसु ॥
विगलिंदिएसु दोदो, चउरो पंचिंदितिरियाणं ॥४६॥

शब्दार्थः—प्रत्येक वनस्पतिकाय जीवोनी दशलाख योनी अने साधारण वनस्पतिकायनी चौदलाख योनी होय छे. वली विगलेंद्रिय जीवोनी बबे लाख योनी जाणवी. तेमज पंचेंद्रि-तिर्यंचनी चार लाख योनी जाणवी. ॥ ४६ ॥

चउरो चउरो नारय--सुरेसु मणुआण चउदस हवंति॥
संपिंमियाय सव्वे, चलसीलक्काउ जोणीणं ॥४७॥

शब्दार्थः—नारकी अने देवतानो चार चार लाख तथा मनुष्यनी चौद लाख योनी होय छे. ए सर्व एकठी करीये तो सर्वे मली योनीनी चोरासो लाखनी संख्या थाय छे. ॥ ४७ ॥

सिद्धाण नत्थि देहो, न आउ कम्मं न पाणजोणीउ ॥
साइअणंता तेसिं, ठिई जिणंदागमे भणिया ॥४८॥

शब्दार्थः—सिद्धोने देह नथी, आयुष्य नथी, कर्म नथी, प्राण नथी अने योनी पण नथी. वली तेउनो सादि अनंत-स्थिति जिनेश्वरना आगममां कही छे. ॥ ४८ ॥

काले अणाइनिहणे, जोणीगहणंमि भीसणे इत्थ ॥
भमिया भमिहंति चिरं, जीवा जिणवयणमलहंता ४९

शब्दार्थः--*अनादि अनंत एवा आ कालने विषे जिन वचनने* नहि पामेला जीवो चोराशी लाख योनिये करीने गहन अने भयं-कर एवा आ संसारने विषे बहुकाल भम्या छे.अने बहुकाल भमशे.॥

ता संपइ संपत्ते, मणुअत्ते दुल्लहेवि सम्मत्ते ॥
सिरिसंतिसूरिसिट्ठे, करेह भो उज्जमं धम्मे ॥५०॥

शब्दार्थः--ते कारण माटे हे भव्यजनो! हवणां दुर्लभ एवुं मनुष्यपणुं प्राप्त थये छते अने सम्यक्त्व पण प्राप्त थये छते श्री शांतिसूरिये उपदेश करेला धर्मने विषे *उद्यम करो.* ॥ ५० ॥

एसो जवीवियारो, संखेवरुईणजाणणाहेउं ॥
संखित्तो उद्धरिउ, रुद्दाउ सुयसमुद्दाउ ॥५१॥

शब्दार्थः--आ जीवविचार थोडी बुद्धिवाला जीवोने जाणवा माटे विस्तारवंत एवा श्रुतसमुद्र थकी संक्षेपे उद्धरयो छे. ॥५१॥

॥ इति जीवविचार प्रकरण पेहेलुं समाप्त. ॥

श्री

॥ नवतत्त्व प्रकरण बीजुं ॥

(आर्यावृत्तम्)

प्रथम गाथामां नवतत्त्वनां नाम गणावे छे.

जीवाऽजीवा पुण्णं, पावासवसंवरो य निज्जरणा ॥
बंधो मुक्खो य तहा, नवतत्ता हुंति नायव्वा ॥ १ ॥

शब्दार्थः—जीव, अजीव, पुण्य, पाप, आश्रव, संवर अने निर्जरा वली बंध तेमज मोक्ष ए नवतत्त्वो जाणवा योग्य छे. ॥

हवे नवतत्वना भेदनी संख्या कहे छे.

चउदस चउदस बाया-लीसा बासी अ हुंति बायाला ॥
सत्तावन्नं बारस, चउ नव भेया क्कमेणेसिं ॥ २ ॥

शब्दार्थः—पहेला तत्त्वना चौद, बीजाना चौद, त्रीजाना बेंतालीश, चोथाना ब्यासी अने पांचमाना बेंतालीस, छठाना सत्तावन, सातमाना बार, आठमाना चार अने नवमाना नव. एवा अनुक्रमे करीने भेदो थाय छे. ॥ २ ॥

हवे जीवोनी ७ जाति कहे छे.

एकविहदुविहतिविहा, चउव्विहा पंचछव्विहा जीवा ॥
चेयण तस इयरेहिं, वेय गई करण कारणेहिं ॥ ३ ॥

शब्दार्थः—चेतना, त्रस अने स्थावर ए भेदोए करीने वली त्रण वेद, चार गति, पांच इंद्रिय अने ७ काये करीने जीवो एक प्रकारना, बे प्रकारना, त्रण प्रकारना, चार प्रकारना, पांच प्रकारना ७ प्रकारना अने जाणवा. ॥ ३ ॥

हवे बीजा प्रकारथी जीवतत्त्वना चौद भेद कहे छे.

एगिंदिय सुहुमियरा, सन्नियरपणिंदियाय य सबितिचऊ॥
अपजत्ता पजत्ता, कमेण चउदस जियठाणा ॥ ४ ॥

शब्दार्थः सूक्ष्म अने बादर एवा एकेंद्रिय, बादर बेइंद्रिय, तेरिंद्रिय अने चउरिंद्रिय, संज्ञी अने असंज्ञी पंचेंद्रिय ए सात भेद पर्याप्ता अने अपर्याप्ता. जेथी अनुक्रमे जीवना चौद भेद होय ॥

हवे जीवनुं लक्षण कहे छे.

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

नाणं च दंसणं चेव, चरित्तं च तवो तहा ॥
वीरियं उवओगो अ, एअं जीवस्स लक्खणम् ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—५ ज्ञान, ४ दर्शन, ७ चारित्र अने २ तप तेमज २ वीर्य अने १२ उपयोग ए प्रकारे जीवनुं लक्षण छे. ॥ ५ ॥

हवे पर्याप्तिनुं स्वरूप कहे छे.

(आर्यावृत्तम्)

आहार शरीर इंदिय, पजत्ती आणपाण भासमणे ॥
चउ पंच पंच छप्पिअ, इग विगलासन्नि सन्निणं ॥६॥

शब्दार्थः—आहारपर्याप्ती, शरीरपर्याप्ती, इंद्रियपर्याप्ती, श्वासोच्छ्वासपर्याप्ती, भाषापर्याप्ती, मनपर्याप्ती. तेमां चार पर्याप्ती एकेंद्रियनी, पांच पर्याप्ती विकलेंद्रियनी, पांच पर्याप्ती असंज्ञीनी अने ७ पर्याप्ती संज्ञी जीवोनी होय छे. ॥ ६ ॥

हवे प्राणनुं स्वरूप कहे छे.

पणिंदिअत्तिबलूसा-साउ दश पाण चउ छ सग अट्ठ॥
इगछतिचउरिंदीणं, असन्निसन्नीण नव दस य ॥७॥

शब्दार्थः—पांच इंद्रिय, त्रण बल, श्वासोश्वास अने आयुष्य ए दश प्राण छे. तेमां एकेंद्रियने चार प्राण छे. बेंद्रियने छ प्राण होय छे, तेरिंद्रियने सात प्राण होय छे चउरिंद्रियने आठ प्राण होय छे अने असंज्ञी तथा संज्ञीने नव तथा दश एम अनुक्रमे प्राण होय छे. ॥ ७ ॥ इति जीवतत्त्व ॥

हवे अजीवतत्वना चौद भेद कहे छे.

धम्माधम्मागासा, तियतियभेया तहेव अद्धा य ॥
खंधादेसपयेसा, परमाणु अजीव चउदसहा ॥ ८ ॥

शब्दार्थः—धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय अने आकाशास्तिकाय ए त्रणना खंध, देश अने प्रदेश एवा त्रण त्रण भेदो छे. एटले ते नव भेद थया तेवीज रीते वली काल, अने पुद्गलनां खंध, देश, प्रदेश तथा परमाणु. ए प्रमाणे अजीव तत्त्व चौद प्रकारे छे. ॥ ८ ॥

अजीवतत्त्वनां पांच मूलभेद अने तेनां लक्षण कहे छे.

धम्माधम्मा पुग्गल, नह कालो पंच हुंति अजीवा ॥
चलणसहावो धम्मो, थिर संठाणो अहम्मो अ ॥९॥
अवगाहो आगासं, पुग्गलजीवाण पुग्गला चउहा ॥
खंधा देसपएसा, परमाणु चेव नायव्वा ॥ १० ॥

शब्दार्थः—धर्मास्तिकाय, अधर्मास्तिकाय, पुद्गलास्तिकाय, आकाशास्तिकाय, काल. ए पांच अजीव द्रव्य होय छे. तेमां चलन स्वभाव गुणवालो धर्मास्तिकाय छे. अने स्थिर स्वभाव गुणवालो अधर्मास्तिकाय छे. अवकाश आपवाना स्व-

नाववालो आकाशास्तिकाय जाणवो. पुद्गलो चार प्रकारना छे. ते खंध, देश, प्रदेश तथा परमाणुं निश्चयथी जाणवा. ॥ १० ॥

पुद्गलनुं लक्षण कहे छे.

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

सद्दंधयार उज्जोअ, पभा छाया तवेहिआ ॥
वण्ण गंध रसा फासा, पुग्गलाणं तु लक्खणं ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—शब्द, अंधकार, रत्नादिकनो प्रकाश, चंद्र विगेरेनी कांति, छाया, तडको अथवा वर्ण, गंध, रस अने स्पर्श ए वली पुद्गलोनुं लक्षण छे. ॥ ११ ॥

हवे एक मुहूर्तनुं स्वरूप कहे छे.

एगा कोडि सतसट्ठि-लक्खा सत्तहुत्तरी सहस्सा य ॥
दोयसया सोलहिया, आवलिया इगमुहुत्तम्मि ॥ १२ ॥

शब्दार्थः--एककरोड, सडसठलाख, सत्योतेरहजार अने बसो उपर सोल अधिक एटली आवलीयो एक मुहूर्त्तने विषे थाय छे. ॥

तेज वातने बीजी रीते कहे छे.

तिन्निसहस्सा सत्त य-सयाणि तेहुत्तरं च उस्सासा ॥
एस मुहुत्तो भणीउं, सव्वेहिं अणंतनाणीहिं ॥ १३ ॥

शब्दार्थः--सर्व अनंत ज्ञानियोए त्रणहजार, सातसो अने तोंतेर एटला श्वासोश्वास थाय एटलो काल मुहूर्त्त कह्यो छे. ॥ १३ ॥

हवे कालनुं स्वरूप कहे छे.

समयावली मुहुत्ता, दीहा पक्खा य मास वरिसा य ॥
भणिउं पलिया सागर, उस्सप्पिणी सप्पिणी कालो ॥

शब्दार्थ--समय, आवली, मुहुर्त्त, दिवस, पक्ष, मास, वर्ष, पल्योपम, सागरोपम, उत्सर्पिणी अवसर्पिणी ए प्रमाणे काल कह्यो छे. ॥ १४ ॥ इति अजीवतत्व.

हवे पुण्यतत्त्वना बेंतालीश भेद कहे छे.

सा उच्चगोअ मणुउग, सुरउग पंचेंदिजाइ पणदेहा ॥
आइतिअणुवंगा, आइमसंघयणसंठाणा ॥ १५ ॥

शब्दार्थः—सातावेदनी कर्म, उंच्चगोत्र, मनुष्यद्विक, सुरद्विक, पंचेंद्रि जाति अने पांच देह. पहेला त्रण शरीरना अंग अने उपांग, अने पहेलुं (वज्रऋषभनाराच) संघयण तथा पहेलुं (समचतुरस्र) संस्थान. ॥ १५ ॥

वस चउक्कागुरुलहु, परघा ऊसास आय उज्जोअं ॥
सुभखगइ निमिण तसदस, सुरनरतिरिआउ तित्थयरं ॥

शब्दार्थः—वर्णचतुष्क नामकर्म, अगुरु लघु, पराघात, श्वासोश्वास, आताप, उद्योत, हंस वृषभनी पेठे सारी चाल ते शुभ विहायोगति, सुघाट रूप निर्माण, त्रसदसक, देव, मनुष्य अने तिर्यंचनुं आयुष्य अने तीर्थंकर नामकर्म. ॥ १६ ॥

हवे त्रस दशकनुं स्वरूप कहे छे.

तस बायर पज्जत्तं, पत्तेय थिरं सुभं च सुभगं च ॥
सुस्सर आइज्ज जसं, तसाइदसगं इमं होइ ॥ १७ ॥

शब्दार्थः—त्रस, बादर, पर्याप्ता, प्रत्येक, स्थिर, शुभ, सौभाग्य, सुस्वर, आदेय अने जस. पुण्यना भेदमां आ त्रस विगेरे दश नाम कर्म होय छे, ॥ १७ ॥ इति पुण्यतत्त्व.

हवे पापकर्मना बासी भेद कहे छे.

नाणंतरायदंसगं, नव बीए नीअसायमिच्छत्तं ॥
थावरदस नरयतिगं, कसायपणवीस तिरियदुगं ॥ १८ ॥

---

१ औदारिक, वैक्रिय, आहारक. २ बे हाथ, बे पग, पीठ, मस्तक, उदर अने हृदय. ३ आंगलां विगेरे. ४ आ त्रस दशनुं स्वरूप आगली गाथामां कहेशे.

शब्दार्थः—ज्ञानावरणीनां पांच (१ मति ज्ञानावरणिय, २ श्रुत ज्ञानावरणिय, ३ अवधि ज्ञानावरणिय, ४ मनःपर्यव ज्ञानावरणिय, ५ केवल ज्ञानावरणिय) अने अंतरायनां पांच १ दानांतराय, २ लाभांतराय, ३ भोगांतराय, ४ उपभोगांतराय, ५ वीर्यांतराय) एम बन्ने मलीने दश पापकर्मना भेद, बीजा दर्शनावरणीं कर्मना नवभेद, नीच गोत्र पापकर्म, अशातावेदनी पापकर्म, मिथ्यात्व मोहनीय पापकर्म, स्थावर दशक पापकर्म, नरकत्रिक पापकर्म, पच्चीश कषाय रूप पापकर्म, तिर्यंचत्रिक पापकर्म. ॥ १८ ॥

इगबितिचउजाईउ, कुखगइ उवघाय हुंति पावस्स ॥
अपसत्थं वण्णचउ, अपढम संघयणसंठाणा ॥१९॥

शब्दार्थः—एकेंद्रिय, बेंद्रिय, तेरिंद्रिय अने चौरिंद्रिय जातिरूप पापकर्म, ऊंट विगेरेनो पेठे अशुभ विहायोगति पापकर्म, उपघात नाम पापकर्म, माठा एवा रूप, रस गंध अने स्पर्श रूप पापकर्म, तेमज पहेला संघयण अने पहेला संस्थान विनाना बीजा पांच संघयण अने पांच संस्थान रूप पापकर्म. १९

हवे स्थावर दशकनुं स्वरूप कहे छे.

थावर सुहुम अपज्जं--साहारणमथिरमसुभदुभगाणि॥
दुस्सरणाइज्जजसं, थावरदशगं विवज्जत्थं ॥२०॥

शब्दार्थः—स्थावर नामकर्म, सूक्ष्म नामकर्म, अपर्याप्त नामकर्म, साधारण नामकर्म, अस्थिर नामकर्म, अशुभ नामकर्म, दौर्भाग्य नामकर्म, दुःस्वर नामकर्म, अनादेय नामकर्म,

---

१ आ स्थावर दशकनुं स्वरूप आगली गाथामां कहेशे. २ नरकगति, नरकानुपूर्वि अने नरकायु. ३ तेनां नाम आगल कहेशे. ४ तेनां नाम आगल कहेशे.

अजश नामकर्म. आ स्थावर दशक त्रस दशकथी विपरीत अर्थवाला छे. ॥ २० ॥

हवे बीजा दर्शनावरणी कर्मना नव भेद कहे छे.

चक्खुदिठि अचक्खु, सेसिंदिअनहि केवलेहिं च ॥
दंसणमिह सामन्नं, तस्सावरणं तयं चनहा ॥२१॥

शब्दार्थः—चक्षुदर्शन अचक्षुदर्शन, अवधिदर्शन अने केवलदर्शन. आ त्रेकाणे दर्शन ते सामान्यज्ञान. ते ज्ञाननुं जे आवर्ण, ते तेनाज नामथी चार प्रकारनुं छे. ॥ २१ ॥

सुहपमिबोहा निद्दा, निद्दानिद्दा य दुक्खपमिबोहा ॥
पयला ठिनवविठस्स, पयलपयला उ चंकमउ ॥२३॥

शब्दार्थः—सुखे जगाय ते निद्रा, दुःखे जगाय ते निद्रा निद्रा, उभा उभा तथा बेठा बेठा उंघे ते प्रचला अने हालता चालता उंघे ते प्रचला प्रचला कहेवाय. ॥ २३ ॥

दिणचिंतिअनकरणी, थीणदी अनचक्किअनबला ॥
एवं जिणेहिं नणियं, वित्तिसनं दंसणावरणं ॥२४॥

शब्दार्थः—दिवसे चिंतवेला कार्यने (रात्रीये उंघमां) करनारी थीणंदी नामनी निद्रा अर्द्धचक्री वासुदेवथी अर्द्धा बलवाली छे. आ प्रमाणे जिनेश्वरोए उमीदार समान दर्शनावरण कह्युं छे. ॥२४॥

हवे कषायनी स्थिति तथा फल कहे छे.

जावजीववारिसचनमा--स पक्खग्गानिरयतिरियनरअमरा॥
समाणु सव्व विरइ--अहक्खायचरित्त घायकरा ॥२५॥

शब्दार्थः—अनंतानुबंधी कषायनी स्थिति जोवीत सुधी, अप्रत्याख्यानी कषायनी स्थिति एकवर्ष सुधी, प्रत्याख्यानी कषायनी स्थिति चारमास सुधी, संजलना कषायनी स्थिति

एक पखवाडीया सुधी होय छे. तेमां अनंतानु बंधी कषाय न-
रक गतिरूप फल आपे छे. अप्रत्याख्यानी कषाय तिर्यंच गति-
रूप फल आपे छे, प्रत्याख्यानी कषाय मनुष्य गतिरूप फल
अने संजलनो कषाय देवगतिरूप फल आपे छे. वली ते चारे
कषायो अनुक्रमे समकीतने, अणुव्रतने, सर्व विरतिने अने
यथाख्यात चारित्रने घात करनारा छे. ॥ २५ ॥

जलरेणु पुढवि पव्वय--राईसरिसो चउविहो कोहो ॥
तिणसलयाकट्ठीअ--सेलथंभोवमो माणो ॥२६॥

शब्दार्थः—जलमां, रजमां, पृथ्वी उपर अने पर्वत उपर क-
रेलो रेखा सरखो क्रोध चार प्रकारनो छे अने नेतरना, काष्टना,
हाडकाना अने पथ्थरना स्थंभ सरखो मान छे. ॥ २६ ॥

माया वलेहिगोमुत्ति--मिंढसिंगघणवंसिमूलसमा ॥
लोहो हलिद्द खंजण--कद्दमकिमिरागसारिच्छो ॥२७॥

शब्दार्थः—माया वांसनो थाल, वृषभनुं मूत्र, बोकडानुं
सिंगडुं अने नीविडा एवा वांसना मूल सरखो छे. वली लोभ
हलदर, गाडानी मली, कादव अने करमजी रंग सरखो छे. २७

जस्सुदया होइ जिए, हासरइअरईसोगभयकुच्छा ॥
सनिमित्तमन्नहा वा, तं इह हासाईमोहणियं ॥२८॥

शब्दार्थः—जीवने जेना उदयथी निमित्त सहित अथवा
निमित्त विना हास्य, रति, अरति, शोक, भय अने दुगंछा
होय छे. तेने अहिं हास्यादिक मोहनीय जाणवुं. ॥ २८ ॥

पुरिसि छी तदुभयंपइ, अहिलासो जवसा हवइ सोउ॥
छीनरनपुंवेउदउ, फुंफुमतणनगरदाहसमो ॥ २९ ॥

शब्दार्थः—जे कर्मना वशथी पुरुषनो, स्त्रीनो अने ते बन्नेनो

पण अभिलाष होय छे. ते अनुक्रमे स्त्रीवेद पुरुषवेद अने नपुंसकवेद, बकरानी लींडी, घास अने नगरना दाह सरखो जाणवो. ॥२८॥

हवे संघयणनां नाम तथा स्वरूप कहे छे.

संघयणमठिनिचउं, तं छद्धा वज्जरिसहनारायं ॥
तह रिसहनारायं, नारायं अद्धनारायं ॥ २९ ॥

शब्दार्थः—संघयण ते हाडकानो समूह. ते ६ प्रकारनो छे. १ वज्रऋषभनाराच तेमज २ ऋषभनाराच, ३ नाराच, ४ अर्द्धनाराच.

कीलिअ सेवठं इह, रिसहो पट्टो अ कीलिया वज्जं ॥
उभउं मक्कडबंधो, नारायं इम मुरालंगे ॥३०॥

शब्दार्थः—५ कीलिका, ६ सेवार्त, अहिं ऋषभ ते पाटो अने वज्र ते खीली जाणवो. अने बन्ने बाजुए मर्कटबंध ते नाराच जाणवुं. ए उदारिक शरीरवालाने होय. ॥३०॥

हवे संस्थाननां नाम तथा स्वरूप कहे छे.

समचउरंस निग्गोह, साइ वामण खुज्ज हुंडे अ ॥
जीवाण छ संठाणा, सवज्ज सुलक्खणं पढमं ॥३१॥

शब्दार्थः—समचतुरस्र, न्यग्रोध, सादि, वामन, कुब्ज अने हुंडक. जीवोने ए ६ संस्थान होय छे. तेमां सर्व प्रकारे उत्तम लक्षणवालुं पहेलुं संस्थान छे. ॥ ३१ ॥

नाहिउवरि बीअं, तइअं मुह पिठिउअरउरवज्जं ॥
सिरगिवपाणीपाए, सुलक्खणं तं चउत्थं तु ॥३२॥

शब्दार्थः—नाभीना उपरनो भाग सारा लक्षणवालो होय ते बीजुं संस्थान जाणवुं. अने मुख, पीठ, पेट तथा छाती वर्जीने बाकी जे सुलक्षण अंग ते त्रीजुं संस्थान. वली माथुं, कंठ, हाथ तथा पग ए सर्व सारा लक्षणवालुं होय ते चोथुं संस्थान जाणवुं. ॥३२॥

विवरियं पंचमंगं, सव्वलक्खणं जवे छठं ॥
संठाणविहा जणिआ, जिणंदवरवीयरागेहिं ॥३३॥

शब्दार्थः—उपर कह्याथी जे विपरीत ते पांचमुं अने सर्व प्रकारे खोटां लक्षणवालुं ते छठुं होय. आ प्रमाणे सामान्य केवलीनी मध्ये उत्तम एवा वीतराग पुरुषोए संस्थानना प्रकारो कह्या छे. ॥ ३३ ॥ इति पाप तत्व.

हवे आश्रव तत्वना बेंतालीश भेद कहे छे.

इंदिअकसायअव्वय--जोगा पंच चउ पंच तिन्नि कमा॥
किरिआउ पणवीसं, इमा उताउ अणुक्कमसो ॥३४॥

शब्दार्थः—इंद्रिय, कषाय, अव्रत अने जोग ते अनुक्रमे पांच, चार, पांच अने त्रण छे. अने क्रियाउं पच्चवीश छे. ए सर्वे मलीने आश्रवना ४२ भेद थया. वली क्रियाउं अनुक्रमे आ हवे पछी कहेवाशे ते जाणवी ॥ ३४ ॥

हवे पच्चीस क्रियाउं कहे छे.

काइअ अहिगरणीया, पाउसिया पारितावणी किरिया॥
पाणाइवाया रंभिय--परिग्गहिया मायवत्तीया ॥३५॥

शब्दार्थः—१ कायिकी, २ अधिकरणिकी, ३ प्राद्वेषिकी, ४ पारितापनिकी, ५ प्राणातिपातिकी, ६ आरंभिकी, ७ परिग्रहिकी अने ८ माया प्रत्ययिकी.

मिच्छादंसणवत्ती, अप्पच्चक्खाणाय दिठि पुठिअ ॥
पाडुच्चिअ सामंतो--वणीअ नेसत्थि साहत्थो ॥३६॥

शब्दार्थः—ए मिथ्यादर्शनप्रत्ययिकी, १० अप्रत्याख्यानिकी, ११ दृष्टिकी, १२ स्पृष्टिकी, १३ प्रातित्यकी, १४ सामंतोपनिपातिकी, १५ नैशस्त्रिकी अने १६ स्वहस्तिकी. ॥ ३६ ॥

आणवणिविआरणिआ, अणभोगा-अणवकंखपच्चइआ
अन्ना पउगसमुद्दा--ए पिज्जदोसेरिआवहिआ ॥ ३७ ॥

शब्दार्थः—१७ आनयनिकी, १८ विदारणिका, १ए अनाभोगिकी २० अनवकांक्ष प्रत्ययिकी, ए विना बीजी ते २१ प्रायोगिकी, २२ समुदानकी, २३ प्रेमिकी, २४ द्वेषिकी अने २५ ईर्यापथिकी ॥ ३७ ॥

हवे संवरतत्त्वना सत्तावन भेद कहे छे.

समिइ गुत्ति परीसह, जइधम्मो भावणा चरित्ताणि ॥
पण ति दुवीस दस बार--पंच भेएहिं सगवन्ना ॥ ३८ ॥

शब्दार्थः—समिति, गुप्ति, परीसह, यतिधर्म, भावना अने चारित्र ते अनुक्रमे पांच, त्रण, बावीश, दश, बार अने पांच एवा भेदोए करीने संवरना सत्तावन भेदो छे. ॥ ३८ ॥

हवे पांच समिति अने त्रण गुप्ति कहे छे.

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

ईरिया भासेसणादाणे--उच्चारे समिइसु अ ॥
मणगुत्ति वयगुत्ति, कायगुत्ति तहेव य ॥३ए॥

शब्दार्थः—१ ईर्यासमिति, २ भाषासमिति, ३ एषणासमिति, ४ आदाननिक्षेपणासमिति, ५ परिष्ठापनिकासमिति ए पांच समिति. वली १ मनगुप्ति, २ वचनगुप्ति तेमज ३ कायगुप्ति ए त्रण गुप्ति जाणवी. ॥ ३ए ॥

हवे बावीस परिसह कहे छे.

खुहा पिवासा सी उण्हं, दंसा चेला रईइ इत्थि ॥
चरिआ निसिहिया सिज्जा, अक्कोस वह जायणा ४०

शब्दार्थः—१ क्षुधा, २ पिपासा, ३ शीत, ४ उष्ण, ५ दंस,

६ अचेल, ७ अरति, ८ स्त्री, ए चर्या, १० निषद्या, ११ शय्या, १२ आक्रोश, १३ वध अने १४ याचना. ॥ ४० ॥

अलाभरोगतणफासा, मलसक्कार परीसहा ॥
पन्नाणासम्मत्तं, इअ बावीस परीसहा ॥४१॥

शब्दार्थः—१५ अलाभ, १६ रोग, १७ तृणस्पर्श, १८ मल, १ए सत्कार, २० प्रज्ञा, २१ अज्ञान अने २२ सम्यक्त्व ए प्रकारे बावीस परिसह जाणवा. ॥ ४१ ॥

हवे दस प्रकारे यतिधर्म कहे छे.

खंती मद्दव अज्जव, मुत्ती तवसंजमे अ बोधव्वे ॥
सच्चं सोअं आकिं--चणं च बंभं च जइधम्मो ॥४२॥

शब्दार्थः--१ क्षमा, २ मार्दव, ३ आर्जव, ४ मुक्ति, ५ तप, ६ संयम, ७ सत्य, ८ शौच, ए अकिंचन अने १० ब्रह्मचर्य ए दश प्रकारे यतिधर्म जाणवो.

हवे बार भावनानुं स्वरूप कहे छे.

पढममणिच मसरणं, संसारो एगया य अन्नत्तं ॥
असुइत्तं आसव सं--वरो अ तह णिज्जरा नवमी ४३

शब्दार्थः—पहेली अनित्य, बीजी असरण, त्रीजी संसार, चोथी एकत्व, पांचमी अन्यत्व, छठ्ठी अशुचित्व, सातमी आश्रव, आठमी संवर, तेमज नवमी निर्जरा भावना जाणवी. ॥४३ ॥

लोगसहावो बोही, दुल्लहा धम्मस्स साहगा अरिहा ॥
एआउ भावणाउ, भावेअव्वा पयत्तेणं ॥ ४४ ॥

शब्दार्थः—दशमी लोक स्वभाव, अग्यारमी बोधी, बारमी धर्मनी साधक अरिहंत भावना दुर्लभ छे. ए भावना प्रयत्ने करीने भावबी. ॥ ४४ ॥

हवे पांच प्रकारनां चारित्रनुं वर्णन करे छे.

सामाइ अन्न पढमं, छेउवठावणं भवे बीअं ॥
परिहारविसुद्धीअं, सुहुमं तह संपरायं च ॥४५॥

शब्दार्थः—अहिं पहेलुं सामायक, बीजुं छेदोपस्थापनीय, त्रीजुं परिहार विशुद्धि अने तेमज चोथुं सुक्ष्मसंपराय चारित्र. ४५

तत्तो अ अहक्कायं, खायं सव्वंमि जीवलोगंमि ॥
जं चरिऊण सुविहिया, वच्चंति अयरामरं ठाणं ॥४६॥

शब्दार्थः—वली त्यारपछी सर्व लोकमां प्रसिद्ध एवुं पांचमुं यथाख्यात चारित्र छे के, जे चारित्रने पाली सुविहित पुरूषो मोक्ष स्थानने पामे छे. ॥ ४६ ॥

हवे निर्जरा तत्वना बार भेद कहे छे.

अणसणमुणोअरिया, वित्तीसंखेवणं रसच्चाउ ॥
कायकिलेसो संली-णया य बज्झो तवो होई ॥४७॥

शब्दार्थः--१ अनशन, २ उनोदरिका ३ वृत्तिसंक्षेप, ४ रसत्याग, ५ कायक्लेश, अने ६ संलीनता ए ७ प्रकारे बाह्य तप होय छे. ॥४७॥

पायच्छितं विणउ, वेयावच्चं तहेव सज्झाउ ॥
झाणं उस्सग्गोवि अ, अब्भिंतरउ तवो होइ ॥४८॥

शब्दार्थः--१ प्रायश्चित, २ विनय, ३ वैयावृत्य, तेमज ४ स्वाध्याय, ५ ध्यान अने ६ कायोत्सर्ग ए आभ्यंतर तप होय छे. ॥४८॥

हवे आभ्यंतर तपमांना प्रायश्चित तपनुं स्वरूप कहे छे.

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

आलोयण पडिक्कमणो-भयविवेगमुसग्गो ॥
तवछेयमूल अणव-ठ्याय पारंचिय चेव ॥४९॥

शब्दार्थः—आलोयण लेवी, पडिक्कमण करवुं, आलोयण

अने पडिक्कमण ए बन्ने करवां, विवेक राखवो, कायोत्सर्ग करवो, वली तप, व्रत पर्यायछेद, सर्व व्रत पर्यायछेद अने गच्छव्हार, क्षेत्रव्हार, तथा लींगव्हार रहेवुं. ॥ ४९ ॥

हवे विनयनुं स्वरूप कहे छे.

(आर्यावृत्तम्)

भत्ती बहुमाणो व--ण्णजणणं भासणमन्नवायस्स ॥
आसायणपरिहाणो, विणउ संखेवउ एसो ॥५०॥

शब्दार्थः--भक्ती करवी, हृदयमां प्रेम राखवो, गुण गावा, अवर्णवादनुं गोपववुं, आशातनानो त्याग करवो. ए प्रमाणे संक्षेपथी विनय कह्यो छे. ॥ ५० ॥

हवे दश प्रकारे वैयावच्च कहे छे.

आयरियउवज्झाय--तवस्सिसेहे गिलाणसाहुसु ॥
समणुन्नसंघकुलगण--वेयावच्चं हवइ दसहा ॥५१॥

शब्दार्थः—आचार्यनी उपाध्यायनी, तपस्वीनी, शिष्यनी, रोगीनी, साधुनी, साधर्मीनी, संघनी, एक साधुनी अने गणनी एम वैयावच्च दश प्रकारे थाय छे. ॥ ५१ ॥

हवे ध्याननां भेद कहे छे.

झाणं चउव्विहं खलु, अत्तं रूद्दं तहेव धम्मं च ॥
सुक्कं पुण पत्तेयं, चउविहं चेव नायव्वं ॥ ५२ ॥

शब्दार्थः--ध्यान निश्चय चार प्रकारनुं छे. आर्तध्यान, रौद्रध्यान तेमज धर्मध्यान अने शुक्लध्यान. वली ते प्रत्येक चार प्रकारनुं निश्चय जाणवुं. ॥ ५२ ॥

हवे निर्जरा तत्त्वनो विचार कहे छे.

बारसविहं तवो नि-ज्जराय बंधो य चउविगप्पोय ॥
पयइठीइअणुभागो--पयेसभेएहिं नायव्वो ॥५३॥

शब्दार्थः—आ उपर कहेलुं बार प्रकारनुं तप ते निर्जरा जाणवी. अने बंध ते चार प्रकारनो छे, ते प्रकृतिबंध, स्थितिबंध, अनुभागबंध अने प्रदेशबंध एवा भेदोथे करीने जाणवो. ॥ ५३ ॥

पूर्वे कहेला बंधतत्त्वना चार भेदनुं वर्णन करे छे.

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

पयइ सहावो वुत्तो, ठिइ कालावहारणं ॥
अणु भागो रसो होइ, पएसो दलसंचउ ॥५४॥

शब्दार्थः—प्रकृतिबंध ते स्वभाव, स्थितिबंध ते कालनो निश्चय, अनुभागबंध ते रस जाणवो अने प्रदेशबंध ते दलसमूह जाणवो. ॥ ५४ ॥

हवे आठे कर्मनी प्रत्येके उत्तर प्रकृतीनी संख्या कहे छे.

(आर्यावृत्तम्)

इह नाणदंसणावरण-वेयमोहाऊनामगोआणि ॥
विग्घं च पणनवदुअ-ठवीसचउ तीसयदुपणविहं ५५

शब्दार्थः—अहिं ज्ञानावरण, दर्शनावरण, वेदनी, मोहनी, आयु, नाम अने गोत्र वली अंतराय ए आठ कर्मनी पांच, नव, बे, अठावीश, चार एकसो त्रण, बे अने पांच. एम अनुक्रमे प्रकृति जाणवी. सर्व मली १५८ थाय. ॥ ५५ ॥

हवे आठे कर्मोनो उत्कृष्ट स्थितिबंध कहे छे.

नाणे अ दंसणावरणे-वेअणिए चेव अंतराए अ ॥
तीसं कोडाकोडी, अयराणं ठिइ अ उक्कोसा ॥५६॥

शब्दार्थः—ज्ञानावरणी, दर्शनावरणी, वेदनी, अंतराय, ए चारे घाती कर्मनी उत्कृष्ट स्थिति त्रीश कोडाकोडी सागरोपमनी जाणवी. ॥ ५६ ॥

सत्तरी कोमाकोमी, मोहणीए वीस नामगोएसु ॥
तित्तीसं अयराइं, आउठिइबंध उक्कोसा ॥५७॥

शब्दार्थः—मोहनी कर्मनी सोत्तेर कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति जाणवी. नामकर्म तथा गोत्रकर्मनी वीश कोमाकोमी सागरोपमनी स्थिति जाणवी. वली आयुःकर्मनी स्थितिनो उत्कृष्ट बंध तेत्रीश सागरोपमनो जाणवो. ॥ ५७ ॥

हवे आठे कर्मोनो जघन्य स्थितिबंध कहे छे.

बारस मुहुत्त जहन्ना, वेयणिए अठ नामगोएसु ॥
सेसाणंतमुहुत्तं, एयं बंधठिई माणं ॥५८॥

शब्दार्थः--वेदनीय कर्मनी स्थिति जघन्य बार मुहूर्त्तनी छे अने नामकर्म तथा गोत्रकर्मनी स्थिति आठ मुहूर्त्तनी जाणवी. बाकीना कर्मनी अंतमुहूर्त्तनी जाणवी. ए प्रमाणे बंध स्थितिनुं मान छे. ॥ ५८ ॥ इति बंधतत्त्व. ॥

हवे मोक्षतत्त्वना नव भेद कहे छे.

संतपयपरूवणया, दव्वपमाणं च खित्त फुसणा य ॥
कालो अ अंतर भाग--भावे अप्पाबहु चेव ॥५९॥

शब्दार्थः--सत्पदप्ररूपणा, द्रव्यप्रमाण अने क्षेत्रमान. वली स्पर्शना, काल, अंतर, भाग, भाव अने अल्पबहुत्व. ए प्रमाणे मोक्षतत्त्वना निश्चे नव द्वार छे. ॥ ५९ ॥

हवे प्रथम सत्पदप्ररूपणा द्वार कहे छे.

संतं सुरूपयत्ता, विज्जंतं खकुसुमव्व न असंतं ॥
मुक्कति पयं तस्सउ, परूवणा मग्गणाईहिं ॥६०॥

शब्दार्थ--मोक्ष ए पद शुद्ध एटले एक पदपणाथी सत् (विद्यमान) छे. आकाशना फुलनो पेठे असत्य नथी. ते सत्पदरूप मोक्षनी प्ररूपणा गत्यादि मार्गणा द्वारे करवी. ॥ ६० ॥

हवे सत्पद प्ररूपणा द्वारना पेटामा मार्गणा द्वार कहे छे.

गइ इंदीए काए, जोए वेए कसाय नाणे य ॥
संजम दंसण लेसा, भव सम्मे सन्नि आहारे ॥६१॥

शब्दार्थः--चार गति मार्गणा, पांच इंद्रिय मार्गणा, छ काय मार्गणा, त्रण जोग मार्गणा, त्रण वेद मार्गणा, चार कषाय मार्गणा, आठ ज्ञान मार्गणा, सात संयम मार्गणा, चार दर्शन मार्गणा, छ लेश्या मार्गणा, बे भव्य मार्गणा, छ सम्यक्त्व मार्गणा, बे संज्ञी मार्गणा अने बे आहार मार्गणा. ए सर्व मली बासठ मार्गणा थाय.

हवे सिद्धिपद आपनारी मार्गणानां नाम कहे छे.

नरगइ पणिंदि तसभव, सन्निअहक्खायखइअसम्मत्ते॥
मुक्कोणाहारकेवल-दंसणनाणे न सेसेसु ॥६२॥

शब्दार्थः—मनुष्य गति, पंचेंद्री जाति, त्रस, भव्यत्व, संज्ञी, यथाख्यात चारित्र, क्षायिक सम्यक्त्व, अणाहारी, केवलदर्शन अने केवलज्ञान. एटली मार्गणावाला जीवो मोक्ष पामे छे. बीजी मार्गणाओने विषे मोक्ष नथी. ॥ ६२ ॥

हवे द्रव्यप्रमाणादि बे द्वार कहे छे.

दव्वपमाणे सिद्धाणं-जीवदव्वाणि हुंति णंताणि ॥
लोगस्स असंखिज्जे, भागे इक्को य सव्वेवि ॥६३॥

शब्दार्थः—द्रव्य प्रमाण द्वार विचारे तो सिद्धना जीव द्रव्य अनंता छे. वली लोकाकाशना असंख्यातमे भागे एक सिद्ध छे. अथवा सर्व सिद्ध पण होय छे. ॥ ६३ ॥

हवे स्पर्शनादि त्रण द्वार कहे छे.

कुसणा अहिया कालो, इग सिद्ध पडुच्च साइअणंतो॥
पडिवाया भावाओ, सिद्धाणं अंतरं नत्थि ॥६४॥

शब्दार्थः--सिद्धना जीवोनी स्पर्शना अधिक छे. एक सिद्धने

आश्रीने काल सादि अनंत छे अने सर्वने आश्री अनादि अनंत छे. वली सिद्धोने चववानो अभाव छे, माटे सिद्धोने अंतर नथी.॥

हवे जागद्वार अने भावद्वार कहे छे.

सव्वजियाणमणंते, भागे ते तेसिं दंसणं नाणं ॥
खइए भावे परिणा-मिए अ पुण होइ जीवत्तं ॥६५॥

शब्दार्थः—सर्वे संसारी जीवोना अनंतमे भागे ते सिद्धना जीवो छे. वली ते सिद्ध जीवोने क्षायिक भावने विषे केवलदर्शन अने केवलज्ञान होय छे. वली परिणामिक भावने विषे ए सिद्धना जीवोने जीवितपणुं पण होय छे. ॥ ६५ ॥

हवे सिद्धना पंदर भेद कहे छे.

जिणअजिणतित्थतित्था, गिहिअन्नसलिंगथीनरनपुंसा॥
पत्तेयसयंबुद्धा, बुद्धबोहियसिद्धणिक्काय ॥६६॥

शब्दार्थः--१ जिनसिद्ध, २ अजिनसिद्ध, ३ तीर्थसिद्ध, ४ अतीर्थसिद्ध, ५ गृहस्थलिंगसिद्ध, ६ अन्यलिंगसिद्ध, ७ सलिंगसिद्ध, ८ स्त्रीसिद्ध, ए पुरुषसिद्ध, १० नपुंसकसिद्ध, ११ प्रत्येकबुद्धसिद्ध, १२ स्वयंबुद्धसिद्ध, १३ बुद्धबोधितसिद्ध, १४ एकसिद्ध अने १५ अनेकसिद्ध ए सिद्धना पंदर भेद जाणवा. ॥ ६६ ॥

हवे ए पंदर भेदना उदाहरण कहे छे.

जिणसिद्धा अरिहंता, अजिणसिद्धाय पुंडरिआपमुहा॥
गणहारि तित्थसिद्धा, अतित्थसिद्धा य मरुदेवी ॥६७॥

शब्दार्थः—जिनसिद्ध ते अरिहंतो, अजिनसिद्ध ते पुंडरिक विगेरे गणधर जाणवा. तीर्थसिद्ध ते गणधर अने अतीर्थसिद्ध ते मरुदेवी जाणवा. ॥ ६७ ॥

गिहिलिंगसिद्ध भरहो, वल्कलचीरीय अन्नलिंगम्मि॥
साहु सलिंगसिद्धा, थीसिद्धा चंदणापमुहा ॥६८॥

शब्दार्थः—गृहस्थलिंग सिद्ध भरत, अन्यलिंग सिद्ध व-
ल्कल चीरी, स्वलिंग सिद्ध साधु अने स्त्री सिद्ध चंदनबाला
विगेरे जाणवा.

पुंसिद्धा गोयमाई, गांगेयपमुह नपुंसया सिद्धा ॥
पत्तेय सयंबुद्धा, जणिया करकंडुकविलाई ॥६९॥

शब्दार्थः-पुरुष सिद्ध ते गौतम विगेरे, नपुंसक सिद्ध ते गांगेय
विगेरे,प्रत्येकसिद्ध ते करकंडु अने स्वयंबुद्धसिद्ध ते कपील जाणवा.

तह बुद्धबोहि गुरुबो-हिया इगसमय इगसिद्धा य ॥
इगसमयेवि अणेगा, सिद्धा ते णेगसिद्धा य ॥७०॥

शब्दार्थः—तेमज बुद्धबोधित सिद्ध ते गुरुथी बोध पामेला,
एक समयमां एक सिद्ध थनारा एक सिद्ध, अने एक समयमां
अनेक सिद्ध थाय ते अनेकसिद्ध कहेवाय. ॥ ७० ॥

हवे नवमुं अल्पबहुत्वद्वार कहे छे.

थोवा नपुंससिद्धा, थीनरसिद्धा कमेण संखगुणा ॥
इअ मुखतत्तमेयं, नवतत्ता लेसउ जणिया ॥७१॥

शब्दार्थः-नपुंसक सिद्धो थोडा छे. स्त्री पुरुष सिद्धो अ-
नुक्रमे संख्यात गुणा छे. ए प्रमाणे मोक्षतत्व कह्युं. आ नव
तत्त्वो लेश मात्र कह्यां छे. ॥ ७१ ॥

हवे नव तत्त्वने जाणवानुं फल कहे छे.

जीवाइ नवपयत्थे, जो जाणइ तस्स होइ सम्मत्तं ॥
भावेण सद्दहंतो, अयाणमाणेवि सम्मत्तं ॥७२॥

शब्दार्थः—जे प्राणी जीवादि नव पदार्थने जाणे छे, तेने
सम्यक्त्व होय छे. वली भावे करीने सद्दहणा राखवाथी जी-
वादि नव तत्त्वना अजाणने पण सम्यक्त्व होय छे. ॥ ७२ ॥

हवे सम्यक्त्वनुं स्वरूप कहे छे.

सव्वाइ जिणेसर भा-सिआइं वयणाइ नन्नहा हुंति ॥
इइ बुद्धि जस्स मणे, सम्मत्तं निच्चलं तस्स ॥७३॥

शब्दार्थः—"सर्व जिनेश्वरे कहेलां वचनो खोटां न होय." एवी बुद्धि जे माणसनां मनमां होय छे. तेने सम्यक्त्व निश्चल छे, एम जाणवुं. ॥ ७३ ॥

हवे सम्यक्त्व पाम्यानुं फल कहे छे.

अंतोमुहुत्तमित्तं-पि फासिअं हुज्ज जेहिं सम्मत्तं ॥
तेसिं अवड्ढपुग्गल, परिअट्टो चेव संसारो ॥७४॥

शब्दार्थः—जेउंए एक अंतर्मुहूर्त्त मात्र पण सम्यक्त्व फरस्युं छे, तेमने संसार अर्द्धपुद्गल परावर्त निश्चे थाय छे. ॥७४॥

हवे आठ प्रकारे पुद्गल परावर्त कहे छे.

दव्वे खित्ते काले, भावे चउह दूह बायरो सुहमो ॥
होइ अणंतुस्सप्पिणि, परिमाणो पुग्गलपरट्टो ॥७५॥

शब्दार्थः—द्रव्य, क्षेत्र, काल अने भाव ए चार भेद, ते चार भेदना सूक्ष्म अने बादर एवा बे भेदथी अनंत उत्सर्पिणी परिमाण एवो जे काल ते पुद्गल परावर्त्त होय छे. ॥ ७५ ॥

उरलाइसत्तगेणं, एग जिउ मुअइ फुसिय सव्वअणु ॥
जित्तिअकालि स थूलो, दव्वे सुहुमो सग्गनयरा॥७६॥

शब्दार्थः—एक जीव उदारादिक सातेनी वर्गणाने स्पर्श करीने सर्व प्रमाणु प्रत्ये जेटलो काल मूके, ते थूल द्रव्य पुद्गल परावर्त काल थाय. द्रव्यथी सूक्ष्म सात बीजी वर्गणा जाणवी.

लोगपएसोसप्पिणि-समया अणुभागबंधठाणे य ॥
तहतह कममरणेणं, पुठा खित्ताइ थुलियरा ॥७७॥

शब्दार्थः—लोकाकाशना प्रदेश, उत्सर्पिणीना समय अने अणुभाग बंधना सर्व स्थानक. तेम तेम अनुक्रम मरणे करीने ते क्षेत्रादि स्पर्शेला होय ते क्षेत्रादि स्थूल सूक्ष्म पल्योपम थाय.

हवे पुद्गल परावर्त्तनुं मान कहे छे.

उस्सप्पिणी अणंता, पुग्गलपरिअट्टउ मुणेअव्वो ॥
ते णंतातीअद्धा, अणागयद्धा अणंतगुणा ॥७८॥

शब्दार्थः—अनंती उत्सर्पिणी अने अवसर्पिणी जाय ए पुद्गल परावर्त काल जाणवो. अनंत एवा ते पुद्गलपरावर्त काल गया अने अनंतगुणा जाशे. ॥ ७८ ॥

हवे ७ द्रव्य दश द्वारे कहे छे.

परिणामि जीव मुत्तं, सपएसा एक खित्त किरिआय॥
णिच्चं कारण कत्ता, सव्वगय इयर अपवेसे ॥७९॥

शब्दार्थः—१ जीव, २ पुद्गल, ३ धर्म, ४ अधर्म, ५ आकाश अने ६ काल. ए ७ द्रव्यमां जीव अने पुद्गल परिणामी, जीव द्रव्य जीव, पुद्गल द्रव्य मूर्तिमंतरूपी, काल विनाना पांच द्रव्य सप्रदेशी, धर्म अधर्म तथा आकाश ए त्रण एक, आकाश क्षेत्र, जीव अने पुद्गल सक्रीय, धर्म अधर्म आकाश अने काल ए चार नित्य, जीव विना पांच कारण, जीव कर्ता, आकाश सर्वगत, अने आकाश विना बाकीना पांच द्रव्य एक बीजामां मळी शकता नथी माटे प्रवेश रही छे. ॥ ७९ ॥

॥ इति नवतत्व. ॥

अथ चोवीश दंडक.

मंगलाचरण पूर्वक कर्त्तव्य कहे छे.

नमिउं चउवीसजिणे, तस्सुत्तवियारलेसदेसणउ ॥

दंडगपएहिं ते चिय, थोसामि सुणेह भोजवा ॥ १ ॥

शब्दार्थः—चोवीश जिनेश्वरोने नमस्कार करीने तेमनां सूत्रना विचारना लेश मात्रने कहेवाथी दंडकना पदे करीने ते जिनेश्वरोने निश्चे हुं स्तवन करुं छुं, माटे हे भव्यजनो ! तमे सांभलो. १

हवे चोवीस दंडक गणावे छे.

नेरइया असुराइ, पुढवाई बेंदियादउ चेव ॥
गब्भयतिरियमणुस्सा, वंतरजोइसियवेमाणी ॥ २ ॥

शब्दार्थः—१ सात नारकीनुं, १० असुरकुमारादिनां, ५ पृथ्वीकायादिकनां, ३ विगलेंद्रियनां, १ गर्भजतिर्यंच अने मनुष्यनां, १ व्यंतर, ज्योतसि अने वैमानीकनां. ॥ २ ॥

हवे द्वार कहे छे.

संखित्तयरी उ इमा, सरीर मोगाहणा य संघयणा ॥
सन्ना संठाण कसाय--लेस इंदिय उसमुग्घाया ॥३॥

शब्दार्थः—आ संघयणी संक्षेप मात्र छे. शरीर ५, अवगाहना २, संघयण ६, संज्ञा ४–१०, संस्थान ६, कषाय ४, लेश्या ६, इंद्रिय ५, बे भेदे समुद्घात ७. ॥ ३ ॥

दिठीदंसणनाणे, जोगुवउगोववायचवणठिइ ॥
पज्जत्तिकिमाहारे, सन्नी गइ आगइ वेय ॥ ४ ॥

शब्दार्थः—दृष्टि ३, दर्शन ४, ज्ञान ५, अज्ञान ३, योग १५, उपयोग १२, उपपात १, चवन १, स्थिति ३, पर्याप्ति ६, किमाहार १, संज्ञा २, गति १, आगति १, वेद ३. ॥ ४ ॥

हवे ४ गाथाथी शरीरद्वार तथा अवगाहनाद्वार कहे छे.

चउ गब्भतिरियवाऊसु, मणुआणं पंच सेस तिसरीरा ॥
थावरचउगे उहउ, अंगुल असंखभागतणु ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—गर्भजतिर्यंच अने वाउकायने चार शरीर, मनुष्यने पांच शरीर, बाकीना एकविश दंडकने विषे त्रण शरीर होय. (इति शरीर द्वार) थावर चतुष्कने विषे उत्कृष्ट तथा जघन्यथी अंगुलना असंख्य भाग जेटलुं शरीर जाणवुं. ॥ ५ ॥

सव्वेसिंपि जहन्ना, साहाविय अंगुलस्ससंखंसो ॥
उक्कोस पणसयधणू, नेरइया सत्तहत्त सुरा ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—बाकीना वीश दंडकने स्वाभाविक जघन्यथी अंगुलनो असंख्यातमो भाग शरीर होय छे, नारको जीवो उत्कृष्टा पांचसो धनुष्य उंचा होय छे. देवता उत्कृष्ट सात हाथ होय छे. ६

गब्भतिरि सहसजोयण, वणस्सई अहियजोयणसहस्सं॥
नर तेइंदि तिगाउ, बेइंदिय जोयणे बार ॥ ७ ॥

शब्दार्थः--गर्भज तिर्यंच एक हजार जोजन, वनस्पति एक हजार जोजनथी कांइक अधिक, मनुष्य अने तेरिंद्रि त्रण गाउ अने बे इंद्रिय बार योजनना उत्कृष्ट शरीर प्रमाणवाला होय छे.

जोयणमेगं चउरिं--दि देहमुच्चत्तणं सुए भणियं ॥
वेउवियदेहं पुण, अंगुलसंखं समारंभे ॥ ८ ॥

शब्दार्थः—चउरिंद्रिनुं शरीर उंचपणे एक जोजन सूत्रने विषे कह्युं छे. वली उत्तर वैक्रिय देह हमेशां आरंभे अंगुलनो असंख्यातमो भाग होय छे. ॥ ८ ॥

देवनरअहिअलक्खं, तिरियाणं भवयजोयणसयाइं ॥
उगुणं तु नारयाणं, भणियं वेउवियसरिरं तु ॥ ९ ॥

शब्दार्थः—देवतानुं वैक्रिय शरीर एक लाख जोजननुं अने मनुष्यनुं लाख जोजनथी कांइक अधिक होय छे. तिर्यंचोनुं नवसो योजननुं अने नारकीनुं पोतानां शरीर प्रमाणथी बमणुं कह्युं छे. ॥ ९ ॥

अंतमुहुत्तं निरये, मुहुत्तचत्तारि मणुअतिरिएसु ॥
देवेसु अद्धमासो, उक्कोसविउव्वणा कालो ॥१०॥

शब्दार्थः—नरकमां एक अंतर मुहूर्त्त, मनुष्य अने तिर्यंचमां चार मुहूर्त्त अने देवताने विषे अर्द्धो मास. ए उत्कृष्ट उत्तर वैक्रिय शरीरनो काल जाणवो. (इति अवगाहनाद्वार) १०

हवे एक गाथाथी संघयण द्वार कहे छे.

थावरसुरनेरइया, असंघयणा य विगलछेवट्ठा ॥
संघयणउग्गं गब्भय--नरतिरिएसु मुणेअव्वं ॥११॥

शब्दार्थः—पांच थावर, देवता अने नारकी ए सर्व संघयण रहित छे. विगलेंद्रियने सेवार्त्त संघयण होय छे. गर्भज मनुष्य अने तिर्यंचने विषे ७ संघयण जाणवां. (इति संघयणद्वार) ॥ ११ ॥

हवे बे गाथाथी संज्ञा तथा संस्थानद्वार कहे छे.

सव्वेसिं चउ दह वा--सण्णा सव्वे सुरा य चउरंसा ॥
नरतिरिछसंठाणा, हुंमा विगलिंदिनेरइया ॥१२॥

शब्दार्थः—सर्वे दंडकोने चार अथवा दश संज्ञा छे (इति संज्ञाद्वार) अने सर्वे देवताउ समचतुरस्र संस्थानवाला छे. मनुष्य अने तिर्यंच ७ संस्थानवाला होय छे तथा विगलेंद्रि अने नारकी हुंडक संस्थानवाला होय छे.

नाणाविहथयसूई--बुब्बुयवणवाउतेउअपकाया ॥
पुढवी मसूरचंदा--कारा संठाणउ भणिया ॥१३॥

शब्दार्थः—वनस्पतिकाय जीवो नाना प्रकारना संस्थानवाला छे. वाउकाय जीवो ध्वजा सरखा संस्थानवाला छे, अग्निकाय जीवो सुइयाना समूह सरखा संस्थानवाला अने अप्पकाय जीवो

परपोटाना सरखा संस्थानवाला होय छे. पृथ्वीकाय जीवो मसूरनी दाल अने चंद्रना सरखा संस्थानवाला कह्या छे. (इति संस्थानद्वार)

हवे चार गाथाथी कषाय, लेश्या, इंद्रिय अने समुद्घात द्वार कहे छे.

सव्वेवि चउकसाया, लेसउग्गं गब्भतिरियमणुएसु ॥
नारयतेउवाउ--विगलावेमाणिय तिलेसा ॥१४॥

शब्दार्थः—सर्वे एवा जीवो पण चार कषायवाला होय छे. (इति कषायद्वार) गर्भज तिर्यंच अने मनुष्यमां छ लेश्या होय छे. वली नारकी, अग्निकाय, वायुकाय, विगलेंद्री अने वैमानिक देवता ए सर्वे त्रण लेश्यावाला होय छे. ॥ ४ ॥

जोइसियतेउलेसा, सेसा सव्वेवि हुंति चउलेसा ॥
इंदियदारं सुगमं, मणुआणं सत्त समुग्घाया ॥१५॥

शब्दार्थः—ज्योतिसि तेजो लेश्यावाला छे. बाकीना सघला पण चार लेश्यावाला होयछे. (इति लेश्याद्वार) इंद्रियद्वार सुगम छे. (इति इंद्रियद्वार) मनुष्यने सात समुद्घात होयछे. ॥ १५ ॥

वेयणकसायमरणे, वेउव्वियतेयए य आहारे ॥
केवलियसमुग्घाए, सत्त इमे हुंति सन्नीणं ॥१६॥

शब्दार्थः—१ वेदना, २ कषाय, ३ मरण, ४ वैक्रीय. ५ तेजस, ६ आहारक, अने ७ केवली ए सात समुग्घात संज्ञी मनुष्यने होय छे. ॥ १६ ॥

एगिंदियाण केवलि--तेऊआहारगविणाउ चत्तारि ॥
तेवेउव्वियवज्जा, विगला सन्नीण ते चेव ॥१७॥

शब्दार्थः—एकेंद्रियने, केवली तेजस अने आहारक वर्जिने चार समुद्घात होय छे. ते पूर्वे कहेला त्रण अने वैक्रिय

ए चार विना बाकीना त्रण समुद्घात विकलेंद्रिने जाणवा अने संज्ञीने ते सात समुद्घात निश्चे होय छे. ॥ १७ ॥

हवे बे गाथायी दृष्टि अने दर्शनद्वार कहे छे.

पण गप्पतिरिसुरेसु, नारयवाऊसु चउर तिय सेसे ॥
विगलदुदिठी थावर-मिछत्ति सेस तियदिठी ॥१८॥

शब्दार्थः—गर्भज तिर्यंच अने देवताने विषे पांच, नारकी अने वायुकायने विषे चार अने बाकीनाने विषे त्रण समुद्घात होयछे. (इति समुद्घातद्वार) विकलेंद्रि बे दृष्टिवाला छे. थावर मिथ्यात्वी छे अने बाकीना त्रण दृष्टिवाला छे. ॥१८॥ (इति दृष्टिद्वार)

थावरबितिसु अचक्खु, चउरिंदिसु तदुगं सुए न्नणियं॥
मणुआ चउदंसणिणो, सेसेसु तिगं तिगं न्नणियं॥१९॥

शब्दार्थः—स्थावर, बेइंद्रिय अने तेरिंद्रियने विषे एक अचक्षु दर्शन होयछे. चौरिंद्रिने विषे चक्षुदर्शन अने अचक्षुदर्शन सूत्रमां कह्युं छे. मनुष्यो चार दर्शनवाला होयछे अने बाकीनाने विषे त्रण त्रण दर्शन होयछे. ॥१९॥ (इति दर्शनद्वार)

हवे एक गाथायी ज्ञान तथा अज्ञानद्वार कहे छे.

अन्नाणनाणतियतिय, सुरतिरिनिरये थिरे अन्नाणदुगं
नाणानाण दुविगले, मणुए पणनाणतिअन्नाण ॥२०॥

शब्दार्थः—देवता, तिर्यंच अने नारकीने विषे त्रण अज्ञान अने त्रण ज्ञान होय छे. थावरमां बे अज्ञान होयछे. विकलेंद्रियने विषे बे ज्ञान अने बे अज्ञान होयछे. मनुष्यने विषे पांच ज्ञान अने त्रण अज्ञान होयछे. ॥ २० ॥ (इति ज्ञानद्वार)

हवे एक गाथायी योगद्वार कहे छे.

इक्कारस सुरनिरये, तिरिएसु तेर पन्नर मणुएसु ॥
विगले चउ पण वाए, जोगतिगं थावरे होइ ॥२१॥

शब्दार्थः—देवता अने नारकीने विषे अगीयार, तिर्यंचने विषे तेर, मनुष्यने विषे पंदर, विकलेंद्रियने विषे चार, वानकायने विषे पांच अने स्थावरने विषे त्रण योग होय छे. ॥२१॥ (इति योगद्वार)

हवे एक गाथाथी योगनां नाम कहे छे.

सच्चेअरमीसअसच्च--मोस मणवयवेउव्विआहारे ॥
उरलंमिसा कम्मण, इय जोगा देसिया समए ॥२२॥

शब्दार्थः—सत्य मनोयोग, असत्य मनोयोग, सत्यामृषा मनोयोग, असत्यामृषा मनोयोग. ए प्रमाणे मन अने वचनना योग जाणवा. वैक्रिय योग, आहारक योग तेमज औदारिक योग ए त्रण मिश्र सहित. अने वली कार्मण योग, ते साते कायाना योग आगमने विषे कह्या छे, ॥ २२ ॥ (इति योगद्वार)

हवे बे गाथाथी उपयोग द्वार कहे छे.

तिअन्नाण नाणपण, चउदंसण बार जिअलक्खणुवउंगा॥
इअ बारस उवउंगा, भणिआ तिलुक्कदंसीहिं ॥२३॥

शब्दार्थः—त्रण अज्ञान, पांच ज्ञान, चार दर्शन, ए बार जीवना लक्षणरूप उपयोग छे. ए बार उपयोग त्रीलोक दर्शी एवा श्री जिनेश्वरोए कह्या छे. ॥ २३ ॥

उवउंगा मणुएसु, बारस नव निरय तिरय देवेसु ॥
विगलइगे पण छक्कं, चउरिंदिसु थावरे तिअगं ॥२४॥

शब्दार्थ—मनुष्यने विषे बार, नारकी तिर्यंच अने देवताने विषे नव, बेइंद्रिय अने तेरिंद्रिने विषे पांच, चौरिंद्रिने विषे छ अने थावरने विषे त्रण उपयोग होय छे.॥२४॥ (इति उपयोगद्वार)

हवे दोढ गाथाथी उत्पत्ति अने चवनद्वार कहे छे.

संखमसंखा समए, गब्भयतिरिविगलनारय सुरा य ॥
मणुआ नियमा संखा, वणणंता थावर असंखा॥२५॥

शब्दार्थः—एक समयने विषे गर्भजतिर्यंच, विकलेंद्रि, नारकी अने देवता संख्याता अथवा असंख्याता उत्पन्न थाय छे. नियमथी मनुष्यो संख्याता उत्पन्न थाय छे. वनस्पतिकाय अनंता उत्पन्न थाय छे अने थावर असंख्याता उत्पन्न थाय छे ॥२५॥

असन्नीनर असंखा, जह उववाउ तहेव चवणेवि ॥

हवे चार गाथायी स्थितिद्वार कहे छे.

बावीससगतिदसवास--सहस्स उक्किठ पुढवाइ ॥२६॥

शब्दार्थः—असंज्ञी मनुष्यो असंख्याता उत्पन्न थाय छे. जेवी रीते उत्पन्न थवानी वात कही तेवीज रीते चवन पण जाणवुं. (इति उत्पत्ति चवनद्वार) पृथ्वीकाय, अप्काय, वाउकाय अने वनस्पतिकायनुं आयुष्य अनुक्रमे बावीस हजार, सात हजार, त्रण हजार अने दस हजार वर्षनुं उत्कृष्टुं होय छे. ॥२६॥

तिदिणग्गि तिपल्लाउ, नरतिरि सूरनिरय सागरतित्तीस॥
वंतर पल्लं जोइस, वरिसलक्काहियं पलियं ॥२७॥

शब्दार्थः—त्रण दिवसनुं अग्निकायनुं आयुष्य होय छे. मनुष्य अने तिर्यंच त्रण पल्योपम आयुष्यवाला होय छे. देवता अने नारकी तेत्रीस सागरोपमनां आयुष्यवाला होय छे. व्यंतर देवता एक पल्योपमनां आयुष्यवाला अने ज्योतसो देवता एक लाख वर्ष अधिक एवा एक पल्योपमना आयुष्यवाला होयछे.

असुराण अहियअयरं, देसूणदुपल्लयं नवनिकाए ॥
बारसवासूणुपणदिण--छमास उक्किठ विगलाऊ ॥२८॥

शब्दार्थः—असुर कुमारोनुं एक सागरोपमथी कांइक अधिक आयुष्य होयछे. नव निकायनुं देसे उणा बे पल्योपमनुं, विकलेंद्रिय [बेइंद्रि, तेरिंद्रि अने चौरिंद्रिनुं] अनुक्रमे बारवर्ष, उंगणपञ्चास दिवस अने छ मासनुं ए सर्व उत्कृष्ट आयुष्य जाणवुं.२८

पुढवाइ दसपयाणं, अंतमुहुत्तं जहन्न आउठिइ ॥
दससहसवरसठिइआ, भवणाहिवनिरयवंतरिया २९

शब्दार्थः-पृथ्वी कायादि [पांच स्थावर, त्रण विकलेंद्रिय, तिर्यंच अने मनुष्य] ए दशनी जघन्यथी आयुष्यनी स्थिति एक अंतर्मुहूर्त्तनी छे, भवनपति, नारकी अने व्यंतर देवताउं दश हजार वर्षनी जघन्य स्थितिवाला छे. ॥ २९ ॥

वेमाणिय जोइसिया, पल्लतयठंसआउआ हुंति ॥

हवे त्रण गाथाथी पर्याप्ति, किमाहार अने संज्ञा ए त्रण द्वार कहे छे.

सुरनरतिरिनिरएसु ठ पजत्ती थावरे चउगं ॥३०॥

शब्दार्थः-वैमानीक अने ज्योतसी देवताउं एक पल्योपम अने तेनो आठमो भाग एम अनुक्रमे आयुष्यवाला होयछे. (इति स्थीति द्वार) देवता, मनुष्य, तिर्यंच अने नारकीने विषे ठ पर्याप्ती होयछे. तथा थावरने विषे चार पर्याप्ति होयछे.॥ ३० ॥

विगले पंच पजत्ती, छद्दिसि आहार होइ सव्वेसिं ॥
पणगाइपए भयणा, अह सन्नीतियं भणिस्सामि॥ ३१॥

शब्दार्थः—विकलेंद्रियने विषे पांच पर्याप्ति होयछे. (इति पर्याप्ति द्वार) सर्वे जीवोने छ दिशाने विषे आहार होयछे पांच दिशा आदि पदने विषे भजना छे. (इति किमाहारद्वार) हवे त्रण संज्ञा भणीश. ॥

चउविहसुरतिरिएसु, निरएसु य दीहकालगी सन्ना ॥
विगले हेउवएसा, सन्नारहिआ थिरा सव्वे ॥३२॥

शब्दार्थः—चार प्रकारना देवता, तिर्यंच अने नारकोने विषे दीर्घकालिकी संज्ञा होयछे. विगलेंद्रियने विषे हेतुपदेशिकीसंज्ञा होयछे अने सर्वे थावरो संज्ञा रहित होयछे. ॥ ३२

मणुआण दीहकालिअ, दिठिवाउवएसिआ केवि ॥

हवे सामा ७ गाथायी गति संज्ञा कहे छे.

पज्जापणतिरि मणुअ त्रिय, चउविहदेवेसु गच्छंति॥३३

शब्दार्थः--मनुष्यने दीर्घकालिकी संज्ञा होयछे अने केटलाक मनुष्यने दृष्टिवादोपदेसिकी संज्ञा पण होय छे. (इति संज्ञाद्वार) पर्याप्ता पंचेंद्रिय एवा तिर्यंच अने मनुष्य निश्चे चार प्रकारना देवताने विषे जायछे. ॥ ३३ ॥

संखाउपज्जत्तप--णिंदितिरियनरेसु तहेव पज्जत्ते ॥

जूदगपत्तेयवणे, एएसु त्रिय सुरागमणं ॥३४॥

शब्दार्थः—संख्याता आयुष्यवाला पर्याप्ता पंचेंद्रि तिर्यंच अने मनुष्यने विषे, तेमज पर्याप्ता पृथ्वीकाय, अप्काय अने प्रत्येक वनस्पति काय ए पांचने विषे निश्चे देवतानुं उत्पन्न थवुं थायछे.

पज्जत्तसंखगब्भय--तिरीयनरा निरयसत्तगे जंति ॥

निरउवट्टा एए--सु उप्पज्जंति न सेसेसु ॥३५॥

शब्दार्थः—पर्याप्ता अने संख्याता आयुष्यवाला गर्भज तिर्यंच अने मनुष्यो, सात नरकने विषे उत्पन्न थायछे अने नरकमांथी निकलेला जीवो ए बेने विषे उत्पन्न थाय छे. बाकीना दंडकने विषे उत्पन्न न थाय. ॥ ३५ ॥

पुढवीआउवणस्सइ--मज्झे नारयविवज्जिया जीवा ॥

सव्वे उववज्जंति, नियनियकम्माणुमाणेणं ॥३६॥

शब्दार्थः—पृथ्वीकाय, अप्काय अने वनस्पतिकायनी मध्ये मारकीने वर्जीने सर्वे जीवो पोत पोतानां कर्मना अनुमानथी उत्पन्न थाय छे. ॥ ३६ ॥

पुढवाइदसपएसु, पुढवीआउवणस्सई जंति ॥

पुढवाइदसपएहिय, तेऊवाऊसु उववाउ ॥३७॥

शब्दार्थः—पृथ्वीकायादि दश पदमां पृथ्वीकाय अप्काय अने वनस्पतिकायना जीवो उत्पन्न थाय छे अने पृथ्वीकायादि दश पदथी निकलेला जीवो तेउकाय अने वायुकायने विषे उत्पन्न थायछे.

तेऊवाऊगमणं, पुढवीपमुहंमि होइ पयनवगे ॥
पुढवाइठाणदसगा, विगलाइं तियं तिहिं जंति॥३८॥

शब्दार्थः—तेउकाय अने वायुकायनुं जवुं पृथ्वीकायादि नव पदने विषे होयछे. पृथ्वीकायादि दश स्थानकना जीवो त्रण विकलेंद्रिय थायछे अने ते त्रण विकलेंद्रिय ते पृथ्वीकायादि दश पदमां जाय छे. ॥३८॥

गमणागमणं गप्पय, तिरियाणं सयलजीवठाणेसु ॥
सवउ जंति मणुआ, तेऊवाऊसु नो जंति ॥३९॥

शब्दार्थः—गर्भज तिर्यंचोनुं सर्वे दंडकोने विषे जवुं आववुं थायछे. मनुष्यो सर्वे दंडकोने विषे जायछे. पण तेउकाय अने वायुकायने विषथी मनुष्यो न थाय. (इति गतिद्वार)॥ ३९ ॥

हवे त्रण गाथाथी आगति द्वार कहे छे.

अंतरदीवा जुअला, तेसिं गईउ हवंति इक्कारा ॥
दशभवणा इक्कवणे, आगईउ मणुअतिरिएसु॥४०॥

शब्दार्थ—अंतरद्वीपना युगलीयानु आववुं दश भवनपति अने एक व्यंतर एम अग्यारमां होयछे, अने ए अंतरद्वीपना जुगलीयामां उत्पन्न थवुं मनुष्य अने तिर्यंचथी होयछे. ॥४०॥

असन्नितिरिए गईउ, बावीसा जोइसविमाणविणा ॥
आगइउ थावरपंच, विगलपंचिंदितिरियनरा ॥४१॥

शब्दार्थः--असन्नि तिर्यंचनो गति ज्योतसी अने वैमानीक विना बावीश दंडकमां होयछे अने असन्नि तिर्यंचमां उत्पन्न थवुं ते पांच थावर, त्रण विकलेंद्रिय, पंचेंद्रियतिर्यंच अने मनुष्योमांथी होय छे. ॥ ४१ ॥

संमुच्छिम मणुआणं, दह गईउ पंचथावरा विगला ॥
पंचिंदिय तिरियनरा, आगइउ तेउवाउ विणा ॥४२॥

शब्दार्थः—समुर्छिम मनुष्योनी गति पांच थावर, त्रण विकलेंद्रिय, पंचेंद्रिय तिर्यंच अने मनुष्य ए दशेमां थायछे अने समुर्छिम मनुष्यमां उत्पन्न थवुं ते तेउकाय अने वाउकाय विना ते आठमांथी थाय छे. ॥ ४२ ॥ (इति आगतिद्वार)

हवे एक गाथाथी वेदद्वार कहे छे.

वेयतिय तिरियनरेसु, इत्थीपुरिसो चउविहसुरेसु ॥
थिरविगलनारएसु, नपुंसवेउ हवइ एगो ॥४३॥

शब्दार्थः--तिर्यंच अने मनुष्यने विषे त्रण वेद होय चार प्रकारना देवताने विषे स्त्रीवेद अने पुरुषवेद होय. पांच थावर, त्रण विकलेंद्रिय अने नारकीने विषे एक नपुंसकवेद होय छे. ४३

हवे बे गाथाथी अल्पबहुत्वद्वार कहे छे.

पज्जमणुबायरग्गी, वेमाणीअजवणनिरयवंतरिया ॥
जोइसचउपणतिरिआ, बेइंदितेइंदिचूआऊ ॥४४॥

शब्दार्थः-पर्याप्ता मनुष्य सर्व दंडकथी थोडा, तेथी असंख्यात गुणा बादर अग्निकाय, तेथी असंख्यात गुणा वैमानीक, तेथी असंख्यात गुणा भवनपति, तेथी असंख्यात गुणा नारकी, तेथी असंख्यात गुणा व्यंतर, तेथी असंख्यात गुणा ज्योतसी, तेथी संख्यात गुणा चउरिंद्रिय. तेथी अधिक पचेंद्रिय तिर्यंच, तेथी अधिक बेइंद्रिय, तेथी अधिक तेरिंद्रिय, तेथी असंख्यात

गुणा पृथ्वीकाय, तेथी असंख्यात गुणा अप्काय छे ॥ ४४ ॥

वाऊवणस्सइ चिय, अहिया अहिआ कमेणेमे हुंति॥
सव्वेवि इमे जावा, जिणा मये णंतसो पत्ता॥४५॥

शब्दार्थः-तेथी असंख्यात गुणा वायुकाय अने तेथी अनंत गुणा वनस्पतिकाय छे. निश्चे ए सर्वे अनुक्रमे अधिक अधिक होय छे. हे जिनेश्वर! आ सर्वे पण जावो में अनंतीवार प्राप्त कर्या छे.

हवे एक गाथाथी प्रार्थना करे छे.

संपइ तुम्हन्नत्तस्स, दंमगपयन्नमणन्नग्गहिययस्य ॥
दंमतियविरयसुलहं, लहु मम दिंतु मुक्कपयं ॥४६॥

शब्दार्थः--हवणां चोवीस दंमकना स्थानने विषे नमवाथी नम्र थयुं छे मन जेनुं, एवा तमारा नक्त एवा मने, मन वचन अने कायाना त्रण दंमना विरामथी सुलन एवुं मोक्षपद झट आपो.

हवे एक गाथाथी ग्रंथकर्त्ता पोतानुं नाम जणावे छे.

सिरिजिणहंसमुणीसर, रज्जे सिरिधवलचंदसीसेण ॥
गजसारेण लिहिआ, एसा विन्नत्ति अप्पहिआ॥४७॥

शब्दार्थः--श्री जिनहंस मुनिश्वरना राज्यने विषे श्री धवलचंद्रना शिष्य एवा गजसार मुनिये आ आत्महितकारी विनती लखी छे. ॥ ४७ ॥ इति चोवीश दंमक समाप्तः ॥

लघु संग्रहणी.

एक गाथाथी मंगलाचरण पूर्वक कर्त्तव्य कहे छे.

नमिय जिणं सव्वन्नुं, जगपूजं जगगुरूं महावीरं ॥
जंबूदीवपयन्हे, वुन्हं सुत्ता सपरहेउं ॥ १ ॥

शब्दार्थः—सर्वज्ञ, जगत्ने पूज्य, जगत्ना गुरु एवा श्री महावीर जिनेश्वरने नमस्कार करी सूत्रने अनुसारे जंबूद्वीपना

शाश्वता पदार्थोंने हुं पोताना अने परना माटे कहुं छुं. ॥१॥

एक गाथाथी दश द्वार कहे छे.

खंभा जोयण वासा, पव्वय कूमा य तिन्न सेढीउ ॥
विजय दह सलिलाउ, पिंमेसिं होई संघयणी ॥ २ ॥

शब्दार्थः—१ खंभवा, २ जोजन, ३ क्षेत्र, ४ पर्वत. ५ कूट, ६ तीर्थ, ७ श्रेणी, ८ विजय, ए ऽह अने १० नदीयो. ए दश द्वारना समूहथी संग्रहणी थाय छे. ॥२॥

हवे त्रण गाथाथी पहेलुं द्वार कहे छे.

नउअ सयं खंभाणं, भरहपमाणेण भाईए लक्खे ॥
अहवा नउअसयगुणं, भरहपमाणं हवइ लक्खं ॥३॥

शब्दार्थः—एक लाख जोजनने भरतक्षेत्रना प्रमाणे [५२६ जोजन ६ कलाथी]भागाकार करीये त्यारे एकसोने नेवुं खांभवा थाय. अथवा भरतक्षेत्रना प्रमाणने एकसोने नेवुं गुणा करे तो पण लाख जोजन थाय. ॥ ३ ॥

अहविगखंभे भरहे, दो हिमवंते अ हेमवई चउरो ॥
अठ महाहिमवंते, सोलसखंभाइ हरिवासे ॥ ४ ॥

शब्दार्थः—अथवा एक खांभवानुं भरतक्षेत्र, बे खांभवानो हिमवंत पर्वत, चार खांभवानुं हेमवंत क्षेत्र, आठ खांभवानो महा हिमवंत पर्वत अने साल खांभवानुं हरिवर्ष क्षेत्र छे. ॥४॥

बत्तिसं पुण निसढे, मिलिया तेसठि बीयपासेवि ॥
चउसठिउ विदेहे, तिरासि पिंमेइ नउअसयं ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—वली बत्रीश खांभवानो निषध पर्वत ए सर्व मलीने त्रेंसठ खांभवा थाय. एवा बीजा पासाने विषे पण त्रेंसठ खांभवा जाणवा. तेमज महाविदेहक्षेत्रने विषे चोसठ खांभवा

छे. ए त्रणे एकठा करीये त्यारे एकसो नेवुं खांभवा थाय. ॥५॥

हवे पांच गाथाथी बीजुं द्वार कहे छे.

जोयणपरिमाणाइं, समचउरंसाइं इत्त खंभाइं ॥
लक्खस्सयपरिहीए, तप्पाय गुणेणय हुंतेव ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—समचतुरस्र जोजनना परिमाणे खांभवा करवा. एकलाख जोजनना परिधीने तेना चोथे भागे [पच्चिसहजारे] गुणवाथी गणीत पद थाय छे. ॥६॥

विक्खंभवग्गदहगुण--करणी वट्टस्स परिरउ होइ ॥
विक्खंभपाय गुणिउ, परिरउ, तस्स गणियपयं ॥७॥

शब्दार्थः—विष्कंभ (पोहोलाइ)ना वर्गने दशगुणा करीने ते आंकनुं वर्गमूल काढवुं, तेथी गोल परिधी थाय. पछी विष्कंभने तेना चोथे भागे गणीये तो तेनुं क्षेत्रफल थाय. ॥ ७ ॥

परिही तिलक्खसोलस--सहस्स दोयसय सत्तवीस हिया॥
कोसतिगं अठावीसं, धणुसय तेरंगुलद्ध हियं ॥ ८ ॥

शब्दार्थः--त्रणलाख, सोलहजार, बसो सत्तावीस जोजन, त्रण गाउ; एकसो अठावीस धनुष्य अने साडातेर आंगल एटलो जंबूद्वीपनी सर्वपरिधीथाय. ३१६२२७जो०३गा०१२८ध०१३॥आं०

सत्तेवयकोडिसया, नऊआ तप्पन्नसयसहस्साइं ॥
चउसउयं च सहस्सा, सयंदिवड्ढं च साहियं ॥ ए ॥
गाउअमेगं पन्नरस, धणुसया तह धणूणि पन्नरस ॥
सट्ठिं च इंगुलाइं, जंबुद्दीवस्स गणियपयं ॥ १० ॥

शब्दार्थः—सातसोने नेवुंक्रोड, छप्पन्न लाख, चोराणुं हजार अने एकसो पच्चास जोजन,-- एक गाउ; पंदरसो पंदर धनुष्य अने साठ आंगुल, एटलुं जंबूद्वीपनुं गणितपद जाणवु. ॥ए-१०॥

हवे बे गाथाथी क्षेत्रद्वार अने पर्वत संख्याद्वार कहे छे.

भरहाई सत्तवासा, वियड्ढ चउचउरतिंस वड्ढियरे ॥
सोलस वक्कारगिरि, दो चित्तविचित्त दोजमगा॥११॥

शब्दार्थः—भरत विगेरे सात क्षेत्र छे, (इति ३ क्षेत्रद्वार) वैताढ्य चार चार वाटला अने चोत्रीश चोत्रीश लांबा, सोल वखारा पर्वत, बे चित्र विचित्र पर्वत अने बे जमग समग पर्वत छे ॥ ११ ॥

दो सय कणयगिरीणं, चउ गयदंता य तह सुमेरू य ॥
उ वासहरा पिंडे, एगुणसत्तरि सयाइन्नि ॥१२॥

शब्दार्थः—बसो कंचन पर्वत, चार गजदंता पर्वत तेमज एक सुमेरु अने उ क्षेत्रमर्यादा धारक पर्वत. ए सर्व एकठा करतां बसोने उगणोतेर थाय छे. ॥१२॥

हवे पांच गाथाथी कुट (शिखर) द्वार कहे छे.

सोलस वक्कारेसु, चउचउ कुमाय हुंति पत्तेयं ॥
सोमणस गंधमायण, सत्तछय रूप्पिमहाहिमवे॥१३॥

शब्दार्थः—सोल वक्कारा पर्वतने विषे दरेक उपर चार चार शिखर छे. सोमनस अने गंधमादन ए बे गजदंता पर्वत उपर सात सात शिखर छे, अने रुपी तथा महा हिमवंत ए बे पर्वत उपर आठ आठ शिखरो छे. ॥१३॥

चउतीस वियड्ढेसु, विज्जुप्पहनिसढनिलवंतेसु ॥
तह मालवंतसुरगिरि, नव नव कुमाइं पत्तेयं ॥१४॥

शब्दार्थः--वैताढय पर्वत उपर चोत्रीस, विद्युत्प्रभगजदंतो, निषध, नीलवंत, मालवंतगजदंतो अने मेरु ए दरेक पर्वतो उपर नव नव शिखरो छे ॥१४॥

हिमसिहरिसु इक्कारस, इय इगसठी गिरिसु कुमाणं ॥

एगत्ते सव्वधणं, सयचउरो सत्तसठीय ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--हिमवंत अने शिखरी ए प्रत्येक पर्वत उपर अगीयार अगीयार शिखरो छे. एम एकसठ पर्वत उपर सर्व मलीने चारसो सडसठ शिखरो थाय छे. ॥१५॥

चउ सत्त अठ नवगे--गारसकुमेहिं गुणह जहसंखं ॥
सोलस छउ गुणयालं, छवेय सगसठ सयचउरो॥१६॥

शब्दार्थः--चार, सात, आठ, नव अने अगीयार एटला शिखरोनी संख्याये करीने अनुक्रमे सोल बे, बे, उगणचालीस अने बे ए पर्वतोने गुणतां सर्व मली चारसो सडसठ शिखरो थायछे.

चउतीसं विजयेसु, उसुकुमा अठ मेरूजंबूम्मि ॥
अठय देवकुराइं, हरीकुमहरिस्सहे सठी ॥१७॥

शब्दार्थ--चोत्रीस विजयने विषे रुपउशिखर चोत्रीस छे. मेरु अने जंबूवृक्ष उपर आठ आठ शिखरछे. देवकुरुने विषे आठ शिखर हरिशिखर अने हरिसशिखर सहित साठ भूमी शिखर छे

हवे एक गाथाथी तीर्थद्वार कहे छे.

मागहवरदामपभा--सं तिउ विजयेसु ऐरवयभरहे ॥
चउतीसा तिहिंगुणिया, दुरुत्तरसयं तु तिउणं ॥१८॥

शब्दार्थः--बत्रीस विजय, ऐरवत अने भरत ए चोत्रीसमां मागध, वरदाम अने प्रभास एवा एक नामनां चोत्रीस तीर्थछे तेथी ते चोत्रीसने त्रण गुणा करतां सर्व मलीने एकसोने बे तीर्थ थाय छे. ॥ १८ ॥

हवे एक गाथाथी श्रेणीद्वार कहे छे.

विज्जाहर अभिउगी--य सेढीउ दुन्नि दुन्नि वेअड्ढे ॥
इय चउगण चउतीसा, बत्तीससयं तु सेढीणं॥१९॥

शब्दार्थः—दरेक वैताढ्य पर्वत उपर विद्याधर अने आभियो गीकदेव तेमनी दरेकनी बबे बबे श्रेणीयो छे; तेथी ते चार श्रेणीयो ने चोत्रीस गुणी करतां एकसो अठ्योसत्र श्रेणीयो थायछे, ॥१९॥

हवे एक गाथाथी विजयद्वार अने ऽहद्वार कहे छे.

चक्कीजेयद्वाइं, विजयाइं इह हुंति चउतीसा ॥
महद्दह अ पउमाई, कुरुसु दसगं ति सोलसगं॥२०॥

शब्दार्थः—अहिं चक्रवर्त्तीये जीतेला विजयो चोत्रीस छे. तेमज अहि पद्मादि म्होटा ऽहो अ छे अने कुरुक्षेत्रमां दश ऽह छे. सर्व मली सोल ऽह थाय छे, ॥ २० ॥

हवे अ गाथाथी नदीद्वार कहे छे.

गंगा सिंधु रत्ता, रत्तवई चउ नइउ पत्तेयं ॥
चउदसहिं सहस्सेहिं, समगं वच्चंति जलहिमिं ॥२१॥

शब्दार्थः—गंगा, सिंधु, रक्ता अने रक्तवती ए चार नदीयो छे. ते दरेक नदी चौद हजार परिवार सहित समुऽमां जाय छे. चारे नदीयोनो परिवार अपन्न हजार छे. ॥ २१ ॥

एवं अभंतरिया, चउरो पुण अठविस सहस्सेहिं ॥
पुणरवि अप्पन्नेहिं, सहस्सेहिं जंति चउसलिला॥२२॥

शब्दार्थः—वली एवीज रीते हिमवंतादिकनी अभ्यंतर चार नदीयो प्रत्येक अठावीस हजार नदीयोनो परिवार सहित जाय छे. [चार नदीयोनो परिवार ११२०००] अने हरिवर्ष क्षेत्रनी अने रम्यक क्षेत्रनी चार नदीयो प्रत्येक अपन्न हजार नदीयोनो परिवार सहित जाय छे [चार नदीयोनो परिवार--२२४०००)॥२२॥

कुरूमझे, चउरासी, सहस्सा तहय विजय सोलसेसु ॥
बत्तीसाण नईणं, चउदस सहस्साइं पत्तेयं ॥२३॥

शब्दार्थः—देवकुरू उत्तरकुरूमां ७ नदीयोनो सर्व परिवार चोरासी हजारनो छे अने सोल विजयमां बत्रीस नदीयो छे, तेमां दरेकने चौदहजार नदीयोनो परिवार छे. ॥ २३ ॥

चउदस सहस्स गुणिया, अमतीस नइउ विजयमज्झिल्ला॥
सीउयाए निवमंति, तहय सीयाइएमेव ॥२४॥

शब्दार्थः—ए बत्रीश नदीयोने चौदहजारे गुणतां चारलाख अडतालीश हजार थाय छे. तेमज विजयमांहेली आडत्रीस नदीयोने पण चौदहजार गुणतां सर्व मली पांचलाख बत्रीस हजार थाय. एटली नदीयो सीतोदामां तेमज सीतामां मले छे.

सीया सीउयावि य, बत्तीस सहस्स पंचलक्खेहिं ॥
सवे चउदस लक्खा, छप्पन्न सहस्स मेलविया ॥२५॥

शब्दार्थः—सीता सीतोदा ए बे नदीयो प्रत्येक पांचलाख बत्रीस हजारना परिवार वाली छे ते सर्वे एकठी करतां चौदलाख छप्पन्नहजार थाय. (१४५६०००) ॥२५ ॥

७ जोयण सकोसे, गंगासिंधूण विच्छरो मूले ॥
दसगुणिउ पवंते, इय छडगुणणेण सेसाणं ॥२६॥

शब्दार्थः—गंगा अने सिंधु नदीनो मूलमां विस्तार सवा ७ जोजन छे. तथा छेडे तेथी दशगुणो (६२॥ जोजन) विस्तार छे ए प्रमाणे बीजी नदीयोनो तेथो वमणो विस्तार जाणवो. ॥ २६ ॥

जोयणसयमुच्चिठा, कणयमया सिहरिचुल्लहिमवंता ॥
रूप्पिमहाहिमवंता, छसु उच्चा रूप्पकणयमया ॥२७॥

शब्दार्थः—सुवर्णमय शिखरी अने लघुहिमवंत ए बे पर्वतो एक सो योजन उंचा छे. रूपानो रूपी पर्वत अने सुवर्णनो महा हिमवंत पर्वत ए बे बसो जोजन उंचा छे.॥ २७ ॥

चत्तारि जोयण सए, उच्चिठो निसढनीलवंतो य ॥
निसढो तवणिज्जमउ, वेरुलिउ नीलवंतो य ॥ २८ ॥

शब्दार्थ–नैषध अने नीलवंत ए बे पर्वतो चारसो जोजन उंचा छे. तेमां नैषध तपावेला सुवर्ण सरखो अने नीलवंत ली-ला रत्नना वर्ण सरखो छे. ॥ २८ ॥

सव्वेवि पव्वयरा, समयखीत्तंमि मंदरविहुणा ॥
धरणीतले मुवगाढा, उस्सेय चउत्थ नायंमि ॥२९॥

शब्दार्थः–फक्त अढी द्वीपना मेरु विना काल अथवा क्षेत्र ए बेयने विषे सर्वे साश्वतापर्वत उंचपणाना चोथा नागे पृथ्वीमां उंमा होय छे. ॥ २९ ॥

खंमाई गाहाहिं, दसहिं दारेहिं जंबूदीवस्स ॥
संघयणी सम्मत्ता, रइया हरिभद्दसूरिहिं ॥३०॥

शब्दार्थः–खांभवादिकनी गाथाए करीने दश द्वारथी ह-रिभद्रसूरिये रचेली जंबूद्वीपनो संग्रहणी समाप्त थइ. ॥३०॥

चैत्यवंदन भाष्य ॥

वंदित्तु वंदणिज्जे, सव्वे चिइवंदणाइसुविचारं ॥
बहुवित्तिभासचुण्णी--सुयाणुसारेण वुच्चामि ॥ १ ॥

शब्दार्थः—वंदन करवा योग्य एवा सर्वे (पांच) परमेष्ठीने वांदीने चैत्यवंदन, गुरुवंदन अने पच्चखाणना उत्तम विचारने बहु वृत्ति, भाष्य अने चूर्णिरूप सूत्रना अनुसारे हुं कहीश. ॥१॥

चार गाथाथी २४ द्वार कहे छे.

दहतिगअहिगम पणगं, भूदिसितिहुग्गहतिहाउवंदणया
पणिवायनमुक्कारा, वन्ना सोलसयसीयाला ॥ २ ॥

शब्दार्थः—१ नैषधिक आदि दशत्रिक, २ पांच अभिगम, ३ स्त्री पुरुषने उभा रहेवानी बे दिशा, ४ जघन्य, मध्यम, उत्कृष्ट त्रण अवग्रह, ५ त्रण प्रकारनुं चैत्यवंदन, ६ पांच अंगे प्रणिपात, ७ नमस्कार, ८ नवकार प्रमुख नव सूत्रना सोलसोने सुडतालीश अक्षर--॥ २ ॥

इगसीइसयं तु पया, सगनउइसंपयाउ पणदंडा ॥
बारअहिगार चउवं--दणिज्जासरणिज्जाचउहजिणा ॥३॥

शब्दार्थः—वली ए नवकार प्रमुख नव सूत्रना एकसोने एकासी पद, १० ए नवसूत्रनी सत्ताणु संपदा, ११ नमुत्थुणादि पांच दंड, १२ बार अधिकार, १३ वांदवायोग्य, १४ शरण करवा योग्य, १५ नामस्थापनादिक चार प्रकारना जिन—॥३॥

चउरो थुइ निमित्तठ--बारहहेउअ सोलआगारा ॥
गुणबीसदोसउस्स--ग्गमाणथुत्तं च सगवेला ॥ ४ ॥

शब्दार्थः—१६ चार प्रकारनी स्तुति, १७ पापक्षपणादिक आठ निमित्त, १८ फल साधवाना बार हेतु अने १९ अपवादथी सोल आगार २० काउस्सग्गमां उगणीश दोष, २१ काउस्सग्गनुं प्रमाण, २२ वीतरागनीस्तुति अने २३ दररोज सातवखत चैत्यवंदन

दसआसायणचाउ, सवे चिइवंदणाइं ठाणाइं ॥
चउवीसउवारेहिं, उसहस्सा हुंति चउसयरा ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—२४ देहेरामां चैत्यवंदन वखते तांबुल प्रमुख दश आशातनानो त्याग. आ उपर चारे गाथामां कहेला चोवीश द्वारे करीने सर्वे मली चैत्यवंदननां स्थानको बे हजार अने चुमोतेर थाय छे. ॥ ५ ॥

हवे दश त्रिकनां नाम कहे छे.

तिन्नि निसिहि तिन्निउ, पयाहिणा तिन्नि चेव य पणामा

तिविहा पूया य तहा, अवत्थत्तियभावणं चेव ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—१ त्रण निसिही, २ त्रण प्रदक्षिणा अने ३ त्रण प्रणाम, ४ त्रण प्रकारी पूजा, वली तेमज ५ त्रण अवस्थानुं भावबुं.

तिदिसिनिरक्खणविरई, पयभूमिपमज्जणं च तिक्खुत्तो॥
वन्नाइतियं मुद्दा--तियं च तिविहं च पणिहाणं ॥७॥

शब्दार्थः—६ त्रण दिशामां जोवानुं विरमण अने ७ त्रणवार पग मूकवानी भूमिनुं प्रमार्जन, ८ वर्णादिकनुं आलंबन, ए वली त्रण मुद्रा अने १० त्रण प्रकारनु प्रणिधान. ए दशत्रिकनां नाम जाणवा. ॥ ७ ॥

त्रण निसिही कये कये ठेकाणे कहेवी ते कहे छे.

घरजिणहरजिणपूआ--वावारच्चायओ निसिहितिगं ॥
अग्गदारे मज्झे, तइया चिइवंदणासमये ॥ ८ ॥

शब्दार्थः—घर, जिनमंदिर अने जिनपूजाना व्यापारना त्यागथी त्रण निसिहि थायछे. तेमां प्रथम जिनमंदीरना आगला बारणामां, गभारामां अने चैत्यवंदनने अवसरे एम त्रण निसिहि साचववी. ॥ ८ ॥

हवे प्रणाम त्रिक कहेछे.

अंजलिबद्धो अहो--णओ अ पंचंगओ अ तिपणामा॥
सव्वत्थ वा तिवारं, सिराइनमणे पणामतियं ॥ ९ ॥

शब्दार्थः—१ अंजलीबद्ध प्रणाम, २ अर्द्धावनत प्रणाम, ३ पंचांग प्रणाम ए त्रण प्रणाम जाणवा. अथवा सर्व प्रणाम करवाने वखते त्रणवार मस्तक नमाववुं ए पण त्रण प्रणाम जाणवा. ए

हवे पूजा त्रिक कहेछे.

अंगग्गभावजेया, पुप्फाहारथुइहिं पूयतिगं ॥
पंचोवयारा अहो--वयारसव्वोवयारा वा ॥ १० ॥

शब्दार्थः—पुष्प केशरादिके करिने अंगपूजा, फलादि मूकवाथी अग्रपूजा अने स्तुतिथी भावपूजा एम त्रण जातनी पूजा थायछे. अथवा पंचोपचार पूजा, अष्टोपचार पूजा अने सर्वोपचार पूजा ए पूजात्रिक थायछे. ॥ १० ॥

हवे अवस्था त्रिक कहेछे.

भाविज्ज अवत्थतियं, पिंमत्थपयत्थरूवरहियत्तं ॥
छउमत्थकेवलित्तं, सिद्धत्तं चेव तस्सन्नो ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—हे भव्यजीव! तुं भगवंतनी पिंमस्थादि त्रण अवस्था भाव्य तेमां पिंमस्थावस्थाने छद्मस्थावस्थाये, पदस्थावस्थाने केवलज्ञानावस्थाये अने रूपरहितावस्थाने सिद्धावस्थाये भाववी, एज निश्चे ते पिंमस्थावस्थानो अर्थ छे. ॥ ११ ॥

ए त्रण अवस्था क्यां भाववी तेनां नाम कहेछे.

एहवणचगेहिं छउम--त्थवत्त पमिहारगेहिं केवलियं ॥
पलियं कुस्सग्गेहि य, जिणस्स भाविज्ज सिद्धत्तं ॥१२॥

शब्दार्थः—जिनराजनी न्हवण, पखाल अने पूजाये करीने छद्मस्थावस्था भाववी; आठ प्रातिहार्ये करीने केवली अवस्था भाववी अने पल्योंठीवालीने काउस्सग्गने आकारे करी सिद्धावस्था भाववी. ॥ १२ ॥

हवे ७ दिशामां जोवाथी निवर्तवानुं त्रिक कहेछे.

उड्ढाहोतिरियाणं, तिदिसाणनिरक्कणं चइज्जाहवा ॥
पच्छिमदाहिणवामण, जिहामुहनत्तदिठिजुत्त ॥१३॥

शब्दार्थः—उंचे, नीचे अने आडुं अवलुं ए त्रण दिशाए जोवुं त्यजी देवुं. अथवा पोतानी पाछल, जमणीबाजु अने डाबीबाजु जोवुं त्यजी दइ फक्त जिनेश्वरनां मुखने विषे दृष्टि राखवी. १३

हवे आलंबन अने मुद्रा त्रिक कहेछे.

वन्नतियं वन्नजा--लंबणमालंबणं तु पडिमाई ॥
जोगजिणमुत्तिसुत्ती--मुद्दाभेएणं मुद्दतियं ॥ १४ ॥

शब्दार्थः--वर्णालंबन, अर्थालंबन, अने प्रतिमालंबन ए त्रण वर्णत्रिक जाणवा. तेमां प्रतिमादिक शब्दथी भाव अरिहंतादिनुं तथा स्थापनादिकनुं ग्रहण करवुं. वली योगमुद्रा, जिनमुद्रा अने मुक्तासुक्तिमुद्रा एवा मुद्राना भेदथी मुद्रात्रिक जाणवुं. ॥१४॥

प्रथम योगमुद्रानुं स्वरूप कहे छे.

अन्नोन्नंतरिअंगुलि--कोसागारेहिं दोहिं हत्थेहिं ॥
पिट्ठोवरि कुप्परिसं--ठिएहिं तह जोगमुद्दति ॥१५॥

शब्दार्थः--परस्पर बन्ने हाथनी दस आंगुली अंतरित करेला कमलना कोडाना आकारवाला तेमज पेटनी उपर बन्ने कोणीउं मूकेली एवा बे हाथ करीने रहेवुं. ते जोगमुद्रा कहेवाय छे. १५

हवे जिनमुद्रानुं लक्षण कहे छे.

चत्तारि अंगुलाइं, पुरउ ऊणाइं जत्थ पच्छिमउ ॥
पायाणं उस्सग्गो, एसा पुण होइ जिणमुद्दा ॥१६॥

शब्दार्थः--वली जेमां पगना आगला पहेंचाने परस्पर चार आंगलनो आंतरो राखीने अने पाछली पानीनी बाजुनो कांइ उंडो आंतरो राखीने जे कायस्सग्ग करवो ए जिनमुद्रा होयछे.

हवे मुक्ता शुक्ति मुद्रा कहे छे.

मुत्तासुत्तीमुद्दा, जत्थ सुमा दोवि गब्भिआ हत्था ॥
ते पुण निलाडदेसे, लग्गा अन्ने अलग्गति ॥१७॥

शब्दार्थः--जेमां बन्ने पण हाथ सरखी रीते गर्भित राखी अने ते बन्ने हाथ ललाटना मध्ये लगाड्या होय (अहिं कोइ आचार्यने मते) न लगाड्या होय तोपण मुक्ताशुक्तिमुद्रा कहेवाय छे.

हवे कइ मुद्राये कइ क्रिया करवी ते कहे छे.

पंचंगो पणिवाउ, थयपाठो होइ जोगमुद्दाए ॥
वंदण जिणमुद्दाए, पणिहाणं मुत्तिमुद्दाए ॥१८॥

शब्दार्थः--जोगमुद्राये करीने पंचांग प्रणिपात अने स्तवपाठ थायछे; जिनमुद्राये वंदन अने मुक्ताशुक्तिमुद्राये प्रणिधान थायछे.

हवे प्रणिधानत्रिकनुं स्वरूप कहे छे.

पणिहाणतिगं चेइय--मुणिवंदणपत्थणासरूवं वा ॥
मयवयकाएगत्तं, सेसतियत्थो उ पयडुत्ति ॥ १९ ॥

शब्दार्थः—चैत्यवंदन, मुनिवंदन अने प्रार्थनास्वरूप ए त्रण प्रणिधानत्रिक जाणवुं. अथवा मन, वचन अनें कायानुं एकाग्र पणुं करवुं ते पण प्रणिधानत्रिक कहेवाय. बाकी बीजा अने सातमा त्रिकना अर्थ तो प्रगटज छे. ॥१९॥

हवे बीजुं पांच प्रकारनुं अभिगमद्वार कहे छे.

सचित्तदव्वमुज्झण--मचित्त मणुज्झणं मणेगत्तं ॥
एगसाडिउत्तरासं--ग अंजलि सिरसि जिणदिठे २०

शब्दार्थः—१ सचित्त द्रव्यनो त्याग, २ अचित्त वस्तुने न तजवानी अनुज्ञा, ३ मननुं एकाग्रपणुं, ४ एकसाडी उत्तरासंग अने ५ जिनेश्वरनां दर्शन थये माथा उपर अंजलि जोडवी. ए पांच अभिगम जाणवा. ॥ २० ॥

इय पंचविहाभिगमो, अहवा मुच्चंति रायचिन्हाइं ॥
खग्गं छत्तोवाणह, मउडं चमरे अ पंचमए ॥२१॥

शब्दार्थः—ए पूर्वे कहेला पांच प्रकारना अभिगम देवगुरु पासे आवता साचववा. अथवा राजचिन्ह त्यजी देवां. ते राजचिन्ह आ प्रमाणे. १खड्ग, २छत्र, ३मोजडी, ४मुकुट, अने ५चामर.

हवे बे दिसिनुं त्रीजुं अने त्रण अवग्रहनुं चोथुं द्वार कहे छे.

वंदंति जिणे दाहिण--दिसि ठिआ पुरिस वामदिसि नारी
नवकरजहन्नु सठि--करजिठ मज्झुग्गहो सेसो ॥२२॥

शब्दार्थः—जिनेश्वरनी दक्षिण दिशा एटले जमणी बाजुये उभा रहीने पुरुषो वंदना करे अने वामदिशा एटले डाबी बाजुए उभा रहीने स्त्रीयो वंदना करे. प्रभुथी नवहाथ दूर रहेवाथी जघन्य, साठ हाथ रहेवाथी उत्कृष्ट अनें नव तथा साठनी अंदर उभा रहेवाथी मध्यम अवग्रह थाय छे. ॥ २२ ॥

हवे चैत्यवंदन करवानुं पांचमुं द्वार कहे छे.

नमुक्कारेण जहन्ना, चिइवंदण मज्झ दंमथुइजुअला ॥
पणदंम थुइचउक्कग--थयपणिहाणेहिं उक्कोसा ॥२३॥

शब्दार्थः--नवकार बोली नमस्कार करवाथी जघन्य, अरिहंत चेइयाणंनुं युगल तथा चार स्तुति बोली नमस्कार करवाथी मध्यम अने पांच नमुत्थुणंरूप दंम तथा आठ स्तुतिनां स्तवन अने त्रण प्रणिधाने करीने उत्कृष्ट चैत्यवंदना जाणवी. ॥२३॥

अन्ने बिंति गेणं, सकत्थएणं जहन्नवंदणया ॥
तइगतिगेण मज्झा, उक्कोसा चउहिं पंचहिं वा ॥२४॥

शब्दार्थः--केटलाक आचार्यो एम कहेछे के, एकवार नमुत्थुणं बोलवाथी जघन्य, बे अथवा त्रणवार नमुत्थुणं बोलवाथी मध्यम अने चार अथवा पांचवार नमुत्थुणं बोलवाथी उत्कृष्ट चैत्यवंदन थायछे.

हवे छठुं प्रणिपात तथा सातमुं नमस्कार द्वार कहे छे.

पंचंगो पणिवाउ, दोजाणू करदुगुत्तमंगं च ॥
सुमहत्थनमुक्कारा, इग दुग तिग जाव अठसयं॥२५॥

शब्दार्थः--बे ढींचण बे हाथ अने मस्तक ए पांच अंग पृथ्वीने अडाडी नमस्कार करवा ते पंचांग प्रणिपात कहेवाय. ते-

मज एक, बे, त्रणथी मांमी एकसो आठ नवकार कहेवा ते नमस्कार कहेवाय. ॥ २५ ॥

हवे अक्षर, पद अने संपदानी संख्याना त्रणद्वार एकठा कहे छे.

अमुसठि अठवीसा, नवनउयसयं च दुसयसगनउया॥
दोगुणतिस दुसठा, दुसोलअमुनउयसयदुवन्नसयं २६

शब्दार्थः--१ नवकारनां अडसठ, २ इच्छामि खमासमणनां अठावीश, ३ इरिया वहियानां एकसोने नवाणुं, ४ नमुत्थुणना बसोने सत्ताणुं, ५ अरिहंत चेइयाणंनां बसो नगणत्रीस, ६ लोगस्सनां बसोने साठ, ७ पुक्खरवरदीनां बसोने सोल, ८ सिद्धाणं बुद्धाणंनां एकसो अठाणुं, ए जावंति चेइयाइं, जावंति केविसाहु अने जयवियराय ए त्रणनां एकसो बावन अक्षर छे. सर्व मली १६४८ थायछे.

इअ नवकारखमासण--इरियसक्कत्थआइदंमेसु ॥
पणिहाणेसु अ अदुस--त्तवन्नसोलसयसीयाला २७

शब्दार्थः--ए प्रमाणे नवकार, खमामसण, इरियावहि, शक्रस्तवादि दंडमां अने प्रणिधानमां एम सर्व मली फक्त एकवार उच्चार करेला अक्षरो सोलसोने सुडतालीश थाय छे. ॥ २७ ॥

नवबत्तीसतित्तीसा, तिचतअमुवीससोलवीसपया ॥
मंगलइरियासक्क--त्थयाइसु इगसीइसयं तु पदा ॥२८॥

शब्दार्थः--नवकार, इरियावहि अने नमुत्थुणादि सात पदमां नव, बत्रीश, तेत्रीश, तेंतालीश, अठावीश, सोल अने वीश एटलां पदो होय छे. सर्वे मलीने एकसो एकाशी पद थाय छे. ॥२८॥

अठ ठ नव ठ य अ--ठवीस सोलस य वीस वीसामा ॥
कमसो मंगलइरिया--सक्कत्थयाईसु सगनऊई ॥२९॥

शब्दार्थः--नवकार, इरियावहि अने नमुत्थुणादिक सात सूत्र

मां अनुक्रमे आठ, आठ, नव, आठ, अठावीस, सोल अने वीश एटला विसामा एटले संपदा होय छे. सर्वमलीने सत्ताणुं थाय.

तेज वातने फरीथी कहे छे.

वण्णठसठि नवपय, नवकारे अठसंपया तह ॥
सयसंपय पयतुल्ला, सत्तरक्करअठमी दुपया ॥ ३० ॥

शब्दार्थः--नवकारमां अरुसठ अक्षर, नव पद तथा आठ संपदा होय छे. तेमां सात संपदा तो सात पदनी छे अने सत्तर अक्षरनी आठमी संपदा छेल्ला बे पदनी छे. ॥ ३० ॥

पणिवायअक्खराइं, अठावीसं तहा य इरियाए ॥
नवनउयमक्खरसयं, दुतीसपय संपया अठ ॥ ३१ ॥

शब्दार्थः--इच्छामिखमासमणनां अक्षर अठावीश तेमज इरियावहिनां एकसो नवाणुं अक्षर, बत्रीश पद अने आठ संपदा छे.

दुगदुगइगचउइगपण--इगारइगइरियसंपयादिपया ॥
इच्छाइरिगमपाणा--जेमेएगिंदिअभितस्स ॥ ३२ ॥

शब्दार्थः-इरियावहिनी आठ संपदाना अनुक्रमे बे, बे, एक चार. एक, पांच, अगीयार अने ब एटलां पदो जाणवां अने आदि पद तो इच्छामि, इरियावहियाए, गमणागमणे, पाणक्कमणे, जे में जीवा. एगिंदिया, अभिहया अने तस्सउत्तरी ए आठ जाणवा.

हवे इरियावहिनां आठ संपदानां नाम कहे छे.

अप्पुवगमो, निमित्तं, उंहेअरहेतुसंगहे पंच ॥
जीवविराहणपडि-क्कमणभेयउ तिन्नि चूलाए ३३

शब्दार्थः—अभ्युपगम, निमित्त, उंघ, इतरहेतु अने पांचमी संग्रह वली जीव, विराधना अने प्रतिक्रमण एवा भेदथी इरियावहिनी आठ संपदा छे तेमा प्रथमनी पाच मूलसंपदा अने पाछलनी त्रण चूलिकासंपदा जाणवी. ॥ ३३ ॥

हवे नमुत्थुणंना प्रत्येक संपदाना पदनी संख्या तथा आदिपद कहे छे.

दुतिचउपणपणपणदुच--उतिपदसक्कउयसंपयाइपया ॥
नमुआइगपुरिसोत्तो--गअभयधम्मप्पजिणसव्वं ॥३४॥

शब्दार्थः--नमुत्थुणंनी नवसंपदामां अनुक्रमे बे त्रण चार, पांच, पांच पांच, बे, चार अने त्रण एटला पदनी संख्या होय छे. तेमां दरेकनुं आदि पद, नमुत्थुणं, आइगराणं, पुरिसुत्तमाणं, लोगुत्तमाणं, अभयदयाणं, धम्मदयाणं, अप्पडिहयवरनाण. जिणाणं, सव्वन्नूणं, सव्वदरिसिणं ए जाणवां. ॥ ३४ ॥

हवे नमुत्थुणनी नव संपदाना नाम कहे छे.

थोअव्वसंपया उह--इयरहेऊवउगतहेऊ ॥
सविसेसुवउगसरूव--हेऊ नियसमफल मुखे ॥३५॥

शब्दार्थः--स्तोतव्य संपदा, सामान्य हेतु संपदा, विशेष हेतु संपदा, उपयोग संपदा, तद्हेतु संपदा, सविशेषउपयोग-हेतु संपदा, स्वरूपहेतुसंपदा, निजसमफलदसंपदा अने मोक्ष-संपदा, ए नमुत्थुणंनी नव संपदानां नाम कह्यां. ॥ ३५ ॥

हवे नमुत्थुणनां अक्षर, संपदा अने पदनी सर्व संख्या कहे छे.

दोसगनऊआ वण्णा, नवसंपय पयतित्तीस सक्कथए ॥
चेइयथयठसंपय, तिचत्तपय वण्णदुसयगुणतीसा ३६

शब्दार्थः--नमुत्थुणमां सर्व मली बसोने सत्ताणुं अक्षर, नव संपदा अने तेत्रीस पद जाणवा. वली अरिहंत चेइयाणंमां सर्व मली आठ संपदा, त्रेंतालीश पद अने बसोने उंगणत्रीस अक्षर जाणवा.

चैत्यस्तव (अरिहंत चेइयाणंनी) संपदाना पदनी संख्या तथा आदि पद कहे छे.

दुअसगनवतियअचउ--अप्पयचिइसंपयापया पढमा ॥
अरिहंवंदणसिद्धा--अन्नसुहुमएवजाताव ॥ ३७ ॥

शब्दार्थः--आठ संपदामां अनुक्रमे पहेलेथी बे अ सात,

नव, त्रण, ७ चार अने ७ एटलां पदो होय छे. तेमज तेनां अरिहंत चेइयाणं, वंदण वत्तियाए, सद्धाए, अन्नत्थ उससिएणं, सुहुमेहिं अंगसंचालेहिं, एवमाइएहिं, जाव अरिहंताणं अने तावकायं. ए नव आदि पदो जाणवां. ॥ ३७ ॥

हवे चैत्यस्तवनी संपदानां नाम कहे छे.

अप्पुवगमो निमित्तं, हेउ३गबहुवयंत आगारा ॥
आगंतुग आगारा, उस्सग्गावहिसरूवठ ॥ ३८ ॥

शब्दार्थः--अभ्युपगम संपदा, निमित्त संपदा, हेतु संपदा, एक वचनांत आगार संपदा, बहु वचनांत आगार संपदा, आगंतुक ओगार संपदा, कायोत्सर्गावधि संपदा अने रूप संपदा ए अरिहंत चेइयाणंनी आठ संपदाउ जाणवी. ॥ ३८ ॥

हवे नामस्तवादिकनां पद विगेरेनी संख्या कहे छे.

नामथयाइसु संपय--पयसम अट्ठवीस सोलवीस कमा॥
अदुरुत्तवण्ण दोसठ--दुसय सोलठ नउअसयं ॥३९॥

शब्दार्थः—नामस्तवादिकने विषे पद समान अठावीस, सोल अने वीस अनुक्रमे संपदा जाणवी. तेमज बीजीवार नहि उचरेला अक्षरो बसो साठ, बसो सोल अने एकसो अठाणुं अनुक्रमे जाणवा. ॥ ३९ ॥

पणिहाण दुवन्नसयं, कमेण सगति चउवीस तित्तीसा॥
गुणतीस अठवीसा, चउतीसिगतीस बार गुरुवण्णा४०

शब्दार्थः--प्रणिधान सूत्रमां एकसो बावन अक्षरो जाणवा. हवे नवकारमां सात. खमासमणमां त्रण, इरियावहिमां चोवीस, नमुत्थुणमां तेत्रीस, अरिहंत चेइयाणंमां उगणत्रीस, लोगस्समां

---

१ लोगस्स, पुक्खरवरदी अने सिद्धाणं बुद्धाणं.

२ जावंति चेइआइं, जावंत केविसाहु अने आजवमखंभा सुधी जय वीयराय.

अठावीश, पुस्करवरमां चोत्रीस, सिद्धाणंमां एकत्रीस अने प्रणि धान त्रणमां बार गुरु अक्षर जाणवा. ॥ ४० ॥

हवे पांच दंमनुं अने तेने विषे देव वांदवाना बार अधिकारनुं ११-१२ मुं द्वार कहे छे.

पणदंमा सक्कत्थय, चेइअ नामसुअ सिद्धत्थयइअ ॥
दो इग दोदो पंच य, अहिगारा बारस कमेण ॥४१॥

शब्दार्थः—शक्रस्तव, चैत्यस्तव, नामस्तव, श्रुतस्तव अने सिद्धस्तव ए पांच दंम छे. तेमां बे, एक, बे, बे अने पांच एम अनुक्रमे सर्व मलीने बार अधिकार छे. ॥ ४१ ॥

हवे ए बार अधिकारनां प्रथम पद कहे छे.

नमु जेइअ अरिहं, लोग सव्व पुक्ख तम सिद्ध जोदेवा॥
उर्विं चत्ता वेआ, वच्चग अहिगार पढमपया ॥४२॥

शब्दार्थः--नमुत्थुणं, जे अइआ, अरिहंत चेइयाणं, लोगस्स, सव्वलोए, पुक्करवर, तमतिमिर, सिद्धाणं बुद्धाणं, जो देवा उर्विंत. चत्तारि अठ, वेयावच्चगराणं, ए बारअधिकारनां प्रथमपद जाणवा.

हवे कया अधिकारे कोने वांदवा ते कहे छे.

पढम अहिगारे वंदे, भावजिणे बीयएउ दव्वजिणे ॥
इगचइय ठवणजिणे, तइय चउत्थंमि नामजिणे ४३

शब्दार्थः--प्रथम पदना अधिकारमां भावजिनने, बीजा अधिकारमां द्रव्यजिनने, त्रीजा अधिकारमां एक चैत्य स्थापना जिनने अने चोथा अधिकारमां नामजिनने वांदु छुं. ॥ ४३ ॥

तिहुअणठवणजिणे पुण, पंचमए विहरमान जिणछठे॥
सत्तमए सुयनाणं, अठमए सव्व सिद्ध थुई ॥ ४४ ॥

शब्दार्थः--वली पांचमा अधिकारमां त्रण भुवनना स्थापना जिनने, छठा अधिकारमां विचरता जिनने, सातमा अधिकारमां

श्रुतज्ञानने अने आठमा अधिकारमां सर्व सिद्धनी स्तुति जाणवी.

तिन्नाहिव वीरथुइ, नवमे दसमे य उज्जयंतथुई ॥
अठ्ठवयाइ इगदिसि, सुदिठि सुरसमणा चरिमे ॥४५॥

शब्दार्थः—नवमा अधिकारमां तीर्थपति श्री वीर प्रभुनी स्तुति अने दशमा अधिकारमां रेवताचलनी स्तुति जाणवी. तथा अगीयारमा अधिकारमां अष्टापदादिकनी अने तेला अधिकारमां सुदृष्टि देवताना स्मरणरूप स्तुति जाणवी. ॥४५॥

नव अहिगारा इह ललि-अविच्छरा वित्तिआइ अणुसारा
तिण्णि सुयपरंपरया, बायव्व दसमो इगारसमो ॥४६॥

शब्दार्थ—ए बार अधिकारमां १-३-४-५-६-७-८-९-१२-ए नव अधिकार ललित विस्तार नामना जाष्यनी वृत्ति आदिना अनुसारे जाणवा अने २-१०-११-ए त्रण श्रुतनी परंपराथी जाणवा.

आवस्सय चुण्णीए, जं भणियं सेसया जहिन्नाए ॥
तेणं उचंताइवि, अहिगारा सुयमया चेव ॥ ४७ ॥

शब्दार्थः—जेम आवश्यक सूत्रनी चूर्णीने विषे कह्युं छे ते उचितादि रोष अधिकार इच्छा प्रमाणे जाणवा. ते कारण माटे उचित सेल इत्यादिक गाथाथी पण ते सर्व अधिकार निश्चे श्रुत मय जाणवा. ॥ ४७ ॥

बीअ सुयत्थयाइ, अत्थउ वन्निउ तहिं चेव ॥
सक्कत्थयंते पढिउ, दव्वारिहवसरि पयडत्थो ॥ ४८ ॥

शब्दार्थः—बीजो श्रुतस्तवादि अधिकार अर्थथी श्रुतस्तवमांज वर्णव्यो छे. वली शक्रस्तवना अंते जे कहेलो छे ते द्रव्य अरिहंतने वांदवाना अवसरे प्रगट अर्थपणे जाणवो. ॥ ४८ ॥

असढाइन्नणवज्जं, गीअत्त अवारिअंति मज्जत्ता ॥
आयरणावि हु आण, ति वयणउ सु बहु मन्नंति४९

शब्दार्थः—"पापरहित अने गीतार्थोए नहि वारेला एवा मध्यस्थ पंडित गीतार्थ पुरुषोए करेली आचरणा पण निश्चे भगवंतनी आज्ञा जाणवी." एवां वचनथी भला पुरुषो ते आचरणने बहु माने छे. ॥ ४९ ॥

हवे चार वांदवा योग्यनुं १३–१४–१५ मुं द्वार कहे छे.

चउ वंदणिज्ज जिणमुणि, सुयसिद्धा इह सुराइ सरणिज्जा
चउह जिणा नाम ठवण, दव्वभावजिण भेएणं ५०

शब्दार्थः—जिन, मुनि श्रुत अने सिद्ध चार वांदवा योग्य छे अने ए जिनशासननना अधिष्टायक सम्यक् दृष्टि देवता स्मरण करवा योग्य छे. वली नाम, स्थापना, द्रव्य अने भाव एवा जिनना भेदे करीने जिनेश्वरना चार भेद छे. ॥ ५० ॥

हवे ए चार प्रकारना जिननुं स्वरूप चार निक्षेपाथी कहे छे.

नामजिणा जिणनामा, ठवणजिणा पुण जिणंदपडिमाउ
दव्वजिणा जिणजीवा, भावजिणा समवसरणत्था ५१

शब्दार्थः -जिनेश्वरनां नाम ते नामजिन, जिनेश्वरनी प्रतिमा ते स्थापनाजिन, जिन नामकर्म बांधनारा जीवो द्रव्यजीन अने समवसरणमां विराजित थयेला भावजिन जाणवा. ५१

हवे चार स्तुतिनुं १६ मुं द्वार कहे छे.

अहिगयजिण पढमथुई, बीया सव्वाणतइअ नाणस्स॥
वेयावच्च गराण उ, उवउगउं चउत्थथुई ॥ ५२ ॥

शब्दार्थः—रूषभादि मुख्य आदरेला जिनेश्वरनी प्रथम स्तुति, सर्व जिनेश्वरोनी बीजी स्तुति, ज्ञाननी त्रीजी स्तुति अने शासननी वैयावच्च करनारा सम्यक् दृष्टि देवोनी उपयोगने

अर्थे चोथी स्तुति जाणवी. ॥ ५३ ॥

हवे आठ निमित्तनुं १७ द्वार कहे छे.

पावखवणाइ इरियाइ, वंदणवत्तिआइ अ निमित्ता ॥
पवयणसुरसरणट्ठं, उसग्गो इअ निमित्तठ ॥ ५३ ॥

शब्दार्थः—पाप खपाववाने अर्थे इरियावहिया पडिक्कमवी ए प्रथम निमित्त, वंदणवत्तियादि अ निमित्त अने प्रवचनना देवता ना स्मरणने अर्थे कायोत्सर्ग ए सर्व मलीने आठ निमित्त थया.

हवे बार हेतुनुं १८ मुं द्वार कहे छे.

चउ तस्स उत्तरीकरण--पमुह सद्धाइआ य पण हेउ ॥
वेयावच्चगराइ, तिन्नि इअ हेउ बारसग्गं ॥ ५४ ॥

शब्दार्थः--ते पापनो नाश करवा माटे उत्तरीकरण विगेरे चार छे अने श्रद्धादिक हेतु पांच छे. वली वैयावच्चगराणं इत्यादि त्रण हेतु छे. ए सर्व मली बार हेतु चैत्यवंदनमां थाय छे. ॥५४॥

हवे सोल आगारनुं १९ मुं द्वार कहे छे.

अन्नत्थाइ बारस, आगरा एवमाइया चउरो ॥
अगणिपणिंदि छिंदण, बोही खोभाइ मक्कोय ॥५५॥

शब्दार्थः—अन्नत्थआदि बार आगार अने एवमादिक चार आगार ते चारमां १ *अग्निनो, २पंचेंद्रिछेदन, ३ बोधि क्षोभादिक अने ४ सर्पखंभ विगेरे जाणवा. ॥ ५५ ॥

हवे काउसग्गमां त्यजी देवा योग्य १९ दोषनां नामनुं २० मुं द्वार कहे छे.

घोडगलय खंभाई, मालुद्धीनिअल सबरिखलिणवहू॥
लंबुत्तर थणसंजइ, भमुहंगुलि वायस कविठे ॥५६॥

शब्दार्थ—अश्व, लता, स्तंभ, माल, उधि नियल, शबरि,

---

* अग्निना भयथी, पंचेंद्रियना छेदनना भयथी, धर्मनी हेलनाथी अने सर्पदंशना भयथी भूमीने पूंजतो आघो खसे तो कायोत्सर्ग भागे नहि.

खलिण, वधू; लंबूत्तर, स्तन, संयति, अमुहंगुली, वायस अने कोठ दोष. ॥ ५६ ॥

सिरकंप मूअ वारुणि, पेहत्ति चइज्ज दोस उस्सग्गे ॥
लंबूत्तर थण संजइ, नदोस समणीण सवहुसट्ठीणं५७

शब्दार्थः—शिरकंप, मूक, मदीरा अने प्रेष्य ए उगणीस दोष कायोत्सर्गमां त्यजी देवा; पण लंबूत्तर, स्तन अने संयति ए त्रण दोष साध्वीने न होय. वली वधु दोष सहित उपर कहेला त्रण दोष अर्थात् चारे दोष श्राविकाने न होय, ॥ ५७ ॥

हवे काउस्सग्गना प्रमाणनुं २१ मु तथा स्तवननुं २२ मुं द्वार कहे छे.

इरिउस्सग्गपमाणं, पणवीसुस्सास अठ सेसेसु ॥
गंभीर महुरसद्दं, महऽजुत्तं हवइ थुत्तं ॥ ५८ ॥

शब्दार्थः—इरियावहिना काउस्सग्गनुं प्रमाण पच्चीश श्वासोश्वासनुं जाणवुं, बाकीना काउस्सग्गनुं आठ श्वासोश्वासनुं प्रमाण जाणवुं. वली मेघनी पेठे गंभीर, मधुर शब्दवाला तेम ज महा अर्थवाला प्रभुनां स्तवनो होय छे. ॥ ५८ ॥

हवे एक दिवसमां चैत्यवंदन करवानुं २३ मुं द्वार कहे छे.

पडिकमणेचेइयजिमण, चरिमपडिकमणसुअणपडिबोहे
चिइवंदण इअ जइणो, सत्तउवेला अहोरत्ते ॥५९॥

शब्दार्थः—प्रभातना पडिक्कमण वखते, देहरे भोजन वखते, भोजन करया पछी, सांजना पडिक्कमण वखते सूति वखते, पाछली रात्रीये जाग्या पछी. एम रात्री दिवस मली साधुने सात वखते चैत्यवंदन करवुं. ॥ ५९ ॥

पडिक्कमिउ गिहिणोवि हु, सग्गवेला पंचवेल इअरस्स॥
पूआसु तिसंझासु अ, होइ तिवेला जहन्नेणं ॥६०॥

शब्दार्थ--पडिक्कमण करता एवा गृहस्थने पण सात वखत अने न करनाराने पांच वखत चैत्यवंदन करवुं. वली जघन्यथी तो त्रणे संध्याये पूजाना अवसरे त्रण वखत चैत्यवंदन करवुं.

हवे आशातनानां नामनुं ३४ मुं द्वार कहे छे.

तंबोल पाण भोयण, वाहण मेहुण सुअणनिट्ठवणं ॥
मुत्तुच्चारं जुअं, वज्जे जिणनाह अगईए ॥ ६१ ॥

शब्दार्थः—तंबोल खावुं, पाणी पीवुं, भोजन करवुं, जोडा पहेरवा, कामचेष्टा करवी, शयन करवुं, थुंकवुं लघुनीति करवी, वडीनीति करवी अने जूवटुं रमवुं, ए दश आशातना जिनमंदिरमां त्यजवी. ॥ ६१ ॥

हवे देव वांदवानो विधि कहे छे.

इरि नमुक्कार नमुत्थुण, अरिहंत थुई लोग सव्व थुई पुक्ख थुइ सिद्ध वेआ थुइ, नमुत्थ जावंति थय जयवी ६२

शब्दार्थः--इरियावहि, नवकार, नमुत्थुणं, अरिहंत चेइयाणं, कही एक स्तुति कहेवी. पछी लोगस्स, सव्वलोए कही स्तुति कहेवी. पछी पुक्खरवर अने स्तुति कहेवी. पछी सिद्धाणं बुद्धाणं, वेयावच्चगराणं अने स्तुति कहेवी. पछी नमुत्थुणं, जावंति चेइयाइं अने स्तुति कहीने छेवट जयवीयराय पूर्ण कहेवा. ॥ ६२ ॥

हवे समाप्त करता छता फल कहे छे.

सव्वोवाहिविसुद्धं, एवं जो वंदए सया देवे ॥
देविंदविंदमहिअं, परमपयं पावइ लहुसो ॥ ६३ ॥

शब्दार्थः—आ प्रमाणे सर्व उपाधिथी रहित एवो जे माणस निरंतर अरिहंत देवनी वंदना करे छे ते इंद्रोना समूहे पूजेलां परमपदने तुरत पामे छे. ॥ ६३ ॥

गुरुवंदन भाष्य.

हवे बे गाथाथी त्रण प्रकारना गुरुवंदननां नाम अने तेमां बे प्रकारनां वंदननुं स्वरूप कहे छे.

गुरुवंदण मह तिविहं, तं फिट्टा थोन्न बारसावत्तं ॥
सिर नमणाइसु पढमं, पुणं खमासमण दुगि बीअं॥१॥

शब्दार्थः—हवे गुरुवंदन त्रण प्रकारे छे. ते फेटा वंदन, थोन्न वंदन अने द्वादशावर्त्त वंदन. तेमां मस्तकने नमाववा-दिकथी पहेलुं अने बे खमासमण देवाथी बीजुं वंदन थाय छे.॥१॥

जह दूउ रायाणं, नमिउं कज्जं निवेइउं पच्छा ॥
वीसज्जिउवि वंदिअ, गच्छइ एमेव इहदुगं ॥२॥

शब्दार्थः—जेम दूत प्रथम राजाने नमस्कार करीने पछी कार्य निवेदन करे छे अने राजाए रजा आपवाथी ते दूत फरीने न-मस्कार करी जायछे तेम आ देववंदनमां पण बेवार वंदना जाणवी.

हवे वंदन करवानुं कारण कहे छे.

आयरस्सउ मूलं, विणउ सो गुणवउ अ पम्हिवत्ती ॥
सा य विहिवंदणाउ, विही इमो बारसावत्ते ॥ ३ ॥

शब्दार्थः—आचारनुं मूल विनय छे अने ते विनय गुणवंती सेवा रूप जाणवो. वली ते सेवा विधिवंदनाथी थाय छे. ते विधि आ आगल द्वादशावर्त्त वंदनने विषे कहेशे. ॥ ३ ॥

हवे बीजुं द्वादशावर्त्त वंदन कहे छे.

तइयं तु उंसण दुगे, तच्चमिहो आइमं सयलसंघे ॥
बीयं तु दंसणीण य, पयठिआणं च तइयं तु ॥४॥

शब्दार्थः—त्रीजुं द्वादशावर्त्त वंदन तो बे वांदणां देवाथी थाय छे. ते पूर्वे कहेला त्रण वंदनमां पहेलुं फेटावंदन चतुर्विध

संघे परस्पर तेवा तेवा अवसरे करी शकाय अने बीजुं थोभवंदन गुणवंत मुनिने कराय अने त्रीजुं द्वादशावर्त्त वंदन तो आचार्य पदने विषे रहेला मुनिने कराय. ॥ ४ ॥

हवे ए वंदणानां पांच नाम कहे छे.

वंदन चिइ किइकम्मं, पूआकम्मं च विणयकम्मं च ॥
कायव्वं कस्स व के-णवावि काहेव कइक्कुत्तो ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—वंदनकर्म, चित्तिकर्म, कृतिकर्म, पूजाकर्म अने विनयकर्म. ए पांच प्रकारे वंदन करवुं ते कोने ? अने कोणे करवुं ? वली क्यारे अने केटलीवार ? ॥ ५ ॥

कइउणयं कइसिरं, कइहि व आवस्सएहिं परिसुद्धं ॥
कइदोसविप्पमुक्कं, किइकम्मं कीस कीरईवा ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—केटलीवार नमवुं ? केटलीवार मस्तक नमावबुं ? वली केटला आवश्यके करी शुद्ध थवुं ? केटला दोषथी मुक्त थवुं ? अने कृतिकर्म शा माटे करवुं ? ॥ ६ ॥

हवे त्रण गाथाथी वंदणाना बावीस द्वार कहे छे.

पणनाम पणाहरणा, अजुग्गपण जुग्गपण चउअदाया
चउदाय पणनिसेहा, चउअणिसेह ठ कारणया॥७॥

शब्दार्थः—१ वंदणाना पांच नाम, २ पांच उदाहरण, ३ पासत्थादि पांच अयोग्य, ४ आचार्यादि पांच योग्य, ५ चार वांदणा देवरावबाने अयोग्य, ६ चार देवरावबाने योग्य, ७ पांच स्थानके वांदणानो निषेध, ८ चार स्थानके वांदणानो अनिषेध, ए वांदणानां आठ कारण—॥ ७ ॥

आवस्सय मुहणंतय, तणुपेह पणिस दोस बत्तीसा ॥
ठ गुण गुरुठवण ऊग्गह, ऊबवीसकर गुरुपणीसा॥८॥

शब्दार्थः—१० आवश्यक, ११ मुहपत्तिनी पडिलेहणा, १२

शरीरनी पमिलेहणा, ए त्रण पच्चीश पच्चीश करवा. १३ बत्रीस दोषनो निषेध, १४ ७ गुणनुं उपजवुं, १५ गुरु स्थापना, १६ बे अवग्रह अने १७ बसो ७बीस अक्षरमां पच्चीस गुरु वर्ण--॥८॥

पय अमुवन्न ७ ठाणा, ७ गुरुवयणा आसायणतित्तीसं
ऽविहि ऽवीसदारेहिं, चउसया बाणउइठाणा ॥ए॥

शब्दार्थः—१८ अठावन पद, १ए ७ स्थानक, २० ७ गुरुवचन, २१ तेत्रीस आशातना अने २२ बे प्रकारनो विधि. ए सर्व मलीने चारसो बाणुं स्थानक छे. ॥ ए ॥

हवे पांच नामनुं १ लुं द्वार कहे छे.

वंदणयं चिइकम्मं, किइकम्मं विणयकम्मपूअकम्मं॥
गुरुवंदणपणनामा, दवे नावे ऽहोहेणं ॥ १० ॥

शब्दार्थः—१ वंदनकर्म, २ चितिकर्म, ३ कृतिकर्म, ४ पूजाकर्म अने ५ विनयकर्म. गुरुवंदननां आ पांच नाम, द्रव्य अने नाव एम बे प्रकारना सामान्यथी जाणवा. ॥ १० ॥ द्वा. १

हवे पांच दृष्टांतनुं २ जुं द्वार कहे छे.

सीयलय खुड्डुए वी--र कन्ह सेवगऽ पालए संबे ॥
पंचे ए दिठंता, किइकम्मे दवनावेहिं ॥ ११ ॥

शब्दार्थः--वंदनकर्म उपर शीतलाचार्यनो, चितिकर्म उपर क्षुल्लकाचार्यनो, कृतिकर्म उपर वीरा शालवीनो अने कृष्णनो, पूजाकर्म उपर राजाना बे सेवकनो अने विनयकर्म उपर पालक तथा शांबनो दृष्टांत जाणवो. आ पांच दृष्टांत कृतिकर्म उपर द्रव्य अने नावथी जांणवा. ॥ ११ ॥ द्वा. २

हवे पांच न वांदवा योग्यनुं ३ जुं द्वार कहे छे.

पासत्थो उसन्नो, कुसील संसतउ अहाछंदो ॥
ऽग ऽगतिऽगणेगविहा, अवंदणिजा जिणमयंमि १३

शब्दार्थः--पासत्थो, उसन्नो, कुसीलीयो, संसक्तो अने यथा छंदो ए पांचेना अनुक्रमे बे, बे, त्रण, बे अने अनेक भेदो छे. जिन मतमां ते पांच अवंदनीय जाणवा. ॥१२॥ द्वा. ३

हवे पांच वांदवाने योग्यनुं ४ थुं द्वार कहे छे.

आयरिय उवज्झाए, पवत्तिथेरे तहेव रायणिए ॥
किइकम्मनिज्जरठ्ठा, कायव्व मिमेसि पंचन्हं ॥ १३ ॥

शब्दार्थः—आचार्य, उपाध्याय, प्रवर्त्तक, स्थविर अने तेमज रत्नाधिप. निर्जराने अर्थे ए पांचेने कृतिकर्म वंदन करवुं.

हवे चार पासे वंदणा न करावबी अने चार पासे करावबी तेनुं ५-६ द्वार कहे छे.

माय पिअ जिठ्ठभाया, अज्जमावि तहेव सव्व रायणिए॥
किइकम्म न कारिज्जा, चउसमणाई कुणंति पुणो १४

शब्दार्थः—माता, पिता, म्होटो भाइ तेमज वयथी न्हाना पण ज्ञानादिकथी मोटा. ए चार पासे वादणां देवरावबानुं न करवुं वली चार श्रमण वांदणा आपे. ॥ १४ ॥ द्वा. ५-६

हवे पांच स्थाने वांदणा न देवानुं ७ मुं द्वार कहे छे.

विक्खित पराहुत्ते, पमत्ते मा कयाइ वंदिज्जा ॥
आहारं नीहारं, कुणमाणे काउ कामे अ ॥१५॥

शब्दार्थः—गुरु व्यग्र चित्तवाला, बीजी बाजु मुख करी बेठेला, क्रोधवाला अथवा सूतेला, तेमज आहार अने नीहार करता होय अथवा करवानी इच्छा करता होय तो न वांदवा. ॥ १५ ॥

हवे चार स्थानके वांदणा देवानुं ८ मुं द्वार कहे छे.

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

पसंते आसणत्थे अ, उवसंते उवठ्ठिए ॥

---

१ साधु, साध्वी, श्रावक, श्राविका.

अणुन्नवि तु मेहावी, किइकम्मं पउंजइ ॥१६॥

शब्दार्थः—शांत चित्तवाला, आसन उपर बेठेला, क्रोधादि हित अने छंदेण इत्यादि कहेवा तैयार होय एवा गुरुने बुद्धिमान पुरुषोए आज्ञा मागवा पूर्वक वंदणा करवी. ॥ १६ ॥ द्वा. ८

हवे आठ कारणे वांदणा देवानुं ए मुं द्वार कहे छे.

पम्हिक्कमणे सज्झाए, काउस्सग्गे वराह पाहुणए ॥
आलोयण संवरणे, उत्तमठे य वंदणयं ॥ १७ ॥

शब्दार्थः—प्रतिक्रमणमां, स्वाध्यायमां, कायोत्सर्गमां अने अपराध खमाववामां वांदणा देवा. वली नवा आवेला साधुने, आलोचनामां अने मासखमणादि तपरूप संवरमां तथा अंत संलेखना करतां एम आठ कारणे वांदणा देवा. ॥ १७ ॥

हवे पच्चीस आवश्यकनुं १० मुं द्वार कहे छे.

दोवणयं महाजाय, आवत्ता बार चउसिर ति गुत्तं ॥
दुपवेसिग निक्कमणं, पणवीसावसय किइकम्मे ॥१८॥

शब्दार्थः—वेपार अवनत, एकवार यथाजात, बारवार आवर्त्त, चारवार शिरनुं अवनत, त्रण गुप्ति, बेवार अवग्रहमां प्रवेश करवो अने एकवार निकलवुं. ए पच्चीस आवश्यक वांदणामां होय छे. ॥ १८ ॥ द्वा. ९

किइकम्मंपि कुणंतो, न होइ किइकम्मनिज्जरा भागी ॥
पणवीसामन्नयरं, साहुठाणं विराहंतो ॥ १९ ॥

शब्दार्थः—ए पच्चीस आवश्यकमांना एकनी पण विराधना करतो एवो साधु, कृतिकर्म करतो छतो पण ते कृतिकर्मनी निर्जरानो भागी थतो नथी. ॥ १९ ॥ द्वा. १० ॥

हवे मुहपत्तिनी पच्चीस पम्हिलेहणानुं ११ मुं द्वार कहे छे.

दिट्ठिपम्हिलेहण एगा, उ उड्ढपप्फोम तिगतिगंतरिया ॥

अखोड पमज्जणया, नव नव मुहपत्ति पणवीसा॥२०॥

शब्दार्थः—एक दृष्टि पमिलेहन, ७ उंचा पखोडा, त्रण अखोडा, त्रण प्रमार्जना. ए बेला बे त्रणने त्रणवार अंतरित करतां एक एकना नव नव भेद थाय. सर्व मली मुहपत्तिनी पच्चीस पमिलेहणा थइ. ॥ २० ॥ द्वा. ११

हवे शरीरनी पच्चीस पमिलेहणानुं १२ मुं द्वार कहे छे.

पायाहिणेण तिअ तिअ, वामेअर बाहुसीसमुह हियए
अंसुट्ठाहो पिट्ठे, चउ बप्पय देह पणवीसा ॥ २१ ॥

शब्दार्थः--प्रदक्षिणाये करीने जमणी अने जमणी बाहुये, मस्तके, मुखे अने हृदये. ए पांच ठेकाणे त्रण त्रणवार, बे खजानी उपर अने नीचे, तेमज बे पीठ उपर अने ७ बन्ने पग उपर एम सर्व मली शरीरनी पच्चीस पमिलेहणा थाय. ॥ २१ ॥

आवस्सएसु जहजह, कुणय पयत्तं अहीण मइरित्तं॥
तिविहकरणो व उत्तो, तह तह से निज्जरा होइ॥२२॥

शब्दार्थः--आवश्यक पमिलेहणामां जेम जेम प्रयत्नथी उणो अधिक न थयो बतो मन. वचन अने कायाये उपयोग राखी करे तेम तेम ते करनारने निर्जरा थाय छे. ॥२२॥ द्वा. २२

हवे चार गाथाथी बत्रीस दोष त्यजवानुं १३ द्वार कहे छे.

दोस अणाढिअ थद्धिअ--पविद्ध परिपिंमिअं च ढोलगइ
अंकुस कच्छभ रिंगिअ, मच्छुव्वत्तं मणपउट्ठं ॥२३॥

शब्दार्थः-१ आदर रहित वांदे, २ मद सहित वांदे, ३ आघो पाछो फरतो वांदे, ४ सर्वने जेगा वांदे, ५ कुदतो वांदे, ६ रजोहरणने बे हाथे झालीने वांदे, ७ काचबानी पेठे रिंगतो वांदे, ८ एकने वांदतो बीजाने वांदे, ए मनमां खेद पामतो वांदे. ॥२३॥

वेइयबद्ध भयंतं, भय गारव मित्त कारणा तिन्नं ॥
पमिणीयरुठ तजिअ, सठहीलिअ विपलिय चिअत्तं२४

शब्दार्थः—१० बे पगमां बे हाथ राखीने वांदे, ११ कांइ लालचथी वांदे, १२ भयथी वांदे, १३ गारवथी वांदे, १४ मित्र जाणी वांदे, १५ वस्त्रादि मलवानी इछाना कारणथी वांदे १६ चोरनी पेठे वांदे, १७ आहारादि करतो वांदे, १८ क्रोधथी वांदे, १ए तर्जना करतो वांदे, २० कपटथी वांदे, २१ अपमान करतो वांदे, २२ विकथा करतो वांदे. ॥ २४ ॥

दिठमदिठं सिंगं, कर तंमोअण अणिहणालिढं ॥
ऊणं उत्तर चूलिअ, मूअं ढड्ढर चूमलिअं च ॥२५॥

शब्दार्थः—२३ दिठुं अणदिठुं वांदे, २४ मस्तकने एक देशे वांदे, २५ राजवेठनी पेठे वांदे, २६ वांद्या विना बुटको नथी एम जाणी वांदे, २७ मस्तके हाथ लगामतो न लगामतो वांदे, २० अक्षरादि उंचा कहेतो वांदे, २ए पाठलना शब्दो उतावला बोले, ३० मूंगानी पेठे वांदे, ३१ उंचास्वरे वांदे, ३२ रजोहरण नमामतो वांदे. ॥ २५ ॥

बत्तीस दोसपरिसुद्धं, किइकम्मं जो पउंजइ गुरुणं ॥
सो पावइ निव्वाणं, अचिरेण विमानवासं वा ॥२६॥

शब्दार्थः--जे माणस ए उपर कहेला बत्रीस दोष रहित गुरुने वांदणां करे छे ते थोडा कालमां मोक्षने अथवा तो देवपदने पामे छे. ॥ २६ ॥ द्वा. १२

हवे ७ गुण उपजवानुं १४ मुं द्वार कहे छे.

इह उच्च गुणा विणउ-वयारमाणाइभंग गुरुपूआ ॥
तिन्नयराण य आणा, सुअधम्माराहणा किरिया २७

शब्दार्थः--ए वांदणामां ७ गुणो उपजे छे. तेमां १ विनयनो उपचार, २ मानादिकनो नाश, ३ गुरुपूजा, ४ तीर्थंकरनी आज्ञा, ५ श्रुतधर्मनी आराधना अने ६ मोक्ष. ए ७ गुण उपजे. २७

हवे गुरु थापनानुं १५ मुं द्वार कहे छे.

गुरुगुणजुत्तं तु गुरुं, ठाविज्जा अहव तत्त अक्काइ ॥
अहवा नाणाइतियं, ठविज्ज सक्कं गुरुअभावे ॥२८॥

शब्दार्थ—म्होटा गुणे करीने युक्त एवा गुरुने स्थापन करवा. अथवा साक्षात् गुरुनो अभाव होय तो तेमने ठेकाणे थापनाचार्य स्थापन करवा. कदापि स्थापनाचार्य पण न होय तो ज्ञान, दर्शन अने चारित्रनां पुस्तकादि उपकरण स्थापवां. २८

अक्के वराडए वा, कठे पुत्ते अचित्तकम्मे अ ॥
सब्भावमसब्भावं, गुरुठवणा इत्तरावकहा ॥ २९ ॥

शब्दार्थः—अक्ष. (स्थापनाचार्य) कोडा, कांडा, पुस्तक अथवा गुरुमूर्तिनी स्थापना करवी. स्थापना बे प्रकारनी छे. एक सद्भाव अने बीजी असद्भाव. गुरुस्थापना पण बे भेदे छे. तेमां एक इत्वर एटले पुस्तक आदि थोडा कालनी अने बीजी यावत्कथिका एटले मूर्ति विगेरे बहुकालनी ॥ २९ ॥

गुरुविरहंमि ठवणा गुरुवएसोव दंसणट्ठं च ॥
जिणविरहंमि जिण बिंब सेवणामंतणं सहलं ॥३०॥

शब्दार्थः—गुरुनो अभाव होय त्यारे गुरुनो उपदेश देखाडवा माटे स्थापना छे. जेम हवणां जिनेश्वरनो विरह वर्तां जिनबिंबनी सेवना करी आमंत्रण करवुं ते सफल छे. ॥ ३० ॥

हवे बे प्रकारना अवग्रहनुं १६ मुं द्वार कहे छे.

चउदिसि गुरुगहो इह, अहुठ तेरस करे सपरपक्के ॥
अणणुन्नायस्स सया, न कप्पए तत्त पविसेउ ॥३१॥

शब्दार्थः--आ जिनशासनमां गुरुथी अवग्रह चारे दिशामां पुरुष पुरुषने अने पुरुष स्त्रीने सामा त्रण हाथ अने तेर हाथ जाणवो. ते अवग्रहमां प्रवेश करवाने आज्ञाविना क्यारे पण न कल्पे.

हवे अक्षर संख्यानुं १७ मुं द्वार तथा पद संख्यानुं १८ मुं द्वार कहे छे.

पण तिग बारस दुगतिग, चउरो छठाण पय इगुणतीसं॥
गुणतीससेस आव--स्सयाइ सव्वपय अमुवन्ना ॥३२॥

शब्दार्थः--(प्रथम वंदनक सूत्रना अक्षर ३२६ छे तेमां लघु अक्षर बसो एक अने गुरु अक्षर पच्चीस छे.) पांच, त्रण, बार, बे, त्रण अने चार. एम छ स्थानकमां उगणत्रीस पद छे. बाकीना उगण त्रीस पद आवस्सियाएथी जाणवा. सर्व मली अठावन पद थाय छे.

हवे वांदणा आपनारना छ स्थाननुं १९ मुं द्वार कहे छे.

इच्छायअणुन्नवणा, अव्वाबाहं च जत्त जवणाय ॥
अवराहखामणावि य, वंदणदायस्स छठाणा ॥३३॥

शब्दार्थः--इच्छामि आदिमां पांच, अणुजाणहादिमां त्रण, अव्याबाध पूछवा माटे निसीहियादिमां बार, जत्ताने एमां बे, जवणिजंचने एमां त्रण, अपराध खमाववा माटे खामेमि एमां चार. ए वांदणा करनारना छ स्थानक जाणवा. ३३ ॥

हवे छ गुरु वचननुं २० मुं द्वार कहे छे.

छंदेणणुजाणामि, तहत्ति तुम्भंपि वट्टए एवं ॥
अहमवि खामेमि तुमं, वयणाई वंदणरिहस्स ॥३४॥

शब्दार्थः--छंदेण, अणुजाणामि, तहत्ति तुम्भंपिवट्टए, एवं, अहमवि खामेमि तुमं. ए छ वचन वांदणा देवा योग्य गुरुनां जाणवां.

हवे तेत्रीस आशातनानुं २१ मुं द्वार कहे छे.

---

१ साधु साधुने सामा त्रण हाथ, साधु श्रावकने सामा त्रण हाथ, साधु साध्वीने तेर हाथ, साधु श्राविकाने पण तेर हाथ.

पुरउ पक्कासन्ने, गंता चिठ्ठण निसिअणाय मणे ॥
आलोयण पडिसुणणे, पुव्वालवणे अ आलोए॥३५॥

शब्दार्थः—१ गुरुनी आगल चाले, २ पगले चाले, ३पडवामे अडकतो चाले, वली एवी त्रण आशतना गुरुनी, तेटली भूमि आगे उभा रहेवाथी थाय अने बेसवाथी पण थाय एम ए आशतना जाणवी, १० थंडिले प्रथम पाणी ले, ११गमणागमण पहेलुं आलोवे, १२ बोलाव्या उता न बोले, १३ कोइने गुरुनी पहेला बोलावे, १४ गुरु उता बीजा पासे निक्षादि आहार आलोवे. ॥ ३५ ॥

तह उवदंस निमित्तण, खद्धा ययणे तहा अपडिसुणणे
खद्धत्ति य तइगए, किं तुम तज्जाय नो सुमणे॥३६॥

शब्दार्थः—१५ आहारादि बीजाने देखामे, १६ बीजा साधुने प्रथम बोलावीने पछी गुरुने बोलावे, १७ गुरु विना बीजाने मिष्ट खवरावे, १८ पोते मिष्ट खाय, तेमज १ए गुरु बोलावे उतां न सांभले, २० गुरुने कठण वचन बोले, २१ पोताने संथारे बेठो उत्तर आपे, २२ शुं कहो छो ? एम कहे, २३ तमे करो, एम कहे, २४ तिरस्कार करे, २५ गुरुनो धर्मोपदेश सांभली हर्षित मनवालो न थाय. ॥ ३६ ॥

नो सरसि कहं छिता, परिसंभिता अणुठियाइ कहे॥
संथार पाय घट्टण, चिठुच्च समासणे आवि ॥ ३७ ॥

शब्दार्थः—२६ तमने नथी सांभरतुं ? एम कहे, २७ कथानो भेद करे, २८ सभानो भंग करे, २ए गुरुये कहेली वात फरी पोते कहे, ३० गुरुना संथारे पग लगामे, ३१ गुरुनी शय्या संथारा के आसन उपर बेसे, ३२ गुरुथी उंचा आसने बेसे, ३३ गुरुना समान आसने बेसे. ॥ ३७ ॥

हवे बे विधिनुं २२ मुं द्वार कहे छे.

इरिया कुसुमिणुस्सग्गो, चिइवंदण पुत्ति वंदणा लोयं॥
वंदण खामण वंदण, संवर चउ होन्ह दु सज्झाउ॥३८॥

शब्दार्थः--१ इरियावहि, २ कुसुमिण कुसुमिणनो काउ-स्सग्ग, ३ चैत्यवंदन, ४ मुहपत्ति पमिलेहण, ५ बे वांदणा, ६ राइय आलोवे, ७ बे वांदणा, ८ खमासमण, ए वांदणा, १० पच्चरकाण, ११ चार खमासमण अने बे सज्झाय. एम अनुक्रमे करे ते प्रभात वंदन विधि जाणवो. ॥ ३८ ॥

इरिया चिइ वंदणपु--ति वंदणं चरिमवंदणालोयं ॥
वंदणखामणचउहो--न दिवसुस्सग्गो दुसज्झाउ॥३ए॥

शब्दार्थः--१ इरियावहि, २ चैत्यवंदन, ३ मुहपत्ति पमिले-हण. ४ बे वांदणा, ५ दिवस चरिम पच्चरकाण, ६ बे वांदणा, ७ देवसि आलोवे, ८ बे वांदणा, ए देवसि खमावे, १० चार ख-मासमण दइ भगवानादि चारने वांदे, ११ देवसिय प्रायश्चित माटे बे लोगस्सनो काउसग्ग अने १२ बे सद्याय. ए संध्यावंदन विधि. ३ए

एयं किइकम्मविहिं, जुंजंता चरण करण माउत्ता ॥
साहू खवंति कम्मं, अणेगभवसंचियमणंतं ॥४०॥

शब्दार्थः--ए प्रमाणे वांदणानी विधिने करता तेमज चरण सित्तरी अने करण सित्तरी सहित एवा साधुउ अनेक भवमां मेलवेला अनंतां कर्मने खपावें छे. ॥ ४० ॥

अप्पमइभवबोहट्ठं, भासियं विवरियं च जमिह मए ॥
तं सोहंतु गीयत्था, अणभिनिवेसि अमच्छरिणा ॥४१॥

शब्दार्थः—अल्पमति एवा भव्य जीवोना बोधने अर्थे

में अहिं जे कांइ विपरीतपणे कहेलुं होय तेने कदाग्रह रहित अने मत्सर रहित एवा गीतार्थ पुरुषोए सुधारीने लेवुं. ॥ ४१ ॥

॥ इति गुरुवंदन भाष्य. ॥

॥ अथ पच्चरकाण भाष्य. ॥

पच्चरकाणनां ए द्वार कहे छे.

दस पच्चरकाण चउविहि, आहार दुवीसगार अदुरुत्ता
दस विगइ तीस विगई, गयदुहभंग च सुद्धि फलं १

शब्दार्थः--१ दश पच्चरकाण द्वार, २ चार विधि द्वार, ३ आहार द्वार, ४ बीजोवार न कहेला बावीस आगार द्वार, ५ दश विगयद्वार, ६ त्रीस निवीयाद्वार, ७ मूल गुण उत्तरनुं भेद-द्वार, ८ च भेद शुद्धिनुं द्वार, ए पच्चरकाण फल द्वार. ॥ १ ॥

हवे उत्तरगुण पच्चरकाणना दश भेद कहे छे.

अणागय मइक्कंतं, कोडीसहियं नियंटि अणगारं ॥
सागार निरवसेसं, परिमाणकडं सके अद्धा ॥ २ ॥

शब्दार्थः--१ कारणे आगलथी तप करवुं, २ पाछलथी करवुं, ३ एकनी जोडे बीजुं करवुं, ४ धारी राखेला दिवसे करवुं, ५ आ-गार रहित करवुं, ६ आगार सहित करवुं. ७ चार आहारादिकनुं करवुं, ८ वस्तु विगेरेनुं परिमाण करवुं, ए संकेते करवुं अने १० काल पच्चरकाण करवुं. ॥ २ ॥

हवे छेल्ला काल पच्चरकाणना भेद कहे छे.

नवकारसहिय पोरिसि, पुरिमड्ढेगासणेगठाणे अ ॥
आयंबिल अभत्तट्ठे, चरिमेअ अभिग्गहे विगइ॥३॥

शब्दार्थः--१ नवकारसीनुं, २ पोरसीनुं, ३ पुरीमड्ढनुं, ४ एका-सणानुं, ५ एकलठाणानुं, ६ आंबीलनुं, ७ उपवासनुं ८ दिवस च-

रिमनुं, ए अभिग्रहनुं अने १० विगइनुं. ए दश का पच्चक्काण छे.

हवे पच्चक्काण करवानी विधि चार भेदे कहे छे.

उग्गएसूरे नमो, पोरिसि पच्चक्क उग्गएसूरे ॥
सूरे उग्गए पुरिमं, अवत्तहं पच्चक्का इति ॥ ४ ॥

शब्दार्थः—नवकारसीना पच्चक्काणमां "उग्गए सूरे नमोक्कार सहियं" एवो पाठ, पोरसिना पच्चखाणमां "उग्गए सूरे पोरिसियं" एवो पाठ, पुरिमड्ढना पच्चक्काणमां सूरे उग्गए पुरिमड्ढं" एवो पाठ. उपवासना पच्चक्काणमां "अन्नत्तहं पच्चक्काइ" एवो पाठ जणवो. ॥ ४ ॥

हवे बीजा चार विधि कहे छे.

जणइ गुरु सीसो पुण, पच्चक्कामिति एव वोसिरइ ॥
उवउंगिह पमाणं, न पमाणं वंजणच्चलणा ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--प्रथम पच्चक्काण करावनार गुरु "पच्चखाइ" एम कहे, वली पच्चक्काण करनार शिष्य "पच्चक्कामि" एम कहे, पछी गुरु "वोसिरइ" एम कहे एटले शिष्य "वोसिरामि" एम कहे, अहिं धारेलो उपयोगज प्रमाण छे; परंतु अक्षरनी स्खलना प्रमाण नथी. ॥ ५ ॥

तेज वात विशेषे कहे छे.

पढमे ठाणे तेरस, बीए तिन्निउ तिगाइ तइअंमि ॥
पाणस्स चउहंमि, देसावगाइ पंचमए ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--पहेला स्थानकमां नवकारादि तेर, बीजा स्थानकमां विगइ विगेरे त्रण, त्रीजा स्थानकमां एकासणादि त्रण, चोथा स्थानकमां पाणस्स लेवेणवादि ७ अने पांचमा स्थानकमां देशावकाशादि भेद जाणवा. ॥ ६ ॥

हवे पहेला, बीजा अने त्रीजा स्थानकना जूदा जूदा भेद कहे छे.

नमु पोरिसि सढ्ढा, पुरिम वढ्ढ अंगुठमाइ अभतेर ॥
निवि विगइ अंबियतिय, तिय ठ इगासण एगठाणाइ७

शब्दार्थः—नमुकारसी, पोरसी, साढ्ढपोरसी, पुरिमढ्ढ, अवढ्ढ अने अगुष्टसी विगेरे बीजा आठ. ए सर्व मली प्रथम स्थानकना तेर भेद थाय, बीजा स्थानकना निवि, विगइ अने आंबील ए त्रण भेद जाणवा. त्रीजा स्थानकना बेसणुं, एकासणुं अने एकलठाणुं ए त्रण भेद जाणवा. ॥ ७ ॥

हवे उपवासने दिवसे पांच स्थानक करवानुं कहे छे.

पढमंमि चउव्हाई, तेरस बीयंमि तइय पाणस्स ॥
देसवगासं तुरिए, चरिमे जह संभवं नेयं ॥ ८ ॥

शब्दार्थः--पहेले स्थानके चोथ विगेरे, बीजे स्थानके नवकारसी विगेरे तेर, त्रीजा स्थानके पाणीना, चोथे स्थानके देसावगासि अने पांचमे दिवस चरिमादि जेम घटे तेम जाणवुं. ८

तह पच्चपच्चक्काणे--सु न पिहु सुरग्गयाइ वोसिरइ ॥
करणविहीउ न भन्नइ, जहावसीयाइ बियवंदे ॥९॥

शब्दार्थ--तेमज मध्य पच्चक्काणमां "सूरे उग्गे विगइउ" इत्यादि पाठ वारंवार न कहेवो तेमज 'वोसिरे' ए पाठ पण वारंवार न कहेवो, एटला माटे करवानी विधि आचार्योए कही नथी. जेम 'आवस्सियाए' ए पाठ बीजा वांदणामां कहेता नथी तेम.

तह तिविह पच्चक्काणे, भन्नंति अ पाणग ठ आगारा॥
दुविहाहारे अचित्त--भोयणे तहय फासुजले ॥ १० ॥

शब्दार्थः—तेमज तिविहारना पच्चक्काणमां पाणीना ठ आगार कहे छे. वली दुविहार पच्चक्काणमां अचित्त भोजन अने प्रासुक पाणीना ठ आगार कहे छे. ॥ १० ॥

इत्तुच्चिय खवणंबिल, निवियाइसु फासुयं चिय जल तु॥
सट्ठावि पियंति तहा, पच्चक्कंति य तिहाहारं ॥११॥

शब्दार्थः—एटलाज माटे उपवास, आंबिल अने निविआदिकमा श्रावकोए पण साधुनी पेठे निश्चे प्रासुक पाणी पीवुं अने तिविहारनुं पच्चक्काण करवुं. ॥ ११ ॥

चउहाहारं तु नमो, रत्तिंपि मुणिण सेसतिहचउहा
निसि पोरिसि पुरिमे--गासणाइ सढाण इति चउहा १२

शब्दार्थः—नोकारसीनुं अने रात्रीनुं पच्चक्काण मुनिने चउविहारुंज होय. तथा बाकीनां पोरसी आदि तिविहारां तथा चउविहारां होय. वली श्रावकने रात्रीनुं, पोरसीनुं, पुरिमड्ढनुं अने एकासणादिकनुं पच्चक्काण दुविहार,ती विहार अने चउविहार होय.

हवे चार प्रकारना आहारनुं ३ जुं द्वार कहे छे.

खुहपसमखमेगागी, आहारिव एइ देइ वा सायं ॥
खुहिउंवि खिवइ कुछे, जं पंकुवमंतमाहारो ॥ १३ ॥

शब्दार्थः—भूखने समाववाने समर्थ एवो एकज आहार, आहारमां आवता एवा लवणादी अथवा स्वाद आपनारा हिंग विगेरे, वली जे भूख्यो छतो पण पेटमां नाखे एवो कादवना सरखो ते आहार. ॥ १३ ॥

हवे ए आहारना मूल चार भेद कहे छ.

असणे मुग्गोयणस--तु मंमु पय रुज्ज कंदाइ ॥
पाणे कं जिय जव कयर, कक्कोमोदग सुराइजलं॥१४॥

शब्दार्थः—अशनमां मग, भात, सत्तु, मांमा, दुध, खाजुं, राब अने कंद विगेरे जाणवा. तेमज पानमां कांजी, जवनुं, केरनुं अने काकडीनुं धोवण तथा मदिरादि जल जाणवुं ॥ १४ ॥

खाइमे नत्तोस फलाइ, साइमे सुठि जीर अजमाइ॥
महु गुम तंबोलाइ, अणाहारे मोय निंवाई ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--खादिममां शेकेलां धान्य तथा फलादि जाणवां अने स्वादिममां सुंठ, जीरुं, अजमो विगेरे, वली मध, गोल अने नागरवेलना पानादि जाणवुं. तेमज अनाहारने विषे मात्रुं तथा तथा लींबमा प्रमुख जाणवुं. ॥ १५ ॥

हवे नवकारसी विगेरेना आगारनी संख्यानुं ४ थुं द्वार कहे छे.

दो नवकार ७ पोरिसि, सग पुरिमढ इगासणे अठ॥
सत्तेगठाण अंबिल अठ पण चउन्हि उप्पाणे ॥१६॥

शब्दार्थः--नवकारसीमां बे, पोरसीमां ७, पुरिमढ्ढमां सात, एकासणामां आठ, एकलठाणामां सात, आंबीलमां आठ, चोथ नक्कमां पांच अने पाणस्सना पच्चक्काणमां ७ आगार जाणवा.

चउ चरिमे चउन्निग्गहि, पण पावरणे नवठ निव्वीए॥
आगारुक्खितविवेग, मुतु दवविगइनियमिठ ॥ १७ ॥

शब्दार्थः--दिवस चरिममां चार, अन्निग्रहमां चार, वस्त्र मूकवामां पांच, निवीमां पांच अथवा आठ आगार जाणवा. वली द्रव्य विगइनुं नियम करनारने 'उक्खित विवेगं' ए आगारने मूकीने बाकीना आठ आगार जाणवा. ॥ १७ ॥

हवे दरेक पच्चक्काणना आगारनां नाम कहे छे.

अन्नसहुनमुक्कारे, अन्न सह पन्न दिसय साहु सव्व ॥
पोरिसि ७ सढ्ढपोरिसि, पुरिम्मढ्ढे सत्त समहत्तरा ॥१८॥

शब्दार्थः--नमुक्कारसीमां अन्नत्थणाभोगेणं, सहस्सागारेणं ए बे, तथा पोरसीमां अन्नत्थणाभोगेणं, सहस्सागारेणं, पच्छन्नकालेणं, दिसामोहेणं, साहुवयणेणं, अने सव्वसमाहिवत्तियागारेणं ए ७ आगार जाणवा. साढ पारसीमां पण एज ७ अने पुरिमढ्ढमां उपरना

उसहित एक महत्तरागारेणं ए वधारवो. जेथी तेमां सात आग.

हवे एकासणाना तथा एकलठाणाना आगार कहे छे.

अन्न सहसागारिय, आउंटण गुरुअ पारिमहसव्व ॥
एगबियासणि अठ्ठ, सग इगठाणे आउटविणा१९

शब्दार्थः--अन्नत्थणाभोगेणं, सहस्सागारेणं, सागारि आगारेणं आउंटण पसारेण, गुरु अब्भुठाणेणं, पारिठावणियागारेणं, महत्तरागारेणं, सव्वसमाहिवत्तियागारेणं. ए आठ आगार एकासणामां अने बियासणामां जाणवा. अने तेमांथी एक आउंटण विना सात आगार एकलठाणामां जाणवा. ॥१९॥

हवे विगय, नीवी अने आंबीलना आगार कहे छे.

अन्नसहलेवागिह, उक्खित पडुच पारिमहसव्वे ॥
विगइ निव्विगए नव, पडुच्च विणु अंबिले अठ ॥२०॥

शब्दार्थः--अन्नत्थ, सहस्सा, लेवालेवेणं, गोहत्थ संसठ्ठेणं, उक्खित्त विवेगेणं, पडुच्चमक्खिएणं, पारिठा, महत्तरा, सव्वसमाहि. ए नव विगइ तथा निव्विगइने विषे जाणवा अने तेमांथी एक पडुच्चमक्खिएणं विना आठ आंबीलना आगार जाणवा. ॥२०॥

हवे उपवासना आगार कहे छे.

अन्न सह पारि मह सव्व, पंच खवणे उ पाणिलेवाई॥
चउ चरिमं गुठाइ, अग्गहि अन्न सहमह सव्वे ॥२१॥

शब्दार्थः--अन्नत्थणा, सहस्सा, पारिठावणिया, महत्तरा, सव्व समाहि. ए पांच आगार उपवासमां; तेमज लेवेणवा विगेरे उ आगार पाणस्सना जाणवा. वली अन्नत्थणा, सहस्सा महत्तरा, सव्वसमाहि. ए चार आगार दिवस चरिमना पच्चक्काणमां अने अंगुठ सहियादि अभिग्रहना पच्चक्काणमां जाणवा. ॥ २१ ॥

छ६ महु मज्ज तिलं, चउरो दवविगइ चउर पिंड [illegible]

घय गुल दहियं पिसियं, मरकण पक्कन्न दो पिंमा॥२२॥

शब्दार्थः--दुध, मध, मद्य अने तेल ए चार ऊव (ढीली) विगइ छे. वली घी, गोल, दहिं अने मांसपेसो ए चार पिंड तथा ऊव विगइ छे. वली मांखण अने पक्कान्न ए बे तो पिंडज विगइ छे.

हवे सरखा पच्चरकाण गणावे छे.

पोरिसि सढमवढं, दुन्नत्त निविगई पोरिसाइ समा ॥
अंगुठ मुठि गंठी, सचित्त दव्वाइ निग्गहियं ॥२३॥

शब्दार्थः--पोरसी अने साढ पोरसो, अवढ अने पुरिमड्ढ, एकासणुं अने बीयासणुं तथा आगार. विगइ अने नीवि तथा आगार, तेमज अंगुठसहियं, मुठिसहियं, गंठिसहियं अने सचित्त दव्यादिक ए सर्व अनिग्रह पच्चरकाण मांहो माहे सरखां छे. २३

हवे ए सर्व आगारोना अर्थ कहे छे.

विस्सरण मणाभोगो, सहस्सागारो सयं मुहपवेसो ॥
पच्छन्नकाल मेहाइ, दिसिविवज्जासु दिसिमोहो ॥२४॥

शब्दार्थः—आगारनो अर्थ विसरवाथी कांइ मुखमां घाले ते अनाभोग, सहसात्कारे पोतानी मेले मुखमां पेसो जाय ते सहसागार, पच्छनकाल ते मेघ विगेरेथी दिवसनी खबर न पमवाथी जमे ते, तेमज दिशाना विपर्यासपणाथी दिशामोह ए आगारोमां पण पच्चरकाण न भागे. ॥ २४ ॥

साहुवयण उग्घामा, पोरिसि तणु सुन्नया समाहित्ति॥
संघाइकज्ज महत्तर, गिहत्त वंदाइ सागारी ॥ २५ ॥

शब्दार्थ–उग्घाम पोरसो एवुं साधुनुं वचन सांभलीने पच्चरकाण पारीने जमे, तेमज शरीरनी स्वस्थतानो असमाधिने लीधे तेम करे, वली संघादिकना कार्य निमित्त म्होटानी आ-

हाथी पच्चक्काण पारे, तेमज गृहस्थ वांदवा आववाथी पारे ते सर्व सागारी आगार जाणवा. ॥ २५ ॥

आउंटणमंगाणं, गुरुपाहुणसाहुगुरुअब्भुट्ठाणं ॥
परिठावण विहिगहि ए, जइण पावरण कप्पिपट्टो॥२६॥

शब्दार्थः--हाथ पग विगेरे अंगनुं संकोचवुं तथा पसारवुं गुरु तथा प्राहुणा साधु आवे उभा थवुं, परठववा योग्य विधिथी लीधेला अने वधेला आहारने खावा पमे वली साधुने प्रावरणना पच्चक्काणमां चोलपट्ट लेवा उठवुं पमे तोपण पच्चक्काण न भागे.

खरडिय लूहिये मोवा--इ लेव संसठ डुच्चमंमाइ ॥
उक्खित पिंडविगइ--णं मक्खियं अंगुलीहिं मणा॥२७॥

शदार्थः--न लेवा योग्य वस्तुथी खरडायली कडछी प्रमुखने लूहीने ते वमे आपे तेथी, तेमज गृहस्थना हाथथी विगयवमे स्पर्शित थयेलां शाक मांडादि आपे तेथी, उपर रहेला पिंडविगयने लइने आपे तेथी, तेमज लगार घीनो आंगलीथी चोपडेला मांडादि आपे तेथी पण पच्चक्काण न भागे ॥ २७ ॥

हवे पाणीना ७ आगार कहे छे.

लेवाडं आयमाइ, इअर सोवीरमछ मुसिणजत्तं ॥
धोयण बहुल ससित्थं, उस्से इम इअर सित्थविणा२८

शब्दार्थः--१ लेपकृत ते उंसामण आदिनुं पाणी, २ अलेपकृत ते धोवण विगेरेनुं पाणी, ३ निर्मल ते उनुं पाणी, ४ बहुलेप ते चोखा विगेरेना धोवणनुं पाणी, ५ सीथ सहित ते आटाथी खरडायला हाथनुं दाणा सहित पाणी अने ६ तेथी बीजुं ते तेनेज गली लीधेनुं पाणी, ए ७ आगार पाणीना जाणवा. ॥२८॥

हवे दश विगइनां स्वरूपनुं ५ मुं द्वार कहे छे.

पण चउ चउ चउ डुविह, ७ नक्क डुग्गाइ-विगइ इगवी तं

तिदुति चउविह अन्नका, चउ महुमाई विगई बार ए ए

शब्दार्थ–दुधनां पांच, दहिना चार, घीना चार, तेलना चार, गोलना बे, पक्कान्ननां बे. एम ए दुध विगेरे जक्ष्य (खावा योग्य) विगइना सर्व मली एकवीस जेद थाय छे. तेमज मधना त्रण, मदिराना बे, मांसना त्रण, मांखणना चार. एम ए चार अजक्ष्य विगइना सर्व मली बार जेद छे. ॥३९॥

हवे प्रथमनी ७ विगइना ३१ जेद कहे छे.

खीर घय दहि अ तिल्लं, गुम पक्कन्नं ७ अन्नक विगइउ॥
गो महिसी उंटि अय ए–लगाण पण दुग अह चउरो३०

शब्दार्थः–दुध, घी, दहिं, तेल, गोल अने पक्कान्न. ए ७ अजक्ष्य विगइ छे. तेमां गायनुं, जेसनुं, उंटनीनुं, बकरीनुं अने घेटीनुं ए पांच जातनुं दुध विगइ छे. हवे चार जातनुं घी विगेरे कहे छे.

घयदहिआउट्टिविणा, तिलसरिसवअयसिलट्टतिल्लचउ
दवगुम पिंम गुमादो, पक्कन्नं तिल्ल घय तलियं ॥३१॥

शब्दार्थः–घी अने दहिं उंटनी विना बाकीना चारनुं विगइमां जाणवुं. तलनुं, सरसवनुं, अलसीनुं अने *लाटनुं ए चार जातनुं तेल विगइ छे. ढीलो अने कठीण ए बे जातनो गोल, अने पक्कान्न ते उपर कहेला चार जातनां तेलमां तलेलुं अथवा चार जातनां घीमां तलेलुं ए सर्व विगइमां जाणवुं. ॥३१॥

हवे दूधनां पांच निवीयातां कहे छे.

पयसामि खीर पेया, वलेहि दुग्घट्टि दुग्ध विगइगया ॥
दक्ख बहु अप्प तंदुल, तच्चुन्नं विलसहिअ दुद्धे॥३२॥

शब्दार्थः–द्राख नाखीने रांधेलुं दुध पयसाडि, बहु चोखा

---

* ए धान्य खसखस जेवुं थाय छे.

नाखीने रांधेलुं दुध खीर, थोडा चोखा नांखीने रांधेलुं पेया, आटो नाखीने रांधेलुं अवलेहि अने खटास नाखीने रांधेलुं दुध दुद्धहि. ए पांच दुधना निवी आता जाणवा. ॥ ३२ ॥

हवे घी विगइ तथा दहि विगइना पांच पांच निवीयातां कहे छे.

निप्पंजणवीसंदण, पक्कोसहितरिय किट्टि पक्कघयं ॥
दहिए करंब सिहरिणि, सलवणदहि घोल घोलवडा ३३

शब्दार्थः--दाझेलुं, दुधनी तरीमां आटो नाखीने बनावेलुं, औषधि नाखीने पकावेलुं, कीटुं, अने आंबलादि नाखीने पकावेलुं ते पांच जातनुं घी तेमज न्नात सहित दहि, शिखंड, लवण नाखेलुं गल्या विनानुं दहि, गलेलुं दहि अने घोलवडा ए पांच जातनुं दहि निवीयातामां जाणवुं. ॥ ३३ ॥

हवे तेल तथा गोलनां पांच पांच निवीयातां कहे छे.

तिलकुट्टि निप्पंजण, पक्कतिल पक्कुसहितरिय तिल्लमली॥
सक्कर गुलवायण पाय, खंड अधकढिय इक्कुरसो ३४

शब्दार्थः--गोल सहित खांडेला तल, दाझेलुं तेल, लाख विगेरेथी पकावेलुं तेल, औषधि पकाव्या पछी तेल उपर थयेलो तरी अने तेलनो मलो, ए पांच तेलना. तेमज साकर, गोल. वाणी, गुलपाय, खांड अने अर्द्धो उकालेलो शेरडीनो रस ए पांच निवीयातामां जाणवा. ॥ ३४ ॥

हवे कढा विगइना पांच निवीयातां कहे छे.

पूरियतवपूआ बीय, पूअ तन्नेह तुरिय घाणाई ॥
गुलहाणी जललप्पसि, य पंचमो पूत्तिकयपूअं ३५

शब्दार्थः—एक तावडी पूराय एवडा पूडला उपर बीजो तलवो ते, त्रण घाण तल्या पछी चोथो घाण तलवो ते, गोल

१ गलमाणुं. २ गोलपाक-गोलनी चासणी.

धाणी, जलसापसी अने पोतुं दश्ने करेलो पुमलो. ए पांच नि-
वीयातां जाणवा. ॥ ३५ ॥

दुरुदही चउरंगुल, दवगुरु धयतिल्ल एगअंतुवरिं ॥
पिंमगुल मरकणाणं, अद्दामलयं य संसठं ॥ ३६ ॥

शब्दार्थः—दुध अने दहि नात उपर चार आंगुल होय तथा ढीलो गोल, घी अने तेल ए त्रण नात उपर एक आंगल होय तेमज कठिण गोलथी मसलेला चूरमादिकमां पीलुना म्होर सरखा गोलना कणा होय तो ते संसृष्ट कहेवाय. ते निवीयातामां कल्पे छे. ॥ ३६ ॥

हवे कांइक विशेष कहे छे.

दव्वहयविगई विगइ--गयं पुणो तेण ते हयं दव्वं ॥
उरुरिए तत्तंमिय, उक्किठ दव्वं इमं चन्ने ॥ ३७ ॥

शब्दार्थः—शालना चोखा विगेरेथी निर्विर्य करेली क्षिरादि-क विगइ तथा वर्णिकादिके करीने हणी एवी जे घृतादि विगइ ते विकृती गत कहेवाय. वली नात विगेरेथी हण्युं एवुं जे विकृ-तिगत ते हतद्रव्य कहेवाय. तथा तावडामांथी सुखडी काढी लीधा पछी वधेलुं टाढुं थयेलुं जे घी तेमां नाखेला लोटने हलावी ने करीये ते उत्कृष्ट द्रव्य कहेवाय एम केटलाक आचार्य कहेछे.

हवे केटलांक उत्तम द्रव्य गणावे छे.

तिल संकुलि वरसोलाई, रायणंबाइ दरकवाणाई ॥
मोलिय तिल्लाईया, सरसुत्तम दव्व लेवकडा ॥ ३८ ॥

शब्दार्थः—तलसांकली, वरसोला विगेरे, रायण, केरी, द्रा-खवाणि विगेरे, मोलीया विगेरेनां तेल. ए सर्वने सरस उत्तम द्रव्य कहेवाय अथवा लेपकृत द्रव्य पण कहेवाय. ॥३८॥

ते सर्वे कारणे कल्पे ते कहे छे.

विगइगयासंसठ्ठा, उत्तम दव्वाइ निव्विगइयंमि ॥
कारणजायं मुंत्तुं, कप्पंति न भुत्तुं जं वुत्तं ॥ ३ए ॥

शब्दार्थः—विगइथी उत्पन्न थयेला, संसृष्ट अने उत्तम द्रव्यादिक नीवीना पच्चक्काणमां कारणने मूकीने खावुं न कल्पे अर्थात् कारणे खवाय. कारण कह्युं छे के.॥३ए॥

विगइं विगइभीउ, विगइगयं जो अ भुंजए साहू ॥
विगइ विगई सहावा, विगई विगइं बलानेइ ॥४०॥

शब्दार्थः—विगइने अने विगइमां रहेला कीडादिकने नरकादि विरुद्ध गतिथी भय पामतो जे साधु भक्षण करे छे, तो विकार पमाडवाना स्वभाववाली विगइ ते साधुने मागी गति प्रत्ये पहोचाडे छे. ॥ ४० ॥

हवे चार अभक्ष्य विगइना उत्तरभेद कहे छे.

कुत्तिय महिय भामर, महुतिहा कठ्ठ पिठ्ठ मयदुहा॥
जल थल खगमंस तिहा, घयय मक्खण चउ अभक्खा४१

शब्दार्थः—कुतीयुं, मांखीनुं अने भमरीनुं एम त्रण जातनुं मध, काष्टथी अने पिष्टथी बनावेली मदिरा; वली जलचर, थलचर अने खेचर जीवोनुं एम त्रण जातनुं मांस अने घीनी पेठे चार जातनुं माखण ए सर्व अभक्ष्य छे, ॥४१॥

हवे पच्चक्काणना ४ए भांगा कहे छे.

मयवयणकायमणवय, मणतणुवयतणुतिजोगिसत्तसत्ता॥
करकारणुमइ दुतिजुय, तिकालि सीयाल भंगसयं ४२

शब्दार्थः—मन, वचन अने काया, वली मनवचन, मनकाया अने वचनकाया; तेमज मन, वचन अने काया ए त्रण

योग, ए सात नांगाने करवा, करावबा अने अनुमोदबा. एवा नेदथी एकवीस नेद थाय. वली तेने त्रीक त्रीक योग सहित करी नूत, नविष्य अने वर्तमान काले करी गुणता एकसो सुडतालीस नांगा थाय. ॥ ४३ ॥

हवे ए पच्चरकाणनुं स्वरूप कहे डे.

एयं च उत्तकाले, सयं च मण वयण तणुहिं पालणियं॥
जाणगजाणग पासि, त्तिनंग चउगे तिसु अणुसा ४३

शब्दार्थः--वली ए पच्चरकाण कहेला काले लेनार धणीये पोते मन, वचन अने कायाए करीने पालवा. वली ते पच्चरकाण करनार जाण अथवा अजाण तेमज करावनार जाण अथवा अजाण एम चार नांगां थाय डे. तेमां प्रथम त्रणने आज्ञा डे.

हवे पच्चरकाणनी ७ विशुद्धिनुं ए मुं द्वार कहे डे.

फासियपालियसोहिय, तिरियकिट्टियआराहियउसुद्धं॥
पच्चरकाणं फासिय, विहिणोचिय कालि जंपत्तं ॥४४॥

शब्दार्थः--फरस्युं, पाल्युं, सोध्युं, तर्युं, कीर्त्युं अने आराध्युं, ए ७ प्रकारे शुद्ध एवुं पच्चरकाण फल आपनारुं थाय डे. तेमां प्रथम विधि प्रमाणे योग्य काले जे पच्चरकाण लीधुं ते फरस्युं कहेवाय. ॥ ४४ ॥

पालिय पुणपुणसरियं, सोहिय गुरुदत्त सेस नोयणउ॥
तिरिय समहिय कालो, किट्टिय नोयण समय सरणे४५

शब्दार्थः--करेला पच्चरकाणने वारंवार संनारवुं ते पाल्युं कहेवाय, गुरुने आप्या पली बाकीनुं पोते जमवुं ते शोध्युं कहेवाय. धारेला कालथी कांइक अधिक काल गया पली पच्चरकाण पूर्ण करे ते तर्युं कहेवाय अने नोजनना अवसरे करेला पच्चरकाणने संनारवुं ते कीर्त्युं कहेवाय. ॥ ४५ ॥

इअ पञ्चरिअं आरा-हियं तु अहवा अ सुद्धि सद्दहणा॥
जाणण विणयणु भावण-अनुपालण भाव सुद्धति४६

शब्दार्थः-उपर कहेला सर्व प्रकारे आचरयुं तेने आराध्युं कहेवाय अथवा पच्चरकाणनी अवि शुद्धि छे ते लीधा प्रमाणे करवुं, जाणनी पासे करवुं, गुरुनो विनय करवो, गुरु बोले तेम मनमां बोलवुं, कष्ट पमे तो पण भागवुं नहि, शंकादिदोष रहित रहेवुं, ए अ विशुद्धि जाणवी. ॥ ४६ ॥

हवे पच्चरकाणनुं बे प्रकारे फल थाय छे ते कहे छे.

पच्चरकाणस्स फलं, इह परलोए य होइ दुविहं तु ॥
इहलोए धम्मिल्लाइ, दामन्नगमाइ परलोए ॥४७॥

शब्दार्थ—पच्चरकाणनुं फल आ लोकमां धम्मिल्लकुमारादिनां अने परलोकमां दामन्नकादिकनां दृष्टांतथी बे प्रकारे जाणवुं. ॥ ४७ ॥

हवे समाप्ति करता कहे छे.

पच्चरकाणमिणं से--विऊण भावेण जिणवरुद्दिठं ॥
पत्ता अणंत जीवा, सासयसुखं अणाबाहं ॥४८॥

शब्दार्थः—श्री जिनेश्वरे उपदेशेला आ पच्चरकाणने भावथी सेवीने अनंता जीवो निराबाध एवा साश्वता सुखने पाम्या छे.

॥ इति पच्चरकाण भाष्य समाप्त.

श्री इंद्रिय पराजय शतक.

(आर्यावृत्तम्)

सुविय सूरो सो चे-व पंमिउ तं पसंसिमो निच्चं ॥
इंदियचोरेहिं सया, न लुट्टियं जस्स चरणधणं ॥१॥

शब्दार्थः—तेज शूरवीर अने तेज पंडित. वली तेनीज अमे निरंतर प्रशंसा करीये छीये के, जेनुं चारित्ररूप धन निरंतर इंद्रियरूप चोरोए लुंटी लीधुं नथी. ॥ १ ॥

इंदिय चवलतुरंगे, दुग्गइ मग्गाणु धाविरे निच्चं ॥
नाविअ नवस्सरुवो, रूंनइ जिणवयण रस्सीहिं २

शब्दार्थः--इंद्रियरूप चपल घोडाउ निरंतर दुर्गतिरूप मार्गमां दोडी रह्या छे, तेमने संसार स्वरूपनी नावना करनारो पुरुष श्री जिनराजनां वचनरूप रासथी रोके छे. ॥ २ ॥

इंदियधुत्ताणमहो, तिलतुसमित्तंपि देसु मा पसरं ॥
जह दिन्नो तो नीउ, जन्न खणो वरिसकोमिसमं ॥३॥

शब्दार्थः--हे प्राणिन् ! तुं इंद्रियरूप चोरोने तलनां फोतरा मात्र पण प्रसरवा दइश नहि. कारण जो प्रसरवा दिधा तो ज्यां एक क्षण क्रोडो वर्ष समान थाय तेवां दुःखो पामीश. ॥३॥

अजिइंदिएहिं चरणं, कठंव घुणेहि किरइ असारं ॥
तो धम्मत्थिहि दढं, जइयव्वं इंदियजयंमि ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--इंद्रियने न जीतनारा प्राणीनुं चारित्र घुणे (लाकडांना जीवोए) करेलां लाकडांनी पेठे सार रहित छे, माटे धर्मना अर्थीये इंद्रियोने जीतवामां दृढ नयम करवो. ॥४॥

जह कागिणीइ हेउं, कोडी रयणाण हारए कोई ॥
तह तुच्छ विसय गिद्धा, जीवा हारंति सिद्धिसुहं ॥५॥

शब्दार्थः—जेम कोइ मूर्ख एक कोडीने माटे क्रोडी रत्नने हारे तेम तुछ एवा विषयमां आसक्त थयेला जीवो मोक्ष सुख ने हारी जाय छे. ॥ ५ ॥

तिलमित्तं विसयसुहं, दुहं च गिरिरायसिंगतुंगयरं ॥
भवकोडिहिं न निठ्ठइ, जं जाणसु तं करिज्जासु ॥६॥

शब्दार्थः—तल मात्र विषय सुख छे. अने दुःख मेरुपर्वना उंचा शिखर जेवुं छे. वली ते दुःख क्रोडो भव सुधी खुटे तेम नथी, माटे जीव ! जेम जाण तेम कर. ॥ ६ ॥

(शार्दूलविक्रीडितवृत्तम्)

भुंजंता महुरा विवागविरसा किंपागतुल्ला इमे,
कच्छुकंडुअणंव दुक्कजणया दाविंति बुद्धिं सुहे ॥
मज्झन्हे मयतिन्हियव्व सययं मिच्छाभिसंधिप्पया,
भुत्ता दिंति कुजम्म जोणिगहणं भोगा महा वैरिणो७

शब्दार्थः--किंपाक फलनी पेठे भोगवतां मधुर, पण परिणामे प्राणनो नाश करनारा, खसना फोल्वाने खणवानी पेठे दुःख आपनारा, मध्यान्ह वखते मृग तृष्णानी पेठे निरंतर खोटा अभिप्राय आपनारा अने महा वैरी सरखा भोगो भोगवनाराने कुजन्मरूप गहन योनी आपे छे. ॥७॥

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

सक्का अग्गि निवारेउं, वारिणो जलिउवि हु ॥
सव्वोदहिजलेणावि, कामग्गि दुन्निवारउं ॥ ८ ॥

शब्दार्थः--ऊल हलता अग्निने पाणीवडे निवारी शकाय, पण सर्व समुद्रोनां पाणीथी कामरूप अग्नि निवारी शकातो नथी.

(आर्यावृत्तम्)

विसमिव मुहंमि महुरा, परिणाम निकाम दारुणा विसया॥
कालमणंतं जुत्ता, अज्जवि मुत्तं न किं जुत्ता ॥९॥

शब्दार्थः--हे जीव ! तें आरंने मीगा, पण परिणामे अत्यंत दारुण एवा विषयोने अनंत काल सुधी भोगव्या, तोपण तेने हजी त्यजी देतो नथी ते शुं तने योग्य छे ? ॥९॥

विसयरसासवमत्तो, जुत्ताजुत्तं न याणई जीवो ॥
झूरइ कलुणं पत्ता, पत्तो नरयं महाघोरं ॥ १० ॥

शब्दार्थः—विषयरसरूप मदिरामां मदोन्मत्त थयेलो जीव योग्य तथा अयोग्य जाणतो नथी, परंतु ज्यारे महा घोर नरक पामे छे त्यारे पाछलथी दीन थइ झुरे छे. ॥१०॥

जह निंबदुम्मपत्तो, कीमो कडुअंपि मन्नए महुरं ॥
तह सिद्धिसुहपरुक्का, संसारदुहं सुहं बिंति ॥११॥

शब्दार्थः--जेम लींबमानां पांदमामां रहेलो कीमो, ते पांदमाने कमवुं उतां मीठुं माने छे तेम मोक्षसुखथी उपरांग जीवो संसारना दुःखने सुख कहे छे. ॥११॥

अथिराण चंचलाण य, खणमित्त सुहंकराण पावाणं॥
दुग्गइ निबंधणाणं, विरमसु एआण भोगाणं ॥१२॥

शब्दार्थः--हे जीव ! अस्थिर, चंचल, क्षणमात्र सुखने आपनारा, महा पापरूप अने दुर्गतिना बंधननुं कारण; एवा आ भोगोथी तुं विराम पाम. ॥१२॥

पत्ताय कामभोगा, सुरेसु असुरेसु तहय मणुएसु ॥
नय जीव तुज्झ तित्ती, जलणस्सव कट्ठनियरेण ॥१३॥

शब्दार्थः--हे जीव ! देवने विषे, असुर कुमारने विषे, तेमज मनुष्यने विषे तुं कामभोगोने पाम्यो, तो पण काष्ट नांखवाथी जेम अग्नि तृप्त थतो नथी तेम तुं पण कामभोगथी तृप्त थतो नथी.

(काव्यम्.)

जहा य किंपागफला मणोरमा रसेण वन्नेण य भुंजमाणा
ते खुट्टए जीविय पच्चमाणा, एउवमा कामगुणा विवागे १४

शब्दार्थः—जेम किंपाक फलो रसथी, वर्णथी अने खावा-थी मनोहर लागे छे; परंतु पचता एवा ते फलो जीवितने खुटाडे छे तेम काम गुणो परिणामे तेवाज जाणवा. ॥ १४ ॥

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

सव्वं वीलविअं गीयं, सव्वं नट्टं विडंबणा ॥
सव्वे आभरणा भारा, सव्वे कामा दुहावहा ॥१५॥

शब्दार्थः--सर्व प्रकारनां गीत विलाप तुल्य छे, सर्व प्रकारनां नाटक विटंबना तुल्य छे, सर्व प्रकारनां आभरणो--घरेणां भार तुल्य छे, तेमज सर्व प्रकारना कामभोगो दुःखदायक छे.

(आर्यावृत्तम्)

देविंद चक्कवट्टि--त्तणाइ रज्जाइ उत्तमा भोगा ॥
पत्ता अणंतखुत्तो, न य हं तत्तिं गउ तेहिं ॥१६॥

शब्दार्थः--अहो! देवेंद्र अने चक्रवर्तिनां राज्यो तथा उत्तम भोगोने हुं अनंतीवार पाम्यो, तोपण तेथी तृप्ति पाम्यो नहि.

संसारचक्कवाले, सव्वेवि य पुग्गला मए बहुसो ॥
आहारिया य परिणा-मिया य नय तेसु तित्तोऽहं १७

शब्दार्थः--संसाररूप चक्रवालमां सर्व प्रकारना पुद्गलोने मेंधणीवार खाधा अने परिणमाव्या; तथापि तेथी हुं तृप्ति पाम्यो नहि.

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

उवलेवो होइ भोगेसु, अभोगी नोवलिप्पई ॥
भोगी भमइ संसारे, अभोगी विप्पमुच्चई ॥ १८ ॥

शब्दार्थः--जोगी पुरुषो जोगमां लपटाय छे अने अजोगी पुरुषो लपटाता नथी; एटलाज माटे जोगी संसारमां जमे छे अने अजोगी संसारथी मूकाय छे. ॥ १८ ॥

अल्लो सुक्को य दो छूढा, गोलया मट्टियामया ॥
दोवि आवडिआ कूडे, जो अल्लो तत्थ लग्गई ॥१९॥
एवं लग्गंति दुम्मेहा, जे नरा कामलालसा ॥
विरत्ता उ न लग्गंति, जहा सुक्के य गोलए ॥२०॥

शब्दार्थः—लीलो अने सूको एवा बे माटीना गोला भींत तरफ फेंक्या, ते बे गोला भींते अफलाया, परंतु तेमांथी जे लीलो गोलो हतो, ते भींते चोटी रह्यो अने सूको गोलो न चोटी रह्यो ए प्रकारे कामजोगमां लंपटी अने दुर्बुद्धि पुरुषो संसार रूप भींतमां चोटी रहे छे अने जे कामजोगथी विराम पाम्याछे, ते सूका गोलानी पेठे (संसाररूप भींतमां) चोटी रहेता नथी.

(आर्यावृत्तम्)

तणकट्ठेहिव अग्गी, लवणसमुद्दो नईसहस्सेहिं ॥
न इमो जीवो सक्को, तिप्पेउं कामजोगेहिं ॥२१॥

शब्दार्थः--जेम घास तथा काष्टथी अग्नि, अने हजारो नदीयोथी लवणसमुद्र तृप्त थतो नथी, तेम आ जीव पण कामजोगथी तृप्त थवाने शक्तिवान थतो नथी. ॥ २१ ॥

जुत्तूणवि जोगसुहं, सुरनरखयरेसु पुण पमाएणं ॥
पिज्जइ नरएसु जेरव, कलकलतउ तंबपाणाइं ॥२२॥

शब्दार्थः-आ जीव, देव मनुष्य अने विद्याधरनी गतिमां प्रमादना वशथी जोगसुख जोगवीने नरकमां जयंकर कलकलता अग्निये तपावेला त्रांबाना रसने पीये छे. ॥ २२ ॥

को लोन्नेण न निहन्न, कस्स न रमणीहि न्नोलिअं हिययं
को मच्चुणा न गहिन्न, को गिद्धो नेव विसएहिं ॥२३॥

शब्दार्थः--आ संसारमां कोण लोन्नथी नथी हणाणो ? कोनां हृदयने स्त्रीये नथी न्नोलव्युं ? कोने मृत्युए नथी पकड्यो ? अने कोण विषयमां गृद्ध नथी. ? ॥ २३ ॥

(काव्यम्.)

खणमित्त सुक्खा बहुकाल दुक्खा, पगाम दुक्खा अ-
निकाम सुक्खा ॥ संसार मोक्कस्स विपक्कभूआ,
खाणी अणत्थाणउ कामभोगा ॥ २४ ॥

शब्दार्थः--हे जीव ! क्षणमात्र सुखने आपनारा, बहु काल दुःखने आपनारा, अत्यंत दुःखने आपनारा, तुच्छ सुखने आपनारा, संसारथी मुक्त थवामां शत्रुभूत, अर्थात् संसारने वधारनारा अने अनर्थनी खाण एवा आ कामभोगो छे. ॥ २४ ॥

(आर्यावृत्तम्.)

सव्वगहाणं पभवो, महागहो सव्वदोस पायट्ठि ॥
कामग्गहो दुरप्पा, जेणभिभूअं जगं सव्वं ॥२५॥

शब्दार्थः--सर्व ग्रह (उन्माद) नुं उत्पत्ति स्थान, म्होटो ग्रह, सर्व प्रकारना दोष प्रवर्त्तावनारो अने दुरात्मा एवो कामदेवरूप ग्रह छे के, जेणे आ सर्व जगत्ने वश करी लीधुं छे. ॥ २५ ॥

जह कच्छुल्लो कच्छु, कंडुअमाणो दुहं मुणइ सुक्खं ॥
मोहउरा मणुस्सा, तह कामदुहं सुहं बिंति ॥२६॥

शब्दार्थः जेम खसवालो माणस खसने खणतो थको तेथी थतां दुःखने सुख माने छे तेम मोहथी आतुर थयेला माणसो कामदेवना दुःखने सुख माने छे. ॥ २६ ॥

(अनुष्टुब्वृत्तम्.)

सल्लं कामा विसं कामा, कामा आसीविसोवमा ॥
कामे य पत्थेमाणा, अकामा जंति दुग्गइं ॥ २७ ॥

शब्दार्थ—कामभोग शल्य छे, कामभोग विष छे अने काम भोग आशीविष झेर (सर्पनी दाढमां रहेला झेर) जेवा छे. ते कामभोग भोगव्या नथी; परंतु तेनी प्रार्थना करवाथी एटले तेनी इच्छा राखवाथी पण जीवो दुर्गतिमां जाय छे. ॥ २७ ॥

(आर्यावृत्तम्)

विसए अवइक्कंता, पडंति संसारसायरे घोरे ॥
विसएसु निरविक्खा, तरंति संसारकंतारे ॥२८॥

शब्दार्थः--विषयनी अपेक्षा (वांछना) करनारा जीवो बीहामणा संसार समुद्रमां पडे छे अने विषयथी निरपेक्ष (अवंछक) थयेला जीवो संसार रूप अटवीने तरे छे. ॥ २८ ॥

गलिया अवइक्कंता, निरावइक्खा गया अविग्घेणं ॥
तम्हा पवयण सारे, निरावइक्खा हो अव्वं ॥ २९ ॥

शब्दार्थः--विषयनी अपेक्षा-वांछना करनारा जीवो गलाणा एटले संसारमां रह्या अने विषयथी निरपेक्ष-- अवंछक थयेला जीवो, अविघ्नपणे मोक्षमां गया. ते कारण माटे प्रवचन एटले सिद्धांतमां एज सार छे के, विषयथी निरपेक्ष थवुं. ॥ २९ ॥

विसयाविक्खो निवडइ, निरविक्खो तरइ दुत्तरन्नवोघं ॥
देवीदीवसमागय, नाइअजुअलेण दिट्ठंतो ॥३०॥

शब्दार्थः--रत्नादेवीना रत्नद्वीपमां गयेला (जिनरक्षित अने जिनपालित ए) बे भाइओना दृष्टांते विषयनी अपेक्षा करनारा जीवो (जिनरक्षितनी पेठे) संसार समुद्रमां पडे छे अने विषय

थी निरपेक्ष थयेला जीवो (जिनपालितनी पेठे)दुस्तर एवा भवना जघने--संसार समुद्रने तरे छे. ॥ ३० ॥

जं अइतिक्खं दुक्खं, जं च सुहं उत्तमं तिलोअंमि ॥
तं जाणसु विसयाणं, वुड्ढि क्षय हेउअं सव्वं ॥ ३१ ॥

शब्दार्थः--हे जीव! त्रण लोकमां जे अतितिक्ष्ण दुःख अने जेम उत्तम सुखछे ते सर्व विषयोनी वृद्धि अने क्षयनुं हेतुछे,एम तुं जाण.

इंदियविसयपसत्ता, पडंति संसारसायरे जीवा ॥
पक्किव छिन्नपंखा, सुसीलगुण पेहुणविहूणा ३२

शब्दार्थः--पंचेंद्रियना विषयमां आसक्त थएला जीवो उत्तम आचार अने शीलगुणरूप पांखो विना, छेदाणी छे पांखो जेनी एवा पक्षीनी पेठे संसार समुद्रमां पडे छे. ॥ ३२ ॥

न लहइ जहा लिहंतो, मुहल्लियं अट्ठिअं जहा सुणउ
सोसइ तालुअ रसिअं, विलिहंतो मन्नए सुक्खं॥३३॥
महिलाए कायसेवी, न लहइ किंचिवि सुहं तहा पुरिसो॥
सो मन्नए वराउ, सयकायपरिस्समं सुक्खं॥३४॥युग्मम्.

शब्दार्थः—जेम कूतरो म्होटा हाटकाने चाटतो छतो एम नथी जाणतो के, हुं म्हारा पोतानाज तालुआनी रसोने सोसवुं छुं! तेथीज ते हाडकाने विशेषे चाटतो छतो जेम मुख माने छे तेम स्त्रीनी कायानो सेवनार, एटले विषय सेवनारो पुरुष तेथी जरा पण सुख नथी पामतो; तथापि ते रांक पुरुष पोतानी कायाना परिश्रमने सुख माने छे ! ! ! ॥ ३३ ॥ ३४ ॥

सुट्ठुवि मग्गिज्जंतो, कइवि कयलीइ नत्थि जह सारो॥
इंदियविसएसु तहा, नत्थि सुहं सुट्ठुवि गविट्ठं ॥३५॥

शब्दार्थः--सारी रीते तपासतां जेम केलमां कांइ पण सार नथी, तेम इंद्रियोना विषयमां पण सारी रीते तपासतां सुख नथी.

सिंगारतरंगाए, विलासवेलाइ जुवणजलाए ॥
के के जयंमि पुरिसा, नारीनइए न बुड्डंति ॥३६॥

शब्दार्थ–जेमां शृंगार रूप कल्लोलो छे, विलास रूप वेलो छे अने जोबन रूप जल छे एवी स्त्री रूप नदीमां नथी बूड्या एवा जगत्मां कोण कोण पुरुषो छे ? ॥ ३६ ॥

सोअसरीदुरिअदरी, कवम्मकुम्मीमहिलियाकिलेसकरी ॥
वइरविरोयणअरणी, दुखखाणी सुखपम्हिवखा ॥३७॥

शब्दार्थः--शोकनो नदी, पापनी गुफा, कपटनी कूंमी, क्लेशनो करनारो अने वैररूप अग्निने प्रगट करवा माटे अरणीनाकाष्ट समान एवी स्त्री दुःखनी खाण छे अने सुखनी प्रतिपक्षी (शत्रु)छे.

अमुणिअमण परिकम्मो, सम्मं को नाम नासिउं तरई॥
वम्महसर पसरोहे, दिठिन्नोहे मयवीणं ॥ ३८ ॥

शब्दार्थः--नथी करी मननी सारी शुद्धि जेणे एवो कयो पुरुष मृगाक्षी स्त्रीना कामबाण वरसावनार नजरना सपाटामांथी बरोबर रीते बच शके ? ॥ ३८ ॥

परिहरसु तउ तासिं, दिठि दिठिविसस्सव अहिस्स॥
जं रमणि नयणबाणा, चरित्तपाणे विणासंति ॥३९॥

शब्दार्थः--ते कारण माटे हे जीव! दृष्टिविष सर्पना जेवी छे दृष्टि जेनी एवी अने जे स्त्रीनां नयन रूपी बाणो चारित्र रूप प्राणनो विनाश करे छे तेवी स्त्रीनो तुं त्याग कर. ॥३९॥

सिद्धंत जलहि पारं--गउवि विजिइंदिउवि सूरोवि ॥
दढचित्तोवि वलिज्जइ, जुवइ पिसाई हि खुड्डाहिं ॥४०॥

शब्दार्थः--सिद्धांत रूप समुद्रने पार पामेलो, विशेषे करी जीतो छे इंद्रियो जेणे, शूरो अने दृढ चित्तवालो एवो पुरुष पण युवति रूप क्षुद्र पिसाचणीथी छलाय छे. ॥ ४० ॥

मणयनवणीयविलञ्ज, जह जायइ जलणसंनिहाणंमि॥
तह रमणिसंनिहाणे, विद्दवइ मणो मुणीणंमि ॥४१॥

शब्दार्थः--जेम अग्निनी पासे रहेलुं मीण अने माखण उंगलीं जाय छे, तेम स्त्रीनी पासे रहेला मुनिनुं मन पण उंगली जाय छे अर्थात् विकारवंत थाय छे. ॥ ४१ ॥

नीअंगमाहि सुपउं--हराहि उप्पिन्न मंथरगईहिं ॥
महिला हि निमग्गा इव, गिरिवर गुरुआवि निज्जंति४२

शब्दार्थः--नीच साथे गमन करती, सारा पयोधर (स्तन) वाली अने देखवा लायक मंद गतिवाली स्त्री के,जे जाणे नदी समा नछे तेमां बूडेला (पुरुषो) पर्वत जेवा म्होटा होय तो पण जेदायछे.

विसयजलं मोहकलं, विलासविब्बोअ जलयराइन्नं ॥
मय मयरं उत्तिन्ना, तारुण्ण महन्नवं धीरा ॥४३॥

शब्दार्थः--विषय रूप जलवाला, मोह रूप कादववाला, विलास अने हावभाव रूप जल जंतुउथी भरेला अने मद रूप मगर वाला जोवन रूप महासमुद्रने धीर पुरुषो तरेला छे. ॥४३॥

जइवि परिचत्तसंगो, तव तणुअंगो तहावि परिवडई॥
महिला संसग्गीए, कोसा भवणूसि य मुणिव ॥४४॥

शब्दार्थः--जो के, कुटुंबादिकनो संग जेणे त्याग कर्यो होय अने तपथी शरीर दूबलुं करयुं होय;तोपण ते,स्त्रीना संसर्गथी कोश्यावेश्यानेघेररहेला(सिंहगुफावासी)मुनिनीपेठे चारित्रथी पडेछे.

सव्वग्गंथविमुक्को, सीईभूउ पसंतचित्तो अ ॥
जं पावइ मुत्तिसुहं, न चक्कवट्टीवि तं लहई ॥४५॥

शब्दार्थः-सर्व परिग्रहथी मूकायेलो,शांत थयेलो अने शांत चित्त वालो माणस जे सुख पामे छे ते सुख चक्रवर्ति पण पामतो नथी.

खेलंमि पम्हिअप्पं, जह न तरइ मक्खिआवि मोएऊ॥
तह विसयखेलपम्हिअं, न तरइ अप्पंपि कामंधो ४६

शब्दार्थः--जेम बलखामां पमेली माखी तेमां पोताने मूकावा समर्थ थती नथी, तेम विषय रूप खेलमां पमेलो कामांध जीव पण तेमांथी नीकलवा समर्थ थतो नथी. ॥ ४६ ॥

जं लहइ वीयराउ, सुक्कंतं मुणइ सुचिअ न अन्नो ॥
नवि गत्ता सूअरउ, जाणइ सुरलोइअं सुक्कं ॥४७॥

शब्दार्थः-जेम खाडामां रहेलो सूअर देवलोकनां सुखने न जाणे, तेम जे सुखने वीतराग पामे, ते सुखने वीतराग ज जाणे; पण बीजा कोइ (संसारी जीव) न जाणे. ॥ ४७ ॥

जं अज्जवि जीवाणं, विसएसु दुहावहेसु पम्हिबंधो ॥
तं नज्जइ गुरुआणवि, अलंघणिज्जो महामोहो ॥४८॥

शब्दार्थः--जे कारण माटे हजी सूधी पण जीवोने दुःखने उत्पन्न करनारा विषयोमां प्रतिबंध छे. ते माटे एम जणाय छे के, म्होटाने पण महामोह अलंघनीय छे. ॥४८॥

जे कामंधा जीवा, रमंति विरएसु ते विगयसंका ॥
जे पुण जिणवयणरया, ते भीरु तेसु विरमंति ॥४९॥

शब्दार्थः-जे कामभोगथी आंधला थयेला जीवो छे, ते शं का रहित थइने विषय सुखमां रमे छे अने जे जिनवचनमां रक्त छे, ते संसारथी बीक पामीने विषयथी विराम पामे छे. ॥४९॥

(काव्यम्)

असुइमुत्तमलपवाहरूवयं, वंतपित्तवसमज्जफोफसं ॥
मेअमंसबहुहड्डकरंकयं, चम्ममित्तपडिछाइयजुवइअंगयं५०

शब्दार्थः—अशूची. मूत्र, विष्टाना प्रवाह रुप, वमन पित्त, वसा, नसो, चरबी मज्जा-हाडकांमांनो भूको, फेफसां, मेद, मां

स तथा घणा हाडकांनो करंडीयारुप अने मात्र चामडाथी ज ढांकेलुं, एवुं स्त्रीनुं शरीर छे. ॥ ५० ॥

मंसं इमं मुत्तपुरीसमीसं, सिंघाणखेलाइ अनिच्चरंतं ॥
एयं अणिच्चं किमिआणवासं, पासं नराणं मइबाहिराणं५१

शब्दार्थः—मांस, मूत्र अने विष्टाथी मिश्रित, सिंधाण-लींट अने बलखाथी झरतुं, अनित्य तेमज कृमीयाउंनुं घर एवुं आ स्त्रीनु शरीर, ते अल्प बुद्धिवाला पुरुषोने पास समान छे. ५१

(आर्यावृत्तम्.)

पासेण पंजरेण य, बद्धंति चउप्पया य पक्खीइ ॥
इय जुवइपंजरेणं, बद्धा पुरिसा किलिस्संति ॥५२॥

शब्दार्थः—जेम पासे अने पांजरे करीने बंधायेला जनावरो तथा पक्षीयो क्लेश पामे छे, तेम आ स्त्रीरूपी पांजरे करीने बंधायेला पुरुषो पण क्लेश पामे छे. ॥ ५२ ॥

(अनुष्टुप्वृत्तम्.)

अहो मोहो महामल्लो, जेण अम्मारिसावि हु ॥
जाणंतावि अणिच्चत्तं, विरमंति न खणंति हु ॥५३॥

शब्दार्थः—अहो ! मोह रूप मल्ल बहुज म्होटो छे. जेणे करीने अमारा सरखा जीवो पण (कामभोगने) अनित्य जाणतां थतां तेथी क्षण मात्र पण विराम पामता नथी ! ॥ ५३ ॥

(आर्यावृत्तम्.)

जुवइहिं सह कुणंतो, संसग्गि कुणइ सयलदुक्खेहिं ॥
नहि मुसगाणं संगो, होइ सुहो सह बिलामेहिं ॥५४॥

शब्दार्थः—जेम बिलाडोनी साथे संसर्ग करतो थको उंदर सुखी थतो नथी, तेम स्त्रीनी साथे संसर्ग करतो थको पुरुष पण

सर्व दुःखना संसर्गने करे छे. अर्थात् अनेक दुःखने पामे छे.

हरिहरचउराणण चं, दसूरखंदाइणोवि जे देवा ॥
नारीण किंकरत्तं, कुणंति धिद्धी विसयतिन्हा ॥५५॥

शब्दार्थः--विष्णु, ईश्वर, ब्रह्मा, चंद्र, सूर्य, अने कार्तिकस्वामी विगरे जे कोइ देवो, ते सर्वे (मात्र विषयने माटे) स्त्रीनुं किंकरपणुं करेछे ! माटे धिक्कार छे धिक्कार छे विषयनी तृष्णाने !!!

(काव्यम्)

सीअं च उन्हं च सहंति मूढा, इत्थिसु सत्ता अविवेअवंता
इलाइपुत्तंव चयंति जाइं, जीअं च नासंति अ रावणुव्व ५६

शब्दार्थः--विवेक विनाना अने स्त्रीमां आसक्त थयेला मूर्ख पुरुषो, इलाची पुत्रनी पेठे पोतानी उत्तम जातिनो त्याग करीने ताढ अने तापने सहन करे छे. तेमज रावणनी पेठे जीवीतव्यने पण नाश पमाडे छे. ॥ ५६ ॥

(आर्यावृत्तम्)

वुत्तुणवि जीवाणं, सुदुक्कराइं ति पावचरियाइं ॥
नयवं जा सा सा सा, पन्नाएसो हु इणमो ते ॥५७॥

शब्दार्थः--जीवोनां अतिशे पापचरित्र एटले माठां आचरण कहेवाने पण अतिशे दुष्कर छे. अर्थात् मुखे कह्यां न जाय एवां छे. इहां दृष्टांत कहेछे.हे भगवन! जे स्त्रीने में धारण करीछे, ते स्त्री म्हारी बहेनछे?भगवंते कह्युं. ते स्त्री, ते तमारी बहेनज छे. गुरु महाराज कहेछे के,हे शिष्य ! तमारी आगल आ दृष्टांत कह्युं. ॥ ५७ ॥

जललवतरलं जोयं, अथिरा लच्छीवि भंगुरो देहो ॥
तुच्छा य कामभोगा, निबंधणं दुक्कडक्काणं ॥ ५८ ॥

शब्दार्थ----जीवीतव्य जलना परपोटा जेवुं छे, लक्ष्मी अ

स्थिर छे, देह क्षणभंगुर छे तेमज कामभोग तुछ अने लाखो गमे दुःखनां कारण छे. ॥ ५८ ॥

नागो जहा पंकजलावसन्नो, दट्ठुथलं नाभिसमेइ तीरं ॥
एवं जिआ कामगुणेसु गिद्धा, सुधम्ममग्गे न रया हवंति

शब्दार्थः—जेम हाथी कादववाला जलमां बूरयो थतो जो के स्थलने देखे छे. तथापि त्यांथी कांठे आवी शकतो नथी. तेम कामगुणमां गृद्ध थयेला जीवो पण सुधर्मनां मार्गमां रक्त थता नथी. ॥ ५९ ॥

जह विट्ठपुंजखुत्तो, कीमि सुहं मन्नए सयाकालं ॥
तह बिसयासुइरत्तो, जीवोवि मुणइ सुहं मूढो ॥६०॥

शब्दार्थ—जेम विष्टाना ढगलामां खूचेलो करमीयो (जो के तेमां सदाकाल दुःख छे, तथापि) तेमां सदाकाल सुख माने छे, तेम विषय रूप अशुचीमां रक्त थयेलो मूढ जीव पण (विषयमां) सुख माने छे. ॥ ६० ॥

मयरहरोव जलेहिं, तहवि हु दुप्पुरउ इमे आया ॥
विसयामिसंमि गिद्धो, भवे भवे वच्चइ न तित्तिं ॥६१॥

शब्दार्थः--जेम पाणीये करी समुद्र पूरावो दुष्कर छे, तेम विषयरूप आमिष (मांस) मां गृद्ध थयेलो आ आत्मा पण विषयथी पूरावो दुष्कर छे अने तेने लीधेज ते भव भवमां तृप्ति पामतो नथी. ॥ ६१ ॥

विसय विसट्टा जीवा, जम्मणरूवाइएसु विविहेसु ॥
भवसयसहस्सदुलहं, न मुणंति गयंपि निअजम्मं॥६२॥

शब्दार्थः--विषयरूप विषथी पीडायेला जीवो जन्मजरूप आदि देह विविध प्रकारनां रूपथी पोतानो जन्म गमावे छे, परंतु

तेउं लाख भवे पण दुर्लभ एवो पोतानो मनुष्य जन्म व्यर्थ जा य छे एम नथी जाणता. ॥ ६२ ॥

चिठंति विसयविवसा, मुत्तं लज्जंपि केवि गयसंका ॥
न गणंति केवि मरणं, विसयंकुससल्लिया जीवा ॥६३॥

शब्दार्थः—विषयरूप अंकूशे साद्या एवा जीवो विषयने व श्य थका रहे छे. तथा मूकी छे लाज जेमणे अने गयेलो छे शंका जेमने एवा केटलाएक जीवो (वषयने माटे) मरणने पण नथी गणता. ॥ ६३ ॥

विसयविसेणं जीवा, जिणधम्मं हारिऊण हा नरयं ॥
वच्चंति जहा चित्त य, निवारिउं बंभदत्तनिवो ॥ ६४ ॥

शब्दार्थः—खेद थाय छे के, विषयरूप विषथी जोवो जि. नधर्मने हारी नरके जाय छे. एज कारणथी चित्र मुनिये ब्रह्मदत्त राजाने विषयथी निवारयो हतो. ॥ ६४ ॥

धिद्धी ताण नराणं, जे जिणवयणामयंपि मुत्तणं ॥
चउगइविडंबण करं, पियंति विसयासवं घोरं ॥६५॥

शब्दार्थः—धिक्कार थाउ ! धिक्कार थाउ ! तेवा पुरुषाने के, जे जिन वचनरूप अमृतने मूकीने चारे गतिनी विटंबना करावनार विषयरूप घोर मदिराने पीए छे !!! ॥ ६५ ॥

मरणेवि दीणवयणं, माणधरा ज नरा न जपंति ॥
तेवि हु कुणंति लल्लिं, बालाणं नेहगहगहिला ॥६६॥

शब्दार्थः—मानने धारण करनारा जे पुरुषो मरण आवे छते पण दीन वचन नहोता बोलता, तेज पुरुषो स्त्रीयोना स्ने. हरूप ग्रहथी घेला थइने दीन वचनो बोले छे. ॥ ६६ ॥

सक्कोवि नेव खंभइ, माहप्प मरुप्फुरं जए जेसिं ॥

तेवि नरा नारीहिं, कराविआ नियय दासत्तं ॥६७॥

शब्दार्थः—आ जगत्मां जे पुरुषोनां महात्म्य अने महिमाने शक्रेंद्र पण न खंमन करी शके, तेवा पुरुषोनी पासे पण स्त्रीयोए पोतानुं दासपणुं कराव्युं छे. ॥ ६७ ॥

जउनंदणो महप्पा, जिणन्नाया वयधरो चरमदेहो ॥
रहनेमी राइमइ, रायमइ कासि हो विसया ॥६८॥

शब्दार्थः--धिक्कार थान विषयोने ! के, यादवना पुत्र, म्होटो छेआत्मा जेनो,नेमिनाथ जिनराजना न्नाइ,चारमहान्नत धारक अने चरम शरीरी एवा रथनेमीये पण राजीमती साथे रागमति करी !

मयणपवणेण जइता—रिसावि सुरसेलनिच्चला चलिया ॥
ता पक्कपत्तसत्ता--ण इयरसत्ताण का वत्ता ॥ ६९ ॥

शब्दार्थः--जो के मदन रूप पवनथी मेरुपर्वत सरखा निश्चल मुनियो चलि गया,तो पाका पान जेवा सत्ववाला बीजा जीवोनी शी वात ? ॥ ६९ ॥

जिप्पंति सुहेणं चिय, हरिकरिसप्पाइणो महाकूरा ॥
इक्कुच्चिय दुज्जेयो, कामो कयसिवसुहविरामो ॥ ७० ॥

शब्दार्थः--सिंह, हाथी अने सर्पादिक महा क्रूर जीवोने सुखेथी जीताय, परंतु करयो छे मोक्षना सुखथी विराम जेणे एवो एक काम जीतवो दुर्जय छे. ॥ ७० ॥

विसमा विसयपिवासा, अणाइभवन्नावणाइ जीवाणं ॥
अइदुज्जेयाणी इं-दियाणि तह चंचलं चित्तं ॥ ७१ ॥

शब्दार्थः--जीवोने विषम एवा विषयनो तृषा अनादिनो संसारनी न्नावना छे. इंद्रियो अति दुर्जय छे तेम चित्त पण चंचल छे.

कलिमल अरइ अ जुरकी, वाही दाहाइ विविह असुहाइं

मरणंपि य विरहाइसु, संपज्जइ कामतवियाण ॥७२॥

शब्दार्थः--कामथी तपेला जीवोने क्लेश,अरति,भूख,दाहादिक व्याधि,विविध प्रकारनां दुःख,प्रियजननो वियोग अने मरण पण थाय छे. ॥ ७२ ॥ (काव्यम्)

पंचिंदियविसयपसंगरेसि, मणवयणकायनविसंवरेसि
तंवाहिसि कत्तिय गलपएसि, जं अठकम्मं नवि निज्जरेसि

शब्दार्थः--जे प्राणी पंचेंद्रियना विषय प्रसंगने माटे मन,वचन अने कायाने नथी संवरतो,तथा ज्ञानावरणादि आठ कर्मोने नथी निर्जरतो; ते प्राणी पोताना गलानी जग्याए कातरवाहे छे. ॥७३॥

किं तुमंधोसि किंवासि धत्तूरिउ,
अहव किं सन्निवाएण आकुरिउ॥
अमयसमधम्म जं विसव अवमन्नसे,
विसयविसविसम अमियंव बहु मन्नसे ॥७४॥

शब्दार्थः--हे जीव ! शुं तुं आंधलो छे? शुं तें धंतूरो खाधो छे ? अथवा शुं शुं सन्निपात रोगे वींटाएलो छे ? के, जे कारण माटे अमृत समान जिनधर्मने विषनी पेठे अवगणे छे ? अने विषम एवा विषय रूप विषने अमृतनी पेठे बहु मानेछे.॥७४॥

तुज्झ तुह नाणविन्नाणगुणंबरो,
जलणजालासु निवडंतु जिअ निब्भरो ॥
पयइ वामेसु कामेसु जं रज्जसे,
जेहि पुण पुणवि निरयानले पच्चसे ॥ ७५ ॥

शब्दार्थः--हे जीव ! तहारुं ज्ञान, विज्ञान अने गुणनो आडंबर, ते सर्वे निरंतर अग्निनी ज्वालामां पडो, जे कारण माटे तुं प्रकृतिये वांका एवा कामभोगमां राचे छे, जेथी तुं फरी

फरीने नरकमां रहेली अग्निनी ज्वालामां पमीश. ॥ ७५ ॥

दहइ गोसीस सिरिखंम णारक्कए,
णगल गहणठ मेरावणं विक्कए ॥
कप्पतरु तोडि एरंम सो वावए,
जुज्जि विसएहिं मणुअत्तणं हारए ॥ ७६ ॥

शब्दार्थः--जे प्राणी अल्प एवा विषयसुखने माटे मनुष्य पणाने हारे छे; ते प्राणी राखने माटे गोशीर्षचंदन अने सूखम ने बाले छे, बोकमो ग्रहण करवा माटे ऐरावत हाथीने वेचे छे अने कल्पवृक्षने उखेमी नांखी एरंमाने वावे छे ॥ ७६ ॥

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

अधुवं जीवियं नच्चा, सिद्धिमग्गं वियाणिया ॥
विणिअट्टिज्ज भोगेसु, आउ परिमिअ मप्पणो ॥७७॥

शब्दार्थः--जीवितव्यने अशाश्वत जाणीने, मोक्ष मार्गना सुखने शाश्वत जाणीने अने आउखुं अपरिमित (प्रमाण विनानुं) जाणीने भोगथी विशेष निवर्त्तवुं. ॥ ७७ ॥

(आर्यावृत्तम्)

सिवमग्गसंठिआणवि, जह डुज्जेया जियाण पण विसया
तह अन्नं किं पि जए, डुज्जेयं नत्थि सयलेवि ॥७८॥

शब्दार्थः--जेम मोक्ष मार्गमां रहेला जीवोने पण पांच विषयो डुर्जय छे, तेम सर्व जगत्मां बीजुं कोइ पण डुर्जय नथी.

सविम्मंकुम्मरूवा, दिठा मोहेइ जा मणं इत्थी ॥
आयहियं चिंतंता, दूरयरेणं परिहरंति ॥ ७९ ॥

शब्दार्थः--विकार सहित मनोहर रूपवाली एवी जे स्त्री, ते दीठी थती मनने मोहित करेछे. ते कारण माटे पोताना आत्मा

नुं हित चिंतवनार पुरुष तेवी स्त्रीने दूरथीज त्याग करे छे ॥७९॥

सच्चं सुअंपि सीलं, विन्नाणं तह तवंपि वेरग्गं ॥
वच्चइ खणेण सव्वं, विसयविसेणं जईणंपि ॥८०॥

शब्दार्थः--सत्य, श्रुत, शील, विज्ञान, तप तेमज वैराग्य, ए सर्वे मुनिनां पण विषयरूप विषथी क्षणमात्रमां जतां रहेछे.

रे जीव समइ विगप्पिय, निमेससुहलालसो कहं मूढ
सासयसुहमसमतमं, हारिसि ससिसोअरंच जसं ॥८१॥

शब्दार्थः--रे जीव! पोतानी मतिये कल्पेला अने निमेष मात्र-आंख मींचीने उघाडीये एटली वार सुखने आपनारा एवा विषय सुखनी लालचमां पडीने हे मूढ! चंद्रमा समान उज्वल जशवाला अने जेनां समान जगत्मां बीजुं सुख नथी एवां शाश्वत सुखने तुं केम हारी जायछे? ॥ ८१ ॥

पज्जलिउ विसयअग्गी, चरित्त सारं महिज्ज कसिणंपि ॥
सम्मत्तंपि विराहिय, अणंतसंसारियं कुज्जा ॥ ८२ ॥

शब्दार्थः--विषयरूप अग्नि प्रजल्यो होतो समस्त चारित्रना सारने बालेछे अने समकितने विराधिने अनंतसंसारी पणाने करे छे.

भीसणभवकंतारे, विसमा जीवाण विसय तिन्हाउ ॥
जाए नडिया चउद-रसपुव्विवि रुलंति हुं निगोए ॥८३॥

शब्दार्थः--बिहामणी भव अटवीमां जीवोने विषयनी तृष्णा विषम छे. जे तृष्णाए नडायेला चौद पूर्वियो पण निगोदमां रुलेछे!

हा विसमा हा विसमा, विसया जीवाण जेहि पडिबंधा ॥
हिंडंति भवसमुद्दे, अणंतदुक्काइ पावंता ॥ ८४ ॥

शब्दार्थः--हा! हा! विषम एवा विषयोथी जे जीवो बंधाय लाछे, तेउ अनंत दुःखने पामता थका भव समुद्रमां हींडे छे. ८४

मा इंदजाल चवला, विसया जीवाण विज्जुतेअसमा ॥
खणदिठा खणनठा, ता तेसिं को हु पम्हिबंधो ॥८५॥

शब्दार्थः--मायावी इंद्रजाल जेवा, चपल अने वीजलीना जबकारा समान एवा विषयो जीवोने क्षणमां देखाय छे अने क्षणमां नाश पामेछे, तो तेवा विषयोमां शो प्रतिबंध करवो ? ८५

सत्तु विसं पीसाउ, वेआलो हुअवहोवि पज्जलिउ ॥
तं न कुणइ जं कुविया, कुणंति रागाइणो देहो ॥८६॥

शब्दार्थ—शत्रु, विष, पिसाच, वेताल अने प्रज्वलित थयेलो अग्नि, ते सर्वे कोप्या थका पण जे दुख नथी करता; ते दुःख देहने विषे रागादिक करे छे. ॥ ८६ ॥

जो रागाइण वसे, वसंमि सो सयलदुक्कलक्काणं ॥
जस्स वसे रागाइ, तस्स वसे सयलसुक्काइं ॥ ८७ ॥

शब्दार्थः-- जे जीवो रागादिकने वश्य छे, ते सर्व प्रकारनां लाखो दुःखने वंश्य छे अने जेना वश्यमां रागादिक छे अर्थात् जेणे रागादिकने पोताने वश्य करया छे, तेना वश्यमां सर्व प्रकारनां सुख छे. ॥ ८७ ॥

केवल दुहनिम्मविए, पम्हियो संसारसायरे जीवो ॥
जं अणुहवइ किलेसो, तं आसव हेउअं सव्वं ॥८८॥

शब्दार्थः—आ जीव केवल दुःखे निपजावेला संसार समुद्रमां पडीने जे क्लेशने (दुःखने) अनुभवे छे, ते सर्व आश्रवनां कारण छे. ॥ ८८ ॥

ही संसारे विहिणा, महिलारूवेण मंमिअं जालं ॥
बज्झंति जत्त मूढा, मणुआ तिरिआ सुरा असुरा ॥८९॥

शब्दार्थः हा इति खेदे ! आ संसारमां स्त्रीना रूपे करी

विधाताए जाल मांकी छे. जे जालमां मूढ एवा मनुष्यो, तिर्यंचो, सुरो अने असुरो बंधाय छे ! ८ए

विसमा विसय भुअंगा, जेहिं मसिआ जिआ भवणंमि
कीसंती दुहग्गीहिं, चुलसीई जोणि लक्केसु ॥ ए० ॥

शब्दार्थः--भव रूपी वनमां अर्थात् संसार रूपी वनमां रखडता एवा जे जीवोने विषम एवा विषय रूप सर्पो मऱ्या, ते जीवो दुःख रूप अग्निये दुःख पामता थका चोराशीलाख जीवा योनिमां क्लेश पामे छे. ॥ ए० ॥

संसारचारगिम्हे, विसयकुवाएण लुक्किया जीवा ॥
हियमहियं अमुणंता, अणुहवइ अणंतदुक्खाइं ॥ए१॥

शब्दार्थः--संसारना मार्ग रूप ग्रिष्मकालमां विषय रूप नगरा वायरेथी लूकायेला जीवो हित अहितने न जाणता थका अनंत दुःखोने अनुभवे छे. ॥ ए१ ॥

हा हा दुरंत दुट्ठा, विषय तुरंगा कुसिक्किया लोए ॥
भीसण भवाभवीए, पाडंति जिआण मुद्धाणं ॥ए२॥

शब्दार्थः--हा ! हा !'आ संसाररूप लोकमां दुःखे करी अंत छे जेनो,दुष्ट अने विपरीत शीखवेला एवा विषयरूप घोडाउं मुग्ध जीवोने भयंकर एवी भवरूप अटवीमां पाडे छे. ॥ ए२ ॥

विसयपिवासातत्ता, रत्ता नारीसु पंकिलसरंमि ॥
दुहिया दीणा खीणा, रुलंति जीवा भववणंमि ॥ए३॥

शब्दार्थः--विषयरूप तृषाथी तपेला अने स्त्रीमां रक्त थयेला जीवो भवरूपी वनमां स्त्रीरूप कादववाला सरोवरमां दुःखीया, दीन अने क्षीण थया थका लोटे छे. ॥ ए३ ॥

गुणकारियाइ धणियं, धिइरज्जु निअंतिआइ तुह जीव

नियया इ इंदियाइं, वल्लिनिअत्ता तुरंगुव्व ॥ ९४ ॥

शब्दार्थः—हे जीव! अत्यंत थिरजरूप दोरडाथी वश्य राखेली पोतानी इंद्रियो, लगाममां वश्य राखेला घोडानी पेठे अतिशे फायदाकारक छे, ॥ ९४ ॥

मणवयणकायजोगा, सुनिअत्ता तेवि गुणकरा हुंति ॥
अनिअत्ता पुण नंजति, मतकरिणुव्व सीलवणं ॥ ९५॥

शब्दार्थ——मन वचन अने कायाना योग वश्य करया छतां ते पण गुणकारी थाय छे अने नहि वश्य करया छतां मदोन्मत्त हस्तिनी पेठे शीलरूप वनने नागे छे. ॥ ९५ ॥

जह जह दोसा विरमइ, जह जह विसएहिं होइ वेरग्गं ॥
तह तह विन्नायवं, आसन्नं से य परमपयं ॥ ९६ ॥

शब्दार्थः--जेम जेम दोषो विराम पामे छे अने जेम जेम विषयथी वैराग्य थाय छे, तेम तेम जाणवुं के, तेने परमपद मोक्ष दुकरुं थाय छे, ॥ ९६ ॥

दुक्कर मेएहिं कयं, जेहिं समन्नेहिं जुव्वणन्नेहिं ॥
नग्गं इंदियसिन्नं, धिइपायारं विलग्गेहिं ॥ ९७ ॥

शब्दार्थः--जे पुरुष पोताना सामर्थ्यपणाथी जोवन अवस्थामां इंद्रियरूप सैन्यने नागीने धिरजरूप प्राकार (गढ)ने वलग्या, ते पुरुषे दुष्कर काम कर्युं एम जाणवुं. ॥ ९७ ॥

ते धन्ना ताण नमो, दासोऽहं ताण संजमधराणं ॥
अन्हि पन्हिराउं, जाण न हियए खमक्कंति ॥ ९८ ॥

शब्दार्थः--तेज पुरुषोने धन्यछे, तेमनेज अमे नमस्कार करीए छीए अने तेज संयमधारीना अमेदास छीए के,जे पुरुषोना हृदयमां अर्द्धि आंखे जोनारी अर्थात् कटाक्ष नेत्रे जोनारी स्त्री खटकती नथी. ॥ ९८ ॥

किं बहुणा जइ वंछसि, जीव तुमं सासयं सुहं अरुहं ॥
ता पियसु विसयविमुहो, संवेगरसायणं निच्चं ॥ ९९ ॥

शब्दार्थः--वधारे कहेवाथी शुं ? हे जीव ! जो तुं निरोग एवा शाश्वत सुखने वांछतो होय, तो विषयथी विमुख था अने निरंतर संवेग रसायणने पी. ॥ ९९ ॥

॥ इति श्री इंद्रियपराजयशतक समाप्तम्. ॥

॥ श्री वैराग्य शतकम् ॥

संसारंमि असारे, नत्थि सुहं वाहिवेअणापउरे ॥
जाणंतो इह जीवो, न कुणइ जिणदेसियं धम्मं ॥१॥

शब्दार्थः--असार तेमज व्याधि अने वेदनाथी भरपूर एवा आ संसारमां सुख नथी, एम जाणतो छतो जीव जिनराजे कहेला धर्मने आचरतो नथी. ॥ १ ॥

अद्धं कल्लं परं परारि, पुरिसा चिंतंति अत्थसंपत्तिं ॥
अंजलिगयंव तोयं, गलंतमाउंन पिच्छंति ॥ २ ॥

शब्दार्थः-- पुरुषो "आज, काल, पहोर अथवा परार मने धन संपत्ति मलशे." एम विचार करे छे; परंतु अंजलीमां रहेला पाणीनी पेठे गली जतां आयुष्यने नथी जोता. ॥ २ ॥

जं कल्ले कायव्वं, तं अज्जं चिय करेह तुरमाणा ॥
बहुविग्घो हु मुहुत्तो, मा अवरण्हं पडिक्खेह ॥ ३ ॥

शब्दार्थः--हे प्राणीयो! जे काले करवा योग्य होय तेने झट आजेज करो. कारणके, एक मुहूर्तमां पण बहु विघ्नो आवी पडे छे, माटे आवता दिवसनी वाट न जूवो. ॥ ३ ॥

---

१ शरीर संबधि दुःख, २ मन संबंधि दुःख.

ही संसाररसहावं, चरियं नेहाणुरायरत्ताविं ॥
जे पुव्वण्हे दिठा, ते अवरण्हे न दीसंति ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--आ संसारना स्वभावना आचरणने जोइने अ-
:मने खेद थाय छे के, स्नेहना अनुरागमां आसक्त एवा स्वजनो
सवारे देखाता हता ते सांजे देखाता नथी. ॥ ४ ॥

मा सुअह जग्गिअवे, पलाइअव्वमि कीस वीसमहे ॥
तिन्निं जणा अणुलग्गा, रोगो अ जरा अ मच्चू अ ५

शब्दार्थः--हे लोको ! जागवाने अवसरे अर्थात् धर्मकृत्य क
रवाने वखते केम सूइ रहो छो ? अर्थात् आलस करोछो ? वली
नासी जवानां स्थानके केम विसामो करो छो ? कारणके, रोग,
जरा अने मृत्यु ए तमारी पुंठे लागेला छे. ॥ ५ ॥

दिवसनिसाघम्मिालं, आउसलिलं जीआण घित्तूणं
चंदाइच्चबइल्ला, कालरहट्टं भमाडंति ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--चंद्र सूर्यरूप बलदो रात्रि दिवसरूप घमानी पं
क्ति वडे जीवोनां आयुष्यरूप पाणीने खेंची काढता छता काल
रूप रेंटने फेरवे छे. ॥ ६ ॥

सा नत्थि कला तं नत्थि, उसहं तं नत्थि किंपि विन्नाणं ॥
जेण धरिज्जइ काया, खज्जंती कालसप्पेणं ॥ ७ ॥

शब्दार्थः--हे भव्य जीवो! कालरूप सर्पथी भक्षण कराता
देहने जेनाथी रक्षण करीये एवी कोइ कला नथी, तेवुं कोइ औ-
षध नथी अने तेवुं कोइ विज्ञान पण नथी. ॥ ७ ॥

दोहरफणिंदनाले, महिअरकेसर दिसामहदलिल्ले ॥
ज पीअइ कालभमरो, जणमयरंदं पुहविपउमे ॥८॥

शब्दार्थः—आ घणी खेदनी वात छे के, कालरूप भमरो मोटा शेषनागरूप नालवाला, पर्वतोरूप केशरावाला, दिशाउरूप पत्रवाला, पृथ्वीरूप कमलने विषे मनुष्योरूप भकरंदनु पानकरेछे.

गयामिसेण कालो, सयलजीआणं बलं गवेसंतो ॥
पासं कहवि न मुंचइ, ता धम्मे उद्यमं कुणह ॥ ए ॥

शब्दार्थः—बलनी शोध करतो काल गयानां मिषथी सर्व प्राणीयोनां पासवांने नथी मूकतो, माटे हे भव्य जीवो ! तमे धर्मने विषे उद्यम करो. ॥ ए ॥

कालंसि अणाईए, जीवाणं विविहकम्मवसगाणं ॥
तं नत्थि संविहाणं, संसारे जं न संभवइ ॥ १० ॥

शब्दार्थः—अनादि काल चक्रमां भमता अने नाना प्रकारनां कर्मने वश रहेला जीवोने संसारमां कोइपण एकेंद्रियादि भेद नथी प्राप्त थयो, एम नथी. अर्थात् एकेंद्रियादि सर्वे भेदोमां भमेलो छे.

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

बंधवा सुहिणो सव्वे, पिअमाया पुत्तभारिया ॥
पेअवणाउ निअत्तंति, दाऊणं सलिलंजलिं ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—बांधवो, सुहृदो, माता, पिता, पुत्र अने स्त्री, एसर्वे मरी गयेला मनुष्यने पाणीनी अंजली आपीने पछी श्मशानथी पाछा आवे छे. ॥ ११ ॥ (आर्यावृत्तम्)

विहवंति सुआ विहवं-ति बंधव वल्लहा य विहवंति ॥
इक्को कहवि न विहवइ, धम्मो रे जीव जिणभणिउ १२

शब्दार्थः—अरे जीव ! पुत्रो, बांधवो अने स्त्रीयो ए सर्वेनो वियोग थाय छे; परंतु श्री जिनराजे कहेला एक धर्मनो वियोग क्यारे पण थतो नथी. ॥ १२ ॥

अठकम्मपासबद्धो, जीवो संसारचारए ठाइ ॥
अठकम्मपासमुक्को, आया सिवमंदिरे ठाइ ॥ १३ ॥

शब्दार्थः--आठ कर्मरूप पासाथी बंधायलो जीव संसाररूप बंधीखानामां रहेछे अने आठ कर्मपासथी छूटेलो आत्मा मोक्ष मंदीरमां वसे छे. ॥ १३ ॥

विहवो सजणसंगो, विसयसुहाइं विलासललिआइं ॥
नलिणीदलग्गघोलिर, जललवपरिचंचलं सव्वं ॥ १४ ॥

शब्दार्थः--लक्ष्मी, स्वजन संयोग अने विलासे करीने सुंद र एवां विषय सुख ए सर्वे कमलनां पत्र उपर कंपता रहेला पा र्ण ना बिंदु समान अत्यंत चपल छे. ॥ १४ ॥

तं कह बलं तं क-ह जुव्वणं अंगचंगिमा कह ॥
र यमणिच्चं पिच्छह, दिठंनठं कयंतेण ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--हे प्राणीयो! ते बल, ते यौवन अने अंगनुं सुंद रपणुं क्यां गयुं? ते कारण माटे काले करीने दीठा न दीठा जेवुं आ सर्व अनित्य जाणो. ॥ १५ ॥

घणकम्मपासबद्धो, भवनयरचउप्पहेसु विविहाउ ॥
पावइ विडंबणाउ, जीवो को इह सरणं से ॥ १६ ॥

शब्दार्थः—गाढ कर्मरूप पासाथी बंधायलो जीव संसार रूप नगरना चौटामां विविध प्रकारनी विटंबना पामे छे, माटे आ संसारमां ते जीवनुं कोण रक्षण करनार छे? ॥ १६ ॥

घोरंमि गब्भवास, कलमलजंबालअसुइबीभच्छे ॥
वसिउ अणंतखुत्तो, जीवो कम्माणुभावेण ॥ १७ ॥

शब्दार्थः—जीव, घोर अने उदरमां रहेला पदार्थोथी अशु

चि तेमज नयंकर एवा गर्नवासमां पोतानां कर्मना प्रनावथी अनंतीवार वश्यो डे. ॥ १७ ॥

चुलसीइ किर लोए, जोणीणं पमुहसयसहस्साइं ॥
इक्किक्कम्मि अ जीवो, अणंत खुत्तो समुप्पनो ॥१८॥

शब्दार्थः—शास्त्रमां चोराशी लाख योनी कही डे अने ते दरेक योनीमां जीव अनंतीवार उत्पन्न थयो डे. ॥ १८ ॥

मायापियबंधुहिं, संसारत्थेहिं पूरिन लोन ॥
बहुजोणिनिवासीहिं, नय ते ताणं च सरणं च ॥१९॥

शब्दार्थः—संसारमां रहेला अने घणी योनीमां निवास करनारां माता, पिता अने बंधुउए करीने आ लोक नरपुर थयो डे; परंतु ते माता पिता विगेरे त्हारुं रक्षण करनार नथी, तेम ते त्हारे शरण करवा योग्य नथी. ॥ १९ ॥

जीवो वाहिविलुत्तो, सफरो इव निजले तम्फमइ ॥
सयलोविजणो पिच्छइ, को सक्को वेअणाविगमे ॥२०॥

शब्दार्थः—पीमाथी व्याप्त थयेलो जीव जल रहित स्थानमां मांडलानी पेठे तरफमे डे. सर्व लोक ते जीवने जूए डे, पण तेनी वेदना दूर करवा कोण समर्थ होय ? अर्थात् कोइ नथी. २०

मा जाणसु जीव तुमं, पुत्त कलत्ताइ मज्झ सुहहेऊ ॥
निउणं बंधणमेअं, संसारे संसरंताणं ॥ २१ ॥

शब्दार्थः—हे जीव ! तुं "आ पुत्र कलत्रादि म्हारां सुखनां कारण थशे." एम न जाणीश. कारणके, संसारमां नमतां जीवोने ते पुत्रादि उलटा बंधनरूप थाय डे ॥२१॥

जणणी जायइ जाया, जाया माया पिआ य पुत्तो य ॥
अणवन्ना संसारे, कम्मवसा सव्वजीवाणं ॥ २२ ॥

शब्दार्थ–संसारमां कर्मनां वश्यथी सर्व जीवोने एक जात नी अवस्था रहेली नथी. कारणके, पूर्वना भवमां माता होय ते बीजा भवमां स्त्री थइ जाय, स्त्री होय ते माता थाय, पिता होय ते पुत्र थाय अने पुत्र होय ते पिता थाय ॥ २२ ॥

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

न सा जाई न सा जोणी, न तं ठाणं न तं कुलं ॥
न जाया न मुआ जत्थ, सव्वे जीवा अणंतसो ॥२३॥

शब्दार्थः--जेमां सर्वे जीवो अनंतीवार उत्पन्न थया नथी अने मृत्यु पाम्या नथी एवी कोइ जाति, योनी, स्थान के कुल नथी.

(आर्यावृत्तम्)

तं किंपि नत्थि ठाणं, लोए वालग्गकोडिमित्तंति ॥
जत्थ न जीवा बहुसो, सुहदुक्खपरंपरं पत्ता ॥ २४ ॥

शब्दार्थः-जेमां जीवो बहुवार सुख दुःखनी परंपराने नथी पाम्या; एवुं लोकमां वालना अग्रभाग जेटलुं कोइपण स्थान नथी.

सव्वाउ रिद्धीउ, पत्ता सव्वेवि सयणसंबंधा ॥
संसारे तो विरमसु, तत्तो जइ मुणसि अप्पाणं ॥२५॥

शब्दार्थः–हे जीव तने आ संसारमां सर्वे समृद्धि अने सर्वे स्वजनादि संबंध प्राप्त थाय छे, माटे जो पोताने सुखी जाणतो होय तो तेथी विराम पाम. ॥२५॥

एगो बंधइ कम्मं, एगो वहबंधमरणवणसाइं ॥
विसहइ भवंमि भमइ, एगुच्चिअ कम्मवेलविउ २६

शब्दार्थः--जीव पोते एकलोज कर्मने बांधे छे, एकलो वध, बंधन अने मरणनी आपत्तिने सहन करे छे; वली एकलोज कर्मथी ठगायो छतो संसारमां भमे छे. ॥२६॥

अन्नो न कुणइ अहिअं, हियंपि अप्पा केरइ न हु अन्नो
अप्पकयं सुहदुक्कं, भुंजसि ता कीस दीणमुहो ॥२७॥

हे प्राणिन्! त्हारुं बीजुं कोइ अहित करतुं नथी. तेमज त्हारुं पोतानुं हित पण तुं पोतेज करे छे, बीजु कोइ करतुं नथी, माटे तुं पोतानुं करेलुं सुख दुःख भोगवे छे, तो पछी शा कारण माटे दीन मुखवालो थाय छे ? ॥ २७ ॥

बहुआरंभविढत्तं वित्तं विलसंति जीव सयणगणा ॥
तज्जणियपावकम्मं, अणुहवसि पुणो तुमं चेव ॥२८॥

शब्दार्थः--हे जीव! तें पोते बहु आरंभथी मेळवेलुं जे धन छे तेणे करीने त्हारा स्वजनो विलास करे छे अने वली ते आरंभथी उत्पन्न थयेला पापने तुं पोते एकलोज नरकमां अनुभव करीश.

अह दुक्किआइ तह नु-किआइ जह चिंतियाइ भिन्नाइ
तह थोवंपि न अप्पा, विंचिंतिउ जीव किं भणिमो २९

शब्दार्थः-अरे मूर्ख जीव! तें जेवी रीते त्हारा दुःखी थता भूख्या एवा बालकोनो विचार करयो छे तेवी रीते त्हारो पोतानो विचार करयो नथी, तो हवे तने शुं कहुं? ॥ २९ ॥

खणभंगुरं सरीरं, जीवो अन्नो अ सासयसरूवो ॥
कम्मवसा संबंधो, निब्बंधो इत्थ को तुज्झ ॥ ३० ॥

शब्दार्थः--शरीर क्षणभंगुर अने तेथी जूदो एवो जीव शाश्वत रूपवालो छे. वली ए बेनो कर्मना वशथी संबंध थयो छे तो पछी हे जीव! त्हारे ए शरीरने विषे मूर्छा शामाटे राखवी जोइये?

कह आयं कह चलिअं, तुमंपि कह आगउ कहं गमिहो ॥
अन्नुन्नंपि न याणह, जीव कुटुंबं कउ तुज्झ ॥ ३१ ॥

शब्दार्थ--हे जीव आ कुटुंब क्यांथी आव्युं अने क्यां गयुं?

तुं पण क्यांथी आव्यो अने क्यां जइश? वली तमे परस्पर एक बीजाने जाणता नथी तो पछी ते कुटुंब तहारुं क्यांथी? ३१

खणभंगुरे सरीरे, मणुअभवे अप्पफलसारित्थे ॥
सारं इत्तिअमित्तं, जं कीरइ सोहणो धम्मो ॥ ३२ ॥

शब्दार्थः--शरीर क्षणभंगुर अने मनुष्यभव मेघना समूह जेवो छे, जेथी उत्तम धर्म आचरवो एज मात्र सार छे. ३२

(अनुष्टुप् वृत्तम्)

जम्म दुक्कं जरा दुक्कं, रोगा य मरणाणि य ॥
अहो दुक्को हु संसारे, जत्थ कीसंति जंतुणो ॥ ३३ ॥

शब्दार्थः--जन्म संबंधी दुःख, जरावस्था संबंधी दुःख, रोगो अने मरण ए पण दुःखमय छे; माटे आ संसारज दुःखरूप छे के, जेमां प्राणीयो क्लेश पामे छे. ॥ ३३ ॥

(आर्यावृत्तम्)

जाव न इंदियहाणी, जाव न जररक्कसी परिफुरइ ॥
जाव न रोगविआरा, जाव न मच्चू समुल्लिअइ ॥३४॥

शब्दार्थः--ज्यां सुधीमां इंद्रियो क्षीण थइ नथी, ज्यां सुधीमां जरावस्थारूपी राक्षसी प्रगट थइ नथी, ज्यां सुधीमां रोगविकारो उत्पन्न थया नथी अने ज्यां सुधीमां मृत्यु उदय आव्युं नथी, त्यां सुधीमां धर्म साधन करी लेह. ॥ ३४ ॥

जह गेहंमि पलित्ते, कूवं खणीउं न सक्कए कोइ ॥
तह संपत्ते मरणे, धमो कह कीरए जीव ॥ ३५ ॥

शब्दार्थः--जेम घर सलगवा लाग्या पछी कोइ माणस कूवो खोदवाने समर्थ थतो नथी, तेम मरण नजीक आव्या पछी हे जीव! तुं धर्म शरीरे करी सकीश? ॥ ३५ ॥

रूवमसासयमेअं, विज्जुलयाचंचलं जए जीअं ॥
संझाणुरागसरिसं, खणरमणीअं च तारुन्नं ॥ ३६ ॥

शब्दार्थः--आ रूप अशाश्वतुं छे, जगत्मां जीवित विजली नी पेठे चपल छे अने तारुण्यपणुं पण संध्याना रंग जेवुं क्षण रमणीक छे. ॥ ३६

गयकन्नचंचलाउ, लच्छीउ तिअसचावसारित्थं ॥
विसयसुहं जीवाणं, बुझसु रे जीव मा मुझ ॥ ३७ ॥

शब्दार्थः—जीवोने लक्ष्मीयो हाथीना कान जेवी चंचल अने विषय सुख इंद्रनां धनुष्य सरखुं चपल छे, माटे अरे जीव! तुं बोध पाम, पण मोह न पाम. ॥ ३७ ॥

जह संझाए सउणा-णसंगमो जह पहे अ पहिआणं ॥
सयणाणं संजोगो, तहेव खणभंगुरो जीव ॥ ३८ ॥

शब्दार्थः--हे जीव! जेवी रीते संध्या समये पक्षीयोनो अने रस्तामां मुसाफर लोकोनो समागम थायछे, तेवीज रीते आ स्व जनोनो समागम पण क्षणभंगुर छे. ॥ ३८ ॥

(उपजाति वृत्तम्)

निसाविरामे परिभावयामि, गेहे पलित्ते किमहं सुआमि
मुंचंतमप्पाणमुवेक्खयामि, जं धम्मरहिउ दिअहा गमामि

शब्दार्थ--हे जीव! तने आवो विचार केम तेथी आवतो के, हुं पाछली चार घडी रात रहे एटले आवा विचार करुं के जे हुं धर्म रहित दिवसो केम गमावुं छुं? घर बलवा मांड्ये छते केम सुइ रहुं छुं? अने बलता एवा आत्मानी केम उपेक्षा करुं छुं?

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

जाजा वच्चइ रयणी, न सा पडिनिअत्तइ ॥

अहम्मं कुणमाणस्स, अहला जंति राइउ ॥४०॥

शब्दार्थ--जे जे रात्री दिवसो जाय छे ते ते पाछा आवता नथी. कारणके, अधर्म, करनार माणसोना रात्री दिवस निष्फल जाय छे.

जस्स हि मच्चुणासक्कं, जस्स वि हि पलायणं ॥
जो जाणे न मरिस्सामि, सोहु कंखे सुए सिया ॥४१॥

शब्दार्थ--जेने मृत्युनी साथे मित्रता छे, जेने मृत्युथी नासी जवुं छे वली जे पुरुष एम जाणे छे के, हुं मरीश नहि, ते पुरुष कदापि आवती काले धर्म करवानी इछा करे छे ॥४१॥

(आर्यावृत्तम्.)

दंसकलिअं करित्ता, वच्चंति हु राइउ अ दिवसा य ॥
आउस संविल्लंता, गयावि न पुणो निअत्तंति ॥४२॥

शब्दार्थः--फालका उपरथी दंशवमे सूत्रने उकेलवानो पेठे आयुष्यने उकेलता एवा रात्री दिवसो चाल्या जाय छे अने ते गयेला रात्री दिवस पाछा आवता नथी. ॥ ४२ ॥

(उपजातिवृत्तम्)

जहेह सीहो व मियं गहाय, मच्चू नरं नेइ हु अंतकाले
न तस्स माया व पिया व भाया, कालंमि तंमिऽसहरा भवंति

शब्दार्थः--जेम आ लोकमां सिंह मृगने पकडीने मारी नांखे छे तेम मृत्यु माणसने निश्चे विनाश पमाडे छे; पण ते वखत ते माणसने माता, पिता अने भाइ रक्षण करवा समर्थ थता नथी.

(आर्यावृत्तम्.)

जिअं जलबिंदुसमं, संपत्तीउ तरंगलोलाउ ॥
सुमिणयसमं च पिम्मं, जं जाणसु तं करिज्जासु ॥ ४४॥

शब्दार्थः--जीवीत दर्भना अग्रभाग उपर रहेला जलबिंदु

समान, संपत्तियो जलना तरंगो समान अने प्रेम स्वप्न समान छे, माटे जो तुं तेवुं जाणतो होय तो धर्म आचर. ॥ ४४ ॥

(रथोद्धतावृत्तम्)

संझरागजलबुब्बुउवमे, जीविए अ जलबिंदुचंचले ॥
जुवणे य नइवेगसन्निभे, पावजीव किमियं न बुज्झसे ४५

शब्दार्थः--संध्या समयनो रंग, पाणीना परपोटा अने दर्भ ना अग्रभाग उपर रहेलुं पाणीनुं बिंदु, तेना समान जीवित छते वली नदीना वेग समान युवावस्था छते हे पाप जीव ! तुं बोध नथी पामतो ए शुं ? ॥ ४६ ॥

(आर्यावृत्तम्)

अन्नन्न सुआ अन्न-न्न गेहिणी परिअणोवि अन्नन्न ॥
नूअबलिव, कुकुंबं, पकित्तं दयकयंतेण ॥ ४६ ॥

शब्दार्थः--अरे निंदा करवा योग्य काले नूतने बलिदान आपवानी पेठे पुत्रोने जूदी गतिमां, स्त्रीने जूदी गतिमां अने परिवारने जूदी गतिमां; एम सर्व कुटुंबने जूदुं जूदुं करी नाख्युं छे.

जीवेण नवेनवे मि-लियाइ, देहाइ जाइ संसारे ॥
ताणं न सागरेहिं, कीरइ संखा अणंतेहिं ॥ ४७ ॥

शब्दार्थः--हे आत्मन्! आ संसारमां जीवे, नवे नवमां जे देहो मेलव्याछे, तेउनी अनंता सागरोपमथी पण संख्या थइ शके तेम नथी.

नयणोदयंपि तासिं, सागरसलिलाउ बहुयरं होइ ॥
मलियं रुयमाणीणं माऊणं अन्नमन्नाणं ॥ ४८ ॥

शब्दार्थः--हे आत्मन्! ते अपर अपर जन्मनी रुदन करती माताउनां आंसुनां जलनुं प्रमाण समुद्रनां जलथी पण वधारे छे.

जं नरए नेरइआ, दुहाइ पावंति घोरणंताइ ॥

तत्तो अणंतगुणिअं, निगोअमज्झे दुहं होइ ॥ ४९ ॥

शब्दार्थः--नरकमा नारकी जीवो जे घोर अनंत दुःख पामे छे, तेनाथी अनंतगणुं दुःख निगोदमां छे, ॥ ४९ ॥

तंमिवि निगोअमज्झे, वसिउ रेजीव विविहकम्मवसा ॥
विसहंतो तिक्कदुहं, अणंतपुग्गलपरावत्ते ॥ ५० ॥

शब्दार्थः--अरे जीव! विविध कर्मना वश्यथी ते निगोदनी मध्ये पण तुं तिक्ष्ण दुःखने सहन करतो थतो अनंत पुद्गलपरावर्त्त काल सुधी वश्यो छे. ॥ ५० ॥

नीहरिअ कहवि तत्तो, पत्तो मणुअत्तणंपि रेजीव ॥
तत्थवि जिणवरधम्मो, पत्तो चिंतामणिसरित्थो ॥५१॥

शब्दार्थः—अरे जीव ! महा कष्टे करीने ते निगोदथी नीकली तुं मनुष्य पणाने पाम्यो छे अने तेमां पण चिंतामणि रत्न सरखा जिनेश्वरना धर्मने पाम्यो छे. ॥ ५१ ॥

पत्तेवि तंमि रेजीव, कुणसि पमायं तमं तुमं चेव ॥
जेणं भवंधकूवे, पुणोवि पडिउ दुहं लहसि ॥ ५२ ॥

शब्दार्थः—अरे जीव! ते जिनेश्वर धर्म प्राप्त थया थता प ण तुं जेनाथी फरीने पण संसाररूप कूवामां पडीने दुःख पमाय एवा प्रमादने करे छे. ॥ ५२ ॥

भवलद्धो जिणधम्मो, न य अणुविन्नो पमायदोसेणं ॥
हा जीव अप्पवेरि अ, सुबहुं परउं विसूरहिसि ॥ ५३ ॥

शब्दार्थः--हे जीव तने जिनेश्वरनो धर्म प्राप्त थयो, पण तें प्रमादना दोषथी तेने सेव्यो नहि; जेथी हे आत्मवैरी! तुं आगल बहुज खेद करीश. ॥ ५३ ॥

सोअंति ते वराया, पत्था समुवट्ठिअंमि मरणंमि ॥

पावपमायवसेणं, न संचिउं जेहिं जिणधम्मो ॥ ५४ ॥

शब्दार्थः--जेमणे पापरूप प्रमादना वश्यथो जिनधर्म नथी सेव्यो ते रांक पुरुषो मरण प्राप्त थये उते शोक करे छे. ५४

धी धी धी संसारं, देवो मरिऊण जं तिरी होइ ॥
मरिऊण रायराया, परिपच्चइ निरयजालाए ॥ ५५ ॥

शब्दार्थः--आ संसारनेज धिक्कार छे! धिक्कार छे!! धिक्कार छे!!! कारणके, देवता मरीने तिर्यंच थाय छे अने चक्रवर्त्ती मरीने नरकनी ज्वालामां पचाय छे. ॥ ५५ ॥

जाइ अणाहो जीवो, दुमस्स पुप्फंव कम्मवायहउं ॥
धनधन्नाहरणाइं, घरसयणकुटुंब मिल्हेवि ॥ ५६ ॥

शब्दार्थः--अनाथ जीव धन, धान्य, आभरण, घर, स्वजन अने कुटुंबने त्यजीने कर्मरूप वायुथी हणायो उतो वृक्षनां पुष्पनी पेठे नीचे पडे छे. (नीची गति पामे छे.) ॥ ५६ ॥

वसिअं गिरीसु वसिअं, दरीसु वसिअं समुद्दमज्झंमि ॥
रुक्खग्गेसु अ वसिअं, संसारे संसरंताणं ॥ ५७ ॥

शब्दार्थ--हे आत्मन्! संसारने विषे भमता एवा तें पर्वतो उपर, गुफामां, समुद्रमां अने वृक्षोनां अग्रभागने विषे निवास कर्यो छे.

देवो नेरइउं त्ति य, कीड पयंगु त्ति माणसो एसो ॥
रूवस्सी य विरूवो, सुहभागी दुक्खभागी य ॥ ५८ ॥

शब्दार्थः-हे जीव! तुं केटलीक वखत देवता, नारकी, कीडो पतंग अने मनुष्य थयो छे. वली तेनो तेज तुं केटलीक वखत रूपवंत, कुरूपवंत, सुखी अने दुःखी थयो छे. ॥५८॥

राउत्ति अ दुमगुत्ति अ, एस सपागुत्ति एस वेअविऊ ॥
सामी दासो पुज्जो, खलुत्ति अधणो धणव इत्ति ॥५९॥

शब्दार्थः--एज तुं केटली वखत राजा, भीखारी, चंडाल, ब्राह्मण, स्वामी, दास, पूज्य, खल, निर्धन अने धनवंत थयो छे.

नविअत्थिकोइनियमो,सकम्मविणिविठ्ठसरिसकय चिठ्ठो
अन्नुन्नरूववेसो, नडुव्व परिअत्तए जीवो ॥ ६० ॥

शब्दार्थः--ए पूर्वे कहेलामां कोइ जातनो नियम नथी. कारणके, पोते पोतानां कर्मनी रचना प्रमाणे चेष्टा करनारो जीव नटनी पेठे जूदां जूदां रूप लइने फरया छे. ॥ ६० ॥

नरएसु वेयणाउ, अणोवमाउं असायबहुलाउ ॥
रे जीव तए पत्ता, अणंतखुत्तो बहुविहाउ ॥ ६१ ॥

शब्दार्थः--अरे जीव ! तें नरकमां उपमा रहित अने अशाता वेदनावाली बहु प्रकारनी वेदनाउं अनंतीवार प्राप्त करी छे.

देवत्ते मणुअत्ते, पराभिउंगत्तणं जवगएणं ॥
भीसणदुहं बहुविहं अणंतखुत्तो समणुभूअं ॥ ६२ ॥

शब्दार्थः--हे जीव ! तें देवपणामां, मनुष्यपणामां परतंत्र पणाने पामवावडे बहु प्रकारनुं भयंकर दुख अनंतीवार अनुजव्युंछे.

तिरिअगइं अणुपत्तो, भीममहावेअणा अणेगविहा ॥
जम्मणमरणरहट्टे, अणंतखुत्तो परिभ्भमिउं ॥ ६३ ॥

शब्दार्थः--हे जीव ! तीर्यंच गतिने पामेलो तुं अनेक प्रकारनो भयंकर वेदनावाला जन्म मरण रूप रेंहटमां अनंतीवार भम्यो छुं.

जावंति केवि दुक्खा, सारीरा माणसा व संसारे ॥
पत्तो अणंतखुत्तो, जीवो संसारकंतारे ॥ ६४ ॥

शब्दार्थः--संसारमां शरीरसंबंधी अने मनसंबंधी जेटलां कोइ दुखो छे ते सर्वे आ संसाररूप अरण्यमां भमता एवा जीवे अनंतीवार पाम्यो छे ॥ ६४ ॥

तण्हा अणंतखुत्तो, संसारे तारिसी तुमं आसी ॥
जं पसमेउं सव्वो--दहीणमुदयं न तीरिज्जा ॥ ६५ ॥

शब्दार्थः--हे जीव ! तने तेवा प्रकारनी (तृष्णा) तृष्णा संसारने विषे अनंतीवार थइ छे के, जे तृष्णाने शमाववा माटे सर्वे समुद्रोनुं पाणी पण समर्थ न थाय. ॥ ६५ ॥

आसी अणंतखुत्तो, संसारे ते बुहावि तारिसीया ॥
जं पसमेउं सव्वो, पुग्गलकाउवि न तरिज्जा ॥६६॥

शब्दार्थः--हे जीव ! वली तने संसारमां तेवी क्षुधा अनंतीवार उत्पन्न थइ छे के, जे क्षुधाने शमाववाने घृतादि पुद्गल समूहो पण समर्थ न थाय ॥ ६६ ॥

काऊण मणेगाइं, जम्मणमरणपरिअट्टणसयाइं ॥
दुक्केण माणुसत्तं, जइ लहइ जहिच्छिअं जीवो॥६७॥

शब्दार्थः-ज्यारे जीव अनेक एवा जन्म मरणना शेंकडो परावर्तने करीने दुःखथी मनुष्यभव पामे त्यारे ते इच्छित सुख पामे छे.

तं तह दुल्लहलंभं, विज्जुल्लयाचंचलं च मणुअत्तं ॥
धम्मंमि जो विसीअइ, सो काउरिसो न सप्पुरिसो६८

शब्दार्थः--जे पुरुष दश दृष्टांतथी दुर्लभ अने विजलीनी पेठे चंचल एवा ते मनुष्य भवने पामीने धर्मने विषे खेद पामेछे, ते कायर पुरुष जाणवो पण सत्पुरुष न जाणवो. ॥ ६८ ॥

(उपजाति वृत्तम्)

माणुस्सजंम्मे तमि लद्धयंमि, जिणंदधम्मो न कओअ जेणं
तुट्टे गुणे जह धाणुक्कएणं, हत्था मलेवाय अवस्स तेणं

शब्दार्थः--जेणे मनुष्यजन्मरूप संसारसमुद्रनो कांठो प्राप्त थया छता जिनेंद्र धर्म नथी करयो तेने जेम धनुष्यनी दोरी

त्रुटी जवाथी धनुष्यधारी पुरुषने हाथ घसवा पडे डे तेम अव-श्य हाथ घसवा पडे डे. ॥ ६९ ॥

रेजीव निसुणि चंचलसहाव, मिल्हेविणु सयलवि बज्झनाव
नवनेअपरिग्गहविविहजाल, संसारि अछि सहुइंदआल

शब्दार्थः—अरे जीव! सांजल. तुं चंचल स्वजाववाला आ सर्व बाह्य जावोने अने नव जेदवाला परिग्रहना विविध समूह ने मूकीने परलोकमां जइश, माटे संसारमां शरीरादि जे कांइ देखाय ते सर्व इंद्रजाल समान डे. ॥ ७० ॥

पियपुत्तमित्तघरघरणिजाय,
इहलोइअ सव्व नियसुहसुहावे ॥
नवि अछि कोइ तुह सरणि मुक्क,
इक्कलु सहसि तिरिनिरयदुक्क ॥ ७१ ॥

शब्दार्थः—हे मूर्ख! आ लोक संबंधी सर्व पिता, माता, पुत्र, मित्र, घर अने स्त्री विगेरेनो समूह पोतपोताने सुख करवाना स्वजाववा-लो डे; परंतु तिर्यंच अने नरकनां डुःखने तो तुं एकलोज सहन करीश. ते वखते तेमांनुं कोइ तहारे शरण करवा योग्य नथी. ७१

(मागधिकावृत्तम्)

कुसग्गे जह उसबिंदुए, थोवं चिठइ लंबमाणए ॥
एवं मणुआण जीविअं, समयं गोअम मा पमायए७२

शब्दार्थः—जेम दर्जना अग्रजाग उपर रहेलुं पाणीनुं बिंडु थोडो वखत रहेडे, तेम मनुष्यनुं जीवीत पण थोडा वखतनुं डे, माटे हे गौतम! एक समय पण प्रमादो थइश नहि. ॥ ७२ ॥

संबुज्झह किं न बुज्झह, संबोही खलु पिच्च डुल्लहा ॥
नो हू उवणमंति राईउ, नो सुलहं पुणरवि जीवियं७३

शब्दार्थः—हे भव्यजीवो ! बोध पामो. शा माटे बोध वा मता नथी ? मृत्यु पाम्या पछी परभवमां बोधि दुर्लभ छे. गये लां रात्री दिवस पाछा आवतां नथी. तेमज जीवित पण फरी मलवुं सुलभ नथी. ॥ ७३ ॥

हरा वुड्ढा अ पासह, गब्भत्थावि चयंति माणवा ॥
सेणे जह वट्टयं हरे, एवं आउखयंमि तुट्टइ ॥७४॥

शब्दार्थः--बालक, वृद्ध अने गर्भमां रहेला माणसो मृत्यु पामे छे, तेने तुं जो. वछी जेम सिंचाणो तेतरने मारे छे तेम आयुष्यनो क्षय थये जीवित त्रुटी जाय छे. ॥ ७४ ॥

(आर्यावृत्तम्.)

तिहुअणजणं मरंतं, दट्ठूण नयंति जे न अप्पाणं ॥
विरमंति न पावाउ, धिधि धिट्ठत्तणं ताणं ॥ ७५ ॥

शब्दार्थः-जे पुरुषो मृत्यु पामता एवा त्रण भुवनना माणसोने जोता छता पोताना आत्माने धर्मने विषे स्थापन करता नथी अने पापथी निवर्त्तता नथी, तेउनां धिठपणाने धिक्कार छे ! धिक्कार छे !!

मा मा जंपह बहुअं, जे बद्धा चिक्कणेहिं कम्मेहिं ॥
सव्वेसि तेसि जायइ, हियोवएसो महादोसो ॥ ७६ ॥

शब्दार्थः--(अयोग्य शिष्योने उपदेश करता गुरुने जोइ योग्य शिष्य गुरुने कहे छे के,) "हे गुरो! जे पुरुषो पोतानां चिक्कणां कर्मथी बंधायलां छे, तेमने बहु उपदेश न करो, कारणके ते अयोग्य शिष्योने हितोपदेश महा दोषवालो थाय छे. ॥७६॥

कुणसि ममत्तं धणसय-ण विहवपमुहेसु अणंतदुक्केसु ॥
सिद्धिलेसि आयरं पुण, अणंतसुक्कंमि मुक्कंमि ॥७७॥

शब्दार्थः--हे आत्मन् ! तुं अनंत दुःखनां कारण एवा धन

स्वजन अने लक्ष्मी विगरेमां ममता करे छे अने वली अनंत सुखवाला मोक्षने विषे आदरने शिथिल करे छे. ॥ ७७ ॥

संसारो दुहहेऊ, दुक्कफलो दुस्सहदुक्करूवो अ ॥
न चयंति तंपि जीवा, अइबद्धा नेहनिअलेहिं ॥७८॥

शब्दार्थः-हे जीव ! आ संसार दुःखनुं कारण, दुःख छे फल जेनुं एवो अने दुःसह दुःखरूपज छे. स्नेहरूप बेडीथी बंधायेला जीवो ते संसारने पण त्यजी देता नथी. ॥ ७८ ॥

निअकम्मपवणचलिउ, जीवो संसारकाणणे घोरे ॥
का का विडंबणाउ, न पावए दुसहदुक्काउ ॥ ७९ ॥

शब्दार्थः-आ घोर संसाररूप अरण्यमां पोतानां कर्मरूप पवनथी चंचल एवो जीव! जेनाथी दुःसह दुःख उत्पन्न थाय छे एवी कइ कइ वध बंधनादि विटंबना नथी पाम्यो ? अर्थात् सर्व पाम्यो छे.

सिसिरंमि सीअलानिल-लहरिसहस्सेहिं भिन्नघणदेहो
तिरिअत्तणंमिऽरन्ने, अणंतसो निहणमणुपत्तो ॥८०॥

शब्दार्थः-हे जीव ! तुं तिर्यंच भवमां अरण्यने विषे शियालामां शितल पवननी हजारो लेहेरोथी भेदायेला दृढ देहवालो थइने अनंतीवार मृत्यु पाम्यो छे ॥ ८० ॥

गिम्हायवसंतत्तो, रन्ने छुहिउं पिवासिउं बहुसो ॥
संपत्तो तिरिअभवे, मरणदुहं बहु विसूरंतो ॥८१॥

शब्दार्थः—हे जीव ! तुं तिर्यंच भवमां अरण्यने विषे भनालाना तापथी तप्त थयो थको बहुवार भूख्यो तथा तरश्यो थइने बहु खेद पामतो मृत्यु पाम्यो छे ॥ ८१ ॥

वासासुऽरन्नमज्झे, गिरिनिज्झरणोदगेहिं बद्धंतो ॥
सीआनिलमुक्कविउ, मज्झसि तिरिअत्तणे बहुसो ॥८२॥

शब्दार्थः—हे जीव ! तुं तिर्यंच भवमां चोमासाने विषे वनमां पर्वतोनां झरणानां पाणीथी खेंचाइने शितल पवनथी दग्ध थयो थतो बहुवार मृत्यु पाम्यो छे. ॥ ८२ ॥

एवं तिरिअभवेसु, कीसंतो दुक्कसयसहस्सेहिं ॥
वसिउं अणंतखुत्तो, जीवो भीसणभवारन्ने ॥८३॥

शब्दार्थ--ए प्रमाणे तिर्यंच भवमां शोकरूप दुःखोथी क्लेश पामतो जीव भयंकर संसाररूप अरण्यमां अनंतीवार वश्यो छे.

दुट्ठट्ठकम्मपलया-निलपेरिउं भीसणंमि भवरन्ने ॥
हिंमंतो नरएसुवि, अणंतसो जीव पत्तोसि ॥ ८४ ॥

शब्दार्थः--हे जीव ! दुष्ट एवां आठ कर्मरूप प्रलयकालना पवनथी प्रेरायेलो तुं भयंकर संसाररूप अरण्यमां चालतो थतो नरकने विषे पण अनंतीवार दुःख पाम्यो छे. ॥ ८४

सत्तसु नरयमहीसु, वज्जानलदाहसीअविअणासु ॥
वसिउं अणंतखुत्तो, विलवंतो करुणसद्देहिं ॥ ८५ ॥

शब्दार्थः--हे जीव! वज्राग्निनो दाह छे जेमां तथा अत्यंत शीत वेदना छे जेमां एवी सात नरक पृथ्वीमां तुं करुण शब्दथी विलाप करतो थतो अनंतीवार वश्यो छे, ॥ ८५ ॥

पियमायसयणरहिउ, दुरंतवाहिहिं पीडिउ बहुसो ॥
मणुअभवे निस्सारे, विलवाविउ किं न तं सरसि ८६

शब्दार्थः-- अरे जीव! आ सार रहित मनुष्यभवमां पिता मातादि स्वजनथी रहित अने महा व्याधिथी बहुवार पीडा पामो तथा विलाप करतो तुं ते मनुष्य भवने शुं नथी संभारतो?

पवणुव्व गयणमग्गे, अलक्खिउ भमइ भववणे जीवो॥
भाणट्ठाणंमि समु-च्चिऊण, धणसयणसंघाए ॥८७॥

शब्दार्थः--जीव आ संसाररूप वनमां एकाणे एकाणे धन स्वजनना समूहने त्यजी दइ आकाशमां पवननो पेठे अदृश्य थयो थतो नमे छे. ॥ ८७ ॥

विहिजंता असयं, जम्मजरामरणतिक्खकुंतेहिं ॥
दुहमणुहवंति घोरं संसारे संसरंत जीआ ॥८८॥
तहवि खणंपि कयावि हु, अन्नाणभुयंगमंकिआ जीवा
संसारचारगाउ, नयउं, विजंति मूढमणा ॥ ८९ ॥

शब्दार्थः--संसारमां नमता एवा जीवो जन्म, जरा अने मरणरूप तीक्ष्ण भालाथी निरंतर विंधाया थता घोर दुःखने अनुभवे छे तो पण मूढ मनवाला अने अज्ञानरूप भुजंगथी डसायला जीवो क्यारे पण निश्चे संसाररूप बंधीखानामांथी क्षणमात्र उद्वेग पामता नथी. ॥ ८८-८९ ॥

कीलसि किअंतवेलं, सरीरवाडीइ जत्थ पइसमयं ॥
कालरहट्टघडीहिं, सोसिज्जइ जीविअंभोहं ॥ ९० ॥

शब्दार्थः--हे जीव ! तुं शरीररूपी वाड्यने विषे केटलो वखत सुधी क्रीडा करीश ? के, जे वाड्यमां समये समये कालरूप रहेंटनी घडीयोथी जीवितरूप पाणीनो प्रवाह सूकाइ जाय छे.

रे जीव बुज्झ मा मुज्झ, मा पमायं करेसि रे पाव ॥
किं परलोए गुरुदुक्ख-भायणं होहिसि अयाण ॥९१॥

शब्दार्थः--अरे जीव ! तुं बोध पाम. मोह न पाम. अरे पाप ! तुं धर्ममां प्रमाद न कर अरे अज्ञान ! तुं परलोकमां महा दुःखनो पात्र केम थाय छे? ॥ ९१ ॥

बुज्झसु रे जीव तुमं, मा मुज्झसु जिणमयंमि नाऊणं ॥
जम्हा पुणरवि एसा, सामग्गी दुल्लहा जीव ॥ ९२ ॥

शब्दार्थः--अरे जीव! तुं बोध पाम अने धर्मस्वरूप जाणीने जिनमतमां मोह न पाम. अरे जीव! कारणके, फरीथी आ सामग्री मलवी दुर्लभ छे. ॥ ९२ ॥

दुलहो पुण जिणधम्मो, तुमं पमायायरो सुहेसी य ॥
दुसहं च नरयदुक्कं, कह होहिसि तं न याणामो ९३

शब्दार्थः--जिनधर्म फरीथी मलवो दुर्लभ छे. तेम तुं प्रमादनी खाण अने सुखनी इच्छा करनारो छे. वली नरक दुःख दुःसह छे, माटे हुं नथी जाणतो के, परलोकमां तुं केम थइश, अर्थात् तहारी शी गति थशे ? ॥ ९३ ॥

अथिरेण थिरो समलेण, निम्मलो परवसेण साहीणो॥
देहेण जइ विढप्पइ, धम्मो ता किं न पज्जत्तं ॥९४॥

शब्दार्थः--जो अस्थिर, मलिन अने परस्वाधिन एवा देहथी स्थिर, निर्मल अने स्वाधिन एवो धर्म मेलवी शकाय तो पछी शुं प्राप्त करयुं न कहेवाय ? ॥ ९४ ॥

जह चिंतामणिरयणं, सुलहं न हु होइ तुच्छविहवाणं ॥
गुणविहववज्जिआणं, जिआण तह धम्मरयणंपि ९५

शब्दार्थः--अल्प पुण्यवालाने जेम चिंतामणि रत्न सुलभ न ज होय तेम गुणविभव रहित जीवोने धर्मरत्न पण सुलभ न होय.

जह दिठीसंजोगो, न होइ जम्मंधयाण जीवाणं ॥
तह जिणमयसंजोगो, न होइ मिच्छंधजीवाणं ॥९६॥

शब्दार्थः जेम जन्मांध जीवोने आंखोथी देखवुं थतुं नथी तेम मिथ्यात्वथी आंधला जीवोने जिनमतनो संयोग थतो नथी.

पच्चक्खमणंतगुणे, जिणंदधम्मे न दोसलेसोवि ॥
तहवि हु अन्नाणंधा, न रमंति कयावि तंमि जिआ९७

शब्दार्थः--प्रत्यक्ष एवा अनंतगुणवाला जिनराजना धर्मने विषे दोषनो लेश मात्र नथी. तो पण अज्ञानथी आंधला जीवो निश्चे ते धर्मने विषे क्यारे पण रमता नथी. ॥ ९७ ॥

मिच्छे अणंतदोसा, पयमा दीसंति नवि य गुणलेसो ॥
तहवि य तं चेव जिया, हा मोहंधा निसेवंति ॥ ९८ ॥

शब्दार्थ—मिथ्यात्वथी प्रगट अनंत दोषो देखायछे अने गुणलेश देखातो नथी. तोपण मोहथी आंधला जीवो ते मिथ्यात्वनेज सेवे छे. ए घणुं आश्चर्य छे. ॥ ९८ ॥

धि धी ताण नराणं, विन्नाणे तह गुणेसु कुसलत्तं ॥
सुहसच्चधम्मरयणे, सुपरिक्कं जे न जाणंति ॥ ९९ ॥

शब्दार्थः--सुखरूप अने सत्यरूप धर्मरत्नने विषे जे पुरुषो उत्तम परीक्षा नथी जाणता. ते पुरुषोना विज्ञानने विषे अने गुणने विषे कुशलपणाने धिक्कार थाउ ! धिक्कार थाउ !! ॥ ९९ ॥

(अनुष्टुप्वृत्तम्)

जिणधम्मोऽयं जीवाणं, अप्पुवो कप्पपायवो ॥
सग्गापवग्गसुक्खाणं, फलाणं दायगो इमो ॥ १०० ॥

शब्दार्थः—आ जिनधर्म जीवोने अपूर्व कल्पवृक्ष छे, तेथी ए कल्पवृक्ष स्वर्ग अने मोक्षनां सुखरूप फलोनो आपनार छे. १००

धम्मो बंधु सुमित्तो अ, धम्मो अ परमो गुरु ॥
मुक्कमग्ग पयदाणं, धम्मो परमसंदणो ॥ १०१

शब्दार्थः--धर्म एज बंधु अने उत्तम मित्र छे. वली धर्म उत्तम गुरु छे तेमज धर्म मोक्ष मार्गमां प्रवृत्तेलाने उत्कृष्ट रथ समान छे. ॥१०१ ॥ (आर्यावृत्तम.)

चउगइणंतदुहानल-पलित्तभवकाणणे महाभीमे ॥

सेविसु रे जीव तुमं, जिणवयणं अमियकुंभसमं ॥१०२॥

शब्दार्थः--अरे जीव ! महा भयंकर अने चार गतिना अनंत दुःखरूप अग्निथी सलगता संसाररूप वनमां अमृतनां कुंभ समान जिनराजनां वचनने सेवन कर. ॥१०२॥

विसमे भवमरुदेसे, अणंत दुह गिम्हतावसंतत्ते ॥
जिणधम्मकप्परुक्कं, सरसु तुमं जीव सिवसुहदं ॥१०३॥

शब्दार्थः--हे जीव ! तुं विषम अने अनंतां दुःखरूप उनाळा ना तापथी तप्त एवा मरुदेशमां मोक्षतुल्य आपनारा जिनधर्म रूप कल्पवृक्षनुं सेवन कर. ॥ १०३ ॥

किं बहुणा जिण धम्मे, जइअव्वं जह भवोदहिं घोरं ॥
लहुतरियमणंतसुहं, लहइ जिउ सासयं ठाणं १०४

शब्दार्थ--हे आत्मन् ! बहु कहेवाथी शुं ? परंतु तहारे जिन धर्मने विषे ते प्रकारे यत्न करवो के, जेथी जीव भयानक एवा संसाररूप समुद्रने झट तरीने अनंत सुखवाळा मोक्षस्थानने पामे,

॥ इति वैराग्यशतक समाप्तम् ॥

॥ अथ अभव्य कुलकम् ॥

जह अभविय जीवेहिं, नफासिया एवमाइया भावा ॥
इंदत्तमणुत्तरसुर, सिलायनर नारयत्तं च ॥ १ ॥

शब्दार्थः--अभव्य जीवो ए आ हवे पछी कहेवामां आवशे ते भावो स्पर्श्या नथी. ते इंद्रपणुं, अनुत्तरवासी देवपणुं, त्रेसठ शलाका पुरुषपणुं अने नव नारदपणुं ॥ १ ॥

केवलिगणहरहत्थे, पव्वज्जा तिभुवत्तरं दाणं ॥
पवयणसुरी सुरत्तं, लोगंतिय देवसामित्तं ॥ २ ॥

शब्दार्थः--वली केवली तथा गणधरना हाथे दीक्षा, ती-

र्थंकरनुं वार्षिक दान, प्रवचननी अधिष्टायक देवी तथा देवपणुं, लोकांतिक देवपणुं अने देवपतिपणुं न पामे ॥ २ ॥

तायत्तीससुरत्तं, परमाहम्मिय जुयलमणअत्तं ॥
संन्निन्नसोयं तह, पुव्वधराहारयपुलायत्तं ॥ ३ ॥

शब्दार्थः--त्रायत्रिंशकदेवपणुं, पंदर जातिना परमाधामिपणुं, युगलिया मनुष्यपणुं, वली सन्निन्न श्रोत लब्धि, पूर्वधरलब्धि, आहारकलब्धि अने पुलाकलब्धिपणुं पण न पामे ॥३॥

मणनाणाई सुलद्धि, सुपत्तदाणं समाहिमरणत्तं ॥
चारणदुगमहुसिप्पय, खीरासव खीरठाणत्तं ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--मतिज्ञान तथा श्रुतज्ञाननी लब्धि, सुपात्रदान, समाधि मरण; विद्याचारण अने जंघाचारणनी लब्धि, मधुसर्पि लब्धि, क्षिराश्रव लब्धि क्षिर स्थानकी लब्धि पण न पामे ॥४॥

तित्थयर तित्थपडिमा, तणुपरिभोगाइ कारणेवि पुणो ॥
पुढवाइय भावंमि वि, अभव्वजीवेहिं नो पत्तं ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--तीर्थंकर तथा तीर्थंकरनी प्रतिमा, वली शरीरना परिभोगादि कारणमां न पामे. तेमज अभव्य जीवो पृथ्वीकाय ना भावोने विषे पण न प्राप्त थाय ॥ ५ ॥

चउदसरयणत्तंपि, पत्तं न पुणो विमाणसामित्तं ॥
सम्मत्तनाणसंयम, तवाइ भावा न भावदुगे ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--चौद रत्नपणुं अने वली विमाननुं स्वामीपणुं न पामे. वली सम्यक्त, ज्ञान, दर्शन, चारित्र, अने तपादि बाह्याभ्यंतर ए बे भाव पण न पामे ॥ ६ ॥

अणुभवजुत्ता भत्ती, जिणाणसाहम्मियाण वच्छलं ॥
न य साहेइ अभव्वो, संविग्गत्तं न सुप्पक्कं ॥ ७ ॥

शब्दार्थः—अभव्य जीव अनुभव युक्त भक्ति, जिनेश्वरनी आज्ञा प्रमाणे साधर्मिनी सेवा भक्ति, संसारथी वैराग्यपणुं तेमज उत्तम पक्ष न पामे. ॥ ७ ॥

जिणजणयजणणिजाया, जिणजक्खाजक्खणी जुगपहाणा
आयरियपयाइदसगं, परमब्भुणट्ठमप्पत्तं ॥ ८ ॥

शब्दार्थ—जिनेश्वरना माता, पिता, स्त्री, जक्ष, जक्षणी अने युगप्रधान पण न थाय. वली आचार्यादि दश पदनो विनय तेमज परमार्थथी अधिकपणुं न पामे. ॥ ८ ॥

अणुबंधहेउसरूवा, तब्ब अहिंसा तिहा जिणुदिट्ठा ॥
दव्वेण य भावेण य, दूहावि तेसिं न संपत्ता ॥ ९ ॥

शब्दार्थ—वली अभव्य जीव अनुबंध, हेतु अने स्वरूप एवी त्रण प्रकारे श्री जिनेश्वरे कहेली अहिंसा द्रव्य अने भाव एवा बे भेदथी न पामे ॥ ९ ॥

॥ इति अभव्यकुलम् ॥

॥ अथ पुण्यकूलकम् ॥

संपुन्नइंदियत्तं, माणुसत्तं च आयरियखित्तं ॥
जाइकुलजिणधम्मो,लब्भंति पभुयपुन्नेहिं ॥ १ ॥

शब्दार्थः—घणां पुण्यना उदयथी पांचे इंद्रियनुं अखंडितपणुं, मनुष्यपणुं, आर्यक्षेत्र, जाति, कुल अने जिनधर्म प्राप्त थाय छे.

जिणचलणकमलसेवा, सुगुरुपायपज्जुपासणं चेव ॥
सज्झाय वायवमंतं, लब्भति पभुयपुन्नेहिं ॥ २ ॥

शब्दार्थः—घणां पुण्यना उदयथी जिनराजनां चरणकमलनो सेवा, सुगुरुनां चरणनो सेवा, वांचनादि पांच प्रकारनी स-

ऊाय अने माठा वादने जीतवापणुं प्राप्त थाय छे. ॥ २ ॥

सुद्धो बुहो सुगुरुहिं, संगमो उवसमं दयालुत्तं ॥
दाखिन्नं करुणंजो, लब्भंति पन्नूयपुन्नेहिं ॥ ३ ॥

शब्दार्थ--घणां पुण्यना उदयथी शुद्ध बोधी बीजनुं पामवुं,सुगुरुनो साथे समागम, शांतपणुं, दाक्षिण्यपणुं अने करुणा प्राप्त थायछे.

समत्तं निच्चलंतं, वणाय परिपालणंअमायत्तं ॥
पढणं गुणणं विणउ, लब्भंति पन्नूयपुन्नेहिं ॥ ४ ॥

शब्दार्थ--घणां पुण्यना उदयथी निश्चल समकीत, वचननुं पालवुं, कपट रहितपणुं, भणवुं, गणवुं अने गुरुविगेरेनो विनय करवो विगेरे प्राप्त थाय छे. ॥ ४ ॥

उसगो उववाय, निच्छ विवहारंमि निउणत्तं ॥
मणवयणकायसुद्धी, लब्भंति पन्नूयपुन्नेहिं ॥ ५ ॥

शब्दार्थः-घणां पुण्यना उदयथी उत्सर्ग, अपवाद, निश्चय अने व्यवहारमां निपुणपणुं. वली मन, वचन अने कायानो शुद्धि प्राप्त थाय छे. ॥ ५ ॥

अवियारं तारुन्नं, जिणाणं राउ परोवियारत्तं ॥
निक्कंपयायझाणे, लब्भंति पन्नूयपुन्नेहिं ॥ ६ ॥

शब्दार्थ–घणां पुण्यना उदयथी अविकारी युवावस्था,जिन आज्ञामां राग, परोपकारपणुं,धर्मध्यानमां निश्चलपणुं प्राप्त थाय छे,

परनिंदापरिहारो, अप्पसंसा अत्तणो गुणाणं च ॥
संवेगो निवेगो, लब्भंति पन्नूयपुन्नेहिं ॥ ७ ॥

शब्दार्थः--घणां पुण्यना उदयथी परनिंदानो त्याग, पोतानी अप्रसंसा अने पोताना गुणना अवखाण, संसारथी वैराग्य अने

संसारथी निकलवानी इच्छा प्राप्त थाय छे. ॥ ७ ॥

निम्मलसीलाभासो, दाणुल्हासो विवेग संवासो ॥
चउगइदुहसंत्तासो, लब्भंति पभूयपुन्नेहिं ॥ ८ ॥

शब्दार्थः-घणां पुण्यना उदयथी निर्मल शीलनुं पालवुं, दान आपवामां उल्लास, हिताहितना विवेकनुं समीपपणुं अने चार गतिनां दुःखना त्रासनुं जाणपणुं होय छे. ॥ ८ ॥

दुक्कम्मगरिहा सुक्कम्मा--णुमोयणं पायच्छित तवचरणं ॥
सुहझाण नमुक्कारो, लब्भंति पभूयपुन्नेहिं ॥ ९ ॥

शब्दार्थः--घणां पुण्यना उदयथी माठां कृत्यनी निंदा, सारां कृत्यनी अनुमोदना, खोटा कृत्यनुं प्रायश्चित्त लेवुं, तप करवुं, शुभ ध्यान करवुं अने नमस्कार करवो. ए सर्व प्राप्त थाय छे.

इयगुणमणिभंमारो, सामग्गी पावीउण जेण कउ ॥
विहुनमोहपासा, लहंति ते सासयंसुक्खं ॥ १० ॥

शब्दार्थः--आ उपर रहेला गुणरूप मणिना भंमाररूप सामग्री पामीने जेणे ते प्रमाणे आचरण करयुं छे ते, मोहना पासने तोडी नाखी साश्वतां सुखने पामेछे.॥१०॥ इति पुण्यकुलकम् ॥

॥ अथ पुण्यपाप कुलकम् ॥

बत्तीसदिनसहस्सा. वाससये होइ आउपरिमाणं ॥
झिज्जंतं पईसमयं, पिहुह धम्मंमि जइअव्वं ॥ १ ॥

शब्दार्थः--सो वर्षना बत्रीस हजार दिवस, आयुष्यनुं एटलुं परिमाण होय छे. ते समये समये उंडुं थतुं जाय छे, एम जाणीने धर्ममां यत्न करवो. ॥ १ ॥

जइ पोसहसहीउ, तवनियमगुणेहिं गमइ एकदिणं ॥
ता बंधइ देवाउ, इत्तियमित्ताइं पलियाइं ॥ २ ॥

शब्दार्थः-जो कोइ जीव पोषह सहित तप नियमना गुणो थी एक दिवस गमावे तो ते आगल कहेशे तेटला पल्योपमनुं देवतानुं आयुष्य बांधे छे. ॥ २ ॥

सगवीसं कोमीसया, सतहत्तरी कोमीलख सहस्सा य॥
सत्तसया सतहुतरि, नवभागा सतपलियस्स ॥ ३ ॥

शब्दार्थः--सत्तावीस सो क्रोम, सीत्योतेर क्रोम, सीत्योतेर लाख सीत्योतेर हजार, सातसोने सीत्योतेर एटला पल्योपम अने वली एक पल्योपमनो नवमो भाग. ॥ ३ ॥

अठासीई सहस्सा, वाससये दुन्नि लख पहराणं ॥
एगावि अ जइ पहरो, धम्मजुत्त ता इमो लाहो ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--एकसो वर्षना बे लाख अने अठासी हजार पहोर छे. तेमांथी जो कोइ जीव एक पण पहोर धर्म युक्त (पोसह व्रत युक्त) थाय तो तेने आगल कहेशे एटलो लाभ थायछे ॥४॥

तिसयसगंचत्तकोमि, लखा बावीस सहस बावीसा ॥
दुसय दुवीस दुन्नागा, सुरआउबंधो य इगपहरे ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--त्रणसो सडतालीस क्रोम, बावीस लाख, बावीस हजार, बसो अने बावीस, पल्योपम अने वली उपर एक पल्योपमना बे भाग. वर्षमां एक पहोर पोषह करनारने देवतानां आयुष्यनो एटलो बंध थायछे. ॥ ५ ॥

दस लख असीय सहसा, महुत्त संखाय होइ वाससए ॥
जइ सामाइअसहिओ, एगोवि अत्ता इमो लाहो ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—सो वर्षनां मुहूर्त्त (बे घडीयो) दस लाख अने ऐंसी हजार थाय थायछे. जे जीव ए एक मुहूर्त्त सामायिक लहे तो तेने आगली गाथामां कहेशे तेटलो लाभ थाय छे. ॥ ६ ॥

बांणवयकोमीउं, लक्खा गुणसट्ठि सहस्स पणवीसं ॥
नवसयपणवीस जूआ, सतिहा अमुनाग पलियस्स ७

शब्दार्थः--बाणुं क्रोड,उंगणसाठ लाख,पच्चीस हजार नवसो पच्चीस पल्योपम अने उपर एक पल्योपमना आठीया सात भागः एटलुं देवगतिनुं आयुष्य बेघडी सामायक करनार जीव बांधे छे.

वाससये घडिआणं, लक्खिगवीसं सहस्स तह सठी ॥
एगावि अ धम्मजूआ, जइ ता लाहो इमो होइ ॥ ८ ॥

शब्दार्थः--एक वर्षनी घडीयो एकवीश लाख अने साठ हजार थाय, तेमांथी एक घडी पण जो जीव धर्म युक्त होय तो तेने आगली गाथामां कहेशे तेटला लाभ थाय छे.॥ ८ ॥

बायालकोडी गुणती-स लख बासठी सहस्स सयनवगं
ते सठी किंच्चूणा, सुराउ बंधोइ इगघडिए ॥ ए ॥

शब्दार्थः--एक घडी धर्म करनार जीव छेताल्लीश क्रोड, उगणत्रीस लाख, बासठ हजार, नवसो अने कांइक उंगा एवा त्रेंसठ एटला पल्योपमनुं आयुष्य बांधे. ॥ ए ॥

सठी अहोरत्तेणं; घडीआउं जस्स जंति पुरिसस्स ॥
नियमेणवि रहीआउ, सो दिअहउं निष्फलो तस्स १०

शब्दार्थः--एक दिवसनी साठना प्रमाणे जे पुरुषनी घडीयो जाय छे, तेमां व्रत नियमथी पण रहित जाय ते दिवस तेनो निष्फल जाणवो. ॥ १० ॥

चत्तारीअ कोडिसया, कोडीउं सत्तलख्ख अडयाला ॥
चालीसं च सहस्सा, वाससय हुंत्ती ऊसासा ॥ ११ ॥

शब्दार्थः--एक सो वर्षना चारसो ने सात क्रोड अडतालीस लाख, चालीस हजार एटला श्वासोश्वास थाय छे ॥ ११ ॥

इक्कोवि अ ऊसासो, न य रहिउं होइ पुण्यपावहिं ॥
जइ पुणेणं सहिउ एगोविअ ता इमो लाहो ॥ १२ ॥

शब्दार्थः--तेमांथी एक पण श्वासोश्वास पुण्य पाप रहित होय नहि; परंतु कोइ जीव जो एक श्वासोश्वास पुण्य सहित होय तो तेने आगली गाथामां कहेशे तेटलो लाभ थाय छे. १२

लख दुग सहस पणचत्तं, चउसया अठ चेव पलियाइं
किंचूणा चउभागा, सुराउ बंधो इगुसासे ॥ १३ ॥

शब्दार्थः--बे लाख, पीस्तालीस हजार, चारसो अने आठ पल्योपम वली कांइक उंणा चार भाग. एटलुं देवतानुं आयुष्य एक श्वासोश्वास धर्म करनारो पामे. ॥ १३ ॥

एगुणवीसं लक्खा, तेसठ्ठी सहस्स दुसय सत्तठ्ठी ॥
पलियाइं देवाउं, बंधइ नवकार उस्सगो ॥ १४ ॥

शब्दार्थः--उगणीस लाख, त्रेंसठ हजार बसो ने अडसठ. एटला पल्योपमनुं देवायु नवकार गणनारो अथवा आठ श्वासोश्वास धर्म सेवनारो पामे. ॥ १४ ॥

लक्खिगसठ्ठी पणती--स सहस दुसय दसपलिय, देवाउं
बंधई अहियं जीवो, पणवीसुसास उस्सगो ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--एकसठ लाख, पांत्रीस हजार, बसो ने दश पल्योपमनुं देवतानुं आयुष्य पच्चीस श्वासोश्वास अथवा एक लोगस्सनो काउस्सग्ग करनार जीव बांधे. ॥ १५ ॥

पावई पारायाणं, हवेउं निरयाउ अस्स बंधोवि ॥
इअ नाउ सिरि जिण कित्ति-अंमि धम्ममि उज्जमं कुणह

शब्दार्थः--हे भव्य जीवो ! पाप करनाराने ए प्रमाणे नर

कनो बंध पण होय छे. एम जाणीने श्री जिनेश्वरे कहेला धर्मने विषे उद्यम करो. ॥ १६ ॥

॥ इति पुण्य पाप कुलकम् ॥

॥ अथ गौतमकुलकम् ॥

लुद्धा नरा अत्थपरा हवंति, मूढा नरा कामपरा हवंति॥
बुद्धानरा खंतिपरा हवंति, मिस्सा नरा तिन्निवि आयरंति

शब्दार्थः--लोभीया पुरुषो धन मेलववाने तत्पर होय छे, मूर्ख पुरुषो कामने विषे तत्पर होय छे, पंडित पुरुषो क्षमामां तत्पर होय छे, अने मिश्र पुरुषो पूर्वे कहेला त्रणने पण आचरे छे.

ते पंडिया जे विरया विरोहे, ते साहुणो जे समयं चरंति॥
ते सत्तिणो जे न चयंति धम्मं, ते बंधवा जे वसणे हवंति १

शब्दार्थः--जे विरोधथी निवर्त्या ते पंडित, जे आगम प्रमाणे चाले ते साधु, जे धर्मने न त्यजे ते शक्तिवंत अने जे दुःखमां सहाय करे ते बांधवो जाणवा. ॥ १ ॥

कोहाभिभूया न सुहं लहंति, माणंसीणो सोयपरा हवंति
मायाविणो हुंति परस्स पेसा, लुद्धा महिच्छा नरयंजविंति

शब्दार्थः--क्रोधथी पराभव पामेला माणसो सुख न पामे, अभिमानी माणसो शोकवंत थाय, मायावी माणसो बीजाना चाकर थाय अने लोभी तथा म्होटी इच्छा करनारा नरक पामे ॥३॥

कोहो विसंकिंअमयं अहिंसा, माणो अरीकिंहियमप्पमाउ
माया नयं किंसरणं तुसच्चं, लोहो डहो किं सुहमाह तुट्ठी

शब्दार्थः प्र० विष शुं ? उ० क्रोध; प्र० अमृत शुं ? उ० अहिंसा; प्र० शत्रु कोण ? उ० मान; प्र० हित शुं ? उ० अप्रमाद;

प्र० जय शुं ? उ० माया; प्र० शरण करवा योग्य शुं ? उ० सत्य; प्र० दुःख शुं ? उ० लोभ; प्र० सुख शुं ? उ० संतोष.

बुद्धिअचंभंजयए विणीयं, कुद्धं कुशीलं जयए अकित्ति॥
संजिन्नचित्तं जयए अलद्धी, सच्चेठीयं संजयए सिरिय ५

शब्दार्थः--बुद्धि सरल अने विनयवंतने सेवे छे क्रोधी तथा कुशीलने अकीर्ति सेवे छे, जग्न चित्तवालाने अलद्धमी (निर्धनपणुं) सेवे छे अने सत्यमां रहेलाने सर्व प्रकारे लद्धमी सेवे छे ॥ ५ ॥

चयंति मित्ताणि नरं कयघ्धं, चयंति पावाइ मुणिं जयंतं॥
चयंति सुक्काणि सराणि हंसा, चएइ बुद्धि कुवियं मणुस्सं

शब्दार्थः—कृतघ्न माणसने मित्रो त्यजी दे छे जितेंद्रिय मुनिने पापो त्यजी दे छे, सूकाइ गयेला तलावने हंसो त्यजी दे छे अने क्रोधवाला माणसने बुद्धि त्यजी दे छे ॥ ६ ॥

असंपहारे कहिए विलावो, अईयअट्ठे कहिए विलावो
विक्खितचित्ते कहिए विलावो,बहुकुसीसे कहिए विलावो

शब्दार्थः—असावधानने धर्मादि कहेवुं ते विलाप छे, गइ वातनुं कहेवुं ते विलाप छे, खेदचित्तवालाने हित वचन कहेवुं ते विलाप छे अने कुशिष्यने बहु कहेवुं ए पण विलाप छे. ॥७॥

दुष्टाहीवा दंभपरा हवंति, विज्जाहरा मंतपरा हवंति ॥
मुक्का नरा कोवपरा हवंति, सुसाहुणो तत्तपरा हवंति ८

शब्दार्थः--दुष्ट राजाउ दंभ करवामां तत्पर होय छे, विद्यावंत पुरुषो मंत्र साधनमां तत्पर होय छे, मूर्ख पुरुषो क्रोध करवामां तत्पर होय छे अने उत्तम साधुउ तत्त्व ग्रहण करवामां तत्पर होय छे. ॥ ८ ॥

सोहाजवे उग्गतवस्स खंती, समाहिजोगोपसमस्य सोहा॥

नाणं सुझाणं चरणस्स सोहा, सिसस्स सोहा विणए पवित्ति

शब्दार्थः--उग्र तपवालानी क्षमा शोभाछे, उपशमवालानी समाधिजोग शोभा छे, चारित्रनी ज्ञान अने उत्तम ध्यान ए बे शोभा छे अने शिष्यनी विनयमां प्रवृत्ति ए शोभा छे. ॥९॥

अन्नूसणो सोहइ बंभयारी, अकिंचणो सोहइ दिक्खधारी
बुद्धिजुउं सोहइ रायमंती, लज्जाजुउ सोहइ एगपत्ति १०

शब्दार्थः--आभूषण विना ब्रह्मचारी शोभे छे, परिग्रह रहित दीक्षाधारी शोभे छे; बुद्धिवंत राजमंत्री शोभे छे अने लज्जावंत पुरुष एक स्त्रीथी शोभे छे. ॥ १० ॥

अप्पाअरीहोइअणवठियस्य, अप्पाजसोसीलमउनरस्स
अप्पाउरप्पाअणवठियस्य, अप्पाज अप्पासरणंगईय॥

शब्दार्थः--अशांत माणसने पोतानो आत्मा वैरी छे शीलवंत माणसनो आत्मा जस पामे छे, अशांत माणसनो आत्मा दुरात्मा छे अने आत्माज आत्माने शरण करवा योग्य अने गतिरूपछे.

न धम्मकजं परमत्थिकजं, नपाणिहिंसा परमं अकजं ॥
न पेमरागा परमत्थि बंधो, न बोहिलाभापरमत्थि लाभो११

शब्दार्थः--धर्म कार्य विना बीजुं उत्तम कार्य नथी, प्राणी हिंसा विना बीजुं अकार्य नथी, प्रेमराग विना बीजो बंध नथी अने बोधिलाभ विना बीजो लाभ नथी. ॥ ११ ॥

नसेवियव्वा पमया परक्का, न सेवियव्वा पुरिसा अविद्या ॥
नसेवियव्वाअहिमानिहिणा, नसेवियव्वापिसुणामणुस्सा॥

शब्दार्थः--पारकी स्त्री सेववी नहि, मूर्ख पुरुषोने सेववा नहि, अभिमानी हिन माणसोने सेववा नहि अने चाडिया माणसोने पण सेववा नहि. ॥ १३ ॥

जे धम्मिया ते खलु सेवियव्वा, जे पंमिया ते खलु पुछियव्वा
जे साहुणो ते अभिवंदियव्वा, जे निम्ममा ते पमिलाभियव्वा

शब्दार्थः--जे धर्मी माणसो छे ते सेववा योग्य छे, जे पंमित पुरुषो छे ते पूछवा योग्य छे, जे साधुउं छे ते वांदवा योग्य छे अने जे ममतारहित छे ते पमिलाभववा योग्य छे. ॥ १४ ॥

पुत्ताय सीसाय समं विभत्ता, रिसीय देवाय समं विभत्ता॥
मुखा तिरिखा यसमं विभत्ता, मुआ दरिद्दाय समंविभत्ता

शब्दार्थः--पुत्र अने शिष्यो सरखा जाणवा, मुनि अने देवता सरखा जाणवा, मूर्ख अने तिर्यंच सरखा जाणवा अने मूवेला तथा दरिद्री सरखा जाणवा. ॥ १५ ॥

सव्वाकला धम्मकला जिणाइ, सव्वाकहाधम्मकहाजिणाइ॥
सव्वंबलं धम्मबलं जिणाइ, सव्वं सुहं धम्मसुहं जिणाइ १६

शब्दार्थः--सर्वकलाने धर्मकला जीते, सर्व कथाने धर्मकथा जीते, सर्व बलने धर्मबल जीते अने सर्व सुखने धर्म सुख जीते.

जूए पसत्तस्य धणंस्स नासो, मंसं पसत्तस्य दयाइनासो ॥
मजं पसत्तस्य जसस्सनासो, वेसापसतस्य कुलस्स नासो

शब्दार्थः--जुवटामां आसक्त थयेलाना धननो नाश थायछे, मांसमां आसक्त थयेलानी दयादिनो नाश थाय छे मद्यमां आसक्त थयेलाना जसनो नाश थाय छे अने वेश्यामां आसक्त थयेलाना कुलनो नाश थाय छे. ॥ १७ ॥

हिंसापसत्तस्य, सुधम्मनासो, चोरीपसत्तस्य सरीरनासो॥
तहापरत्थिसुपसत्तयस्स, सव्वस्सनासो अहमा गई य १८

शब्दार्थः--हिंसामां आसक्त थयेलाने सारा धर्मनो नाश थाय छे, चोरीमां आसक्त थयेलाना शरीरनो नाश थाय छे. ते

मज परस्त्रीमां आसक्त थयेला धन शरीरादि सर्वनो नाश अने अधम गति थाय छे. ॥ १८ ॥

दाणं दरिद्दस्सपहुस्स खंती, इच्छानिरोहोइ सुहोइ यस्स॥
तारुणए इंदियनिग्गहो य, चत्तारि एयाणि सुउक्कराणि१९

शब्दार्थः-दरिद्रीने दान आपवुं, श्रीमंतना क्षमा राखवी, इच्छाने रोकवी अने युवास्थामां इंद्रियोने वश्य राखवो. ए चार बहु दुष्कर छे. ॥ १९ ॥

असासयं जीवियमाहु लोए, धम्मं चरे साहु जिणोवइठं
धम्मोयताणं सरणं गई य, धम्मं निसेवितुं सुहं लहंति॥

शब्दार्थः-लोकमां जीवीत अशाश्वतुं कह्युं छे माटे जिनेश्वरे कहेला उत्तम धर्मनुं आचरण करो. धर्म रक्षण कर्ता, शरण करवा योग्य अने सारी गति आपनारो छे. ए धर्मने सेवीने साश्वतुं सुख पमाय छे ॥ २० ॥

॥ इति श्री गौतम कुलक ॥

॥ अथ दान कुलकम् ॥

परिहरिय रज्जसारो, उप्पन्नियसंजमिक्कगुरुभारो ॥
खंधाउ देवदूसं, वियरंतो जयउ वीरजिणो ॥ १ ॥

शब्दार्थः-राज्यना सारने त्यजी देनारा, चारित्ररूप एक बहु भारने उपाडनारा अने खभा उपरथी देवदूष्य वस्त्र विप्रने आपी देनारा श्री महावीर प्रभु जयवंता वर्त्तो. ॥ १ ॥

धम्मत्थकामभेया, तिविहं दाणं जयंमि विक्खायं ॥
तहवि य जिणंदमुणिणो, धम्मियदाणं पसंसंति ॥२॥

शब्दार्थः-धर्मदान अर्थदान अने कामदान एवा भेदथी

त्रण प्रकारनुं दान जगत्मां विख्यात छे. तो पण जिनेश्वरना मुनियो आहारादिक धार्मिक दानने वखाणे छे ॥ ३ ॥

दाणं सोहग्गकरं, दाणं आरुग्गकारणं परमं ॥
दाणं भोगनिहाणं, दाणं ठाणं गुणगणाणं ॥ ३ ॥

शब्दार्थः--दान सौभाग्य करनार छे दान श्रेष्ट आरोग्यनुं कारण छे, दान भोगनुं निधान छे अने दान गुणसमूहनुं स्थानक छे.

दाणेण फुरइ कीत्ती, दाणेण य होइ निम्मला कंती ॥
दाणावज्जिय हियउ, वयरीवि हु पाणियं वहइ ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--दानथी कीर्ति विस्तार पामेछे, दानथी निर्मल कांति थायछे, दानयुक्त हृदयवाळाउंना शत्रुउं पण तेने घेर पाणी भरे छे.

धणसत्थवाहजम्मे, जं घयदाणं कयं सुसाहूणं ॥
तक्कारणमुसभजिणो, तेलुक्कपियामहो जाउं ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--धन सार्थवाहना भवमां उत्तम साधुउंने जे घीनुं दान करयुं हतुं ते पुण्यना कारणथी रुषभदेव प्रभु त्रण लोकना पितामह (दादा) थया. ॥ ५ ॥

करुणाइ दिन्नदाणं, जम्मंतरं गहियपुन्नकिरियाणं ॥
तित्थयरचक्करिद्धिं, संपत्तो संतिनाहोवि ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--कृपाथी पारेवाने अभयदान आपी पाछला भव माटे पुण्यरूप करीयाणांने खरीद करनारा शोलमा श्री शांतिनाथ तीर्थंकर अने चक्रवर्त्तीनी समृद्धीने पाम्या ॥ ६ ॥

पंचसयसाहुभोयण-दाणावज्जियसुपुन्नपब्भारो ॥
अब्भरियचरियभरिउं भरहो भरहाहिवो जाउं ॥७॥

शब्दार्थः--पांचसो साधुने भोजननां दानथी पुण्यनो समूह मेलवनार अने आश्चर्यकारी चरित्रथी भरपूर एवो भरत चक्रवर्त्ती भरतक्षेत्रनो स्वामी थयो. ॥ ७ ॥

मुल्लं विणवि दाउ, गिलाण पम्मिअरणजोगवत्थूणि ॥
सिद्धो अ रयणकंबल--चंदण विणिउवि तंमिन्नवे ॥८॥

शब्दार्थ--ग्लान मुनिने वापरवा योग्य वस्तु रत्न कंबल अने बावना चंदन विना मूल्ये आपीने श्रावक पण तेजन्नवमां सिद्धिपद पाम्यो

दाऊण खीरदाणं, तवेण सुसिअंगसाहुणो धणिअं ॥
जणजणियमक्कारो, सजाउं सालिभद्दोवि ॥ ए ॥

शब्दार्थः—तपथी सूकवी नाख्युं छे शरीर जेमणे एवा साधुने धन्यकारी खीरनुं दान आपी शालिन्नद्र शेठ पण माणसोने आश्चर्य उत्पन्न करनारो थयो. ॥ ए ॥

जम्मंतरदाणाउं, उल्लसिया पुव्वकुसलवाणाउं ॥
कवन्नो कयपुन्नो, नोगाणं नायणं जाउं ॥१०॥

शब्दार्थः--पूर्व जन्मने विषे करेला सुपात्रदानना प्रनावने लीधे उल्लास पामेला अपूर्व शुन्न ध्यानथी कृतपुण्य एवो कयव न्नो शेठ नोगोनुं पात्र थयो. ॥ १० ॥

घयपूसवत्थपूसा, महरिसिणो दोसलेसपरिहीणा ॥
लद्धीइं सयलगच्छो--वग्गहगा सग्गइं पत्ता ॥ ११ ॥

शब्दार्थः—घृतपुष्प तथा वस्त्रपुष्प ए बे साधु दोषना लेश-रहित बता पोताना तपनी लब्धिथी सर्व गन्नना घृत तथा वस्त्रथी नक्ति करी उत्तम गति पाम्या. ॥ ११ ॥

जीवंतसामिपम्मिा--इं सासणं वियरिऊण नत्तिउ ॥
पव्वईऊण सिद्धो, उदाइणो चरमरायरिसी ॥ १२ ॥

शब्दार्थः—श्री जीवतस्वामीनी प्रतिमाने श्री वीरप्रनुना शासनमां नक्तिथी विचरीने पछी चारित्र लइ उदायन नाम-

नो बेलो राजर्षि सिद्धि पद पाम्यो ॥ १२ ॥

जिणहरमंमियवसुहा, दाणं अनुकंपजत्तिदाणाइं ॥
तिन्नपन्नावगरेहिं, संपत्तो संपइराया ॥ १३ ॥

शब्दार्थः--जिनमंदिरथी पृथ्वीने शोभावनारो संप्रति राजा अनुकंपादान अने भक्तिदान आपीने तीर्थ प्रभावक पुरुषोमां रेखाने पाम्यो. ॥ १३ ॥

दाउं सव्वासुरे सुरे कुम्मासए महामुणिणो ॥
सिरिमूलदेवकुमारो, रज्जसिरिं पाविउं गुरुइं ॥१४॥

शब्दार्थः-श्री मुलदेव कुमार शुद्ध अडदथी महामुनिने शुद्ध एवा अडदना बाकला आपीने म्होटी राज्य लक्ष्मी पाम्यो. ॥ १४ ॥

अइदाणमुहरकविअण-विरइअसयसंखकव्वविन्नरिअं ॥
विक्कमनरिंदचरिअं, अज्जवि लोए परिप्फुरइ ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--अतिदानथी वाचाल एवा कविलोकोए रचेलां शेंकडो काव्योथी विस्तार पामेलुं विक्रमराजानुं चरित्र आज सुधी पण लोकमां विस्तार पामे छे. ॥ १५ ॥

तिअलोअबंधवेहिं, तब्भवचरिमेहिं जिणवरिंदेहिं ॥
कयकिच्चेहिवि दिन्नं, संवच्छरियं महादाणं ॥ १६ ॥

शब्दार्थः--त्रण लोकना बंधु, तेज भवमां सिद्धि पामनारा अने कृतार्थ एवाय श्री जिनेश्वर सांवत्सरिक महादान आप्युं ॥ १६ ॥

सिरिसेयंसकुमारो, निस्सेयससामिउ कह न होइ ॥
फासूअदाणपवाहो पयासिउ जेण भरहंमि ॥ १७ ॥

शब्दार्थः-श्री श्रेयांसकुमार मोक्षनो स्वामी केम न होय ? कारणके, जेणे आ भरतक्षेत्रमां प्रासुकदाननो प्रवाह प्रकाश करयो.

कह सा न पसंसिज्जइ, चंदणबाला जिणंददाणेणं ॥
अम्मासियतवतविउ निवविउ जेहिं वीरजिणो ॥ १८ ॥

शब्दार्थः-ते चंदनबाला श्री जिनेश्वरने दान आपवाथी केम न प्रशंसा पामी? अर्थात् पामी. कारणके, जे चंदनबालाये ७ मासना तपथी तप्त थयेला श्री महावीरप्रभुने संतोष पमाड्या.

पढमाइं पारणाइं, अकरिंसु करंति तह करिस्संति ॥
अरिहंता भगवंतो, जस्स घरे तेसिं धुव सिद्धि ॥१९॥

शब्दार्थः--श्री अरिहंत भगवाने जेना घरने विषे पहेलुं पारणुं करयुं हशे, करे छे अथवा हवे पछी करशे; तेउ निश्चे सिद्धिपद पामशे. ॥ १९ ॥

जिणभवणबिंबपुत्थय--संघसरुवेसु सत्तखित्तेसु ॥
ववियं धणंपि जायई, सिवफलयमहो अणंतगुणं २०

शब्दार्थः--जिनभवन, बिंब, पुस्तक अने चतुर्विध संघरूप सातक्षेत्रमां वावेलुं एवुं पण धन मोक्षफलरूपे आश्चर्यकारी रीते अणंतगणुं थायछे ॥ २० ॥ इति दान कुलकम् ॥

॥ अथ शीलकुलक ॥

सोहग्ग महा निहिणो, पाए पणमामि नेमिजिण वइणो
बालेण भुअबलेण, जणाहणो जेण निज्जिणिउ ॥ १ ॥

शब्दार्थः—जेमणे बाल्यावस्थामां भुजबलथी कृष्णवासुदेवने जीत्या छे ते सोभाग्यना समुद्र एवा श्री नेमि जिनेश्वरना पगमां हुं प्रणाम करुं छुं. ॥ १ ॥

सीलं उत्तमवित्तं, सीलं जीवाण मंगलं परमं ॥
सीलं दोहग्गहरं, सीलं सुखाण कुलभवणं ॥ २ ॥

शब्दार्थः--जीवोने शील एज उत्तम धन, शील एज उत्कृष्ट मंगल, शील एज दुर्भाग्यने नाश करनारुं अने शील एज सुखोनुं कुलघर छे, ॥ २ ॥

सीलं धम्मनिहाणं, सीलं पावाण खंमणं भणियं ॥
सीलं जंतूणजए, अकित्तिमं मंमणं पवरं ॥ ३ ॥

शब्दार्थः--शील धर्मनो भंमार तेमज सील पापोने नाश करनारुं कह्युं छे. वली जगत्मां शील एज माणसोने अकर्त्रिम (साचुं) घराणुं छे. ॥ ३ ॥

नरयदुवारनिरुंभण--कवाडसंपुडसहोअरहायं ॥
सुरलोअधवलमंदिर--आरुहणे पवरनिस्सेणिं ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--शील नरकना रस्ताने रोकवाने कपाडनो जोड सरखुं अने देवलोकरूप उज्वल मंदिरमां चढवाने श्रेष्ठ निस रणी रूप छे. ॥ ४ ॥

सिरि उग्गसेणधूआ, रायमई लहउ सोलवइरेहां ॥
गिरि विवरगउ जीए, रहनेमी गविउ मग्गे ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--श्री उग्रसेन राजानीपुत्री राजीमति शीलवंती स्त्रीयोमां रेखा पामी छे. कारण के, जेणे पर्वतनी गुफामां रहे ला रथनेमिने धर्ममार्गने विषे रोकी राख्या छे. ॥ ५ ॥

पज्जलिउवि हु जलणो, सीलपभावेण पाणियं हवइ ॥
सा जयउ जए सीआ, जीसे पयडा जसपडाया ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--जेना शील प्रभावथी ज्वाजल्यमान एवो पण अग्नि पाणीरूप थयो. ते सीता जगत्मां जयवंती वर्ते छे के जेनी यशपताका प्रगट छे. ॥ ६ ॥

चालणिजलेण चंपा--ए जीइ उग्घाडियं दुवारतियं ॥
कस्स न हरेइ चित्तं, तीयं चरियं सुभद्दाए ॥ ७ ॥

शब्दार्थः--जेणे चालणीनां जले करीने चंपा नगरीना त्रण दर वाजा उघाड्या ते सुभद्रानुं चरित्र कोना चित्तने हरनारुं न थाय ?

नंदउ नमयासुंदरि, सा सुचिरं जीइ पालियं सीलं ॥
गहिलत्तणंपि काउं, सहिआ य विडंबणा विविहा ॥८॥

शब्दार्थः--ते नर्मदा सुंदरी आनंद पामो के, जेणे गांमापणुं करीने पण विविध प्रकारनी विटंबना सहन करीने शील पाल्युं.

भद्दं कलावईए, भीसणरन्नंमि रायचत्ताए ॥
जंसा सीलगुणेणं, छिन्नंगं पुण नवा जाया ॥ ए ॥

शब्दार्थः--भयंकर अरण्यमां राजाए त्यजी दीधेली कलावतीनुं कल्याण थाउ के, जेना शीलगुणथी छेदायेला अंगो पण फरी नवा थया. ॥ ए ॥

सीलवईए सीलं, सक्कइ सक्कोवि पन्निउं नेव ॥
रायनिउत्ता सचिवा, चउरोवि पवंचिआ जीए ॥१०॥

शब्दार्थः--शीलवतीना शीलने इंद्र पण वर्णववाने समर्थ नथी. कारणके, जे शीलवंतीये राजाना मोकलावेला चार प्रधानोने पण छेतर्या छे. ॥ १० ॥

सिरिवद्धमाणपहुणा, सुधम्मलाभुत्ति जीई पठाविउ ॥
सा जयउ जए सुलसा, सारयससि विमलशीलगुणा ११

शब्दार्थः--श्री वर्द्धमान स्वामीये जेने धर्मलाभ मोकल्यो हतो, ते शरद रूतुना चंद्रसमान निर्मल गुणवाली सुलसा जगत्मां जयवंती वर्त्तो. ॥ ११ ॥

हरिहरबंभपुरदर--मयभंजण पंचबाण बलदप्पो ॥
लीलाइ जेण दलिउ, स थूलभद्दो दिसउ भद्दं ॥ १२ ॥

शब्दार्थः--हरि, हर, ब्रह्मा, अने इंद्रना मदने भागनार तथा बलथी गर्ववंत एवा कामदेवने जेणे लीलामात्रथी दली नाख्यो छे ते स्थूलभद्र कल्याण आपो. ॥ १२ ॥

मणहरतारुण्णरे, पत्थिज्जंतोवि तरुणि नियरेणं ॥
सुरगिरिनिच्चलचित्तो, सो वयरमहारिसी जयउ ॥१३॥

शब्दार्थः—जे मनोहर तारुण्यना भारवाली स्त्रीरूप जल-समूहे प्रार्थना कर्या छतां पण मेरुपर्वतनी पेठे निश्चल चित्त-वाला रहेला छे, ते श्री वज्रस्वामी जयवंता वर्त्तो ॥१३॥

थुणियं तस्स न सक्का, सद्धस्स सुदंसणस्स गुणनिवहं॥
जो विसमसंकमेसुवि, पमिउंवि अखंडशीलधणो १४

शब्दार्थः--ते सुदर्शन श्रावकनो गुणसमूह स्तुति करवो शक्य नथी. अर्थात् स्तुति करी शकाय तेवो नथी. कारण के, जे विषम शंकटमां पड्या छतां पण अखंड शीलरूपधन वालो रह्योछे.

सुंदरि सुनंद चिल्लण, मणोरमा अंजणा मिगावइ अ
जिणसासणसु पसिद्धा, महासइउं सुहं दिंतु॥ १५ ॥

शब्दार्थः--सुंदरी, सुनंदा, चिल्लणा, मनोरमा, अंजना अने मृगा-वती. जिनशाशनमां प्रसिद्ध एवी ए महा सतीयो(तमने) सुख आपो

अच्चंकारिय चरिअं, सुणिऊणं को न धुणई किर सीसं
जा अखंभियसीला, चिल्लवइकयद्दिआवि दढं ॥ १६ ॥

शब्दार्थः--अचंकारी भटानुं चरित्र सांभळीने कोण पोता-नुं मस्तक निश्चे न धुणावे ? के, जे चिल्लपतिये कष्ट आप्या छतां दृढ अखंभित शीलवाली रही ॥ १६ ॥

नियमित्तं नियभाया,नियजणउं नियपियामहो वावि ॥
नियपुत्तोवि कुसीलो, न वल्लहो होइ लोआणं ॥१७॥

शब्दार्थ--पोतानो मित्र, पोतानो भाइ, पोतानो बाप अथ-वा पोताना बापनो बाप पण, वली पोतानो पुत्र पण जो कुशी-ल होय तो ते लोकोने वहालो थतो नथी. ॥ १७ ॥

सव्वेसिंपि वयाणं, भग्गाणं अत्थि कोइ पडिआरो ॥
पक्कघडस्सव कन्ना, न होइ सीलं पुणो भग्गं ॥ १८ ॥

शब्दार्थः—सर्वे एवाय पण भागेलां व्रतनो कोइ पण आलोयणादि उपाय छे, पण जेम पाका घडाने कांठा चोडवानो कोइ उपाय नथी तेम भागेला शीलनो फरी कोइ उपाय नथी. ॥१८॥

वेयालभूअरक्खस--केसरिचित्तयगइंदसप्पाणं ॥
लीलाइ दलइ दप्पं, पालंतो निम्मलं सीलं ॥ १९ ॥

शब्दार्थ--निर्मल शील पालनारो पुरुष वैताल, भूत, राक्षस, के शरीरसिंह, चित्रा, हाथी अनेसर्पना गर्वने लीलामात्रमां दली नांखेछे

जे केइ कम्ममुक्का, सिद्धा सिद्धंति सिद्धिहिंति तहा ॥
सव्वेसिं तेसिं बलं, विसाल सीलस्स माहप्पं ॥ २० ॥

शब्दार्थ-जे कोइ कर्म मुक्त जीवो सिद्ध थया, सिद्ध थायछे तेमज सिद्ध थशे; ते सर्वेने विशाल शीलना महात्म्यज बल छे अर्थात् शीलना बलथी सिद्धिपद पामे छे. ॥ ॥ २० ॥

॥ इति शील कुलक ॥

॥ अथ तपकुलक ॥

सो जयउ जुगाइजिणो, जस्संसे सोहए जमामउडो ॥
तवझाणग्गिपलिविय, कम्मिंधणधूमपंतिव्व ॥ १ ॥

शब्दार्थ--तप ध्यानरूप अग्निथी बलता एवा कर्मरूप इंधणांना धूमाडानी पेठे जेमना खभानें विषे जटारूप मुकुट शोभतो हतो ते श्री युगादि जिनेश्वर जयवंता वर्तो. ॥ १ ॥

संवच्छरियतवेणं काउसग्गंमि जो ठिउ भयवं ॥
पूरियनिययपइन्नो, हरउ दुरिआइं बाहुबली ॥ २ ॥

शब्दार्थ--जे नगवाने संवत्सरीनां तपथी कायसग्गमां उन्ना र ही पोतानी प्रतिज्ञा पूर्ण करी ते श्री बाहुबली पापोने दूर करो.

अथिरंपिथिरं वंकं--पि उजुअं दुल्लहंपि तह सुलहं ॥
दुस्सझंपि सुसझं, तवेण संपज्जए कज्जं ॥ ३ ॥

शब्दार्थ—तपथी अस्थिर कार्य होय ते स्थिर, वक्र होय ते सरल, दुर्लभ होय ते सुलभ अने दुःसाध्य होय ते सुसाध्य थायछे

छठं छठेण तवं, कुणमाणे पढमगणहरो नयवं ॥
अक्खीणमहाणसीनं, सिरि गोअम सामिनं जयनं ॥४॥

शब्दार्थः--छठ छठना तपने करता, प्रथम गणधर अने अक्षीण महा लब्धीवाला थयेला एवा नगवान् श्री गौत्तमस्वामी जयवंता वर्तो.

छज्जइ सणंकुमारो, तवबलखेलाइलद्धिसंपन्नो ॥
निहुअखवलिअंगुलि--सुवन्नकंतिपयासंतो ॥ ५ ॥

शब्दार्थ--तपना बलथी खेलादि लब्धीने पामेलो अने पोतानां थुंकथी लिप्त करेली आंगलीनी सुवर्णना सरखी कांतिने प्रकाश करतो सनत् कुमार चक्रवर्ती शोनेछे. ॥ ५ ॥

गोबंनगब्न गब्निणि-- बंनणिघताइ गुरुअपावाइं ॥
काउणवि कणयंपिव, तवेण सुद्धो दढपहारी ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--गाय, ब्राह्मण, गर्न अने गर्नवती ब्राह्मणी ए चार हत्यानां म्होटां पापने करीने पण सुवर्णनी पेठे तप करी दृढ प्रहारी शुद्ध थयो छे. ॥ ६ ॥

पुव्वनवे तिव्वतवो, तविउं जं नंदिसेणमहरिसिणा ॥
वसुदेवो तेण पिउं, जाउं खयरी सहस्साणं ॥ ७ ॥

शब्दार्थः--पूर्वनवमां नंदिषेण महामुनिये जे तीव्र तप कर्यो, तेथी हजारो विद्याधरीयोने प्रियकारी वासुदेव थयो. ॥ ७ ॥

देवावि किंकरत्तं, कुणंति कुलजाइविरहिआणंपि ॥
तवमंतपन्नावेणं, हरिकेसबलस्स वरिसिस्स ॥ ८ ॥

शब्दार्थः--देवता पण कुलजाति रहितनुं पण दासपणुं करे छे. जुन देवताए चंमालना कुलमां जन्मेला हरिकेशी महा मुनिनुं तपरूप मंत्रना प्रन्नावथी दासपणुं करयुं छे. ॥ ८ ॥

पमसयमेगपमेणं, एकेण घमेण घमसहस्साइं ॥
जं किर कुणंति मुणिणो, तवकप्पतरुस्स तं फलं ए

शब्दार्थः--मुनियो जे एक वस्त्रवमे हजारो वस्त्र अने एक घमावमे हजारो घमाउंना निश्चे करे छे, ते खरेखर तपरूप कल्प वृक्षनुं फल छे. ॥ ए ॥

अनिआणस्स विहिए, तवस्स तवियस्स किं पसंसामो ॥
किजाइ जेण विणासो, निकाइयाणंपि कम्माणं ॥ १० ॥

शब्दार्थः--नीयाणा रहित विधिवमे करेलां तपने शुं वखाणीये ? कारण के, जे तपथी निकाचित एवां पण कर्मनो विनाश कराय छे.

अइदुक्करतवकारी, जगगुरुणा कन्हपुच्छिएण तया ॥
वाहरिउ स महप्पा, समरिजाउ ढंढणकुमारो ॥ ११ ॥

शब्दार्थः--श्री कृष्णना पूछवा उपरथी ते श्री जगत् गुरु नेमिनाथे "जेने अतिदुष्कर तप करनार छे." एम कह्युं हतुं, ते महात्मा श्री ढंढणकुमारने स्मरण करो. ॥ ११ ॥

पइदिवसं सत्तजणे, वहिऊणं गहियवीर जिणदिक्का ॥
दुग्गाभिग्गहनिरउं, अजुणउं मालिउं सिद्धो ॥ १२ ॥

शब्दार्थ--दररोज (७ पुरुष अने एक स्त्री) एम सात माणसनो वध करीने पछी श्री वीरप्रनु पासे दीक्षा लइ दुष्कर एवा अन्निग्रहमां आसक्त थयेलो अर्जुनमाली सिद्ध थयो. ॥१२॥

नंदीसररुचगेसुवि, सुरगिरिसिहरेसु एगफालाए ॥
जंघाचारणमुणिणो, गच्छंति तवप्पन्नावेण ॥ १३ ॥

शब्दार्थः--जंघाचारण मुनियो तपना प्रन्नावथी एक फाले करीने आठमा नंदीश्वरद्वीपमां, बारमा रुचकद्वीपमां अने मेरुपर्वतना शिखर उपर जाय छे. ॥१३॥

सेणियपुरउं जेसिं, पसंसिअं सामिणा तवोरूवं ॥
ते धन्ना धन्नमुणि, डुन्नवि पंचुत्तरे पत्ता ॥ १४ ॥

शब्दार्थः--श्रेणिक राजानी आगल श्री महावीरप्रन्नुए जेनुं तपस्वरूप वर्णव्युं छे, ते धनकुमार अने धनाकाकंदी ए बन्ने मुनिउं पण पांचमां अनुत्तर विमानने विषे प्राप्त थया. ॥ १४ ॥

सुणिऊण तव सुंदरी-कुमरीए अंबिलाणि अणवरयं ॥
सट्ठिवाससहस्सा, जण कस्स न कंपए हिययं ॥ १५ ॥

शब्दार्थ--हे नाइ! सुंदरी कुमारीनुं साठ हजार वर्षसुधी निरंतर आंबील तप सांन्नली कोनुं हृदय न कंपे? कहे !! १५

जं विहिअमंबिलतवं, बारसवरिसाइं सिवकुमारेण ॥
तं दठु जंबुरूवं, विम्हइउ कोणिउ राया ॥ १६ ॥

शब्दार्थः--शिवकुमारे (जंबूस्वामीने पाछले नवे) बारवर्ष पर्यंत जे आंबिल तप कर्यो, तेथी बीजा नवमां जंबूस्वामीना रूपने जोइ कोणिक राजा विस्मय पाम्यो. ॥१६॥

जिणकप्पिय परिहारिय, पडिमापडिवन्न वंदयाईणं ॥
सोउण तवसरूवं, को अन्नो वहउ तवगवं ॥ १७ ॥

शब्दार्थः--जिनकल्पी, परिहारविशुद्धि चारित्रवाला. पडिमाना धारणहार एवा वंदी साधुनां तपस्वरूपने सांन्नलीने बीजो कयो पुरुष तपना गर्वने धारण करे? ॥ १७ ॥

मासद्धमासखवउ, बलउहो रूवयंपि हु विरतो ॥
सो जयउ रन्नवासी, पडिबोहिअसावयसहस्सो १८

शब्दार्थः—मासखमण अथवा पक्षखमण करनारा, रूपवंत छतां पण निश्चे विरक्त थयेला, अरण्यमां वसनारा अने सिंहादि दुजारो हिंसक पशुउने बोध करनारा ते बलउहड मुनि जयवंता वर्त्तो

थरहरियधरं ऊलहलि-य सायरं चलिय जलकुलसेला
जमकासि जयं विहणु, संघकए तं तवस्स फलं ॥१९॥

शब्दार्थः—पृथ्वी कंपी, समुद्रो खलभल्या, सर्वे हिमवंतादि कुलपर्वतो कंप्या. ए प्रमाणे जयवंता विष्णुकुमारे श्री संघने माटे जे कांइ करयुं, ते सर्व तपनुं फल छे. ॥ १९ ॥

किं बहुणा भणिएणं, जंकस्सवि कहवि कउवि सुहाइं
दिसंति भवणमझे, तउ तवो कारणं चेव ॥ २० ॥

शब्दार्थः—बहु कहेवाथी शुं ? कारणके. भुवननी मध्ये जे कांइ कोइने पण क्यांइ सुखादि देखाय छे, त्यां तपनुं कारण निश्चे जाणवुं. अर्थात् तपथी सर्व प्रकारनुं सुख मले छे. ॥ २० ॥

॥ इति तप कुलक ॥

॥ अथ भावकुलक ॥

कमठासुरेण रइयं-मि भीसणे पलयतुल्लजलवोले ॥
भावेण केवललच्छिं, विवाहिउं जयउ पासजिणो ॥१॥

शब्दार्थः—कमठासुरे रचेला भयंकर प्रलयकाल समान जलमां भावे करीने छ काय जीवनुं हित चिंतववाथी केवलज्ञानरूप लक्ष्मीने पामेला श्री पार्श्वनाथ प्रभु जयवंता वर्तो. ॥१॥

निच्चुन्नो तंबोलो, पासेण विणा न होइ जह रंगो ॥

तह दाणसीलतवभा-वणाउ अहलाउ भावविणा ॥२॥

शब्दार्थः--जेम चूना विना तांबुल अने पास विना वस्त्र रंग न पामे,तेम भाव विना दान,शील, तप अने भावना अफल जाणवी.

मणिमंतजसहीणं, जंतयतंताण देवयाणंपि ॥
भावेण विणा सिद्धि, न हु कस्सइ दीसई लोए ॥३॥

शब्दार्थः--लोकमां मणि, मंत्र औषधी, जंत्र, तंत्र अने देवतानी उपासनानो पण भाव विना सिद्धि कोइने देखाती नथीज.

सुहभावणावसेणं, पसंढचंदो मुहुत्तमित्तेण ॥
खविऊण कम्मगंठिं, संपत्तो केवलं नाणं ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--शुभ भावनाना वश्यथी प्रसन्न चंद्रराजा मुहूर्त्त मात्रमा कर्मनो गांठ खपावी केवलज्ञान पाम्यो. ॥ ४ ॥

सुस्सूसंती पाए, गुरुणीणं गरहिऊण नियदोसे ॥
उप्पन्नदिव्वनाणा, मिगावइ जयओ सुहभावा ॥५॥

शब्दार्थ--गुरुणीना पगनी सेवा करती अने पोतानां दोषनी निंदा करवाथी शुभ भावने लीधे उत्पन्न थयेला केवलज्ञानवाली मृगावती जयवंती वर्त्तो. ॥ ५ ॥

जयवं ईलाईपुत्तो, गुरुए वंसंमि जो समारुढो ॥
दहूण मुनिवरिंदे, सुहभावा केवली जाओ ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--म्होटा वांस उपर चमेला पूज्य इलाचि पुत्र गोचरीए फरता मुनीश्वरने जोइ शुभ भावथी केवली थया.

कविलोअ बंभणमुणी, असोगवणिआई मच्चयारंमि ॥
लाहालोहत्तिपयं, झाणंतो जायजाईसरो ॥ ७ ॥

शब्दार्थः--कपिल नामना ब्राह्मण मुनि अशोकवाडीमां पोतानां मनथी (जहा लाहो तहा लोहो, लाहा लोहो पवड्ढइ ॥

दो मासा कणयकजं, कोरीए न नीउइ ॥१॥) ए श्लोकनुं ध्यान करता जातिस्मरण ज्ञान पाम्या ॥ ७ ॥

खवगनिमंतणपुव्वं, वासियन्नत्तेण शुद्ध भावेण ॥
नुजंतो वरनाणं, संपत्तो कूरगडूओ ॥ ८ ॥

शब्दार्थ-शुद्ध नाववमे वासित जातथी तपस्वीयोनी निमंत्रणापूर्वक नोजन करता कूरगडु मुनि केवळज्ञान पाम्या. ॥८॥

पुव्वन्नवसूरीविरईय-नाणासायणपन्नावडम्मेहो ॥
नियनामं झायंतो, मासतुसो केवली जाओ ॥ ए ॥

शब्दार्थः पूवन्नवमां आचार्यपद रह्या उता करेली ज्ञाननी अशातनाना प्रनावथी मूर्ख रहेला मासतुष मुनि पोतानां नामनुं ध्यान करता उता केवली थया. ॥ ए ॥

हत्थिमि समारुढा, रिद्धिं दठूण उसन्नसामिस्स ॥
त्तक्कण सुहझाणेणं, मरुदेवी सामिणी सिद्धा ॥१०॥

शब्दार्थः--हाथी उपर बेठेला श्रीमरुदेवी माता श्री रुषन्न स्वामीनी समृद्धि जोइ तुरत शुन्न ध्यानथी सिद्धिपद पाम्या.

पम्हिजागरमाणीए, जंघाबलखीणमन्निआपुत्तं ॥
संपत्तकेवलाए, नमो नमो पुप्फचूलाए ॥ ११ ॥

शब्दार्थः--जांघना बलथी क्षीण थयेला अन्निकापुत्र मुनिनी सेवा करवाथी केवल ज्ञान पामेली पुष्पचूला साध्वीने नमस्कार थाउ ! नमस्कार थाउ !! ११ ॥

पनरसयतावसाणं, गोयमनामेण दिन्नदिक्काणं ॥
उपन्नकेवलाणं, सुहन्नावाणं नमो ताणं ॥ १२ ॥

शब्दार्थः--श्री गौतम स्वामीये दीक्षा आपेला अने शुन्न नाववाला होवाने लीधे उत्पन्न थयेला केवल ज्ञानवाला ते पंदरसो तापसोने नमस्कार थाउ. ॥ १२ ॥

जीवस्स सरीराओ, नेअं नाउं समाहिपत्ताणं ॥
उप्पाडिअनाणाणं, खंदगसीसाण तेसि नमो ॥१३॥

शब्दार्थः--शरीरथी जीवनुं जूदापणुं जाणी समाधि पामेला अने उपजावेला केवल ज्ञानवाला ते स्कंदकसूरीना शिष्योने नमस्कार थाउं. ॥ १३ ॥

सिरिवद्धमाणपाए, पूअत्थि सिंडुवारकुसुमेहिं ॥
भावेण सुरलोए, डुग्गई नारी सुहं पत्ता ॥ १४ ॥

शब्दार्थः--नगोरुनां फुलथी श्री वर्द्धमान प्रभुनां चरणने भावथीपूजवानी इच्छावाली डुर्गता नामनीस्त्री देवलोकमां सुख पामी.

भावेण भूवणनाहं, वंदेउं डुद्दरोवि संचलिओ ॥
मरिऊण अंतराले, नियनामंको सुरो जाओ ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--देडको पण भावथी श्री वीरप्रभुने वांदवा माटे वाव्यमांथी निकलीने चाल्यो; परंतु रस्तामां मृत्यु पामीने पोताना नाम वालो (दर्डुर नामवालो) देवता थयो. ॥ १५ ॥

विरयाविरयसहोअर, डदगस्सभरेण भरिअसरिआए ॥
भणिआइ साविआए, दिन्नो मग्गुत्ति भाववसा ॥१६॥

शब्दार्थः--विरक्त तथा अविरक्त (मुनि तथा राजा) एवा बे सगा भाइयोए कहेवाथी पाणीना समूहथी भरेली नदीये भावथी श्राविकाने मार्ग आप्यो. ॥ १६ ॥

सिरिचंडरुद्दगुरुणा, ताडिज्जंतोवि दंडघाएहिं ॥
तक्कालं तस्सीसो, सुहलेसो केवली जाओ ॥१७॥

शब्दार्थः--श्री चंडरूद्राचार्ये दंडना प्रहारथी तामन करेलो एवोय पण तेमनो शुभलेश्यावालो शिष्य तुरत केवली थयो. १७

जं न हु भणिओ बंधो, जीवस्स वहेवि समिइगुत्ताणं
भावो तत्थ पमाणं, न पमाणं कायवावारो ॥१८॥

शब्दार्थः--जीवना वधने विषे पण समिती तथा गुप्तीवंतने जे निश्चे बंध नथी कह्यो; तेमां भाव प्रमाण छे; परंतु काय व्या पार प्रमाण नथी. ॥ १८ ॥

भाव चिय परमत्थो, भावो धम्मस्स साहओ भणिओ ॥
समत्तस्सवि बीअं, भाव चिय बिंति जगगुरुणो ॥१९॥

शब्दार्थः--भाव एज निश्चे परमार्थ छे अने भाव एज धर्म नो साधक कह्यो छे. तीर्थंकरो सम्यक्त्वनुं बीज भावज कहे छे.

किं बहुणा भणिएणं, तत्तं निसुणेह भो महासत्ता ॥
मुक्कसुहबीयभूओ, जीवाण सूहावहो भावो ॥ २० ॥

शब्दार्थः--बहु कहेवाथी शुं? हे महासत्ववंतो! तत्वनो बात सांभलो. जीवोने मोक्षनां सुखनुं बीजभूत सुखकारो भावज छे.

ईयदाणसील तव भा-वणाओ जो कुणइ सत्ति भत्तिभरो
देविंदविंदमहिअं, अईरा सो लहई सिद्धिसुहं ॥२१॥

शब्दार्थः--जे शक्ति अने भक्तिना समूहवालो पुरुष आ उपर कहेला दान, शील, तप अने भावनाने आचरे छे, ते देवताना इंद्रोना समूहे अथवा देवेंद्रसूरिये पूजेलां मोक्ष सुखने थोडा वखतमां पामे छे. ॥ २१ ॥

॥ इति भावकुलक ॥

॥अथ उपदेशरत्न कोश ॥

उवएसरयणकोसं, नासिअनीसेसलोगदोगच्चं ॥
उवएसरयणमालं, वुच्चं नमिऊण वीरजिणं ॥ १ ॥

शब्दार्थः--श्री वीरप्रभुने नमस्कार करीने हुं नाश कर्यांछे सर्व लोकना दारिद्र जेणे एवा अने उपदेशरूप रत्नोनी मालारूप उपदेश रत्नकोशने कहुंछुं. ॥ १ ॥

जीवदयाइं रमिज्जइ, इंदियवग्गो दमिज्जइ सयावि ॥
सच्चं चेव चविज्जइ, धम्मस्स रहस्समिणमेव ॥१॥

शब्दार्थः--जीव दयामां रमवुं, इंद्रियोना समूहने नित्य दमवो अने सत्यज बोलवुं. एज धर्मनुं रहस्य छे. ॥ १ ॥

सीलं न हु खंमिज्जइ, न संवसिज्जइ समं कुसीलेहिं ॥
गुरुवयणं न खलिज्जइ, जइनज्जइधम्मपरमत्थो ॥२॥

शब्दार्थः--निश्चे शीलने न खंमवुं. कुशीलिआनी साथे न वसवुं, गुरुनुं वचन न उलंघवुं. एज श्री जिनेश्वरना धर्मनो उत्कृष्ट अर्थ छे. ॥ २ ॥

चवलं न चंकमिज्जइ, विरइज्जइ नेव उन्नमो वेसो ॥
वंकं न पलोइज्जइ, रुठावि न जंपंति किं पिसुणा ॥४॥

शब्दार्थः--चपलपणाथी (अयतनाथी) न चालवुं, उन्नट वेष न पहेरवो, वांकी दृष्टिथी न जोवुं के, जेथी रीसायला एवा पण चाडीया शुं बोले ? ॥ ४ ॥

निअमिज्जइ नीअजीह, अविआरिअ नेव किज्जए कज्जं
न कुलक्कमोअ लुप्पइ, कुविउ किं कुणइ कलिकालो ५

शब्दार्थः--पोतानी जीभने वश करवी, अविचार्युं काम न करवुं अने पोताना सारा कुलाचारने न लोपवो; तो पछी कोप पामेलो कलिकाल पण शुं करे ? अर्थात् कांइ न करे. ॥५॥

मम्मं नउ ल्लविज्जइ, कस्सवि आलं न दिज्जइ कयावि ॥
कोवि न उक्कोसिज्जइ, सज्जणमग्गो इमो दुग्गो ॥६॥

शब्दार्थः--कोइनुं मर्म वचन न बोलवुं, कोइने क्यारे पण आल न देवुं, तेमज कोइने तिरस्कार पण न करवो आ प्रमाणे सज्जननो मार्ग दुर्लभ छे. ॥ ६ ॥

सव्वस्स उवयरिज्जइ, न पम्हसिज्जइ परस्स उवयारो ॥
विहलं अवलंबिज्जइ, उवएसो एस विन्नाणं ॥७॥

शब्दार्थ--सर्वने उपकार करवो, पारको उपकार न विसारवो, दुःखीने आधार आपवो. ए ग्राह्या पुरुषोनो उपदेश जाणवो

कोवि न अभ्भत्थिज्जइ, किज्जइ कस्सवि न पत्थणाभंगो ॥
दीणं न य जंपिज्जइ, जीविज्जइ जाव जिअलोए ॥८॥

शब्दार्थः--ज्यां सुधी जीवलोकमां जीविये त्यां सुधी कोइनी पासे याचना न करवी, तेमज कोइनो याचनानो भंग न करवो अने दीन वचन न बोलवुं. ॥ ८ ॥

अप्पा न पसंसिज्जइ, निंदिज्जइ दुज्जणोवि न कयावि॥
बहु बहुसो न हसिज्जइ, लब्भइ गुरुअत्तणं तेण ॥९॥

शब्दार्थः--पोतानां वखाण न करवां, दुर्जनने क्यारे पण न निंदवो, बहु बहु न हसवुं के, तेथी म्होटाइपणुं पामीये. ए

रिणणो न वीससिज्जइ, कयावि वंचिजए न वीसत्थो ॥
न कयग्घेहिं हविज्जइ, एसो नायस्स नीसंदो ॥१०॥

शब्दार्थ--शत्रुनो विश्वास न करवो, विश्वासवालाने क्यारे पण न ठगवो, कर्या गुणना लोपक (कृतघ्न) न थवुं. ए न्यायनो रस्तो जाणवो. ॥ १० ॥

रच्चिज्जइ सुगुणेसु, बज्झइ राउ न नेहबन्धेसु ॥
किज्जइ पत्तपरिक्का, दक्काण इमोअ कसवट्टो ॥ ११ ॥

शब्दार्थः--सारा गुणवालाने विषे राचीये, साचा स्नेह रहितनी साथे राग न बांधीये अने पात्रनी परीक्षा करीये. ग्राह्या पुरुषनी एज कसोटी छे. ॥ ११ ॥

नाकज्जमायरिज्जइ, अप्पा पाडिज्जए न वयणिज्जे ॥
न य साहसं चइज्जइ, उब्भिज्जइ तेण जगहत्थो ॥१२॥

शब्दार्थः--अकार्य न आदरवुं, पोते निंदनीकमां न पडवुं अने साहसने न त्यजी देवुं के, तेथी जगत्मां हाथ उन्नो रहे. १२

वसणेवि न मुब्भिज्जइ, मुच्चइ माणो न नाम मरणेवि ॥
विहवक्कएवि दिज्जइ, वयमसिधारं खु धीराणं ॥१३॥

शब्दार्थ--दुखमां पण न मुंझावुं, मरण थाय तो पण मा ननुं नाम न मूकवुं, लक्ष्मीनो नाश थाय तो पण दान आपवुं. ए वीरपुरुषोनुं असिधारा (तरवारनी धार सरखुं) व्रत छे. १३

अइनेहो न वहिज्जइ,रूसिज्जइ न य पिएवि पयदिहं ॥
वद्धारिज्जइ न कली, जलंजली दिज्जइ दुहाणं ॥ १४ ॥

शब्दार्थ--कोइनी साथे बहु स्नेह न करवो, स्नेहो उपर निरंतर न रीसावुं, क्लेश न वधारवो तेमज दुःखोने जलांजली आपवी, अर्थात् दुःखने त्यजी देवुं. ॥ १४ ॥

न कुसंगेण वसिज्जइ, बालस्सवि धिप्पए हिअं वयणं
अनयाउ निवट्टिज्जइ, न होइ वयणिज्जया एवं ॥१५॥

शब्दार्थ--कुसंगीनी साथे न वसवुं, बालकनुं पण हित व चन ग्रहण करवुं, अन्यायथी पाछा फरवुं के, जेथी आपणुं को इ माठुं न बोले. ॥ १५ ॥

विहवेवि न मज्जिज्जइ, न विसीइज्जइ असंपयाएवि ॥
वट्टिज्जइ समभावे, न होइ रणरणइ संतावो ॥१६॥

शब्दार्थ--धनवंतपणामां अभिमान न करवुं तेमज निर्धनपणामां खेद न करवो, शत्रु मित्रने विषे समभाव राखवो के जेथी सारे खोटे संताप न होय ॥ १६ ॥

वन्निज्जइ निच्चगुणो, न परुक्कं न य सुअस्स पच्चखं ॥
महिलाउ नो जयाविहु, न नस्सए जेण माहप्पं ॥१७॥

शब्दार्थ--सेवकना गुण पाछल न वर्णववा, तेमज पुत्रना गुण समक्ष न वर्णववा, स्त्रीना गुण पाछल अने समक्ष न वर्णववा के, जेथी आपणी म्होटाइ नाश न पामे. ॥ १७ ॥

जंपिज्जइ पिअवयणं, किज्जइ विणउअ दिज्जए दाणं
परगुणगहणं किज्जइ, अमूलमंतं वसीकरणं ॥ १८ ॥

शब्दार्थः--प्रीय वचन बोलवुं, विनय करवो, दान आपवुं अने पारका गुण ग्रहण करवा. ए मूल विनानो वशीकरण मंत्रछे.

पच्चावे जंपिजाइ, सम्माणिजाइ खलोवि बहुमचे ॥
नजाइ सपरविसेसो, सयलचा तस्स सिचंति ॥ १९ ॥

शब्दार्थः--उचित अवसर बोलवुं, बहु माणसोनी मध्ये खलने पण सन्मान आपवुं. स्वपरनुं विशेषपणुं न त्यजवुं. ए प्रमाणे चालनाराना सर्वे अर्थो सिद्ध थाय छे. ॥ १९ ॥

मंतंताण न पासे, गम्मइ नइ परग्गहे अबीएहिं ॥
पम्हिवन्नं पालिजाइ, सुकुलीणत्तं हवइ एवं ॥ २० ॥

शब्दार्थः--मंत्र तंत्रने न जोवां, एकला पारका घरमां न जवुं अने पोतानुं कहेलुं पालवुं. ए प्रमाणे चालवाथी सारुं कुलीनपणुं होय छे. ॥ २० ॥

भुंजइ भुंजाविजाइ, पुच्छिजा मणोगयं कहिजा सयं ॥
दिजाइ लिजाइ उचिअं, इच्छिजाइ जइ थिरं पिम्मं २१

शब्दार्थः--जो मित्रनी साथे स्थिर प्रेम इच्छिये तो तेने घेर जमीये अने तेने जमाडीये, आपणां मननो विचार तेने पूछीए अने ते पूछे तेनो उत्तर आपीए; वली योग्य वस्तु आपीए अने लइए.

कोवि न अवमन्निज्जइ, न य गविज्जइ गुणेहिं निअएहि
न य विम्हउ वहिज्जइ, बहुरयणा जेणिमा पुहवी ॥२२॥

शब्दार्थः--कोइने पण अपमान न आपवुं, तेम पोताना गुणथी गर्व पण न करवो. वली मनमां आश्चर्य पण न पामवुं. कारण के, आ पृथ्वी बहु रत्नवाली छे. ॥ २२ ॥

आरंभिज्जइ लहुअं, किज्जइ कज्ज महंत मविपन्ना ॥
न य उक्करिसो किज्जइ, लब्भइ गुरुअत्तणं जेण ॥२३॥

शब्दार्थ—प्रथम आरंभ थोडो करवो अने पाछलथी म्होटुं कार्य पण करवुं. वली पोतानुं उत्कृष्टपणुं न करवुं के, जेथी म्होटाइपणुं पामीये, ॥ २३ ॥

झाइज्जइ परमप्पा, अप्पसमाणो गणिज्जइ परो ॥ ॥
किज्जइ न रागदोसो, विन्निज्जइ तेण संसारो ॥२४॥

शब्दार्थ--परमात्मानुं ध्यान करवुं, बीजाने पोतानां समान गणवा, राग द्वेष पण न करवो, तेथी संसार छेदाइ जाय छे. २४

उवएसरयणमालं, जो एवं ठवइ सुठ निअकंठे ॥
सो नर सिवसुहलच्छी, वच्छयले रमइ सच्छाइं ॥ २५ ॥

शब्दार्थः--जे पुरुष आ प्रमाणे उपदेशरत्नमालाने पोताना कंठने विषे स्थापन करे छे; तेनां वक्षस्थलमां मोक्ष सुखनो लक्ष्मी पोतानी इच्छा प्रमाणे क्रीडा करे छे. ॥ २५ ॥

॥ इति उपदेश रत्न कोष. ॥

॥ अथ शाश्वताजिन नामादि संख्या स्तवन ॥

सिरि उसह वद्धमाणं चंदाणण वारिसेण जिणचंदं ॥
नमिउं सासय जिण नव--ण संख परिकित्तणं काहं १

शब्दार्थ--सामान्य केवलीनी मध्ये चंद्र समान श्री रुषभ

देव, श्री वर्द्धमान स्वामी, श्री चंद्रानन अने श्री वारिषेणने नमस्कार करीने शाश्वता जिनभुवननी संख्यानुं कीर्तन करुं बुं. १

जोइ वणेसु असंखा, सग कोडि बिसयरि लख भवणेसु
चुलसी लख्खा सगनवइ, सहस तेवीसुवरी लोए ॥२॥

शब्दार्थः-ज्योतसी अने व्यंतरने विषे असंख्याता, भुवनपतिमां सात क्रोड अने बोतेर लाख, तथा उर्ध्व लोकमां चोराशी लाख सत्ताणुं हजार अने त्रेवीस जिन भुवन छे. ॥ ॥२॥

बावन्ना नंदीसर--वरंमि चउ चउ कुंडले रूअगे ॥
इअ सठी चउबारा, तिदुवारा सेसजिण भवणा ॥३॥

शब्दार्थ–आठमा नंदीश्वर द्वीपमां बावन तथा कुंडल द्वीप अने रुचकद्वीपमां चार चार. एम साठ जिनभुवन चार बारणा वाला छे अने बाकीना जिनभुवनो त्रण बारणावाला छे ३.

पत्तेअं बारेसु, मुहमंडव रंगमंडवे तत्तो ॥
मणिमयपीठं तदुवरि, थूभे चउदिसिसु चउ पडिमा ४

शब्दार्थ– प्रत्येक बारणामां मुखमंडप अने रंगमंडप छे. त्यार पछी मणिमयपीठ छे. ते पीठ उपर स्थूभ अने ते स्थूभ उपर चार दिशामां चार प्रतिमा छे. ॥ ४ ॥

तत्तो मणीपीठजुगे, असोग धम्मद्धज अ पुक्करणी
पइभवणं पडिमाणं, मद्धे अहुत्तर सयं च ॥ ५ ॥

शब्दार्थः-त्यार पछी मणिपीठनुं जोडलुं, अशोक वृक्ष, धर्म ध्वज अने पुष्करिणी वाव्य छे. प्रत्येक भुवननी मध्ये (गभारामां) एकसो आठ प्रतिमाउं छे ॥ ५ ॥

पडिमा पुण गुरुआउं, पण धणुसय लहु अ सत्तहत्थाउ
मणिपीठे देवछंद--दयंमि सीहासण निसन्ना ॥६॥

शब्दार्थः--वली म्होटी प्रतिमाउ पांचसो धनुष्यनी अने न्हानी प्रतिमाउं सात हाथनी छे. ते प्रतिमाउं मणिपीठ उपर देवछंदामां सिंहासन उपर बेठेली छे. ॥ ६ ॥

जिण पिठे छत्तधरा, पम्हिमा जिणभिमुह दुन्नि चमरधरा
नागा भूआ जक्खा, कुंभधरा जिणमुहा दो दो ॥ ७ ॥

शब्दार्थः--जिनप्रतिमानी पाछल एक छत्रधर प्रतिमा अने सन्मुख बे चामरधारक प्रतिमा छे. वली जिनेश्वरना सन्मुख नागदेवनी, भूतदेवनी, जक्षदेवनी अने कुंभधारीनी बे बे प्रतिमा छे. (छत्रधरादिकनी सर्व मली अगीयार प्रतिमा थाय छे.) ७

सिरिवच्छ नाभि चुच्चुअ, पयकर केस महि जीह तालुरुणा
अंकमया नह अच्छी, अंतो रत्ता तहा नासा ॥ ८ ॥

शब्दार्थः--श्री जिनेश्वरना श्रीवत्स, नाभी, चुंचुक, हाथेली, पगनां तलीयां, मस्तक, जीभ अने तालवुं एटलां राता वर्णवालां छे. नख अने आंख अंकरत्नमय छे तेमज छेमे रातां वर्ण वाली नासिका छे. ॥ ८ ॥

ताराइ रोमराइ, अच्छिदला भमुहि केस रिठमया ॥
फलिह मय दसण वयरम--य सीस विदूममया उठा ए

शब्दार्थः--आंखनी कीकी, रुंवाडानी पंक्ति, आंखनी पांपण, नेण अने केश एटला श्यामरत्नमय छे, दांत स्फटिक रत्नमय छे, मस्तक वज्ररत्नमय छे अने होठ परवालां सरखा छे. ए

कणगमय जाणु जंघा, तणुजठी नास सवण भालोरू ॥
पलायेंक निसन्नाणं, इअ पम्हिमाणं भवे वन्नो ॥ १० ॥

शब्दार्थः--ढींचण, जांघ, शरीरनी यष्टी, नासिका, कान, कपाल अने साथल ए सर्व सुवर्णमय छे, वली पद्मासने बेठेली

ए प्रतिमाना आ उपर कहेवा प्रमाणे वर्ण छे. ॥ १० ॥

भवणवण कप्पजोइस, उववाय भिसेअ तह अलंकारा
ववसाय सुहम्म सन्ना, मुहमंडव माइ अक्कजुआ ॥११॥

शब्दार्थः--भूवनपति, व्यंतर, ज्योतसी अने बार देव लोक ए सर्वेमां मळी पांच सन्ना छे. तेनां नाम उत्पात, अभिषेक, अलंकार, व्यवसाय अने सुधर्मा. ए सन्नाउ मुखमंडप विगेरे अ सहित छे.

तिदुवारा पत्तेअं, तोपुण सन्नथूभ सठि बिंबेहिं ॥
चेइअ बिंबेहिं समं, पइभवणं बिंब असीइसयं ॥१२॥

शब्दार्थः--त्रण द्वारना जिनभूवनमां प्रत्येके चोमुखनी बार प्रतिमा छे. त्यारपछी दरेक बारणानी पांच पांच सन्नाना स्थूभमां साठ जिनप्रतिबिंब छे. ते चैत्य (मूल) प्रतिबिंबनी साथे गणतां दरेक भूवन प्रत्ये एकसो एंसी जिनबिंब थाय छे. ॥ १ ॥ ६०–१०८–११२ ॥

जोयण सयंच पन्ना, विसयरि दीहत्तं पिहुल उच्चत्तं ॥
वेमाणिअ नंदीसर, कुंडल रुअगे भवणमाणं ॥ १३ ॥

शब्दार्थः-वैमानीकनां, नंदीश्वर द्वीपनां, कुंडलद्वीपनां अने रुचकद्वीपनां वैमानो अनुक्रमे सो योजन, पचास योजन अने बोंतेर योजन लांबपणे पहोलपणे अने उंचपणे जाणवा. ॥ १३ ॥

तीसकुलगिरिसुदस कुरु, मेरुवणिअसोइवीसगयदंते ॥
वक्कारेसु असीई, चउ चउ इसुआर मणुअ नगे ॥१४॥

शब्दार्थः हिमवंतादि त्रीस कुलगिरि पर्वत उपर त्रीस, देवकुरु उत्तर कुरुमां दश, मेरु पर्वतना वनमां एंसी, गजदंता पर्वत उपर वीश, वक्कारा पर्वत उपर एंसी अने इक्षुकार तथा मानुषोत्तर पर्वत उपर चार चार जिन भूवन छे. ॥ १४ ॥

एआइं असुर भवण-ठिआइं पुव्वुत्त माण अद्धाइं ॥
दस मित्तो नागाई--नवसु वणेसु इग अद्धं ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--ए विगेरे असुर कुमारमां रहेला जिनभूवननुं (लांबां, पहोला अने उंचानुं) प्रमाण पूर्वे कहेलाथी अर्धुं जाणवुं. नागकुमारादि नव निकायमां तेथी अर्धुं जाणवुं अने व्यंतर भूवनमां तेनाथी अर्धुं जाणवुं. (असुर कुमारमां लांबा ५० पहोला २५--उंचा ३६ नागकुमारमां--२५--१२॥--१८ व्यंतरमां १२॥--६।--ए--योजन अनुक्रमे जाणवा. ॥ १५ ॥

दिग्गयगिरिसु चत्ता, दहे असी कंचणेसु इगसदसो ॥
सत्तरि महानईसु, सतरिसयं दीह वेअद्धे ॥ १६ ॥

शब्दार्थः--दिग्गज पर्वत उपर चालीश, द्रहमां एंसी, कंचन गिरिने विषे एक हजार, महा नदीयोमां सीतेर अने लांबा वैताढय उपर एकसो सीत्तेर जिन भुवन छे. ॥ १६ ॥

कुंभेसु तिसय असीआ, वीसं जमगेसु पंचचूलासु ॥
इक्कारस सय सत्तरि, जंबूपमुहे दसतरूसु ॥ १७ ॥

शब्दार्थः--कुंभने विषे त्रणसो एंसी, यमक पर्वत उपर वीस, मेरुपर्वतनी चूलिका उपर पांच अने जंबू प्रमुख दश वृक्ष उपर अगीयार सो सीत्तेर जिनभुवन छे. ॥ १७ ॥

वट्टवेअद्धे वीसा, कोस तय उंच दीहविच्छारा ॥
चउदस धणुसय चालीस अहिअ उच्चत्तणे सव्वे १८

शब्दार्थ--वृत वैताढय उपर वीश जिनभुवन छे. ए सर्वे दिग्गजादि दश स्थानना ३९५५ जिनभुवन एक गाउ लांबां अने अर्धो गाउ पहोलां तेमज चौदसोचालीस धनुष्य उंचां छे.

अकट्ठीविविदिसिसोलस, सोहम्मीसाणग्गदेविनयरीसु ॥

एवं बत्तीससया, गुणसठि जुआ तिरिअलोए ॥ १९ ॥

शब्दार्थ--आठमा द्वीपनी विदिशाए सौधर्म अने ईशान ए बे इंद्रनी सोल देवीनी सोल नगरीयोमां सोल जिनभुवन छे. एम तिर्छालोकमां सर्व मली बत्रीससो ने उंगणसाठ जिनभुवनछे

एवं तिहुअणमज्झे, अम कोमी सत्तवन्न लक्काइं ॥
दोअसया बासीया, सासय जिणभवण वंदामि ॥ २० ॥

शब्दार्थः--ए प्रमाणे पूर्वे कहेला उर्ध्व, अधो अने तिर्छा ए त्रणे लोकमां आठ क्रोड, सत्तावन लाख, बसोने व्यासी शाश्वता जिनभुवनने हुं वांदुंछुं. ॥ २० ॥

सठी लक्का गुणनवइ कोमि, तेरकोमि सय बिंब भवणेसु
तिअसय वीसा इगनवइ, सहस लक्क तिगं तिरिअंमि २१

शब्दार्थः--तेरसो क्रोड, नव्यासी क्रोड अने साठ लाख एटलां जिनबिंब भुवनपतिमां छे, तेमज त्रणलाख एकाणुं हजार त्रणसो वीस जिनबिंब तिर्छालोकमां छे. ॥ २१ ॥

एगं कोमि सयखलु, बावन्ना कोमि चउणवइ लक्का ॥
चउ चत्त सहस सगसय, सठा वेमाणि बिंबाणि ॥२२॥

शब्दार्थ--एकसो क्रोड, बावन क्रोड, चारेाणुं लाख, चुमालीश हजार सातसो साठ एटलां जिनबिंब वैमानिक देव लोकमां छे.

पनरस कोमि सयाइं, दुचत्त कोमि अमवन्न लक्काइं ॥
बत्तीससहस असीआ, तिहुअण बिंबाणि पणमामि २३

शब्दार्थः--पंदर सो क्रोड, बेंतालीसक्रोड, अठावन लाख, बत्रीस हजार अने एंसी एटला त्रण भुवनमां सर्व जिनबिंबने हुं प्रणाम करुं छुं. ॥ २३ ॥

सिरि भरह निवइ पमुहे-हिंजाइं अन्नाइं इत्त विहिआइं
देविंद मुणिंदथुआइं, दिंतु भवीयाण सिद्धिसुहं ॥२४॥

शब्दार्थ--श्री भरतचक्रवर्ती विगेरे राजाओए आ अढीद्वीप मां जे प्रतिबिंबो निपजाव्यां छे अने देवेंद्र सूरीश्वरे स्तव्यां छे, ते जिनबिंब भव्यजनोने सिद्धि सुख आपो. ॥ २४ ॥

उस्सेह मंगुलेणं, अह उड्ढमसेस सत्त रयणीउ ॥
तिरिलोए पण धणु सय, सासय पडिमा पणिवयामि२५

शब्दार्थः--उत्सेधांगुलनां प्रमाणे करी अधोलोकमां अने ऊर्ध्वलोकमां सर्वे सात हाथनी अने तिर्छालोकमां पांचसो धनुष्य नी शाश्वति प्रतिमाने हुं प्रणमुं हुं. ॥ २५ ॥

॥ इति शाश्वत जिननामादि संख्यास्तवन समाप्तम् ॥

॥ अथ त्रिलोक चैत्य बिंब संख्या ॥

॥ अधोलोकमां जिनभुवनबिंब संख्या ॥

स्थान संख्या	स्थाननां नाम	भुवन संख्या	जिनबिंब संख्या
१	असुरकुमारमां ॥	६४००००	११५२००००००
२	नागकुमारमां ॥	८४००००	१५१२००००००
३	सुवर्णकुमारमां ॥	७२ लाख	१२९६००००००
४	विद्युत्कुमारमां ॥	७६ लाख	१३६८००००००
५	अग्निकुमारमां ॥	७६ लाख	१३६८००००००
६	द्वीपकुमारमां ॥	७६ लाख	१३६८००००००
७	उदधिकुमारमां ॥	७६ लाख	१३६८००००००
८	दिग्कुमारमां ॥	७६ लाख	१३६८००००००
९	वायुकुमारमां ॥	९६ लाख	१७२८००००००
१०	स्तनितकुमारमां ॥	७६ लाख	१३६८००००००
		कुल	कुल
प्रत्येक	चैत्ये प्रतिमा १०० छे	७७२००००	१३८९६००००००

॥ ऊर्ध्वलोकमां जिनभुवन बिंबसंख्या ॥

स्थान संख्या	स्थाननां नांम	भुवन संख्या	जिनबिंब संख्या
१	सौधर्मदेवलोके ॥	३२ लाख	५३६००००००
२	ईशानदेवलोके ॥	२८ लाख	५०४००००००
३	सनत्कुमारमां ॥	१२ लाख	२१६००००००
४	माहेंद्रदेवलोके ॥	८ लाख	१४४००००००
५	ब्रह्मदेवलोके ॥	४ लाख	७२००००००
६	लांतकदेवलोके ॥	५००००	९००००००
७	महाशुक्रदेवलोके ॥	४०००००	७२००००००
८	सहस्रारदेवलोके ॥	६०००	१०८००००
९	आनतदेवलोके ॥	३००	३६०००
१०	प्राणतदेवलोके ॥	३००	३६०००
११	आरणदेवलोके ॥	१५०	२७०००
१२	अच्युतदेवलोके ॥	१५०	२७०००
३	प्रथमत्रीके ॥ (नवग्रैवेयकना)	१११	१३३२०
४	बीजेत्रीके ॥ (नवग्रैवेयकना)	१०७	१२८४०
३	त्रीजेत्रीके ॥ (नवग्रैवेयकना)	१००	१२०००
५	अनुत्तरपांचे ॥	५	६००
		कुल ८४९७०३३	कुल १५२९४४४७६०

प्रथमदेवलोकथी १२ मा सुधी प्रत्येक चैत्ये १०० प्रतीमा छे॥ पांच सजानी ६० प्रतीमा । त्रण बारणाना चोमुखनी १२ प्रतीमा । मध्य चैत्यनी १०८ प्रतीमा । सर्व मली १०० जाणवी ॥ ग्रैवेक अनुत्तरे १२० कल्पातीत छे, माटे सन्ना नथी. ॥

॥ तिर्च्छालोकमां चैत्य बिंबसंख्या ॥

स्थान संख्या	स्थाननां नांम	जिनचैत्य संख्या	जिनबिंब संख्या
१	व्यंतर असंख्यनगरे॥	असंख्यजुवन	असंख्यबिंब
२	जोतषीचरथरमां ॥	असंख्यजुवन	असंख्यबिंब
३	नंदीश्वरद्वीपमां प्र०१२४	५२	६४४८
४	कुंमलद्वीपमां ॥	४	४९६
५	रुचकद्वीपमां ॥	४	४९६
६	कुंमलगिरिमां प्र० १२०	३०	३६००
७	देव उत्तरकुरुमां ॥	१०	१२००
८	मेरुवनने विषे ॥	८०	९६००
९	गजदंता पर्वते ॥	२०	२४००
१०	वखार पर्वते	८०	९६००
११	इक्कुकार पर्वते ॥	४	४८०
१२	मानुषोत्तर पर्वते ॥	४	४८०
१३	दिग्गजे ॥	४०	४८००
१४	द्रहे ॥	८०	९६००
१५	कंचनगिरिये ॥	१०००	१२००००
१६	महानदीयोये ॥	७०	८४००
१७	दिर्घ वैताढ्य गिरिये॥	१७०	२०४००
१८	कुंमे ॥	३८०	४५६००
१९	यमकगिरिये	२०	२४००
२०	मेरुपर्वतनी चूलीकाये	५	६००
२१	जंबुप्रमुख वृक्षे ॥	११७०	१४०४००
२२	वृतवैताढ्यगिरिये ॥	२०	२४००
२३	नगरी वीजयादिके ॥	१६	१९२०
		कुल ३२५९	कुल ३९१३२०

एहमां ६० प्रासाद तेमां प्रत्येके १२४ पातिमा बाकी ३१९९ प्रासाद त्रीछुवारा । तेमां प्रत्येके १२० प्रतिमा ॥

॥ त्रिजगसंख्या ॥

अधोलोके ॥	७७२००००	१३८९६००००००
उर्द्धलोके ॥	८४९७०२३	१५२९४४४७६०
तिर्च्छालोके ॥	३२५९	३९१३२०

॥ एम त्रणलोकमां ॥

साश्वता प्रासाद ॥	साश्वता जिनबिंब ॥
८५७००२८२	१५४२५८३६०८०

॥ इति सास्वतां जिनभुवन तथा जिनबिंब संख्यायंत्र समाप्तम् ॥

॥ अथ शत्रुंजय लघुकल्प ॥

अइमुत्तयकेवलिणा, कहिअं सेत्तुंजतित्तमाहप्पं ॥
नारयरिसिस्स पुरउ, तं निसुणह भावउ भविआ ॥१॥

शब्दार्थः--हे भव्यजनो ! अति मुक्त मुनिये नारदरूषिनी आगल शत्रुंजय तीर्थनुं महात्म्य कह्युं छे, तेने तमे भावथी सांभलो.

सेत्तुंजे पुंमरीउ, सिद्धो मुणिकोमीपंचसंजुत्तो ॥
चित्तस्स पुन्निमाए, सो भन्नइ तेणं पुंमरिउ ॥ २ ॥

शब्दार्थः--शत्रुंजय उपर पुंमरिक गणधर पांच क्रोम साधु सहित चैत्रमासनी पुनमे सिद्ध थया छे, तेथी ते पर्वतनुं नाम पुंमरिक कहेवाय छे. ॥ २ ॥

नमि विनमि रायाणो, सिद्धा कोडिहिं दोहिं साहुणं ॥
तह दविड वालीखिल्ला, निव्वुआ दसय कोडिउ ॥ ३ ॥

शब्दार्थः—नमि अने विनमि राजा बे क्रोड साधुसहित सिद्ध थया. तेमज द्राविड अने वालीखिल बे बंधु मुनियो दशक्रोड साधु साथे सिद्ध थया छे. ॥ ३ ॥

पज्जन्नसंबपमुहा, अड्ढ ठाउ कुमारकोडिउ ॥
तह पण्हवावि पंचय, सिद्धिगया नारयरिसि य ॥४॥

शब्दार्थः—प्रद्युम्न सांब विगेरे साडा आठ क्रोड कुमारो पांच पांडवो अने नारदऋषि सिद्धि पद पाम्या. ॥ ४ ॥

थावच्चा सुय सेलं—गाय मुणिणोवि तह राममुणि ॥
भरहो दसरहपुत्तो, सिद्धा वंदामि सेत्तुंजे ॥ ५ ॥

शब्दार्थः—थावच्चा पुत्र मुनि, शुकमुनि, शैलकमुनि तेमज दशरथना पुत्र राममुनि अने भरतमुनि शत्रुंजय उपर सिद्ध थया छे, तेमने हुं वांदु छुं. ॥ ५ ॥

अन्नेवि खवियमोहा, उसभाइविसालवंससंभूआ ॥
जे सिद्धा सेत्तुंजे, तं नमह मुणि असंखिज्जा ॥ ६ ॥

शब्दार्थः—बीजा पण मोहने खपावनारा अने ऋषभादिकना विशाल वंशमां उत्पन्न थयेला जे मुनियो शत्रुंजय उपर सिद्ध थया छे ते असंख्याता मुनियोने हुं वांदुं छुं. ॥ ६ ॥

पंनास जोयणाइं, आसी सेत्तुंजविच्छडो मूले ॥
दसजोयण सिहरतले, उच्चत्तं जोयणा अठ ॥ ७ ॥

शब्दार्थः—मूलमां शत्रुंजयनो विस्तार पचास जोजन हतो, शिखर उपर दश जोजन अने उंचपणे आठ जोजन हतो.

जं लहइ अन्नतित्थे, उग्गेण तवेण बंभचेरेण ॥
तं लहइ पयत्तेणं, सेत्तुंजगिरिम्मी निवसंते ॥ ८ ॥

शब्दार्थः--अन्यतीर्थमां उग्रतपथी अथवा ब्रह्मचर्यथी जे फल प्राप्त थाय ते फल प्रयत्ने शत्रुंजय उपर वसवाथी थाय छे. ८

जं कोमिए पुन्नं, कामियआहारभोइआ जेउ ॥
जं लहइं तह पुन्नं, एगो वासेण सेत्तुंजे ॥ ए ॥

शब्दार्थः--इच्छित भोजन वगे क्रोड माणसने जमाडवाथी जे पुण्य थाय, ते पुण्य शत्रुंजय उपर एक उपवास करवाथी थाय छे.

जं किंची नामतीत्थं, सग्गे पायालें माणुसे लोए ॥
तं सव्वमेव दिठं, पुंडरिए वंदिए संते ॥ १० ॥

शब्दार्थः--स्वर्ग, पाताल अथवा मनुष्य लोकमां जे कोइ पण नाम मात्र तीर्थ होय, ते सर्व फक्त शत्रुंजयने वांदवाथी दीठां जाणवां. ॥ १० ॥

पडिलाभंते संघं, दिठमदिठेय साहूसेत्तुंजे ॥
कोडिगुणं च अदिठे, दिठेअ अणंतये होई ॥११॥

शब्दार्थः--शत्रुंजय पर्वतने दीठा अणदीठा पण तेना सन्मुख चालवाथी चतुर्विध संघनी भक्ति करवा जेटलुं पुण्य थाय छे, न देखवाथी क्रोड गणुं अने देखवाथी अनंतगणुं थाय छे.

केवलनाणुप्पत्ती निव्वाणं आसि जह साहूणं ॥
पुंडरिए वंदित्ता, सव्वे ते वंदिया तह ॥ १२ ॥

शब्दार्थ--ज्यां साधुओने ज्ञाननी उत्पत्ति अने मोक्षप्राप्ति होय छे; त्यां ते पुंडरीकगिरिने वंदन करवाथी ते सर्वे मुनियोने वांद्या जाणवा. ॥ १२ ॥

अठावयं समेए, पावा चंपाइं उजंत नगे य ॥
वंदिता पुन्न फलं, सयगुणं तंपि पुंमरीए ॥ १३ ॥

शब्दार्थः--ऋषन्न देवनुं मोक्ष क्षेत्र अष्टापद, जिन सिद्धके त्र समेतशिखर, वीरप्रन्नुनुं मोक्षस्थान पावापुरी वासुपूज्यनुं सिद्ध क्षेत्र चंपानगरी अने नेमनाथनुं मोक्षस्थान गिरनार. ए सर्व ती र्थने वांदवाथी सो गणुं पुण्य पुंमरिक तीर्थने नेटवाथी थाय डे.

पूआ करणे पुन्नं, एगगुणं सयगुणं च पमिमाए ॥
जिणन्नवणेण सहस्सं, णंतगुणं पालणे होइ ॥१४॥

शब्दार्थः--पूजा करवाथी जे पुण्य थाय ते एक गणुं, तेथी सो गणुं प्रतिमा नरावबाथी थाय डे, तेथी जिन नुवन कराव वाथी हजारगणुं अने अनंतगणुं फल तीर्थरक्षाथी होय डे. १४

पमिमं चेइहरं वा, सित्तुंजगिरीस्स मन्नए कुणइ ॥
नूत्तूण नरहवासं, वसइ सग्गेण निरुवसग्गे ॥१५॥

शब्दार्थः--जे माणस शत्रुंजय पर्वत नपर प्रमुनी प्रतिमा अथवा जिनमंदिर करावे डे, ते माणस नरत क्षेत्रनुं राज्य नोगवीने स्वर्ग अथवा मोक्ष पामे डे. ॥ १५ ॥

नवकार पोरिसीए, पुरिमड्ढे गासणं च आयामं ॥
पुंमरीयं च सरंतो, फलकंखी कुणइ अन्नत्तठं ॥१६॥

शब्दार्थ--फलनी इछा करनारो नोकारसीनुं, पोरसीनुं, पु रिमढनुं, एकासणानुं अने आंबीलनुं एटलानुं पच्चरकाण करे ते मज पुंमरिकनुं स्मरण करतो उतो नपवास करे. ॥ १६ ॥

उठ ठम दसम डुवा-लसाण मास ठमास खवणाणं ॥
तिगरणसुद्धो लहइ, सित्तुजं संनरंतोअ ॥ १७ ॥

शब्दार्थः--उठ, अठम, दशम, डुवालस, पक्षक्षमण अने मा

सक्रमण. ए सर्व करवानुं फल मन, वचन अने कायाथी शुद्ध एवो जे माणस शत्रुंजयने संभारे ते पामे छे. ॥ १७ ॥

अट्ठेणं भत्तेणं, अपाणेणं तु सत्त जत्ताइं ॥
जो कुणइ सेत्रुंजे, तइय भवे लहइ सो मुक्कं ॥ १८ ॥

शब्दार्थः--जे माणस चोवीहार अठभक्ते शत्रुंजयनी सात जात्रा करे छे. ते त्रीजा भवे मोक्ष पामे छे. ॥ १८ ॥

अज्जवि दीसइ लोए, भत्तं चईजण पुंमरीयनगे ॥
सग्गे सुहेण वच्चइ, सीलविहूणोवि होऊणं ॥ १९ ॥

शब्दार्थः--आजे पण लोकमां देखाय छे के, जे माणस शील रहित होतो पण पुंमरिक गिरि उपर अनशन करे छे ते सुखे स्वर्गमां जाय छे. १९ ॥

धत्तं धय पमागं, चामर निंगार थालदाणेण ॥
विज्जाहरोअ हवइ, तह चक्की होइ रहदाणा ॥ २० ॥

शब्दार्थ--प्राणस धत्र ध्वजा, पताका, चामर, कलश अने थाल ए वस्तुओनां दानथी विद्याधर थाय छे अने रथदानथी चक्रवर्ती पद पामे छे. ॥ २० ॥

दस वीस तीस चत्ता, लक्कपन्नासा पुप्फदामदाणेण ॥
लहइ चउत्थ छट्ठ--ट्ठम दसम दुवालस फलाइं ॥ २१ ॥

शब्दार्थः--दशलाख, वीशलाख, त्रीशलाख, चालीशलाख; अथवा पचासलाख पुष्पनी मालाना दानथी (चढावाथी) अनुक्रमे एक उपवासनुं, बे उपवासनुं, त्रण उपवासनुं, चार उपवासनुं अथवा पांच उपवासनुं फल थाय छे. ॥ २१ ॥

धूवे पक्खुववासो, मासक्कमणं कपूरधूवंमि ॥
कित्तिय मासक्कमणं, साहूपडिलाभिए लहइ ॥२२॥

शब्दार्थः--कृष्ण अगुरुना धूपथी पंदर दिवसना उपवासनुं फल अने कर्पूरना धूपथी एक मासना उपवासनुं फल थायछे वली साधुने शुद्ध आहारादिक आपवाथी केटलाक मासना उपवासनुं फल थाय छे. ॥ २२ ॥

न वितं सुवन्न भूमी--भूसणदाणेण अन्नतित्थेसु ॥
जं पावइ पुन्न फलं, पुआ न्हवणेण सित्तंजे ॥ २३ ॥

शब्दार्थः--शत्रुंजय उपर तीर्थपतिने पूजा न्हावण करावबाथी जेटलुं पुण्यफल प्राप्त थाय, तेटलुं पुण्यफल बीजा तीर्थमां सुवर्ण, भूमी अथवा आभूषणनां दानथी पण न थाय ॥२३

कंतार चोर सावय, समुद्द दारिद्द रोग रिउ रुद्दा ॥
मुच्चंति अविग्घेणं, जे सेत्तुंजं धरंति मणे ॥ २४ ॥

शब्दार्थः--जे माणस मनमां शत्रुंजयनुं ध्यान करे छे ते माणस अरण्यना, चोरना, सिंहादिकना, समुद्रना; दारिद्रना, रोगना, शत्रुना अने भयंकर अग्निना भयने निर्विघ्नपणे त्यजी देछे.

सारावली पयन्नग, गाहाउं सुअहरेण भणिआउ ॥
जो पढइ गुणइ निसुणई, सो लहइ सित्तुंजजत्तफलं २५

शब्दार्थः--श्रुतधरे सारावली नामना प्रज्ञापना सूत्रमां जे गाथाउं कही छे, तेने जे माणस भणे छे, गणे छे अथवा सांभले छे ते शत्रुंजयनी जात्राना फलने पामे छे. ॥ २५ ॥

॥ इति शत्रुंजय लघुकल्प समाप्त ॥

॥ अथ उपकारी श्री रत्नागरसूरिजी कृत ॥

॥ श्री रत्नाकर पचीसी ॥

श्रेयः श्रियां मंगलकेलिसद्मः, नरेंद्रदेवेंद्रनतांघ्रीपद्म ॥
सर्वज्ञ सर्वातिशय प्रधान, चिरं जय ज्ञानकलानिधान १

शब्दार्थः--मोक्ष लक्ष्मीने मंगल एवुं क्रीडा करवानुं मंदिर, चक्रवर्ती अने इंद्रो जेमनां चरण कमलमां नमस्कार करी रह्या छे एवा, सर्वना जाण, चोत्रीश अतिशये करीने प्रधान अने ज्ञान कलाना भंडार एवा हे प्रभो ! तमे दीर्घकाल जयवंता वर्तो. १

जगत्रयाधार कृपावतार' दुर्वारसंसारविकारवैद्य ॥
श्रीवीतरागत्वयिमुग्धभावा,द्विज्ञप्रभोविज्ञपयामिकिंचित्

शब्दार्थः--त्रण जगत्ना आधार, कृपाना अवतार, दुःखे निवारवा योग्य संसाररूप विकारने दुर करनारा वैद्य एवा हे विशेष जाण प्रभो ! हुं भोला भावथी तमारी आगल कांइ विनंती करुं छुं. ॥ २ ॥

किं बालक्रीडाकलितो न बालः,
पित्रोः पुरो जल्पति निर्विकल्पः ॥
तथा यथार्थं कथयामि नाथ,
निजाशयं सानुशयस्तवाग्रे ॥ ३ ॥

शब्दार्थः--हे नाथ ! बालक्रीडा सहित एवो बालक माता पितानी आगल विकल्प रहित शुं नथी बोलतो ? तेम हुं पण तमारी आगल पश्चाताप करतो थको म्हारो पोतानो आशय कहुं छुं. ॥ ३ ॥

दत्तं न दानं परिशीलितं च,
न शालिशीलं न तपोन्वितप्तम् ॥

शुन्नो न नावोऽप्यनवद्यनवेऽस्मिन्,
विन्नो मया न्नांतमहो मुधैव ॥ ४ ॥

शब्दार्थ--हे विन्नो ! में दान आप्युं नथी, सुशोन्नित एवुं शील पाल्युं नथी, तप कर्युं नथी तेमज, आ नवमां मने शुद्ध नाव पण थयो नथी, माटे अहो ! हुं फोगटज न्नांती पाम्योहुं.

दग्धोऽग्निना क्रोधमयेन दष्टो,
दुष्टेन लोन्नाख्यमहोरगेण ॥
ग्रस्तोऽग्निमानाजगरेण माया-
जालेन बद्धोऽस्मि कथं नजे त्वां ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--हे प्रन्नो ! क्रोधरूप अग्निथी बलेलो, लोन्नरूप दुष्ट महा सर्पे मसेलो, अग्निमान रूप अजगरे गलेलो अने मायाथी बंधाइ रहेलो हुं तमने शी रीते नजी शकुं ? ॥ ५ ॥

कृतं मयामुत्र हितं न चेह, लोकेऽपि लोकेश सुखं न मेऽभूत्
अस्मादृशां केवलमेव जन्म, जिनेश जज्ञे नवपूरणाय ॥६॥

शब्दार्थः--हे लोकेश ! में परलोकमां हितकारी अने आ लोकमां पण हितकारी एवुं कांइ करयुं नथी, जेथी मने आ जन्ममां सुख नथी मल्युं हे जिनेश्वर ! ते माटे अमारा सरखा नो जन्म फक्त नव पूरवा माटेज थयो छे. ॥ ६ ॥

मन्ये मनो यन्न मनोज्ञवृत्तं, त्वदास्यपियूषमयूखलाभात् ॥
द्रुतं महानंदरसं कठोर, मस्मादृशां देव तदश्मतोऽपि॥७॥

शब्दार्थः--हे मनोज्ञवृत ! हुं जाणुं हुं के, तमारां मुखरूप अमृतनां किरणोनो लाभ थयाथी पण अमारुं मन महा आनंद ने ग्रहण करतुं नथी, तेथी ते पत्थरथी पण कठीण छे. ॥ ७ ॥

त्वतः सुदुःप्राप्यमिदं मयाप्तं, रत्नत्रयं नूरिभवभ्रमेण ॥
प्रमादनिद्रावशतो गतं तत्, कस्याग्रतो नायकपूत्करोमि

शब्दार्थः--संसारमां बहु भटकता एवा में दुखे मेलवी शकाय एवा आ ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप त्रण रत्न तमाराथी मेलव्यां हतां ते प्रमाद निद्राना वशथी गुमावी दीधां छे, तो हवे हे नायक! हुं कोनी आगल जइने पोकार करुं ॥ ८॥

वैराग्यरंगो परवंचनाय, धर्मोपदेशो जनरंजनाय ॥
वादाय विद्याध्ययनं च मे नूत्,कियद्ब्रुवे हास्यकरं स्वमीश

शब्दार्थः--हे ईश ! म्हारो वैराग्य रंग बीजाने ठगवाने अर्थे थयो. धर्मोपदेश माणसोने राजी करवाने अर्थे थयो अने विद्या न्यास वाद करवा माटे थयो. आवुं म्हारुं हास्यकारक कृत्य केटलुं कहुं ? ॥ ए॥

परापवादेन मुखं सदोषं, नेत्रं परस्त्रीजनवीक्षणेन ॥
चेतःपरापायविचिंतनेन,कृतं भविष्यामि कथं विभोहम् १०

शब्दार्थ--हे विभो बीजाना अवता दोष बोलवाथी मुखने, परस्त्रीने जोवाथी नेत्रने अने बीजाउने कष्ट चिंतववाथी चित्त ने एम ए त्रणेने मलीन कर्यां छे, तो हवे म्हारी शी गति थशे?

विडंबितं यत्स्मरघस्मरार्ति--दशावशात्स्वंविषयांधलेन ॥
प्रकाशितं तन्नवतो ह्रियैव, सर्वज्ञ सर्वं स्वयमेव वेत्सि ११

शब्दार्थः—हे सर्वज्ञ! कामदेवना पापनी पीडाना वश्यथी विषयवमे आंधला थयेला में म्हारुं पोतानुं जे कुकृत्य हतुं ते सर्व आपनी आगल लज्याथी कह्युं छे. वधारे शुं कहुं ? कारण आपज सर्व जाणो छो. ॥ ११ ॥

ध्वस्तोऽन्यमंत्रैःपरमेष्ठिमंत्रं,कुशास्त्रवाक्यैर्निहितागमोक्तिः

कर्त्तुंवृथाकर्मकुदेवसंगात्, अवांबिहिनाथमतिभ्रमोमे १२

शब्दार्थः--मैं मारणादि बीजा मंत्रोथी परमेष्टि मंत्रनो नाश करयो, कुशास्त्र वचनोथी आगम वचननो नाश कर्यो अने कुदेवना संगथी वृथा कर्म करवानी इच्छा करी. हे नाथ ! आ सर्व मने मतिभ्रम थयो छे. ॥ १२ ॥

विमुच्यदृक्लक्ष्यगतंभ्रवंतं, ध्यातामयामूढधियाहृदंतः ॥
कटाक्षवक्षोजगभीरनाभी, कटीतटीयासुदृशांविलासाः॥

शब्दार्थ–हे प्रभो ! नेत्रनी सन्मुख रहेला तमने त्यजी दइ मूढ बुद्धिवाला में स्त्रीयोनां कटाक्ष, स्तन, गंभीर नाभी केरुना भाग अने विलासोनुं हृदयमां ध्यान कयुं छे. ॥ १३ ॥

लोलेक्षणावक्त्रनिरीक्षणेन, योमानसेरागलवोविलग्नः ॥
नशुद्धसिद्धांतपयोधिमध्ये, धौतोप्यगात्तारककारणंकिं १४

शब्दार्थ–हे तारक ! स्त्रीयोनां मुखने जोवाथी जे म्हारां मनने विषे थोडो रंग लाग्यो हतो, ते रंगने में शुद्ध सिद्धांत समुद्रमां धोइ नांख्यो तो पण गयो नहि, तेनुं शुं कारण ? ॥ १४ ॥

अंगंनचंगंनगणोगुणानां,ननिर्मलःकोपिकलाविलासः ॥
स्फुरत्प्रभानप्रभुताचकापि,तथाप्यहंकारकदार्थितोहम् १५

शब्दार्थः--म्हारुं अंग सारुं नथी, म्हारामां कोइ गुणसमूह नथी, कोइ निर्मल कलाविलास नथी, तेम देदीप्यमान कांति अथवा कोइ पण प्रभुता नथी, तो पण हुं अहंकारथी कदर्थना पाम्यो छुं. ॥ १५

आयुर्गलत्याशुनपापबुद्धिः, गतंवयोनोविषयाभिलाषः ॥
यत्नश्चनैषज्यविधौनधर्मे,स्वामिन्महामोहविडंबनामे १६

शब्दार्थः-हे स्वामिन् ! हमेशां आयुष्य गलतुं जायछे,पणपाप

बुद्धि गली जती नथी;बाल्यादि अवस्था गइ, पण विषयनो अभिलाष गयो नहि;वली औषधविधिमां यत्न कर्यो, पण धर्ममां यत्न कर्यो नहि. खरेखर आ मने म्होटी मोह विटंबना लागी छे. १६

नात्मानपुण्यंनभवोनपापं, मयाविटानांकटुगीरपीयं ॥
आधारिकर्णेत्वयिकेवलार्के, परिस्फुटेसत्यपिदेवधिग्मां ॥

शब्दार्थः--हे देव ! केवलज्ञाने करीने सूर्यरूप आप प्रगट छता में " आत्मा नथी, पुण्य नथी, भव नथी, पाप नथी. " आवी नास्तिकोनी कडवी वाणीने पान करी तथा कानमां धारण करी, तेथी मने धिक्कार छे. ॥ १७ ॥

न देवपूजा न च पात्रपूजा,न श्राद्धधर्मश्च न साधुधर्मः ॥
लब्ध्वापिमानुष्यमिदंसमस्तं,कृतं मयारण्यविलापतुल्यं॥

शब्दार्थः--में मनुष्य जन्म पामीने देव पूजा न करी, पात्र पूजा न करी, श्रावक धर्म न पाल्यो तेमज साधुधर्म पण न पाल्यो; तेथी में ए सघलो मनुष्य जन्म अरण्यमां विलाप करवा तुल्य कर्यो छे. अर्थात् फोगट गुमावी नाख्यो छे. ॥१८॥

चक्रेमयासत्स्वपिकामधेनुः, कल्पद्रुचिंतामणिषुस्पृहार्त्तिः॥
नजैनधर्मेस्फुटशर्मदेपि, जिनेशमेपश्यविमूढभावं ॥१९॥

शब्दार्थ--हे जिनेश्वर ! में असत्य एवी कामधेनुं, कल्पवृक्ष अने चिंतामणि रत्न विगेरे वस्तुमां स्पृहा करी; परंतु प्रगट सुख आपनारा जिन धर्मने विषे स्पृहा करी नहि. ए म्हारा विशेष मूढ भावने जूओ, ॥ १९ ॥

सद्भोगलीलानचरोगकीला, धनागमोनोनिधनागमश्च॥
दारानकारानरकस्यचित्ते, विचिंतिनित्यंमयकाधमेन २०

शब्दार्थ--में अधम चित्तमां नित्य शब्दादि सारा भोगनी

स्त्रीलानो विचार करयो, पण तेथी थता रोगरूप खीलनो विचार करयो नहि; धन मेलवानो विचार करयो, पण मरणनो विचार करयो नहि; स्त्रीयोनो विचार करयो, पण नरकनी बेडीनो विचार करयो नहि, ॥ २० ॥

स्थितंनसाधोहृदिसाधुवृत्तात्, परोपकारान्नयशोर्जितंच ॥
कृतंनतीर्थोद्धरणादिकृत्यं, मयामुधाहारितमेवजन्म २१

शब्दार्थ--म्हारा हृदयमां उत्तम साधुवृत्ति रही नहि तेम में परोपकार माटे यश पण मेलव्यो नहि, वली तीर्थ उद्धारादि कार्य पण कर्युं नहि, तेथी में खरेखर म्हारो जन्म फोगट गुमावी नाख्यो. ॥ २१ ॥

वैराग्यरंगो न गुरूदितेषु. न दुर्जनानां वचनेषु शांतिः ॥
नाध्यात्मलेशोममकोपिदेव, तार्यःकथंकारमयंभवाब्धिः ॥

शब्दार्थः--मने गुरुए कहेलां वचनमां वैराग्यरंग न थयो, दुर्जनोनां वचनमां शांति पण न थइ. वली मने कोइ पण अध्यात्म लेश प्रगटयो नहि; तेथी हे देव ! म्हाराथी आ संसार समुद्र शी रीते तराय ॥ २२ ॥

पूर्वेभवेकारिमयानपुण्यं,आगामिजन्मन्यपिनोकरिष्ये ॥
यदीदृशोहंममतेननष्टा, भूतोभवद्भाविभवत्रयीशः ॥२३॥

शब्दार्थ--मैं पूर्वभवमां पुण्य कर्युं नथी, आवता भवने विषे पण करीश नहि के, जेथी हुंआवो दुःखीरह्योहुं;माटेहे ईशम्हारा भूत, भविष्य अने वर्त्तमान कालना त्रणे जन्म वृथा नाश पाम्या.

किंवामुधाहंबहुधासुधाभुक्, पूज्यत्वदग्रेचरितंस्वकीयं ॥
जल्पामियस्मात्त्रिजगत्स्वरूप–निरूपकस्त्वंकियदेतदत्र॥

शब्दार्थ--हे अमृतभोजी ! हुं तमारी आगल फोगट म्हा

रुं चरित्र वधारे शुं कहुं ? कारण के, हे पूज्य ! तमे त्रण जगत् नां स्वरूपने निरुपण करानारा छो, तो पछी आ म्हारुं कहेवुं कोण मात्र छे ॥ २४ ॥

दीनोद्धारधुरंधरस्त्वदपरो नास्ते मदन्यः कृपा-
पात्रं नात्र जने जिनेश्वर तथाप्येतां न याचे श्रियम् ॥
किंत्वर्हन्निदमेव केवलमहो सद्बोधिरत्नं शिवं,
श्रीरत्नाकरमंगलैकनिलयःश्रेयस्करं प्रार्थये ॥ २५ ॥

शब्दार्थ--हे जिनेश्वर:तमारा विना बीजो कोइ दीन माणसोनो उद्धार करवाने समर्थ नथी, तेमज लोकमां म्हारा विना बीजो कोइ दया करवा योग्य पात्र नथी, तो पण हुं ते लक्ष्मीने मागतो नथी: परंतु हे अरिहंत ! हे मोक्षलक्ष्मीना समुद्र ! हे मंगलना एक स्थान ! हुं फक्त कल्याणकारी एवां अने मोक्षनुं हेतु एवां उत्तम बोधीबीजरूप रत्ननी याचना करुं छुं. २५

॥ इति रत्नाकर पच्चीशी ॥

॥ अथ समाधि शतक ॥

येनात्माबुध्यतात्मैव, परत्वेनैव चापरम् ॥
अक्षयानंतबोधाय, तस्मै सिद्धात्मने नमः ॥ १ ॥

शब्दार्थः--जेमणे आत्माने आत्मारूपे जाण्यो छे अने आत्माना भेद पणाए करीने शरीरने जाण्युं छे ते अक्षय अने अनंत बोधवाला सिद्ध भगवानने नमस्कार थाउ. ॥ १ ॥

जयंति यस्यावदतोऽपि भारती-
विभूतयस्तीर्थकृतोऽप्यनीहितुः ॥
शिवाय धात्रे सुगताय विष्णवे,
जिनाय तस्मै सकलात्मने नमः ॥ २ ॥

शब्दार्थः--तीर्थंकर छता पण वांछा रहित अने तालवादि कथी अक्षरोने नहि उच्चारता एवाय पण जे प्रजुनी वाणीनी संपत्तियो (अथवा वाणी अने छत्र चामरादि संपत्तियो) जयवंती वर्तेछे. ते मोक्ष पामेला, ऋष्यादिद्वारा लोकोनो उद्धार करनारा, उत्तम ज्ञानवंता, केवलज्ञानथी सर्व लोकना व्यापक एवा, अनेक प्रकारनां नवदुःखने आपनारां कर्मने जीतनारा, तेमज आत्मरूपे रहेला ते प्रजुने नमस्कार थाउ ॥ २ ॥

श्रुतेन लिंगेन यथात्मशक्ति समाहितांतःकरणेन सम्यक्॥
समीक्ष्य कैवल्यसुखस्पृहाणां, विविक्तमात्मानमथाभिधास्ये.

शब्दार्थः--हुं म्हारी शक्ति प्रमाणे शास्त्रथी, हेतुथी अने निश्चल एवा अंतःकरणथी उत्तमरीते अनुभव करीने पछी सर्व कर्मना रहित पणाने विषे (मोक्षने विषे, सुखनी इछा करनारा तेनुं कर्ममलरहित जीवस्वरूप कहीश ॥ ३ ॥

बहिरंतःपरश्चेति, त्रिधात्मा सर्व देहिषु ॥
उपेयात्तत्र परमं, मध्योपायाद्बहिस्त्यजेत् ॥ ४ ॥

शब्दार्थ--सर्वे प्राणीयोमां बहिरात्मा, अंतरात्मा अने परमात्मा एम त्रण प्रकारना आत्मा छे. तेमां मध्य अंतरात्माना उपायथी परमात्माने पामवुं तथा बहिरात्माने त्यजी देवो ॥४॥

बहिरात्मा शरीरादौ, जातात्मभ्रांतिरांतरः ॥
चित्तदोषात्मविभ्रांतिः परमात्मातिनिर्मलः ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--शरीर, वाणी मन इत्यादिकने विषे आत्मा एवी जेनी भ्रांति थाय ते बहिरात्मा जाणवो. चित्त, दोष अने आत्मा तेमने विषे जेनी भ्रांति नाश पामे अर्थात् चित्तने चित्तपणाथी, दोषो ने दोषपणाथी अने आत्माने आत्मापणाथी जाणे ते अंतरात्मा जाणवो अने जेना सर्व कर्ममल क्षय थइ गया होय ते

परमात्मा जाणवो. ॥ ५ ॥

निर्म्मलः केवलः शुद्धो, विविक्तः प्रभुरव्ययः ॥
परमेष्ठी परात्मेति, परमात्मेश्वरो जिनः ॥ ६ ॥

शब्दार्थः--कर्मना मलरहित, शरीरादि संबंध रहित, द्रव्य भाव कर्मना अभावथी अत्यंत शुद्ध, शरीर अने कर्मथी न स्पर्श थयेलो, इंद्रादिकनो स्वामी, नहि चवे तेवो, इंद्रादि देवोने वांदवा योग्य पदने विषे रहेलो, संसारी जीवोथी उत्कृष्ट, निरंतर उत्तम ऐश्वर्ययुक्त अने सर्व कर्मने उखेडी नाखनारो जे होय ते परमात्मा जाणवो ॥ ६ ॥

बहिरात्मेन्द्रियद्वारै--रात्मज्ञानपराङ्मुखः ॥
स्फुरितस्वात्मनो देहमात्मत्वेनाध्यवस्यति ॥७॥

शब्दार्थ--इंद्रिय द्वारे करीने बहारना अर्थने ग्रहण करतो बहिरात्मा प्रगट पोताना देहने आत्मारूपज जाणे छे. । ७ ॥

नरदेहस्थमात्मानमविद्वान्मन्यते नरम् ॥
तिर्यंचं तिर्यगङ्गस्थं, सुराङ्गस्थं सुरं तथा ॥८॥

शब्दार्थ--बहिरात्मा मनुष्य देहमां रहेला आत्माने मनुष्य, तिर्यंचना शरीरमां रहेला आत्माने तिर्यंच, तेमज देवतानां शरीरमां रहेला आत्माने देवता माने छे. ॥ ८ ॥

नारकं नारकांगस्थं, न स्वयं तत्त्वतस्तथा ॥
अनंतानंतधीशक्तिः, स्वसंवेद्योऽचलस्थितिः ॥९॥

शब्दार्थ--वली नारकीना शरीरमां रहेला आत्माने नारकी माने छे, परंतु तत्त्वथी तेवी रीते पोताने जाणतो नथी. परमात्मा पोते तो अनंत अनंत बुद्धि अने शक्तिवालो, पोतानेज जाणवा योग्य अने अचल स्थितिवालो छे. ॥ ९ ॥

स्वदेहसदृशं दृष्ट्वा, परदेहमचेतनम् ॥
परात्माधिष्ठितं मूढः, परत्वेनाध्यवस्यति ॥१०॥

शब्दार्थः--परमात्माए कर्मना वश्यथी अंगीकार करेला अने अचेतन एवा परदेहने पोताना देह सरखा जोइ मूढ एवो बहिरात्मा ते परदेहने परमात्मपणाए अंगीकार करे छे. ॥ १० ॥

स्वपराध्यवसायेन, देहेष्वविदितात्मनाम् ॥
वर्त्तते विभ्रमः पुसां, पुत्रभार्यादिगोचरः ॥ ११ ॥

शब्दार्थः--आत्मस्वरूप न जाणनारा पुरुषोने देहने विषे पोताना अने परना अध्यवसायथी पुत्र स्त्री विगेरेने गोचर एवो विभ्रम थाय छे. अर्थात् अनात्मारूप अने अपकार करनारा एवाय पण स्त्री पुत्रादिकने अने धन धान्यादिकने पोतानो उपकार करनारा जाणे छे वली तेमना लाभने विषे संतोष अने अलाभने विषे परिताप तथा आत्मवध पण करे छे. ॥ ११ ॥

अविद्यासंज्ञितस्तस्मात्संस्कारो जायते दृढः ॥
येन लोकोऽन्यमेव स्वं, पुनरप्यभिमन्यते ॥ १२ ॥

शब्दार्थ--ते विभ्रम थकी अविद्या नामवालो अविचल संस्कार थाय छे के, जे संस्कारे करीने अविवेकी लोक जन्मांतरने विषे पण पोतानां शरीरनेज आत्मा माने छे. ॥ १२ ॥

देहे स्वबुद्धिरात्मानं, युनक्त्येतेन निश्चयात् ॥
स्वात्मन्येवात्मधीस्तस्माद्वियोजयति देहिनम् ॥१३॥

शब्दार्थः--शरीरने विषे आत्मबुद्धि करनारो बहिरात्मा परमार्थथी ए देहे करीने आत्माने जोमो देछे. अर्थात् दीर्घ संसारी करेछे अने पोताना आत्माने विषे आत्मबुद्धि करनारो अंतरात्मा ते शरीरादिथी आत्माने वियोग करावे छे. अर्थात् मुक्ति पमाडे छे.

देहेष्वात्मधिया जाताः, पुत्रभार्यादिकल्पनाः ॥
संपत्तिमात्मनस्तान्निर्मन्यते हा हतं जगत् ॥ १४ ॥

शब्दार्थः--देहने विषे आत्मबुद्धि करवाथी पुत्र भार्यादि कल्पना थइ छे अने ते अनात्मिय कल्पनाथी पुत्र भार्यादिने आत्मानी संपत्ति माने छे. हाय हाय ! एज कारणे पोतानां स्वरूपना ज्ञानथी नृष्ट थयेलुं जगत् नाश पाम्युं छे अर्थात् बहिरात्मा रूप बन्युं छे. ॥ १४ ॥

मूलं संसारदुःखस्य, देह एवात्मधीस्ततः ॥
त्यक्त्वैनां प्रविशेदंतर्बहिरव्यावृत्तेंद्रियः ॥ १५ ॥

शब्दार्थः--शरीर एज आत्मा एवी जे बुद्धि तेज संसारना दुःखनुं कारण छे माटे ते शरीर एज आत्मा एवी बुद्धिने त्यजी दइ बहार अप्रवृत्त छे इंद्रियो जेनो एवो पुरुष अंतरमां प्रवेश करे छे. अर्थात् आत्माने विषे आत्मबुद्धि करे छे. ॥ १५ ॥

मत्तश्च्युत्वेन्द्रियद्वारैः पतितो विषयेष्वहम् ॥
तान्प्रपद्याहमिति मां, पुरा वेद न तत्त्वतः ॥ १६ ॥

शब्दार्थ--पोताथी (आत्मस्वरूपथी) चवीने हुं इंद्रियद्वारे करीने विषयने विषे पमेलो हुं. अर्थात् प्रवृत्त थयेलो हुं. माटे ते विषयोने (आ मने उपकार करनारा छे, एवा विचारथी) अंगीकार करीने अनादि कालथी हुं मने पोताने तत्त्वथी जाणतो नथी. ॥ १६ ॥

एवं त्यक्त्वा बहिर्वाचं, त्यजेदंतरशेषतः ॥
एष योगः समासेन, प्रदीपः परमात्मनः ॥ १७ ॥

शब्दार्थः--ए प्रमाणे कहेला न्यायथी पुत्र, स्त्री, धन धान्यादि लक्षणवाली बहिर्वाणीने त्यजी दइने पछी (हुं कर्त्ता हुं

सुखी छुं, दुखी छुं, दत्यादि लक्षणवाली) अंतर्वाणीने सर्व प्रकारे त्यजी देवी. ए प्रमाणे बहिरात्माने अने अंतरात्माने त्यजी देवा रूप योग संक्षेपथी परमात्मानां स्वरूपने प्रकाश करनारो छे.

यन्मया दृश्यते रूपं, तन्न जानाति सर्वथा ॥
जानन्न दृश्यते रूपं, ततः केन ब्रवीम्यहम् ॥ १८ ॥

शब्दार्थः--हुं जे स्वरूपने जोवुं छुं ते मने सर्व प्रकारे जाण तुं नथी अने जेने हुं जाणुं छुं ते स्वरूप देखातुं नथी तो पछी हुं कोनी साथे बोलुं ? ॥ १८ ॥

यत्परैः प्रतिपाद्योऽहं, यत्परान् प्रतिपादये ॥
उन्मत्तचेष्टितं तन्मे, यदहं निर्विकल्पकः ॥ १९ ॥

शब्दार्थः--उपाध्यायादिकथी जे हुं शिक्षण कराउं छुं अथवा हुं शिष्यादिकने जे शिक्षण करुं छुं. ते सर्व म्हारुं उन्मत्त चेष्टित छे कारणके, हुं निर्विकल्प छुं. ॥ १९ ॥

यदग्राह्यं न गृह्णाति, गृहीतं नापि मुंचति ॥
जानाति सर्वथा सर्वं, तत्स्वसंवेद्यमस्म्यहम् ॥२०॥

शब्दार्थ--जे शुद्ध एवुं आत्मस्वरूप, नहि ग्रहण करवा योग्य एवां कर्मना उदय निमित्त क्रोधादिस्वरूपने ग्रहणतुं नथी अने ग्रहण करेला अनंतज्ञानादि स्वरूपने त्यजी देतुं नथी. वली द्रव्य पर्यायादिके करीने सर्व चेतन तथा अचेतनने जाणे छे, ते हुं पोताथीज जाणवा योग्य आत्मा छुं. ॥ २० ॥

उत्पन्नपुरुषभ्रांतेः स्थाणौ यद्वद्विचेष्टितम् ॥
तद्वन्मे चेष्टितं पूर्वं, देहादिष्वात्मविभ्रमात् ॥ २१ ॥

शब्दार्थः--थांभलामां उत्पन्न थयेली पुरुष भ्रांतिने लीधे जवी रीते विविध उपकारादि बाह्य चेष्टा कराय छे तेवीज रीते

आ कहेला आत्मस्वरूनुं ज्ञान थवा पूर्वे देहादिकने विषे आत्मबुद्धिना भ्रमथी म्हारुं चेष्टित हतुं. ॥ २१ ॥

यथासौ चेष्टते स्थाणौ, निवृत्ते पुरुषग्रहे ॥
तथा चेष्टोऽस्मि देहादौ, विनिवृत्तात्मविभ्रमः ॥२२॥

शब्दार्थः—जेवी रीते (थांजलामां उत्पन्न थयेली पुरुष भ्रांतिवाळो) पुरुष, पुरुषारोप निवृत पामेला जड पदार्थमां उपकार तथा अपकार न करवारूप जे चेष्टा करे छे तेवी रीते देहादिकमां निवृत पामी छे आत्मभ्रांति जेने एवी चेष्टा वाळो हुं थइश. ॥ २२ ॥

येनात्मनानुभूयेऽहं—मात्मनैवात्मनाऽऽत्मनि ॥
सोऽहं न तन्न सा नासौ, नैको न द्वौ न वा बहुः २३

शब्दार्थः--जे चैतन्यस्वरूप आत्माए करीने हुं पोतानां स्वरूपने विषे पोताने जाणवाना स्वभाववाळा आत्मावडेज अनुभव करुं छुं के, ते हुं पुरुष, स्त्री के नपुंसक नथी. वळी एक बे अथवा बहु नथी, ॥ २३ ॥

यदभावे सुषुप्तोऽहं, यद्भावे व्युत्थितः पुनः ॥
अतींद्रियमनिर्देश्यं, तत्स्वसंवेद्यमस्म्यहम् ॥ २४ ॥

शब्दार्थ--जे पोताने जाणवा योग्य शुद्ध स्वरूपने न पामवारूप गाढ निद्राथी सूतेलो अने वळी जे पोताने जाणवा योग्य शुद्ध स्वरूपने पामवारूप जागी उठेलो छे ते हुं इंद्रियोने अग्राह्य, वाणीने अगोचर अने पोताथीज जाणवा योग्य छुं ॥ २४ ॥

क्षीयंतेऽत्रैव रागाद्या--स्तत्त्वतो मां प्रपश्यतः ॥
बोधात्मानं ततःकश्चिन्न मे शत्रुर्न च प्रियः ॥ २५ ॥

शब्दार्थः--आज जन्मने विषे ज्ञान स्वरूप एवा मने तत्व-

वके जोवाथी रागादिक शत्रुउं क्षय पामे छे. पछी मने कोइ शत्रु नथी अने मित्र पण नथी. ॥ २५ ॥

मामपश्यन्नयं लोको, न मे शत्रुर्न च प्रियः ॥
मां प्रपश्यन्नयं लोको न मे शत्रुर्न च प्रियः ॥२६॥

शब्दार्थः--मने न जोइ शकतो एवो आ लोक म्हारो शत्रु अने मित्र नथी तेमज मने जोइ शकतो एवो पण आ लोक शत्रु अने मित्र नथी. ॥ २६ ॥

त्यक्त्वैव बहिरात्मानमंतरात्मव्यवस्थितः ॥
भावयेत्परमात्मानं, सर्वसंकल्पवर्जितः ॥ २७ ॥

शब्दार्थः--ए प्रमाणे अंतरात्माने विषे रहेलो पुरुष बहिरात्मा ने त्यजी सर्व प्रकारना संकल्प रहित थयो थतो परमात्माने भावे.

सोऽहमित्यात्तसंस्कारस्तस्मिन्भावनया पुनः ॥
तत्रैव दृढसंस्काराल्लभते ह्यात्मनः स्थितिम् ॥२८॥

शब्दार्थ--वली ते परमात्माने विषे भावनावडे ग्रहण करी छे वासना जेणे एवो ते अनंतज्ञानस्वरूप परमात्मारूप हुं, ते परमात्माने विषे दृढ संस्कारथी (अविचल वासनाथी) आत्मानी स्थितिने पामुं छुं. ॥ २८ ॥

मूढात्मा यत्र विश्वस्तस्ततो नान्यद्भयास्पदम् ॥
यतोऽभीतस्ततो नान्यदभयस्थानमात्मनः ॥ २९ ॥

शब्दार्थः--बहिरात्मा जे पुत्र स्त्री विगेरेने विषे (आ म्हारा छे अने हुं तेमनो छुं.) एवो विश्वास पाम्यो छे, तेथी तेने बीजो भय नथी. अर्थात् शरीरने लीधेज भय रहेलो छे. वली जे परमात्म स्वरूपने जाणवाथी अभय पाम्यो छे, तेथी बीजुं आत्माने अभयस्थान नथी. ॥ २९ ॥

सर्वेंद्रियाणि संयम्य, स्तिमितेनांतरात्मना ॥
यत्क्षणं पश्यतो भाति, तत्तत्त्वं परमात्मनः ॥ ३० ॥

शब्दार्थः--सर्वे इंद्रियोने नियममां राखीने क्षण मात्र अनुभव करवाथी निश्चल एवा मन वडे जे स्वरूप देखाय छे, तेज परमात्मानुं स्वरूप छे. ॥ ३० ॥

यः परात्मा स एवाहं, योऽहं स परमस्ततः ॥
अहमेव मयोपास्यो, नान्यःकश्चिदिति स्थितिः ॥३१॥

शब्दार्थः--जे परमात्मा तेज हुं. अने जे हुं ते परमात्मा. तथी हुंज म्हारे पोताने उपासना करवा योग्य छुं. बीजो कोइ उपासना करवा योग्य नथी, ए स्थिति छे. ॥ ३१ ॥

प्राच्याव्य विषयेभ्योऽहं, मां मयैव मयि स्थितम् ॥
बोधात्मानं प्रपन्नोऽस्मि, परमानंदनिर्वृतम् ॥ ३२ ॥

शब्दार्थः--आत्मस्वरूपवडे करीने विषयथी निवृत्ति पामीने आत्मस्वरूपने विषे रहेला म्हारा ज्ञानस्वरूप अने उत्तम आनंदथी सुखी एवा आत्माने हुं प्राप्त थयेलो छुं ॥ ३२ ॥

यो न वेत्ति परं देहा--देवमात्मानमव्ययम् ॥
लभते न स निर्वाणं, तप्त्वापि परमं तपः ॥ ३३ ॥

शब्दार्थः--जे पुरुष, प्राप्त थयेला देहथी पर अने अव्यय एवा आत्माने कहेली रीते नथी जाणतो, ते उत्कृष्ट एवां तपने करतो उतो मोक्षपद पामतो नथी. ॥ ३३ ॥

आत्मदेहांतरज्ञान--जनिताल्हादनिर्वृतः
तपसा दुष्कृतं घोरं, भुंजानोऽपि न खिद्यते ॥३४॥

शब्दार्थः--आत्मा अने देहना भेदज्ञानथी उत्पन्न थयेला हर्षे करीने सुखी थयो उतो बार प्रकारनां तपथी घोर पापने

नोभवतो एवो पण माणस खेद पामतो नथी. ॥ ३४ ॥

रागद्वेषादिकल्लोलैरलोलं यन्मनोजलम् ॥
स पश्यात्यात्मनस्तत्त्वं, स तत्त्वं नेतरो जनः ॥३५॥

शब्दार्थः—रागद्वेषादि कल्लोलथी जेनुं मनरूप जल कोलाइ गयुं नथी, ते आत्मतत्त्वने जूए छे वली ते जोनारो पोतेज पर मात्मरूप छे बीजो परमात्म रूप नथी. ॥ ३५ ॥

अविक्षिप्तं मनस्तत्त्वं, विक्षिप्तं भ्रांतिरात्मनः ॥
धारयेतदविक्षिप्तं, विक्षिप्तं नाश्रयेत्ततः ॥३६॥

शब्दार्थः--रागादिकथी अपरिणामित एवुं आत्मानुं वास्त विक स्वरूप छे अने तेनाथी जे उलटुं ते आत्मानी भ्रांति आ त्मरूप रहित छे. ते कारण माटे रागादिकथी अपरिणमित एवा मनने धारण करवुं, परंतु रागादिकना विकारवाला मननो आ- श्रय करवो नहि. ॥ ३६ ॥

आ विद्याभ्यासंसंस्कारैरवशं क्षिप्यते मनः ॥
तदेव ज्ञानसंस्कारैः, स्वतस्तत्त्वेऽवतिष्ठते ॥ ३७ ॥

शब्दार्थः--शरीरने विषेज पवित्र अने स्थिर एवुं आत्मा तथा आत्मिय विगेरे जे ज्ञान ते अविद्या. ते अविद्याना अभ्या- सथी उत्पन्न थयेली वासनाये करीने अवश (विषयने अने इंद्रियो ने आधिन तथा आत्माने आधिन नहि) एवुं मन थाय छे. तेज म- न ज्ञानसंस्कारे करीने आत्मस्वरूपने विषे रहे छे. ॥ ३७ ॥

अपमानादयस्तस्य, विक्षेपो यस्य चेतसः
नापमानादयस्तस्य, न क्षेपो यस्य चेतसः ॥ ३८

शब्दार्थः-जेनां चित्तने रागादि परिणाम छे तेने अपमाना

दि होय छे अने जेना चित्तने रागादि परिणाम नथी तेने अपमानादि पण नथी. ॥ ३८ ॥

यदा मोहात्प्रजायेते, रागद्वेषौ तपस्विनः ॥
तदैव भावयेत् स्वस्थमात्मानं शाम्यतः क्षणात् ॥ ३९ ॥

शब्दार्थः--ज्यारे तपस्वीने मोहनीय कर्मना उदयथी रागद्वेष उत्पन्न थाय छे त्यारे तेउं क्षणमात्रमां रागद्वेषने शांति पमाडता थका पोतानां स्वरूपमां रहेला आत्माने भावे छे. ॥ ३९ ॥

यत्र काये मुनेः प्रेम, ततः प्राच्यव्य दहिनम् ॥
बुद्ध्या तदुत्तमे काये, योजयेत्प्रेम नश्यति ॥ ४० ॥

शब्दार्थः--मुनिने जे पोताना अथवा परना शरीरने विषे स्नेह थाय छे ते शरीरथी बुद्धिवडे आत्माने पाछो फेरवीने तेथी पण उत्तम एवा चिदानंदमय आत्म स्वरूपने विषे जोडे छे के, जेथी काया उपर स्नेह थतो नथी. ॥ ४० ॥

आत्मविभ्रमजं दुःख-मात्मज्ञानात्प्रशाम्यति ॥
नायतास्तत्र निर्वांत्ति, कृत्वापि परमं तपः ॥ ४१ ॥

शब्दार्थः--शरीरादिकमां आत्मा एवा विभ्रमथी थयेलुं दुःख आत्मज्ञानथी नाश पामे छे. वली आत्मस्वरूपमां असावधान एवा पुरुषो उत्कृष्ट एवुं तप करीने पण मोक्ष पामता नथी. १४

शुभ शरीरं दिव्यांश्च, विषयानभिवांछति ॥
उत्पन्नात्ममतिर्देहे, तत्त्वज्ञानी ततश्च्युतिम् ॥ ४२ ॥

शब्दार्थः--शरीरने विषे उत्पन्न थयेली आत्म बुद्धिवाळो अर्थात् बहिरात्मा पुरुष शुभ एवा शरीरने अने दिव्य एवा विषयोने इछे छे. तथा तत्त्वज्ञानी पुरुष शरीरनी निवृत्तिने इछे छे.

परत्राहंमतिः स्वस्माच्च्युतो बध्नात्यसंशयम् ॥
स्वस्मिन्नहंमतिश्च्युत्वा, परस्मान्मुच्यते बुधः ॥ ४३ ॥

शब्दार्थ--शरीरने विषे आत्मबुद्धिवालो बहिरात्मा आत्म स्वरूपथी भ्रष्ट थइने खरेखर बंधन पामे छे अने आत्मस्वरूपने विषे आत्मबुद्धिवालो अंतरात्मा शरीरादिकथी जूदो थइने मुक्ति पामे छे. ॥ ४३ ॥

दृश्यमानमिदं मूढस्त्रिलिंगमवबुध्यते ॥
इदमित्यवबुद्धस्तु निष्पन्नं शब्दवर्जितम् ॥ ४४ ॥

शब्दार्थ—बहिरात्मा आ देखाता पुरुष, स्त्री अने नपुंसक रूप त्रण लिंगने त्रिलिंगरूप माने छे अने अंतरात्मा अनादिसिद्ध अने विकल्पादिके वर्जित एवा आत्मत्वनेज माने छे. ॥ ४४ ॥

जानन्नप्यात्मनस्तत्त्वं, विविक्तं भावयन्नपि ॥
पूर्वविभ्रमसंस्काराद्भ्रांतिं भूयोऽपि गच्छति ॥ ४५ ॥

शब्दार्थ--अंतरात्मा आत्मतत्त्वने जाणतो छतो तथा शरीरादिकथी जूदुं मानतो छतो पण पूर्व विभ्रमना संस्कारथी फरीने पण भ्रांति पामे छे. ॥ ४५ ॥

अचेतनमिदं दृश्य--मदृश्यं चेतनं ततः ॥
क रुष्यामि क तुष्यामि, मध्यस्थोऽहं भवाम्यतः ॥४६॥

शब्दार्थः--आ देखातुं एवुं शरीरादि जड छे अने न देखातुं एवुं आत्मस्वरूप चैतन्यरूप छे, माटे हुं कोना कोप अने कोना उपर संतोष करुं. तेथी हवे हुं मध्यस्थरूप थाउं छुं. ४६

त्यागादाने बहिर्मूढः, करोत्यध्यात्ममात्मवित् ॥
भावंबहिरुपादानं, न त्यागो निष्ठितात्मनः ॥ ४७ ॥

शब्दार्थः--बहिरात्मा बाह्यवस्तुने विषे त्याग अने अभिलाष करे छे. अंतरात्मा आत्मस्वरूपने विषे त्याग अने अभिलाष करे छे, परंतु कृत कृत्य एवा परमात्माने तो अंतरात्माने विषे अभिलाष अने बहिवस्तुने विषे त्याग एमानुं कांइ नथी. ॥ ४७ ॥

युंजीत मनसात्मानं, वाक्कायाभ्यां वियोजयेत् ॥
मनसा व्यवहारं तु, त्यजेद्वाक्काययोजितम् ॥ ४८ ॥

शब्दार्थ--मानसिक ज्ञानथी आत्मानुं ध्यान करवुं, पण वाणी अने कायाथी आत्माने जूदो करवो वली मननी साथे वाणी अने कायाथी जोडाएला व्यवहारने मने करीने त्यजी देवो.

जगद्देहात्मदृष्टीनां, विश्वास्यं रम्यमेव च ॥
स्वात्मन्येवात्मदृष्टीनां, क्व विश्वासः क्व वा रतिः ॥ ४९ ॥

शब्दार्थः--शरीरने विषे आत्मदृष्टिवाला अर्थात् बहिरात्माने जगत् विश्वास करवा योग्य अने मनोहर लागे छे, परंतु आत्माने विषे आत्मदृष्टिवाला अर्थात् अंतरात्माने क्यां विश्वास अने क्यां रति होय होय छे ? अर्थात् तेने पुत्रादिकने विषे विश्वास अथवा प्रीति होती नथी.

आत्मज्ञानात्परं कार्यं, न बुद्धौ धारयेच्चिरम् ॥
कुर्यादर्थवशात्किंचिद्वाक्कायाभ्यामतत्परः ॥ ५० ॥

शब्दार्थः--आत्मज्ञान विना बीजुं कार्य बहु वखत मनमां धारवुं नहि अने तेवुं जोजन व्याख्यानादिक कार्य करवुं पडे तो ते आसक्ति रहित थइने फक्त वाणी अने कायावडे पोताना अने परना उपकारना वशथीज करवुं. ॥ ५० ॥

यत्पश्यामीन्द्रियैस्तन्मे, नास्ति यन्नियतेन्द्रियः ॥
अंतः पश्यामि सानंदं, तदस्य ज्योतिरुत्तमम् ॥ ५१ ॥

शब्दार्थ--हुं इंद्रियोवमे जे शरीरादिक जोउं हुं, ते म्हारुं रूप नथी, परंतु इंद्रियोने स्वाधिन करीने हुं म्हारी अंदर उत्तम सुखरूप अने इंद्रियोने अगोचर एवुं जे ज्ञान जोउं हुं. ते म्हारुं स्वरूप छे. ॥ ५१ ॥

सुखमारब्धयोगस्य, बहिर्दुःखमथात्मनि ॥
बहिरेवामुखं सौख्य--मध्यात्मं भावितात्मनः ॥ ५२ ॥

शब्दार्थः--आत्मस्वरूप जाणवामां उद्यमवंत थयेलाने बाह्य विषयमां सुख थाय छे तथा आत्मविषयमां दुःख थाय छे, अने यथार्थ आत्मस्वरूप जाणेलाने बाह्य विषयमां दुःख तथा आत्मविषयमां सुख थाय छे. ॥ ५२ ॥

तद्ब्रूयात्तत्परान्पृच्छे--त्तदिच्छेत्तत्परो भवेत् ॥
येनाविद्यामयं रूपं, त्यक्त्वा विद्यामयं व्रजेत् ॥ ॥ ५३ ॥

शब्दार्थः--ते आत्मस्वरूप पोते कहेवुं, बीजाने पूछवुं, ते आत्मस्वरूपनेज इछवुं अने तेमां तत्पर थवुं के, जेथी बहिरात्मरूप त्यजी दइ आत्मस्वरूपने पमाय. ॥ ५३ ॥

शरीरे वाचि चात्मानं, संधत्ते वाक्शरीरयोः ॥
भ्रांतोऽभ्रांतः पुनस्तत्त्वं पृथगेषां निबुध्यते ॥ ५४ ॥

शब्दार्थः--वाणी अने शरीरने विषे भ्रांति पामेलो बहिरात्मा पोताने शरीरमां अने वाणीमां आरोपण करे छे. वली यथार्थ ते स्वरूपने जाणनारो अंतरात्मा वाणीनां, शरीरनां अने आत्मानां स्वरूपने जूदा जूदा जाणे छे. ॥ ५४ ॥

न तदस्तींद्रियार्थेषु, यत्क्षेमंकरमात्मनः ।-
तथापि रमते बाल--स्तत्रैवाज्ञानभावनात् ॥ ५५ ॥

शब्दार्थः--इंद्रियार्थने विषे तेवुं कांइ नथी के, जे आत्मा-

मुं कुशल करनार थाय. तो पण अज्ञानी बहिरात्मा ते इंद्रियोना अर्थने विषे मिथ्यात्वना संस्कारथी रमे छे. ॥ ५५ ॥

चिरं प्रसुप्तास्तमसि, मूढात्मानः कुयोनिषु ॥
अनात्मीयात्मभूतेषु, ममाहमिति जाग्रति ॥ ५६ ॥

शब्दार्थः--अनादि मिथ्यात्व संस्कार होवाने लीधे चोराशी लाख कुयोनिमां दीर्घकालथी सूतेला बहिरात्मा परमार्थथी पोताना संबंधी नहि एवा पुत्र स्त्री विगेरेने विषे 'हुं अने म्हारुं' एम कहेता छता जागे छे. ॥ ५६ ॥

पश्येन्निरंतरं देहमात्मनोऽनात्मचेतसा ॥
अपरात्मधियाऽन्येषामात्मतत्वे व्यवस्थितः ॥ ५७ ॥

शब्दार्थः--आत्मतत्वने विषे रहेलो अंतरात्मा पोतानां शरीरने अनात्मबुद्धिथी (आ आत्मा नथी एवा विचारथी) निरंतर जूए छे तेमज बीजाउने आ परमात्मा नथी ए एवी बुद्धिथी जूए छे.

अज्ञापितं न जानंति, यथा मां ज्ञापितं तथा ॥
मूढात्मानस्ततस्तेषां, वृथा मे ज्ञापनाश्रमः ॥ ५८ ॥

शब्दार्थ--मूढात्मा जेम आत्मस्वरूप न समजाव्या छता नथी जाणतो तेमज समजाव्या छता पण नथी जाणतो. तेथी ते मूढात्माने म्हारे समजाववानो श्रमज फोगट छे. ॥ ५८ ॥

यद्बोधयितुमिच्छामि, तन्नाहं यदहं पुनः ॥
ग्राह्यं तदपि नान्यस्य, तत्किमन्यस्य बोधये ॥ ५९ ॥

शब्दार्थः--जे विकल्पमां व्याप्त थइ रहेला आत्मस्वरूपने अथवा देहादिकने समजाववानी इछा करुं छुं. ते हुं पोते परमार्थथी आत्मस्वरूप नथी अने वली जे हुं चिदात्मरूप छुं ते

बीजाने ग्राह्यमां आवुं तेम नथी. तो पछी हुं बीजाने शा माटे आत्मतत्वनो बोध करुं ? ॥ ५९ ॥

बहिस्तुष्यति मूढात्मा, पिहितज्योतिरंतरे ॥
तुष्यत्यन्तः प्रबुद्धात्मा, बहिर्व्यावृत्तकौतुकः ॥ ६० ॥

शब्दार्थः—अंदरना तत्त्व विषयने विषे मोहथी ढंकाइ गयेला ज्ञानवालो बहिरात्मा शरीरादि बाह्य अर्थने विषे प्रसन्न थाय छे अने शरीरादिकने विषे प्रीति रहित एवो अंतरात्मा पोतानां स्वरूपने विषे प्रसन्न थाय छे. ॥ ६० ॥

न जानति शरीराणि, सुखदुःखान्यबुद्धयः ॥
निग्रहानुग्रहधियं, तथाप्यत्रैव कुर्वते ॥ ६१ ॥

शब्दार्थः—शरीरो सुख दुःखने जाणतां नथी, तोपण बहिरात्मा एज शरीरादिकने विषे उपवासादि करवाथी निग्रह करवानी अने कुंकुम कर्पूरादि विगेरेथी शणगारवावरे अनुग्रह करवानी बुद्धि करेछे.

स्वबुद्ध्या यावद्गृह्णीयात्, कायवाक्चेतसां त्रयम् ॥
संसारस्तावदेतेषां, भेदाभ्यासे तु निवृत्तिः ॥ ६२ ॥

शब्दार्थः—ज्यां सुधी शरीर, वाणी अने चित्त ए त्रणने आत्मबुद्धिथी ग्रहण करे त्यांसुधी संसार थाय छे अने ते त्रणनो भेद अभ्यास थयो एटले मुक्ति थायछे

घने वस्त्रे यथात्मानं, न घनं मन्यते तथा ॥
घने स्वदेहेप्यात्मानं न घनं मन्यते बुधः ॥ ६३ ॥

शब्दार्थः—ज्ञानी पुरुष जेम मजबुत वस्त्र पहेरवाथी पोताने मजबुत मानतो नथी तेम शरीर पण मजबुत होय तोपण आत्माने मजबुत मानतो नथी. ॥ ६३ ॥

जीर्णे वस्त्रे यथात्मानं, न जीर्णं मन्यते तथा ॥
जीर्णे स्वदेहेप्यात्मानं, न जीर्णं मन्यते बुधः ॥ ६४ ॥

शब्दार्थ–ज्ञानीपुरुष जेम जीर्ण वस्त्र पहेरवाथी पोताने जीर्ण मानतो नथी तेम जीर्ण शरीर थतां आत्माने जीर्ण मानतो नथी.

नष्टे वस्त्रे यथात्मानं, न नष्टं मन्यते तथा ॥
नष्टे स्वदेहेऽप्यात्मानं, न नष्टं मन्यते बुधः ॥ ६५ ॥

शब्दार्थ–ज्ञानीपुरुष जेम वस्त्र फाटी जवाथी पोताने नाश पामेलो जाणतो नथी तेम देह नाश पाम्यां थतां आत्माने नाश पामेलो मानतो नथी. ॥ ६५ ॥

रक्ते वस्त्रे यथात्मानं, न रक्तं मन्यते तथा ॥
रक्ते स्वदेहेऽप्यात्मानं, न रक्तं मन्यते बुधः ॥ ६६ ॥

शब्दार्थः–ज्ञानी पुरुष जेम वस्त्र रक्त थतां पोताने रक्त मानतो नथी तेम पोतानो देह रक्त थतां आत्माने रक्त मानतो नथी. ६६

यस्य सस्पंदमाभाति, निस्पंदेन समं जगत् ॥
अप्रज्ञमक्रियाभोगं, स कामं याति नेतरः ॥ ६७ ॥

शब्दार्थः–जेने चंचल एवुं आ जगत् जम, तेमज पदार्थनुं ज्ञान अने सुखादिकनो अनुभव न होवाने लीधे काष्ट अने पाषाण तुल्य जणाय छे, ते शांतिने पामे छे. बीजो पामतो नथी.

शरीरकंचुकेनात्मा, संवृतज्ञानविग्रहः ॥
नात्मानं बुध्यते तस्माद्भ्रमत्यतिचिरं भवे ॥ ६८ ॥

शब्दार्थः–शरीर रूप कंचवाथी ढंकाइ गयो छे ज्ञानरूप देह जेनो एवो बहिरात्मा पोताने जाणी शकतो नथी, तेथी ते संसारमां बहु कालथी भटके छे. ॥ ६८ ॥

प्रविशन्नलता व्यूहे, देहेऽणूनां समाकृतौ ॥
स्थितिभ्रांत्या प्रपद्यते, तमात्मानमबुद्धयः ॥ ६९ ॥

शब्दार्थ--पेसतां अने निकलतां एवा परमाणुनां समूहरूप अने समानकृतिवाला देहने विषे स्थितिनी भ्रांतिथी बहिरात्मा ते देहने आत्मा माने छे. ॥ ६९ ॥

गौरः स्थूलः कृशो वाहमित्यङ्गेनाविशेषयन् ॥
आत्मानं धारयेन्नित्यं, केवलज्ञप्तिविग्रहम् ॥ ७० ॥

शब्दार्थ–हुं गोरो हुं जाडो हुं अथवा पातलो हुं. एम अंग नी साथे एकमेक न करतो छतो फक्त जाणपणारूप शरीरवाला आत्माने नित्य धारण करे छे. ॥ ७० ॥

मुक्तिरेकांतिकी तस्य,चित्ते यस्याचला धृतिः ॥
तस्य नैकांतिकी मुक्तिर्यस्य नास्त्यचला धृतिः ॥७१॥

शब्दार्थ--जेनां चित्तमां अविचल आत्मस्वरूपनुं धारण करवापणुं छे. तेने अवश्य मुक्ति प्राप्त थाय छे अने जेनां चितमां अविचल आत्मस्वरूपनुं धारण करवा पणुं नथी तेने अवश्य मुक्ति प्राप्त थती नथी. ॥ ७१ ॥

जनेभ्यो वाक्कृतः स्पंदो, मनसश्चित्रविभ्रमाः ॥
भवंति तस्मात्संसर्गं जनैर्योगी ततस्त्यजेत् ॥ ७२ ॥

शब्दार्थ–माणसोना समागमथी वचन प्रवृत्ति थाय छे, वचन प्रवृत्तिथी मननी व्यग्रता थाय छे अने तेथी नाना प्रकारना विकल्पो थाय छे. माटे योगी पुरुषोये माणसोनी साथे समागम त्यजी देवो. ॥ ७२ ॥

ग्रामोऽरण्यमिति द्वेधा, निवासोऽनात्मदर्शिनाम् ॥
दृष्टात्मनां निवासस्तु, विविक्तात्मैव निश्चलः ॥ ७३ ॥

शब्दार्थः--आत्मस्वरूपने न पामेलाने गाम अने अरण्य एम बे प्रकारे निवास स्थानछे. तथा आत्मस्वरूपने पामेलाने व्याकुलता रहित एवो शुद्ध आत्माज निवास स्थान छे. ॥७३॥

देहांतरगतेर्बीजं, देहेऽस्मिन्नात्मभावना ॥
बीजं विदेहनिष्पतेरात्मन्येवात्मभावना ॥ ७४ ॥

शब्दार्थः--आ देहने विषे आत्मभावना करवी एज बीजा भवनी प्राप्तिनुं कारण छे अने आत्माने विषे आत्मभावना करवी एज मोक्ष प्राप्तिनुं बीज छे. ॥ ७४ ॥

नयत्यात्मानमात्मैव, जन्मनिर्वाणमेववा ॥
गुरुरात्मात्मनस्तस्मान्नान्योऽस्ति परमार्थतः ॥७५॥

शब्दार्थः--आत्मा आ देहादिकने विषे आत्मभावना वश्यथी पोताने संसारमां भटकावे छे अने आत्माने विषे आत्मभावनाना वश्यथी पोताने मोक्ष प्रत्ये पमाडे छे, माटे परमार्थथी आत्मानो गुरु तो आत्माज छे. बीजो कोइ नथी. ॥ ७५ ॥

दृढात्मबुद्धिर्देहादावुत्पश्यन्नाशमात्मनः ॥
मित्रादिभिर्वियोगं च, बिभेति मरणाद्भ्राशम् ॥७६॥

शब्दार्थः--देहादिकने विषे दृढ एवो आत्मबुद्धिवालो बहिरात्मा पोताना मरणने जोतो थतो अने मित्रादिकना वियोगने जाणतो थतो मृत्युथी बहु भय पामेछे. ॥ ७६ ॥

आत्मन्येवात्मधीरन्या, शरीरगतिमात्मनः ॥
मन्यते निर्भयं त्यक्त्वा, वस्त्रं वस्त्रांतरग्रहम् ॥ ७७ ॥

शब्दार्थः--एक वस्त्रने त्यजी दइ बीजा वस्त्रने ग्रहण करवा नो पेठे आत्माने विषे आत्मबुद्धिवालो अंतरात्मा भय रहितपणे शरीरनी परिणतिने (बाल्यादि अवस्थाने) पोताथी जूदो माने

छे. अर्थात् शरीरनी उत्पत्ति अने नाशना अवसरे पोतानी उत्पत्ति अने नाश नथी मानतो. ॥ ७७ ॥

व्यवहारे सुषुप्तो यः स जागर्त्यात्मगोचरे ॥
जागर्ति व्यवहारेऽस्मिन्सुषुप्तश्चात्मगोचरे ॥ ७८ ॥

शब्दार्थः--प्रवृत्ति निवृत्तिरूप व्यवहारमां जे सूतेलो (अतत्पर) छे ते आत्मविषयमां जागतो (तत्पर) छे अने जे प्रवृत्ति निवृत्तिरूप व्यवहारमां जागतो (तत्पर) छे ते आत्मविषयमां सूतेलो (अतत्पर) छे. ॥ ७८ ॥

आत्मानमंतरे दृष्ट्वा, दृष्ट्वा देहादिकं बहिः ॥
तयोरंतरविज्ञानादभ्यासादच्युतो भवेत् ॥ ७९ ॥

शब्दार्थ--आत्माने अंदर जोइ अने शरीरादिकने बहार जोइने ते बन्नेना भेद ज्ञाननी भावनाथी मुक्त थवायछे, ॥७९॥

पूर्वं दृष्टात्मतत्त्वस्य, विभात्युन्मत्तवज्जगत् ॥
स्वभ्यस्तात्मधियः पश्चात्काष्ठपाषाणरूपवत् ॥ ८० ॥

शब्दार्थः--प्रथम आत्मतत्त्वने जोनारा अर्थात् योगारंभी पुरुषने आ जगत् उन्मत्त समान देखायछे अने पछी आत्मतत्त्वनो सारी रीते अभ्यास करनाराने काष्ठ अने पाषाण सरखुं देखायछे.

शृण्वन्नप्यन्यतः कामं, वदन्नपि कलेवरात् ॥
आत्मानं भावयेद्भिन्नं, यावत्तावन्न मोक्षभाक् ॥ ८१ ॥

शब्दार्थः--बीजा पासेथी अत्यंत सांभलतो अने पोते बीजाने कहेतो होतो पण ज्यांसुधी शरीरथी आत्माने जूदो भावतो नथी त्यांसुधी मोक्षनु पात्र थतो नथी. ॥८१॥

तथैव भावयेद्देहाद्–व्यावृत्यात्मानमात्मनि ॥
यथा न पुनरात्मानं, देहे स्वप्नेऽपि योजयेत् ॥ ८२ ॥

शब्दार्थः--देहथी जूदो करीने आत्माने, आत्माने विषे तेवी रीते जाववो के, जेथी ते फरीथी स्वप्नामां देहने आत्मरूप न माने.

अपुण्यमव्रतैः पुण्यं, व्रतैर्मोक्षस्तयोर्व्ययः ॥
अव्रतानीव मोक्षार्थी, व्रतान्यपि ततस्त्यजेत् ॥ ८३ ॥

शब्दार्थः--हिंसादिक विकल्पोथी पाप अने अहिंसादिक विकल्पोथी पुण्य थाय छे. तथा ते बन्नेनो त्याग करवाथी मोक्ष थाय छे, तो मोक्षना अर्थीये हिंसादिकनी पेठे पुण्यादिकने त्यजी देवा.

अव्रतानि परित्यज्य, व्रतेषु परिनिष्ठितः ॥
त्यजेत्तान्यपि संप्राप्य, परमं पदमात्मनः ॥ ८४ ॥

शब्दार्थः--प्रथम हिंसादि अव्रतोने त्यजी दइ पुण्यादि व्रतने विषे सावधान थाय अने पछी आत्माना परम पदने पामीने अर्थात् वीतरागपणुं पामीने ते पुण्यादि व्रतने पण त्यजी दे. ८४

यदन्तर्जल्पसंपृक्तमुत्प्रेक्षाजालमात्मनः ॥
मूलं दुःखस्य तन्नाशे, शिष्टमिष्टं परं पदम् ॥ ८५ ॥

शब्दार्थ--जे अंतर वचनना व्यापारे सहित एवी चिंतारूप जाल तेज आत्माने दुःखनुं मूल छे. माटे ते जालनो नाश थये इष्ट एवुं परमपद प्राप्त थाय छे. ॥

अव्रती व्रतमादाय, व्रती ज्ञानपरायणः ॥
परात्मज्ञानसंपन्नः, स्वयमेव परो भवेत् ॥ ८६ ॥

शब्दार्थः--हिंसादि करवावाळो अव्रती हिंसा न करवारूप व्रत लइ अने पछी ते व्रत लेनारो व्रती ज्ञानमां तत्पर एवो थाय छे. पछी ते उत्कृष्ट एवा आत्मज्ञानमां लीन थइने पोतेज परमात्मा रूप थाय छे. ॥ ८६ ॥

लिंगं देहाश्रितं दृष्टं, देह एवात्मनो भवः ॥

न मुच्यंते भवात्तस्मात्ते ये लिंगकृताग्रहाः ॥ ८७ ॥

शब्दार्थ--जटाधारण अथवा नग्नपणुं ए विगेरे लिंग, देहने आश्रिने देखाय छे अने देह एज आत्माने संसाररूप छे, माटे जेन लिंगने विषे आग्रह करनारा छे तेउ ते संसारथी मूकाता नथी.

जातिर्देहाश्रिता दृष्टा, देह एवात्मनो भवः ॥
न मुच्यंते भवात्तस्मात्ते ये जातिकृताग्रहाः ॥ ८८ ॥

शब्दार्थः--जाति ए पण देहने आश्रिने देखाय छे अने देह छे ते आत्माने संसार छे, माटे जेउ जातिमां आग्रह करनारा छे तेउ ते संसारथी मूकाता नथी. ॥ ८८ ॥

जातिलिंगविकल्पेन, येषां च समयाग्रहः ॥
तेऽपि न प्राप्नुवंत्येव, परमं पदमात्मनः॥ ८९ ॥

शब्दार्थः--जाति अने लिंगना जेदे करीने जेउने आगम उपर आग्रह छे तेउ पण आत्माना परम पदने पामता नथीज.

यत्यागाय निवर्तंते, भोगेभ्यो यदवाप्तये ॥
प्रीतिं तत्रैव कुर्वंति द्वेषमन्यत्र मोहिनः ॥ ९० ॥

शब्दार्थः--जे शरीरना निर्ममत्वने अर्थे पुष्पनो माला अथवा स्त्री विगेरेथी निवृत्ति पामे छे अथवा उत्तम एवा वीतरागपणानी प्राप्तिने अर्थे निवृत्ति पामे छे. वली जे शरीरने विषे प्रीति करे छे अने वीतरागपणामां द्वेष करे छे. तेउने मोहवाला जाणवा.

अनंतरङ्गः संधते, दृष्टिं पंगोर्यथांधके ॥
संयोगाद्दृष्टिर्मंगेऽपि, संधते तद्वदात्मनः॥ ९१ ॥

शब्दार्थः--जेम पांगलानी दृष्टि आंधलाने विषे धारण कराय छे तेम शरीर अने आत्माने विषे अनेदनो आग्रह करनारा पुरुष देह अने आत्माना संयोगथी आत्मनो आग्रह देह-

ने विषे पण धारण करे छे. ॥ ९१ ॥

दृष्टभेदो यथा दृष्टिं, पंगोरंधे न योजयेत् ॥
तथा न योजयेद्देहे, दृष्टात्मा दृष्टिमात्मनः ॥ ९२ ॥

शब्दार्थ—पांगलानो अने आंधलानो भेद जाणनारो पुरुष जेम पांगलानी दृष्टि आंधलाने विषे न धारण कर तेम देह अने आत्मानो भेद जाणनारो अंतरात्मा पुरुष आत्मानी दृष्टि देहने विषे न धारण करे. ॥ ९२ ॥

सुप्तोन्मत्ताद्यवस्थेव, विभ्रमोऽनात्मदर्शिनाम् ॥
विभ्रमोऽक्षीणदोषस्य, सर्वावस्थात्मदर्शिनः ॥ ९३ ॥

शब्दार्थः-बहिरात्माने सुप्तावस्थानी पेठे अने उन्मत्तादि अवस्थानी पेठे विभ्रम छे. तथा बालकुमारादि लक्षणवाली सर्व अवस्थाने आत्मा एम जोनारा बहिरात्माने विभ्रमज होय छे.

विदिताशेषशास्त्रोऽपि, न जाग्रदपि मुच्यते ॥
देहात्मदृष्टिर्ज्ञातात्मा, सुप्तोन्मत्तोऽपि मुच्यते ॥ ९४ ॥

शब्दार्थः-बहिरात्मा सर्व शास्त्रने जाणवाने लीधे जागतो छतो पण मूकातो नथी अने आत्माने जाणनारो अंतरात्मा सुप्त तथा उन्मत्त छतो पण मूकाय छे. ॥ ९४ ॥

यत्रैवाहितधीः पुंसः; श्रद्धा तत्रैव जायते ॥
यत्रैव जायते श्रद्धा, चित्तं तत्रैव लीयते ॥ ९५ ॥

शब्दार्थः-जे विषयमां बुद्धि आश्रय करे, पुरुषने तेज विषयमां श्रद्धा थाय छे अने जे विषयमां श्रद्धा थाय छे तेज विषयमां चित्त आसक्त थाय छे. ॥ ९५ ॥

यत्रैवाहितधीः पुंसः, श्रद्धा तस्मान्निवर्त्तते ॥
यस्मान्निवर्तते श्रद्धा, कुतश्चित्तस्य तल्लयः ॥ ९६ ॥

शब्दार्थः--जे विषयमां बुद्धि आश्रय न करे, पुरुषने ते विषयथी श्रद्धा निवृत्ति पामे अने जे विषयथी श्रद्धा निवृत्ति पामे ते विषयमां चित्तनी आशक्ति क्यांथी होय. ॥ ९६ ॥

भिन्नात्मानमुपास्यात्मा, परो भवति तादृशः ॥
वर्तिर्दीपं यथोपास्य, भिन्ना भवति तादृशी ॥ ९७ ॥

शब्दार्थः--जेम दीवाथी जूदी एवी वाट दीवाने पामीने दीवारूप बनी जाय छे तेम आत्माथी जूदो एवो आराधक पुरुष अर्हत् सिद्धरूप आत्मानी उपासना करीने तेवो परमात्मरूप बनी जाय छे. ॥ ९७ ॥

उपास्यात्मानमेवात्मा, जायते परमोऽथवा ॥
मथित्वात्मानमात्मैव, जायतेऽग्निर्यथा तरुः ॥ ९८ ॥

शब्दार्थः--जेम वृक्ष पोतानां शरीरने घर्षण करीने पोते अग्निरूप थाय छे तेम आत्मा (उपासक) चिदानंदमय पोताना आत्मस्वरूपनो उपासना करीने परमात्मरूप थाय छे. ९८

इतीदं भावयेन्नित्य--मवाचागोचरं पदम् ॥
स्वत एव तदाप्नोति, यतो, नावर्तते पुनः ॥ ९९ ॥

शब्दार्थः--आ कह्या प्रमाणे जे भिन्न अने अभिन्न एवा आत्मपदनी नित्य भावना करे छे ते वाणीने अगोचर एवा मोक्ष स्थानने पोतानी मेलेज पामे छे अने ते प्राप्त थयेला पदथी फरी पाछो आवतो नथी. ॥ ९९ ॥

अयत्नसाध्यं निर्वाणं, चित्तत्वं भूतजं यदि ॥
अन्यथा योगतस्तस्मान्नदुःखं योगिनां क्वचित् ॥१००॥

शब्दार्थः--जो चेतना लक्षण तत्व पृथ्वी आदि पांच महा भूतथी उत्पन्न थयेलुं जाणीये तो पछी मोक्ष, यत्न करया विना

पण साध्य छे अने प्रारब्ध योगनी अपेक्षाये जो ते तत्त्व पृथ्वी आदि पांच महाभूतथी उत्पन्न थयेलुं न जाणीये तो पछी योग थी मोक्ष प्राप्ति छे, माटे दुर्धर अनुष्ठान अथवा छेदन भेदनादि कोइ पण अवस्थामां योगीजने दुःख थतुं नथी ॥ १०० ॥

स्वप्ने दृष्टे विनष्टेऽपि, न नाशोस्ति यथात्मनः ॥
तथा जागरदृष्टेऽपि, विपर्यासाविशेषतः ॥ १०१ ॥

शब्दार्थ--जेम स्वप्नावस्थामां नाश पामेला शरीरादिकने दीठा छता आत्मानो नाश नथी देखातो तेम विपर्यासना अविशेष पणाथी जाग्रत अवस्थामां पण नाश पामेला शरीरादिकने दीठा छता आत्मानो नाश नथी देखातो. ॥ १०१ ॥

अदुःखभावितं ज्ञानं, क्षीयते दुःखसंनिधौ ॥
तस्माद्यथाबलं दुःखै-रात्मानंभावयेन्मुनिः ॥ १०२ ॥

शब्दार्थः—काय क्लेशादि कष्ट विना एकाग्रपणाथी एकठुं करेलुं ज्ञान दुःख प्राप्त थवाथी नाश पामी जायछे, माटे योगी पुरुष पोतानी शक्तिने अनुसारे कायक्लेशादि कष्टोवडे आत्माने चिंतवन करे छे. ॥ १०२ ॥

प्रयत्नादात्मनो वायु-रिच्छाद्वेषप्रवर्तितात् ॥
वायोःशरीरयंत्राणि, वर्तन्ते स्वेषु कर्मसु ॥१०३॥

शब्दार्थः--इच्छा अने द्वेषथी उत्पन्न थयेला प्रयत्नने लीधे आत्मा संबंधी वायु शरीरने विषे चालो रह्यो छे अने ते वायु थी शरीररूपी यंत्रो पोताने साध्य एवी क्रीयाने विषे वर्ती रह्याछे.

तान्यात्मनि समारोप्य, साक्षाण्यास्ते सुखं जडः ॥
त्यक्त्वारोपं पुनर्विद्वान्, प्राप्नोति परमं पदम् ॥ १०४ ॥

शब्दार्थः--जरू एवो बहिरात्मा इंद्रियो सहित ते शरीररूप यंत्रोने आत्माने विषे आरोपण करी " हुं गौरवुं, हुं सारां नेत्र वालो छुं. एम मानीने न सुख छतां सुख माने छे अने अंतरात्मा ते आरोपने त्यजी दइ मोक्षपदने पामे छे. ॥ १०४ ॥

मुक्त्वा परत्र परबुद्धिमहंधियं च,
संसारदुःखजननीं जननाद्विमुक्तः ॥
ज्योतिर्मयं सुखमुपैति परात्मनिष्ट--
स्तन्मार्गमेतदधिगम्य समाधितंत्रम् ॥१०५॥

शब्दार्थः--संसारथी मुक्त अने परमात्म स्वरूपनो जाण एवो पुरुष परमास्वरूपना जाणपणाना एकाग्रताने प्रतिपादन करनारा मोक्षमार्गना उपायरूप आ शास्त्रने पामीने शरीरादिक पदार्थमां परमात्म बुद्धिने अने संसारना दुःखने उत्पन्न करनारी अहंबुद्धिने त्यजी दइ ज्ञानमय एवां सुखने पामे छे. १०५

॥ इति समाधि शतकं संपूर्णम् ॥

॥ अथ सज्जनचित्तवल्लभ ॥

नत्वा वीरजिनं जगत्त्रयगुरुं मुक्ति श्रियो वल्लभ,
पुष्पेषुक्षयनीतबाणनिवहं संसार दुःखापहम् ॥
वक्ष्ये भव्यजन प्रबोधजननं ग्रंथं समासादहं,
नाम्ना सज्जनचित्तवल्लभमिमं शृण्वंतु संतो जनाः १

शब्दार्थः--त्रण जगतना गुरु, मुक्तिरूप लक्ष्मीना पति, कामना बाण समूहने क्षय करनारा अने संसारनां दुःखने नाश करनारा श्री वीर प्रभुने नमस्कार करीने भव्य माणसोने ज्ञान प्रगट करनारा आ सज्जनचित्तवल्लभ नामना ग्रंथने संक्षेपथी कहुं छुं, तेने संत पुरुषो सांभलो ॥ १ ॥

रात्रिश्चंद्रमसा विनाब्जनिवहैर्नो भाति पद्माकरो,
सद्भूत्पंक्तिलोकवर्जितसभा दंतीव दंतं विना ॥
पुष्पं गंधविवर्जितं मृतपतिः स्त्री चेह तद्वन्मुनिः,
चारित्रेण विना न भाति सततं यद्यप्यसौ शास्त्रवान् २

शब्दार्थः--जेम रात्री चंद्र विना, तलाव कमलोना समूह विना, सभा पंक्तिलोक विना, हाथी दांत विना, पुष्प गंध विना अने स्त्री पति विना नथी शोभती तेम जोके शास्त्रनो जाण एवो पण मुनि चारित्र विना शोभतो नथी ॥ २ ॥

किं वस्त्रत्यजनेन भो मुनिरसावेतावता जायते,
क्ष्वेडेन च्युतपन्नगो गतविषः किं जातवान् भूतले ॥
मूलं किं तपसःक्षमेंद्रियजयः सत्यं सदाचारता-
रागादींश्च बिभर्त्ति चेन्न स यतिर्लिंगी भवेत्केवलम् ३

शब्दार्थः--अरे ! वस्त्रने त्यजवाथी शुं ? आ पुरुष ए वस्त्रने त्यजी देवाथी शुं मुनि थाय ? अर्थात् न थाय. विष खरी पमेलो अर्थात् विष रहित एवो सर्प शुं पृथ्वीने विषे थाय खरो ? अर्थात् न थाय. तपनुं मूळ क्षमा, इंद्रियजय, सत्य अने सदाचारपणुं छे छतां जो यति रागादिकने धारण करेछे तो ते यति नहि, परंतु लिंगधारी कहेवाय ॥ ३ ॥

किं दीक्षाग्रहणेन भो यदि धनाकांक्षा भवेच्चेतसि,
किं गार्हस्थमनेन वेषधरणेनासुंदरं मन्यसे ॥
द्रव्योपार्जन चित्तमेव कथयत्यभ्यंतर स्थांगजं,
नो चेदर्थपरिग्रहग्रहमतिर्भिक्षोर्न संपद्यते ॥ ४ ॥

शब्दार्थः--हे यति ! जो धननी इच्छा थाय तो दीक्षा लेवाथी

शुं ? कारणके, ए यतिवेषने धारण करवाथी ग्रहस्थपणाने तुं शुं खोटो माने छे ? द्रव्य मेलववानुं चित्तज अंतरना कामने देखामी आपे छे अने जो अंतरनो कामविकार न होय तो साधुने धनने अने स्त्रीने ग्रहण करवानी इछा थतीज नथी ॥४॥

योषापंकगोविवर्जितपदे संतिष्ठ निक्षो सदा,
भुक्ताहारमकारितं परगृहे लब्धं यथासंभवम् ॥
षट्धावश्यकसत्क्रियासु निरतो धर्मादिरागं वहन्,
सार्द्धं योगिभिरात्मपावनपरैः रत्नत्रयालंकृतैः ॥ ५ ॥

शब्दार्थः--हे साधो ! स्त्री, जीव तथा पशु विनाना स्थानकने विषे निरंतर रहे, पारके घरे नहि करावेला तेमज अवसर प्रमाणे मलेला आहारने भोजन कर. वली आत्माथी पवित्र तेमज ज्ञान, दर्शन अने चारित्ररूप त्रण रत्नोथी सुशोभित एवा योगी पुरुषोनी साथे धर्मादि राग करतो थतो ७ प्रकारनी आवश्यक क्रियाने विषे तत्पर था. ॥ ५ ॥

दुर्गंधं वदनं वपुर्मलगृहं भिक्षाटनाभोजनम्,
शय्या स्थंभिलभूमिषु प्रतिदिनं कट्यां न ते कर्पटम् ॥
मुंडं मुंडितमर्द्धदग्धशववत्त्वं दृश्यसे भो जनैः,
साधोऽद्याप्यबलाजनस्य भवतो गोष्ठी कथं रोचते ॥६॥

शब्दार्थः--मुख दुर्गंधवालुं, शरीर मलनुं घर, भिक्षा मागवाथी भोजन, प्रति दिवस पृथ्वीने विषे शयन, केम उपर वस्त्र पण नहि एवुं, अर्द्धा शबनी पेठे माथुं मुंडेलुं. आ प्रमाणे आकृतीवाला तने हमेशां माणसो जूवे छतां हे साधो ! तने आज सुधी स्त्रीयोनी साथे वातो करवी केम रुचे छे ? ॥६॥

अंगं शोणितशुक्रसंभवमिदं मेदोस्थिमज्जाकुलं,

बाह्ये मोक्षिकपत्रसन्निभमहो चर्मावृतं सर्वतः ॥
नो चेत्काकवृकादिभिर्विपुरहो जायेत भक्ष्यं ध्रुवम् ॥
दृष्ट्वाद्यापि शरीरशर्मनि कथं निर्वेदना नास्ति ते ॥ ७ ॥

शब्दार्थः—आ शरीर रुधिर अने वीर्यथी उत्पन्न थयुं छे. ते मज ते चरबी, हाडकां अने स्नायुथी भरपुर छे. वली ब्हारना भागमां मांखीओनी पांखोना सरखी चामडीथी चारे तरफ ढंकायलुं छे. वली ते शरीर कागडा अने नार विगेरे जीवोथी आश्चर्यकारी रीते शुं भक्षण करातुं नथी ? माटे तेवा शरीरने जोइने पण तने ते शरीर उपर वैराग्य केम नथी थतो !

स्त्रीणां भावविलासविभ्रमगतिं दृष्ट्वानुरागं मनाक्,
मागास्त्वं विषवृक्षपक्वफलवत्सुस्वादवंत्यस्तदा ॥
ईषत्सेवनमात्रतोऽपि मरणं पुंसां प्रयच्छंति नो,
तस्मात् दृष्टिविषाहिवत्परिहर त्वं दूरतोऽमृत्यवे ॥ ८ ॥

शब्दार्थः—स्त्रीयोना शृंगारादि विलासनी विभ्रमवाली गतिने जोइ तुं जरा पण राग न कर. कारणके, ते फक्त जोवाने अवसरे विषवृक्षनां पाकेलां फलनी पेठे उत्तम स्वादवाली देखाय छे. परंतु हे मुनि ! ते स्त्री जरापण सेवन करवाथी माणसोने मृत्यु आपे छे, माटे ते स्त्रीयोने तुं तारा पोतानां जीवितने माटे दृष्टि विष सर्पनी पेठे दूरथी त्यजी दे ॥ ८ ॥

यद्यद्भांक्षसि तत्तदेव वपुषे दत्तं सुपुष्टं त्वया,
सार्द्धं नैति तथापि ते जडमते मित्रादयो यांति किम् ॥
पुण्यं पापमिति द्वयं च भवतः पृष्ठेऽनुयायिष्यते,
तस्मात्त्वं न कृथा मनागपि महामोहं शरीरादिषु ॥९॥

शब्दार्थ--तुं जे जे वस्तुनी इछा करे छे ते ते वस्तु तें शरीरने आपीने तेने पुष्ट बनावी दीधुं, तोपण हे जमबुद्धि! ते शरीर त्हारी साथे आववानुं नथी. वली शुं मित्रादि आववाना छे ?. अर्थात् तेउ पण आववाना नथी. परंतु पुण्य अने पाप ए ए बन्ने त्हारी पाछल आववाना छे, माटे तुं शरीरादिकने विषे फोगट एवो महामोह न कर. ॥ ए ॥

अष्टाविंशतिभेदमात्मनि पुरा संरोप्य साधौ वृत्तं,
साक्षीकृत्य जिनान् गुरूनपि कियत्कालं त्वया पालितम् ॥
भंक्तुं वांछसि शीतवातविहतो भूत्वाधुना तद्व्रतं,
दारिद्र्योपहतः स्ववांतमसनं भुक्ते क्षुधार्तोऽपि किम् १०

शब्दार्थ–हे साधु ! तें श्री जिनेश्वरने तथा गुरुने साक्षी करी अठाविश भेदवाला साधु व्रतने अंगीकार करीने केटलोक काल पाल्युं छे. वली हवणां ते तुं विषयरूप वायुथी हणायो थको थइने तेने भांगवानी इछा करे छे. परंतु दारिद्र्यथी हणायेलो एवो पण भुख्यो माणस शुं पोताना वमन करेला पदार्थने खाय खरो ? अर्थात् न खाय. ॥ १० ॥

सौख्यं वांछसि किं त्वया गतभवे दानं तपो वा कृतं,
नो चेत्त्वं किमिहैवमेव लभसे लब्धं तदत्रागतम् ॥
धान्यं किं लभते विनापि वपनं लोके कुटुंबीजनो-
देहे कीटकभक्षितेक्षुसदृशे मोहं वृथा मा कृथाः ॥११॥

शब्दार्थः--हे साधु ! तुं देह सुखनी इछा करे छे ? तो शुं तें पूर्वभवे दान अथवा तप कर्युं छे ? जो तें दान अथवा तप नथी कर्युं तो तुं आ भवमां शुं पामवानो छे ? अने सुख प्राप्त करवानी इछाथी जे शुभाशुभ कर्म कर्युं छे ते आ भवमां तेनी मेळेज

प्राप्त थयेलुं छे. दृष्टांत कहे छे के, लोकमां कणबी लोक शुं वाव्या विना क्यारे पण धान्य पामे खरा ? माटे कीमाथी जक्षण करायेली शेरडीना सरखा देहने विषे वृथा मोह न कर ॥११॥

यत्काले लघुनांमभंमितकरो भूत्वा परेषां गृहे,
भिक्षार्थं भ्रमसे तदापि भवतो मानापमानौ नहि ॥
भिक्षो तापसवृत्तितः कदशनात्किं तप्स्यसेऽहर्निशं,
श्रेयार्थं किल सह्यते मुनिवरैर्बाधा क्षुधाद्युद्भवा ॥१२॥

शब्दार्थः--जे अवसरे न्हानां पात्रोथी सुशोभित हाथवालो थइ लोकोनां घरने विषे भिक्षाने माटे भमेछे त्यारे पण तने मान अपमान थतुंनथी, हे साधु! तो पछी तापस वृत्तिने लीधे कुत्सित आहारथी रातदिवस शा माटे खेद करे छे ? कारण उत्तम मुनिउं कल्याणने माटे भुख आदिथी उत्पन्न थयेथी बहु पीमाउने निश्चे सहन करेछे.

एकाकी विरहत्यनःस्थितबलिवर्दो यथा स्वेच्छया,
योषामध्यरतस्त्वमेवमपि भोत्यक्त्वात्मयूथं यते ॥
तस्मिंश्चेदभिलाषता न भवतः किं भ्राम्यसि प्रत्यहम्,
मध्ये साधुजनस्य तिष्ठसि न किं कृत्वा सदाचारताम् १३

शब्दार्थ--हे मुनि ! जेम गामीमां जोमायलो एक बलद पोतानी मरजी मुजब क्रीमा करे छे तेम तुं पण पोताना समूहने (मुनि समूहने) त्यजी दइ स्त्रीयोना मध्यमां आसक्त थयो थको क्रीमा करे छे. जो कदापि तहारे ते स्त्रीयोनी इछा न होय तो तुं तेउना मध्ये निरंतर शा माटे फरे छे अने सदाचार पालीने साधुउना समूहने विषे केम नथी रहेतो ? ॥ १३ ॥

क्रीतान्नं भवतो भवेत्कदशने रोषस्तदा श्लाघ्यते,
भिक्षायां यदवाप्यते यतिजनैस्तद्भूज्यते सादरात् ॥

भिक्षो नाटकसद्मसन्निभतनोः पुष्टिं वृथा मा कृथाः,
पूर्णे किं दिवसावधौ क्षणमपि स्थातुं यमो दास्यति १४

शब्दार्थ–जो तहारे खराब जोजनमां पण वेचाथी अन्न लाववुं पमतुं होय तो रोष करवो योग्य डे, परंतु मुनिजनोए भिक्षामां जे अन्न मेलवाय तेज आदरथी जोजन कराय डे, माटे हे भिक्षु ! नाटकना घर सरखा आ शरीरने तुं वृथा पुष्टि न कर. कारणके, ते शरीरनी अवधि पूर्ण थइ रहेशे त्यारे तने यम क्षण मात्र पण तेमां रहेवा देशे नहि. ॥ १४ ॥

लब्धान्नं यदि धर्मदान विषये दातुं न यैः शक्यते,
दारिद्र्योपहतास्तथापि विषयाशक्तिं न मुंचंति ये ॥
धृत्वा ये चरणं जिनेंद्रगदितं तस्मिन् सदा नादरा–
स्तेषां जन्म निरर्थकं गतमजाकंठे स्तनाकारवत् १५

शब्दार्थः–जो के जे गृहस्थो पोताने मलेलुं अन्न धर्मदान करवामां आपी शकाता नथी, जेउं दारिद्र्यथी हणाया डता पण विशयाशक्तिने मूकता नथी अने जेउं जिनराजे कहेला चारित्रने धारण करी तेने विषे आदर करता नथी. ते सर्वेनो जन्म बकरी ना कंठे रहेला स्तननी पेठे निष्फल गयो डे. ॥ १५॥

दुर्गंधं नवभिर्वपुः प्रवहति द्वारैरिमैः संततं,
संदृष्टापि हि यस्य चेतसि पुनर्निर्वेदता नास्ति चेत् ॥
तस्माद्यद्भुवि वस्तु किंचिदशमहो तत्कारणं कथ्यते,
श्रीखंमादिभिरंगसंस्कृतिरियं व्याख्याति दुर्गंधतां १६

शब्दार्थ--आ शरीर नवद्वारोथी हमेशां दुर्गंधनेज वहन करे डे; ते शरीरने जोइने जे पुरुषना चित्तमां जो वैराग्य नथी

थयो तोपण आश्चर्य छे के, तेने पृथ्वी उपर बीजी कइ वस्तु वैराग्यनुं कारण कहेवाय? आ शरीर प्रत्यक्ष श्रीखंडचंदन विगेरेथी करेली अंगनी संस्कृती पण दुर्गंधनेज प्रगट करे छे. ॥१६॥

शोचंति न मृतं कदापि वनिता यद्यस्ति गेहे धनं,
तच्चेन्नास्ति रुदंति जीवनधिया स्मृत्वा पुनः प्रत्यहम् ॥
कृत्वा तद्दहनक्रियां निजनिजव्यापारचिंताकुला--
स्तन्नामापि च विस्मरंति कतिभिःसंवत्सरैर्योषितः १७

शब्दार्थः--स्त्री जो घरने विषे धन होय तो मृत्यु पामेला पतिनो शोक करती नथी अने जो धन नथी होतुं तो आजीविकानी बुद्धिथी तेने दररोज वारंवार संभारीने रुदन करे छे. वली ते स्त्रीयो पतिनी उर्द्धदेहिक क्रीया करीने पछी पोतपोतानां काममां आकुल व्याकुल थइ छती केटलाक वर्षे तेनुं नाम पण विसरी जाय छे. ॥ १७ ॥

अन्येषां मरणं नवानगणयन्स्वस्यामरत्वं सदा,
देहिन् चिंतयसींद्रियद्विपवशी भूत्वा परिभ्राम्यसि ॥
अद्य स्वःपुनरागमिष्यति यमो न ज्ञायते तत्वतः,
तस्मादात्महितं कुरुत्वमचिराद्धर्मं जिनेंद्रोदितम् १८

शब्दार्थः--हे देहधारी ! तुं बीजाउनां मरणने नहि गणकार तो छतो हमेशां पोतानां अमरपणानो विचार करे छे अने तेथीज तुं इंद्रियरूप हाथीउने वश थइ भटके छे; परंतु मृत्यु आजे आवशे अथवा काले आवशे ते तत्वथी जाणी शकातुं नथी, माटे तुं तरत पोताना हितकारक एवा जिनेश्वरे कहेला धर्मने आचरण कर, ॥ १८ ॥

देहे निर्ममता गुरौ विनयता नित्यं श्रुताभ्यासता,
चारित्रोज्वलता महोपशमता संसारनिर्वेदता ॥
अंतर्बाह्यपरिग्रहत्यजनता धर्मज्ञता साधुता,
साधो साधुजनस्य लक्षणमिदं संसारविच्छेदनम् ॥१९॥

शब्दार्थः--हे साधु ! शरीरने विषे निर्ममपणुं, गुरुने विषे विनयपणुं, निरंतर शास्त्रने विषे अभ्यासपणुं, चारित्रनुं उज्वलपणुं, म्होटुं उपशमपणुं, संसारमां वैराग्यपणुं, अंतरना अने बाह्यना परिग्रहने त्यजवापणुं, धर्मज्ञपणुं अने साधुपणुं. आ उपर कहेलुं साधुजननुं लक्षण संसारनो नाश करनारुं छे. ॥ १९ ॥

लब्ध्वा मानुषजातिमुत्तमकुलं रूपं च नीरोगतां,
बुद्धिं धीधनसेवनं सुचरणं श्रीमज्जिनेंद्रोदितम् ॥
लोभार्थं वसुपूर्णहेतुभिरलं स्तोकाय सौख्याय भो,
देहिन देहसुपोतकं गुणभृतं भंक्तुं किमिच्छास्ति ते २०

शब्दार्थः--हे देहधारी ! मनुष्यजातिने, उत्तमकुलने. रूपने, नीरोगीपणाने, बुद्धिने बुद्धिवंतनी सेवाने अने श्री जिनराजे कहेला चारित्रने तहारे पामीने लोभने अर्थे धनने एकठा करवाना कारणथी सर्युं. शुं थोडा सुखने माटे गुणथी पूर्ण एवा आ देहरूप उत्तम नावने भांगी नांखवानी तहारी इच्छा छे ? ॥२०॥

वैतालाकृतिमर्दगंधमृतकं दृष्ट्वा भवंतं यते,
यासां नास्ति भयं त्वया सममहो जल्पंति प्रत्युत्तरम् ॥
रांकस्यो भुवि नो भवंति वनिता मामागता भद्रिकं,
मत्वैव प्रपलायतां मृतिभयात् त्वं तत्र मा स्थाः क्षणम् ॥

शब्दार्थः हे यति ! वैतालना सरखी आकृतीवाला अने

अर्द्ध दग्ध थयेला शव सरखा तने जोइ जे स्त्रीयोने भय थतो नथी, तेज स्त्रीउं तमने उत्तर आपे छे. शुं ते स्त्रीयो पृथ्वीने विषे राक्षसीयो न कहेवाय ? अर्थात् कहेवाय. ते स्त्रीउं मने भक्षण करवा आवी छे.' एम मानी तुं मृत्युना भयथी नासी जा, पण त्यां क्षणमात्र रहिश नहि. ॥ २१ ॥

मागास्त्वं युवतीगृहेषु सततं विश्वासतां संशयो-
विश्वासे जनवाच्यता भवति ते न स्यात्पुमर्थं ततः ॥
स्वाध्यानुरतो गुरुक्तवचनं चित्ते समारोपयन्,
तिष्ठ त्वं विकृतिं पुनर्व्रजसि चेद्यासि त्वमेव क्षयम् २२

शब्दार्थः--तुं स्त्रीयोना घरने विषे निरंतर विश्वासपणुं न कर. कारणके, विश्वास करवाथी संशय अने लोकमां निंदा थाय छे अने तेथी तहारो काइ पुरुषार्थ थवानो नथी. माटे तुं गुरुनां कहेलां वचनने चित्तमां धारण करी भणवा भणाववामां आसक्त थयो थतो रहे. वली जो तुं विकार पाम्यो तो निश्चे नाश पामीश.

किं संस्कारशतेन विट् जगति भो कास्मीरजं जायते,
किं देहःशुचितां व्रजेदनुदिनं प्रक्षालनादंजसा ॥
संस्कारो नखदंतवक्त्रवपुषां साधो त्वया युज्यते,
नाकामी किल मंक्षनप्रिय इति त्वं सार्थकं मा कृथाः॥

शब्दार्थः--हे मुनि ! जगत्मां शौंकमो उपायोथी पण शुं विष्टा होय ते कंकु थाय खरुं ? अथवा हमेशां शौंकमोवार प्रयत्नवमे धोवाथी शरीर शुं पवित्रपणाने पामे? माटे तहारे नख उतारवा, दांत साफ करवा, मुख साफ राखवुं अथवा शरीर धोवुं विगेरे संस्कार करवा योग्य नथी ? तो 'तुं शुं अकामी नथी ? अथवा मंक्षनप्रिय छे ?' ए वचनने तुं सार्थक न कर. ॥ २३ ॥

आयुष्यं तव निद्रयार्द्धमपरं चायुस्त्रिभेदाद्हो,
बालत्वे जरया कियच्च्यसनतो यातीति देहिन् वृथा ॥
निश्चित्यात्मनि मोहपासमधुना संछिद्य बोधासिना,
मुक्तिश्रीवनितावशीकरणसच्चारित्रमाराधय ॥ २४ ॥

शब्दार्थः--हे देहिन्! त्हारुं अर्धुं आयुष्य निद्रामां चाल्युं जाय छे अने बाकीनुं अर्धुं त्रण भेदथी चाल्युं जाय छे ते त्रण भेदमां कटलुंक बाल्यावस्थामां, केटलुंक वृद्धावस्थामां अने केटलुंक विषयादिव्यसनमां फोगट जाय छे. आ प्रमाणे तुं आत्माने विषे निश्चय करी हवणां बोधरूप खड्गथी मोह पासने कापी नांखी मुक्ति श्री रमणीने वशी करण एवा उत्तम चारित्रने आराध.

वृत्तैर्विंशतिभिश्चतुर्भिरधिकैः सल्लक्षणेनान्वितः,
ग्रंथं सज्जनचित्तवल्लभमिमं श्रीमल्लिषेणोदितम् ॥
श्रुत्वात्मेंद्रियकुंजरान्समटतो रुंधंतु ते दुर्जयान्,
विद्वांसो विषयाटवीषु सततं संसारविच्छित्तये ॥ २५ ॥

शब्दार्थः--श्री मल्लिषेण गुरुए उत्तम लक्षणवाला चोवीश काव्योवडे कहेला आ सज्जनचित्तवल्लभ नामना ग्रंथने सांभळी ने ते पूर्वे कहेला संत पुरुषो संसारनो छेद करवा माटे विषयरूप अरण्यमां भटकता एवा दुर्जय इंद्रियरूप गजोने वश करो. २५

॥ इति सज्जनचित्तवल्लभ संपूर्ण ॥

॥ अथ श्री वीरजिन स्तवन ॥

जइज्जा समणे नायवं, महावीर जिणुत्तमे ॥
लोगनाहे सयंबुद्धे, लोगंतिय विबोहिए ॥ १ ॥
वइरं दिन्नदाणोहे, संपूरियजणासए ॥
नाणत्तयसमाउत्ते, पुत्ते सिद्धत्तराइणो ॥ २ ॥
चिच्चा रज्जं च रट्ठं च, पुरं अंतेउरं तहा ॥
निक्कमित्ता आगाराउ, पव्वइए अणगारियं ॥ ३ ॥
परीसहाणं नो भीए, भेरवाणं खमाखमे ॥
पंचहा समिए गुत्ते, बंभयारी अकिंचणे ॥ ४ ॥
निम्ममे निरहंकारे, अकोहे माणवज्जिए ॥
अमाए लोभविमुक्के, पसंत छिन्नबंधणे ॥ ५ ॥
पुक्करंवा अलेवेय संखोइव निरंजणे ॥
जीवेवा अप्पडिग्घाए गयणंव निरासए ॥ ६ ॥
वाउव्व अप्पडिबद्धे, कुम्मोवा गुत्तइंदिए ॥
विप्पमुक्के विहंगव्व, खगिसिंगंव एगगे ॥ ७ ॥
भारंडेवा पमत्तेय, वसहेवा जाय थामए ॥
कुंजरोइव सोंडीरे, सींहोवा दुद्धरिस्सए ॥ ८ ॥
सायरोइव गंभीरे, चंदे इव सोमलेसए ॥
सूरोवा दित्त तेयल्ले, हेमंवा जाय रूवए ॥ ए ॥
सव्वं सहे धरित्तिव्व, सायरंबुव्व सन्नहे ॥
सुहुहुय हुयासुव्व, जलमाणेय तेयसा ॥ १० ॥
वासी चंदण कप्पेय, समाणे लोहुं कंचणे ॥
समे पूया वमाणेसु, समे मोक्के भवे तहा ॥ ११ ॥
नाणेणं दंसणेणं च, चरित्तेण मणुत्तरे ॥

आलएणं विहारेण, मद्दवेण ज्जवेणयं ॥ ११ ॥
लाघवेणं च खंतीए, गुत्ती मुत्ती अणुत्तरे ॥
संजमेण तवेणंच, संवरेणं मणुत्तरे ॥ १२ ॥
अणेग गुण सयाइन्ने, धम्म सुक्काण ज्ञायए ॥
घाइक्कएण संजाए, अणंतवर केवली ॥ १४ ॥
वीयराएय निग्गंथे, सव्वन्नु सव्वदंसणे ॥
देविंद दाणविं देहिं; निव्वत्तिय महामहे ॥ १५ ॥
सव्व जासाणुगाएय, जासाए सव्व संसए ॥
जुगवं सव्वजीवाणं, ठिंदिन जिन्नगोयरे ॥ १६ ॥
हिए सुहेय निस्सेय, कारए सव्व पाणिणं ॥
महव्वयाणि पंचेव, पन्नविता सजावणे ॥ १७ ॥
संसारसायरं बुड्ड, जंतुसंताण तारए ॥
जाणुव्व देसियं तिन्न, संपत्ते पंचमं गइं ॥ १८ ॥
से सिवे अयले निच्चे, अरूवे अयरामरे ॥
कम्मप्पपंचनम्मुक्के, जएवीरे जएजिणे ॥ १ए ॥
से जिणे वऊमाणेय महावीरे महायसे ॥
असंखदुक्खखिन्नाणं, अम्हाणं देन निव्वुइ ॥ २० ॥
इय परम पमोया संथुउं वीरनाहो,
परमपसमदाणा देन तुल्लत्तणं मे ॥
असमसुहदुहेसु सग्ग सिद्धी नवेसु,
कणयकयवरेसु सतु मित्तेसुवावि ॥ २१ ॥

॥ इति श्रीवीरजिन स्तवन ॥

॥ अथ श्रीमंधरस्वामीनुं स्तवन ॥

केवलनाण सणाहं, विदेहवासंमि संठियं धीरं ॥
सुरमणुअनमियचलणं, सीमंधरसामियं वंदे ॥१॥

जय सीमंधर सामिय, भवियमहाकुमुयबोहणमयंक ॥
समरामि तं महायस, इह ठिउं बारहे वासे ॥ २ ॥

सीमंधरदेव तुमं, गामागरेपट्टणेसु विहरंतो ॥
धम्मं कहेसि जेसिं, सहलं चिय जीवीयं तेसिं ॥ ३ ॥

किं भयवं मह कम्मं, समठियं तारिसेहिं पावेहिं ॥
जं नहजाउ जम्मो, तुह पयमूले सया कालं ॥ ४ ॥

चिंतामणि सारिछो, अहवा कप्पहुमव्व सुहफलउं ॥
अप्पुव्व कामधेणू, नहु नहु ताणंपि अहीयरो ॥ ५ ॥

जइ तुह सामित्तं, तिहूयण मज्झंमि नउण अन्नस्स ॥
जम्हा एरिस रिद्धी, न हु दीसइ सेसपुरिसस्स ॥ ६ ॥

कइया हं सामि तुमं, सिंहासणसंठियं सपरिवारं ॥
धम्मं वागरमाणं, पिछस्सं नियनयणेहिं ॥ ७ ॥

पुजंतु ते मणोरह, निच्चं जे हिययसंठिया मज्झ ॥
पावइ रंकोवि फलं, संपत्ते कप्परुक्खंमि ॥ ८ ॥

निच्चं जाएमि अहं, तुह पयकमलंसु निम्मलं धीर ॥
तह कुरु देव पसायं, जह दरिसायं ममं देसि ॥ ९ ॥

ते धन्ना कयपुन्ना, देवा देवीय माणवा सव्वे ॥
जे संसय वुछेयं, करंति तुहपायमूलंमि ॥ १० ॥

अहयं पुन्नविहूणो, गाणे गाणंमि संसया वमिउं ॥
इछामि विसूरंतो, भवमछो नाणपरिहीणो ॥ ११ ॥

कुणसु पसायं गुरुयं, वज्जंतीसंसयाण जह होइ ॥
जम्हा महाणुभावा, सरणागय वज्जला हुंति ॥ १२ ॥
कम्मवसेणय अहयं, नारहवासंमि जइवि चिठामि ॥
तहवि तुमं महियए, रयणायर चंदणाएण ॥ १३ ॥
तं पहु तं मज्झ गुरू, तं देवो बंधवो तुमं चेव ॥
गुरु संसारगयाणं, जीवाणं हुज्ज तं सरणं ॥ १४ ॥
संसारजलहिमज्झे, निबुड्डमाणेहिं भव्व सत्तेहिं ॥
पइदिवसं समरिज्जइ, सीमंधर सामि पयकमलं ॥ १५ ॥
जइ इच्छह परमपयं, निव्वंना तहय जम्ममरणाणं ॥
ता समरह जिणनाहं, विदेहवासंमि विहरंतं ॥ १६ ॥
जो निच्चं भव्वाणं, विदेहवासंमि सामि विहरंतो ॥
स ऊम्मदेसणाए, मिच्छत्त पणासणं कुणइ ॥ १७ ॥
पच्चूसे मज्झणे संझा समयंति सव्वकालंमि ॥
सीमंधर तित्थयरं, वंदेहं परम भत्तीए ॥ १८ ॥
पंच धणुस्सय माणो, चउरासी पुव्वलख वरिसाऊ ॥
सो सीमंधरनाहो, अणंतनाणी सया जयउ ॥ १९ ॥
मुणिसुव्वय नमि तित्थयर, अंतरे रज्जलछि विछुडं ॥
अंकिय पव्वन्नदिक्खं, सीमंधर सामियंवंदे ॥ २० ॥
इय सीमंधरनाहो, थुओ मए भत्तिरायकलिएणं ॥
सासय सुहछ जणओ, जयनाहो होउ भवियाणं ॥ २१

॥ इति श्रीमंधरजिन स्तवन ॥

॥ अथ श्रीगुरु प्रदक्षणा ॥

गोअम सुहम्म जंबू, पभवो सिज्जंभवाइ आयरिआ ॥
अन्नेवि जुगप्पहाणा, पइं दिठे सुगुरु ते दिठा ॥ १ ॥
अज्ज कयन्नो जम्मो, अज्ज कयत्थं च जीवियं मज्झ ॥
जेण तुह दंसणामय–रसेण सित्ताइं नयणाइं ॥ २ ॥
सो देसो तं नगरं, तं गामो सोअ आसमो धन्नो ॥
जत्थ पहु तुम्हपाया, विहरंति सयावि सुपसन्ना ॥ ३ ॥
हत्था ते सुकयत्था, जे किइकम्मं कुणंति तुह चलणे ॥
वाणी बहुगुण खाणी, सुगुरु गुणा वन्निआ जीए ॥ ४ ॥
अवयरिया सूरधेणू, संजाया महगिहे कणवुट्ठी ॥
दारिद्दं अज्जगयं. दिठे तुह सुगुरु मुहकमले ॥ ५ ॥
चिंतामणि सारिच्छं, समत्तं पावियं मए अज्जा ॥
संसारो दूरिकओ, दिठे तुह सुगुरुमुहकमले ॥ ६ ॥
जा रिद्धी अमरगणा, भुंजंता पियतमाई संजुत्ता ॥
सापुण कित्तियमिता, दिठे तुह सुगुरु मुहकमले ॥ ७ ॥
मणवयकाएहिं मए, जं पावे अज्जियं सया जयवं ॥
तं सव्वं अज्ज गयं, दिठे तुह सुगुरु मुहकमले ॥ ८ ॥
दुल्लहो जिणिंदधम्मो, दुलहो जीवाण माणुसो जम्मो ॥
लद्धेपि मणुअजम्मे, अइ दुलहा सुगुरु सामग्गी ॥ ९ ॥
जत्थ न दीसंति गुरु, पच्चसे नठिणहिं सुपसन्ना ॥
तत्थ कहं जाणिज्जइ, जिणवयणं अमिअसारिच्छं ॥ १० ॥
जह पाउसंमि मोरा, दिणयर नदयंमि कमलवणसंडा ॥
विहसंति तेमतच्चिय, तह अम्हे दंसणे तुम्ह ॥ ११ ॥
जइ सरइ सुरहि वल्लो, वसंतमासं च कोइला सरई ॥
वंझं सरई गइंदो, तह अम्म मणं तुमं सरई ॥ १२ ॥

बहुयां बहुयां दिवसमां, जइ मइं सुहगुरु दिठ्ठ ॥
लोचनबे विकसी रह्यां, हीअडुं अमिअ पइठ्ठ ॥ १३ ॥
अहो ते निज्जिउ कोहो, अहो माणो पराजिउं ॥
अहो ते निरक्किया माया, अहो लोहो वसीकीउं ॥ १४ ॥
अहो ते अज्जवं साहु, अहो ते साहु मद्दवं ॥
अहो ते उत्तमा खंती. अहो ते मुत्ति उत्तमा ॥ १५ ॥
इहंसि उत्तमो जंते, इत्ताहोहिसि उत्तमो ॥
लोगुत्तमुत्तमं गाणं, सिद्धि गइसि नीरउं ॥ १६ ॥
आयरिय नमुक्कारो, जीवं मोएइ भवसहस्साउं ॥
भावेण कीरमाणो, होइ पुणो बोहिलाभाए ॥ १७ ॥
आयरिअनमुक्कारो, सव्वपावप्पणासणो ॥
मंगलाणं च सव्वेसिं, तईयं हवइ मंगलं ॥ १८ ॥

॥ इति श्री गुरु प्रदक्षणा समाप्त ॥

॥ अथ जीवानुशास्ति कुलक ॥

रेजीव किं न बुज्झसि, चउगइसंसारसायरे घोरे ॥
भमीउं अणंतकाले, अरहट्ट घडिव्व जलमज्झे ॥ १ ॥
रेजीव चिंतसि तुमं, निमित्तमित्तं परो हवइ तुज्झ ॥
असुहपरिणामजणियं, फलमेयं पुव्वकम्माणं ॥ २ ॥
रेजीव कम्मभरिअं भवएसं कुणसि मूढ विवरिअं ॥
दुग्गयगमणमणाणं, एसच्चिय हियइ परिणामो ॥ ३ ॥
रेजीव तुमं सीस, सवणा दाऊण सुणसु महवयणं ॥
जं सुक्खं नइ पाविसि, ता धम्मविवज्जिउं नूणं ॥ ४ ॥
रेजीव माविसायं, जाहितुमं पिच्छिऊण पररिद्धी ॥
धम्मरहियाण कुत्तो, संपज्जइ विवहसंपत्ती ॥ ५ ॥

रेजीव किं न पिछसि, झिज्जंतं जुव्वणं धणं जीअं ॥
तहविहु सिग्घं न कुणसि, अप्पहियं पवरजिणधम्मं ॥ ६ ॥
रेजीव माणवजिअ, साहस परिहीण दीण गयलज्ज ॥
अन्नासि किं वीसत्थो, नहु धम्मे आयरं कुणसि ॥ ७ ॥
रेजीव मणुयजम्मं, अकयत्थं जुव्वणं च वोलीणं ॥
नय चिन्नं तवचरणं, नय लद्धो माणिआ पवरा ॥ ८ ॥
रेजीव किं न कालो, तुझ गउं परमुहं नीयंतस्स ॥
जं इन्द्रिअं न पत्तं, तं असिधारावयं चरसु ॥ ९ ॥
इयमामुह सुमणेणं, तुझ सिरी जा परस्स आइत्ता ॥
ता आयरेण गिन्हसु संगोय विहिपयत्तेण ॥ १० ॥
जीवं मरणेणसमं, उपजाइ जुव्वण सह जराए ॥
रिद्धी विणास सहिआ, हरिस विसाओ नय कायव्वो ॥१०॥

इति जीवानुशास्ति कुलक समाप्त ॥

BINDER
AHMEDABAD